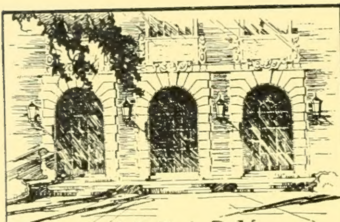

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

X

(SUPPLEMENTSBIND)

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

TIENDE BIND

(SUPPLEMENTSBIND)

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

GRÆBES BOGTRYKKERI

1902

INDHOLD:

BIBLIOGRAFISKE OPLYSNINGER

VED

HALVDAN KOHT.

Kæmpehøjen var det første dramatiske arbejde. Ibsen fik færdigt efter udgivelsen af „Catilina". Emnet til det havde allerede sysselsat ham den sidste vinter, han tilbragte i Grimstad (1849—50), og han havde givet sig ifærd med deraf at udarbejde et skuespil „Normannerne" (i den oprindelige form af „Kæmpehøjen" foregik også handlingen i Normandi). Efterat han så var kommen til Christiania i marts 1850 for at læse til examen artium, og efterat han i april på eget forlag havde udgivet „Catilina", nedskrev han i pinseferien s. a (d. v. s. i dagene omkring 19. maj) den første udformning af „Kæmpehøjen" og indleverede stykket til Christiania teater, hvor det i modsætning til „Catilina" blev antaget til opførelse.

„Kæmpehøjen, dramatisk Digtning i 1 Act af Brynjolf Bjarme" blev spillet på Christiania teater første gang den 26. septbr. 1850 og gentoges to gange, 29. septbr. og 24. oktbr. s. a. Bernhards (den senere Roderiks) rolle udførtes af Opførelse

Chr. Jørgensen. Gandalfs af A. Smidth (begge danske) og Blankas af jomfru Laura Svendsen, den senere fru Gundersen, som i januar s. a. havde debuteret ved teatret. Stykket blev efter den første opførelse kritisk anmeldt i Christiania-Posten nr. 744 og noget senere mere anerkendende i Krydseren nr. 77 tillæg.

Imidlertid var forfatteren selv ikke helt fornøjet med sin digtnings form, og medens han var bosat i Bergen som teaterdigter og sceneinstruktør, underkastede han stykket en gennemgribende omarbejdelse, hvorefter det kom til opførelse på det norske teater i Bergen den 2. januar 1854, men så atter blev liggende, til det spilledes for anden og sidste gang den 15. februar 1856. Paa Bergens teater udførtes Roderiks Rolle af A. Isachsen, Blankas af fru Louise Brun, Gandalfs af H. Nielsen og Asgauts af Johs. Brun. Den første opførelse blev anmeldt i Bergenske Blade 1854, nr. 1.

ver. I sin første skikkelse har stykket aldrig været trykt. Rigtignok afsluttede Ibsens ven og forretningshjælper, student Ole Schulerud, den 19. decbr. 1850 kontrakt med boghandler P. F. Steensballe i Christiania, som havde havt „Catilina“ i kommission, om trykning af et oplag på 4—500 eksemplarer af „Kæmpehøjen“ og et episk digt „Guldharpen“ mod et honorar af 25 speciedaler (100 kr.); men kun det første ark nåede så langt som til at blive sat og trykt til korrektur, og selv dette korrekturark er siden sporløst forsvundet. Stykkets oprindelige form kendes nu kun fra Christiania teaters sufflørbog (nu opbevaret i Nationalteatrets arkiv), og derfra har H. Jæger givet et referat i sin bog „Norske Forfattere“, s. 163—168.

Den i Bergen udførte omarbejdelse blev derimod efter den første opførelse trykt som føljeton i Ber-

genske Blade 1854, nr. 9—13. Men årgangen 1854 af dette blad kan visstnok ikke længer opdrives, den findes ialfald ikke i noget offentligt bibliotek hverken i Bergen eller i Christiania, og den her foreliggende udgave har derfor måttet foretages efter en afskrift i Bergens teaterbibliotek. Tidligere har stykket kun foreligget i bogform i tysk oversættelse:

Das Hünengrab. Dramatisches Gedicht in einem Akt. Deutsch von Emma Klingenfeld. (Trykt s. 1—33 i B. II af „Henrik Ibsens sämtliche Werke in deutscher Sprache“, Berlin 1898).

Kommentarer.

Foruden de ovenfor nævnte bladanmeldelser henvises til H. Jæger: Norske Forfattere (Kbh. 1883), s. 161—178; T. Blanc: Norges første nationale Scene (Chra. 1884), s. 165—167; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), s. 67—70; J. B. Halvorsen: Norsk Forfatter-Lexikon III. (Chra. 1889—92), s. 7—8 og 82; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), s. 123—126 (på tysk i Ibsens Sämtl. Werke, B. II, s. IX—XI); V. Vasenius: Henrik Ibsen, ett skaldeporträtt (Sth. 1882), s. 39—45; Emil Reich: Henrik Ibsens Dramen, 3. Aufl. (Dresd. u. Lpz. 1900), s. 15—17; Roman Woerner: Henrik Ibsens Jugenddramen (München 1895), s. 32—35; Rud. Lothar: Henrik Ibsen, 2. Aufl. (Lpz., Berl. u. Wien 1902), s. 22—23; Aftenposten (Chra.) 1900, nr. 696.

Olaf Liljekrans blev påbegyndt i 1850. Ideen til emnet havde Ibsen fået fra det norske folkesagn om „Justedalsrypen“ (A. Faye: Norske Folke-Sagn, 2. Opl., Chra. 1844, s. 129), den enslige pige, som sortedøden havde levnet i en afsides bygd, og det første udkast (nu opbevaret på universitetsbiblioteket i Christiania), hvoraf to akter blev færdigskrevne 1850, bar også titlen: „Rypen i Justedal, nationalt Skue-

spil i fire Acter af Brynjolf Bjarme". Men så blev stykket liggende urørt flere år, indtil forfatterens ivrige syslen med M. B. Landstads samling af „Norske Folkeviser" (udkomne 1852—53) igen bragte ham ind på emnet, og det fik nu sin endelige udformning under påvirkning af visen om „Olaf Liljekrans" (s. 355).

Opførelser. „Olaf Liljekrans, romantisk Drama i tre Akter af H. Ibsen" var færdigt 1856 og blev opført på teatret i Bergen den 2. og 4. januar 1857 under adskilligt bifald. Kantor F. G. Schediwy havde skrevet musik til stykket, og Olafs rolle udførtes af J. Prom, Alfhilds af fru Louise Brun, fru Kirstens af jomfru Sørensen, Arnes af Johs. Brun, Ingeborgs af fru Isachsen og Hemmings af H. Nielsen. I Bergens Tidende blev stykket mødt med temmelig skarp kritik, og en brevskriver til (Christiania) Aftenbladet nr. 22 mente ikke at kunne fælde nogen for forfatteren synderlig gunstig dom, da han efter en gangs opførelse ikke havde formået at sætte sig ind i „alt det virvar", som forekom i stykket; Henrik Ibsen krævede i den anledning i et skarpt brev i Aftenbladet nr. 37 grunde for disse „uvorne og letsindige" udtalelser, men fik intet svar.

„Olaf Liljekrans" opnåede ikke flere opførelser end de to nævnte, og forfatteren synes ikke selv at have været fuldt tilfredsstillet af sit arbejde. Efterat han om sommeren 1857 havde forladt Bergen og bosat sig i Christiania, tog han i 1859 atter emnet for sig og forsøgte at omdanne det til en operatekst „Fjeldfuglen", hvortil han i brev af 18. juli 1861 bad komponisten M. A. Udbye i Trondhjem om at sætte musik; men han fik ikke mere end første akt færdig (nu opbevaret på universitetsbiblioteket i Christiania) og lagde dermed stykket hen for altid; han

udtalte 1862 til Udbye, at han var kommet til det resultat, at emnet ikke egnede sig for en opera.

Ibsen kan ikke ses at have gjort noget skridt til at få dette skuespil trykt lige efter udarbejdelsen, og på norsk har det overhovedet aldrig før i sin helhed foreligget for offentligheden. Det er kun opbevaret i afskrifter, hvoraf den ene, som indtil 80-årene var i Bergens teaterbibliotek, nu er gået over i forfatterens eje, medens den anden findes pa universitetsbiblioteket i Christiania; efter disse afskrifter er givet forskellige referater af stykket, og desuden er en fuldstændig tysk oversættelse udkommet: Udgave.

Olaf Liljekrans. Schauspiel in drei Akten. Deutsch von Emma Klingenfeld. (Trykt s. 217—323 i B. II af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache", Berlin 1898).

Foruden de overfor nævnte bladstykker henvises til T. Blanc: Norges første nationale scene (Chra. 1884), s. 212—215; H. Jæger: Henrik Ibsens „Olaf Liljekrans" (i Nyt tidsskrift VI, Chra. 1887, s. 76—103); H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), s. 112—119; J. B Halvorsen: Norsk Forfatter-Lexikon III (Chra. 1889—92), s. 34; H. Jæger: En romantisk Opera af Henrik Ibsen (i Folkebladet, Chra. 1891, s. 359—363); H. Jæger: Henrik Ibsen og hans Værker (Chra. og Kbh. 1892), s 18—22; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), s. 126—133 (på tysk i Ibsens Sämtl. Werke, B. II, s. XIX—XXIV); Jon Sørensen: Henrik Ibsen (i Tillægshefte til Norsk skoletidende 1898, s. 102—107); V. Vasenius: Henrik Ibsen, et skaldeporträtt (Sth. 1882), s. 87—102; Emil Reich: Henrik Ibsens Dramen. 3. Aufl. (Dresd. u. Lpz. 1900), s. 29—32; Roman Woerner: Henrik Ibsens Jugenddramen (Münch. 1895), s. 53—58; Kommentarer.

Rud. Lothar: Henrik Ibsen, 2. Aufl., (Lpz., Berl. u. Wien 1902), s. 36—37.

I den norske studenterkomedie „Gildet paa Mærrahaug" [af Olaf Skavlan] 1857, 2. udg. 1876, bærer hovedpersonen navnet „Olaf Liljensvans", og om end stykket væsentlig er en parodi på „Gildet på Solhoug", er der dog også sigtet på Ibsens „Olaf Liljekrans", men rigtignok endnu stærkere paa L. Dietrichsons 1857 udgivne digtcyklus af samme navn.

Når vi døde vågner er, ligesom de tre skuespil, som er optagne i foregående bind af de „Samlede skrifter", skrevet i Christiania. Men medens der for de sidste dramaers vedkommende regelmæssig havde hengaet to år mellem hvert, var det nu tre ar siden Ibsen havde udsendt nogen ny bog. I mellemtiden havde digteren fejret sin 70års fødselsdag under stor deltagelse i ind- og udland, og han var ved den tid sysselsat med at udarbejde sine livserindringer. Disse blev imidlertid lagt tilside for det nye drama og snart endelig opgivet. „Når vi døde vågner" var færdigt fra forfatterens hånd hosten 1899, og kunde i renskrift sendes til trykning den 22. november. Allerede før sin fremkomst blev det gjort til genstand for mange gisninger, og Københavns-bladet „Forposten" bragte således den 29. novbr. en fuldstændig opdigtet meddelelse om stykkets indhold. Dets titel blev averteret den 9. decbr. på omslaget til det da udkommende hefte af de „Samlede skrifter", og fra nu af beskæftigede det næsten daglig den norske og den danske presse (jfr. en parodierende forhånds-anmeldelse i Verdens Gang 1899, nr. 367 af Just Bing, hvortil vers i Morgenbladet (Chra.) nr. 900, Tyrihans (Chra.) nr. 52 og tegning af G. L.[ærum] i Vikingen (Chra.) nr. 52. Særlig kommenteredes betegnelsen „epilog", som for-

fatteren havde givet sit stykke (se således Politiken (Kbh.) nr. 344 B og Aftenposten (Chra.) nr. 900), og som han selv derefter forklarede således, at stykket dannede epilogen til den række af hans dramatiske arbejder, som tog sin begyndelse med „Et dukkehjem"; det hørte med til de oplevelser, han havde villet skildre i den hele række, idet denne udgjorde en helhed, en enhed, som nu var afsluttet. (Se Verdens Gang 1899, nr. 358). Stykket udkom samtidig i de fire nordiske lande og i et oplag på 12,000 eksemplarer den 19. december 1899. Af hensyn til at Danmark endnu ikke havde givet sin tilslutning til den literære Berner-konvention, bar udgaven også Berliner-forlæggeren S. Fischers navn på titelbladet, medens omvendt den tyske udgave også betegnedes som forlagt af Gyldendalske boghandel. Bogen var allerede på forhånd udsolgt hos forlæggeren, så et nyt oplag øjeblikkelig måtte lægges i pressen.

Når vi døde vågner. En dramatisk epilog i tre akter af Henrik Ibsen. Kbhvn. Berlin 1899. 8. 4 bl., 202 s. Andet oplag. Kbhvn. Berlin [22. decbr.] 1899. 8. 4 bl., 202 s. Udgaver.

Når vi døde vågner. En dramatisk epilog i tre akter. London 1899. 8. 4 bl., 202 s. [Titeludgave i 12 eksemplarer, identisk med førsteudgaven, udkom hos W. Heinemann i London den 19. decbr. 1899, for at sikre forlagsretten for England.]

When we dead awaken. A dramatic epilogue in three acts. Translated by William Archer. London [22. marts] 1900. 8. 3 bl., 160 s.

Quand nous nous réveillerons d'entre les morts. Epilogue en trois actes. (Traduction du comte Prozor). [Trykt i La Revue de Paris, 7ème année, tome I. (janvier—février 1900), s. 5—53].

Quand nous nous réveillerons d'entre les morts. Drame en trois actes. Traduit et précédé d'une préface par le comte Prozor. Paris 1900. 8. 2 bl., 220 s. [Teksten identisk med foregående.]

Quando noi morti ci destiamo. Epilogo dramatico in tre atti. Traduzione di Piero Ottolini. Milano [1900]. 8. XX s., 93 s., med forfatterens portræt.

Kogda my mertvye prosnemsja. (Naar vi döde vaagner). Dramatičeskij epilog v trech déistvijach. Perevod s norvežskago Ju. Baltrušajtica i S. Poljakova. Moskva 1900. 8. 103 s.

Jak mi mertvi voskresnemo. Dramatičnij epilog u trech aktach pereklav Antin Kruselnickij. Lviv [ɔ: Lvov eller Lemberg] 1900. 8. 2 bl., 135 s.

Wenn wir Toten erwachen. Ein dramatischer Epilog in drei Akten. (Trykt s. 177—250 i „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache", B. IX., Berlin [decbr.] 1899. Oversættelsen er udført af Christian Morgenstern, og teksten er identisk med følgende udgave.)

Wenn wir Toten erwachen. Ein dramatischer Epilog in drei Akten. Berlin 1900 [ɔ: decbr. 1899]. 8. 90 s., 2 bl.

Kommentarer.

Af de talrige anmeldelser og fortolkninger i nordiske blade og tidsskrifter, som påfulgte straks efter værkets udgivelse, kan henvises til: Aftenposten (Chra.) 1899, nr. 927, nr. 940 af K. R.[anders] og nr. 950, digt af Kristofer Randers, 1900, nr. 53 og 186 [af J. Hilditch]; Dagbladet (Chra.) 1899, nr. 381 af L. H.[olst]; Norske Intelligenssedler 1899, nr. 337 af H. E. K.[inck] og 1900, nr. 57; Morgenbladet (Chra.) 1899, nr. 906 [af Nils Vogt], nr. 918 af B. E., 1900, nr. 10 af J. B. og nr. 74 af Otto Thinn; Social-Demokraten (Chra.) 1899, nr. 300 af F.[ernanda Nissen]; Verdens Gang 1899,

nr. 374 af C. N.[ærup]. nr. 375 og 1900. nr. 62 af Gunnar Heiberg. 1899 nr. 380 af Georg Brandes og 1900. nr. 87 af Chr. Collin: Christiania Dagsavis 1899. nr. 317 af E. L.[ie]. 1900. nr. 5 af Olaf Holm og nr. 11 af M. Lewin: Nationalbladet (Chra.) 1899. nr. 181: Landsbladet (Chra.) 1899. nr. 300 og 301 af V. A.[ubert]: Eidsvold (Chra.) 1899. nr. 300: Vikingen (Chra.) 1900. nr. 1 [af Th. Løvstad]: Fritanten (Chra.) 1900. nr. 4: Bergens Aftenblad 1899. 21. decbr.: Bergens Tidende 1899. nr. 418: Stavanger Aftenblad 1899. nr. 298 af L.[Oftedal]: Stavanger Amtstidende 1899. nr. 300 af J.: Dagsposten (Trondhjem) 1900. nr. 1: Trondhjems Adresseavis 1900. nr. 25 og 28 af J. Richter: Fædrelandsvennen (Christianssand) 1900. nr. 27: Christianssands Tidende 1899. nr. 310: Oplandenes Avis (Hamar) 1899. nr. 300: Ostlands-Posten (Larvik) 1899. nr. 152: Tillægshefte til Norsk skoletidende 1900. s. 51—60 af Jon Sørensen: For kirke og kultur (Chra.) 1900. s. 23—25, digt af R., og s. 124—125 af P. U.: Luthersk Kirketidende (Chra.) 5. R., B. 27. s. 91 af F. B.: Nylænde (Chra.) 1900. s. 35—36 af Helene Lassen. s. 78—80, 89—90, 107—108, 125—126 og 157—159 af H. T. Dannebrog (Kbh.) 1899. nr. 2669 af O. B[orchsenius]: Berlingske Tidende 1899. nr. 299 af V. O.[stergaard]: Nationaltidende (Kbh.) 1899. nr. 8515 og 8526 af A. Falkman. jfr. nr. 8516: Politiken (Kbh.) 1899. nr. 354 af E. B.[randes]: Social-Demokraten (Kbh.) 1899. nr. 301 af C. E. [Jensen]: København 1899. 20. decbr. af Sophus Michaëlis: Tilskueren 1900. s. 81—86 af Vald. Vedel. Aftonbladet (Sth.) 1899. nr. 297 A af G—g. N.[ordensvan]: Nya dagligt Allehanda 1899. nr. 297 A af —x—n.: Svenska Dagbladet 1899. nr. 346 samt nr. 351 af Georg Brandes: Stockholms-Dagblad 1899 nr. 594: Stockholmstidningen 1899.

nr. 3056 af Edv. T.; Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning 1899, nr. 296. Finsk tidskrift XLVIII (1900), s. 145—151 af I. Leopold. Af anmeldelser i blade og tidsskrifter udenfor Norden kan nævnes: Berliner Tageblatt 1899, 20. decbr. af Julius Elias; Frankfurter Zeitung 1900, 4. febr.; Internationale Litteraturberichte 1900, første januarhefte, af E. Brausewetter; Neue deutsche Rundschau XI, s. 213—218 af Alfred Kerr; Preuszische Jahrbücher, B. 99, s. 300—308 af Max Lorenz; Die Zeit (Wien) XXI, s. 198—200 af Georg Brandes; Die Zukunft XXX, s. 553—568; Die neue Zeit XVIII, s. 708—712 af Wally Zepler; Daily News 1900, 29. mars; The Fortnightly Review, new series, LXVII, s. 575—590 af James A. Joyce; The Review of Reviews XXI, s. 179; The Academy LVIII, s. 307—308; The Athenæum 1900 I, s. 442—443; L'Aurore (Paris) 1900, 2. januar; Mercure de France XXXIII, s. 391—404 af Peer Eketræ; La Revue et Revue des Revues XXXV, s. 429 af Henri Bérenger; Nuova Antologia 4. ser., vol. 85, s. 307—316 af Cesare de Lollis. Udtalelser af Leo Tolstoi om stykket er gengivne i Politiken (Kbh.) 1900, nr. 33. Oplysninger til og drøftelser af stykket findes ellers i: H. Thaarup: Henrik Ibsen set under en ny Synsvinkel (Kbh. 1900), s. 140—156; A. Schack: Den litterære Strid, fem Foredrag (Kbh. 1900), s. 62—79; Dansk Kirketidende 1900, sp. 305—311, 321—331, 353—363, 481—486, 497—502 og 659 af Christian Møller; Paul Schlenther i Ibsens Sämtliche Werke, B. IX, s. XXXVI—XLVI; Emil Reich: Henrik Ibsens Dramen, 3. Aufl. (Dresd. u. Lpz. 1900), s. 360—377; Leo Berg: Henrik Ibsen, Studien (Köln, Berl., Lpz. 1901), s. 54—67; Berthold Litzmann: Ibsens Dramen 1877—1900 (Hamb. u. Lpz. 1901), s. 165—174; Philipp Stein: Henrik Ibsen, Zur Bühnengeschichte seiner

Dichtungen (Berlin 1901), s. 48—52; Kurt W. Goldschmidt: Henrik Ibsen (Berlin [1901]), s. 14 og 29; Rudolf Lothar: Henrik Ibsen, 2. Aufl. (Lpz., Berl. u. Wien 1902), s. 165—167; J. B. Meerkerk: Henrik Ibsen, eene inleiding tot zijne werken (Groningen 1900), s. 4—7, 10—11, 153—159 og 245—271; Georges Leneveu: Ibsen et Maeterlinck (Paris 1902), s. 120—123; J. A. F—in: Henrik Ibsen, kritičeskije etydi (Moskva 1901), s. 59—102. Som en kommentar må også betragtes den af Chr. Møller forfattede fortsættelse i fortællings form: En ny Opvaagnen, trykt i Dansk Kirketidende 1900, sp. 665—673. I enkelte anmeldelser af Bjørnstjerne Bjørnsons skuespil „Laboremus“, som udkom våren 1901, (således af Walter Goldschmidt i Der Osten og af Max Burckhardt i Die Zeit) blev dette stykke fremstillet som et modlæg mod „Når vi døde vågner“, hvad dog synes ganske grundløst, da Bjørnson havde fattet ideen til „Laboremus“ allerede flere år forud. Stykket blev gjort til genstand for foredrag af Trygve Klausen i Drammens arbejderakademi 9. januar 1900 (senere gentaget andre steder); af J. Richter i Trondhjems arbejderakademi 17. januar 1900; af O. P. Monrad på Hønefoss 5., 7. og 9. februar 1900; af Kristofer Janson i Stockholm 22. februar 1900; af A. Schack i København 28. februar 1900.

På Nørrebro teater i København opførtes den 1. januar 1900 en nytårsrevy med titelen „Naar vi Danske vaagner“ af Gleesen og Breidahl. En norsk parodi „Når vi bløde vågner“ af Olaf Almquist blev bebudet for Christiania folketeater. Korte parodier findes trykt i Vikingen (Chra.) 1900, nr. 1 og i Korsaren (Chra.) 1900, nr. 3. Parodie

Stykket blev oplæst i Christiania den 11. januar 1900 af Kristofer Janson; i Berlin blev det oplæst Opførels

den 26. januar af Paul Berthold fra Deutsches Theater. og i Düsseldorf den 29. januar 1900 af medlemmer af byens Stadttheater. — Den første opførelse i Norden fandt sted på det kongelige teater i København den 28. januar 1900 med Mantzius som Rubek. fru Hennings som Irene og fru Sinding som Maja (tegninger fra opførelsen findes i Politiken nr. 29 og i Dannebrog nr. 2709). I norske aviser var der ved nytarstider blevet rettet angreb på forfatteren, fordi han havde gået ind pa, at den første opførelse skulde foregå i København og ikke i Christiania, og det kgl. teater frafaldt i den anledning sin prioritetsret. Stykket naede dog ikke frem pa Nationalteatret i Christiania før den 6. februar 1900 og blev indtil 19. mars spillet i alt 11 gange; rollebesætningen, som pa forhånd (julen 1899) havde vakt nogen avisstrid, var: Rubek E. Eide, Irene fru Wettergreen og Maja fru Dybwad (tegninger fra opførelsen i Verdens Gang 1900, nr. 32, Morgenposten nr. 37, Ørebladet nr. 32, Christiania Dagsavis nr. 32. Folkebladet nr. 4). Svenska teatern i Stockholm bragte stykket frem 14. februar 1900 med Aug. Lindberg som Rubek, frk. Lindeqvist som Irene og fru Håkansson som Maja. Allerede 29. januar var det blevet spillet pa Svenska teatern i Helsingfors, hvor Rubek udførtes af Engelbrecht. Irene af frk. Åhman og Maja af frk. Svanström (jfr. Finsk tidskrift XLVIII, s. 163--165), og 2. februar blev det opført i Åbo af direktør Arppes selskab. — I Tyskland fandt den første opførelse sted pa Hoftheater i Stuttgart 26. januar 1900, og dagen efter fremførtes stykket af dr. Heines „Ibsen-Theater“ i Stettin; dette siste selskab spillede derefter stykket pa flere steder i Tyskland og 4. juni s. å. ogsa i Groningen i Holland. 29. januar 1900 blev det opført samtidig pa Lobe-Theater i Breslau, hvor det

videre spilledes 6 gange i løbet af februar, og i Halle a. S. Den 3. febr. 1900 opførtes det første gang på Stadttheater i Frankfurt a. M. (tegninger i Bühne und Welt II, s. 596—599), og efter en række opførelser udover våren holdt det sig endnu høsten s. a. på teatrets repertoire. Videre spilledes det i Oppeln første gang 9. febr. 1900, på Altes Theater i Leipzig 13. febr. og på Neues Theater i samme by 19. febr., i Posen 18. febr. På Deutsches Theater i Berlin kom det frem den 17. mars 1900 med Emanuel Reicher som Rubek og frk. Louise Dumont som Irene og holdt sig endnu i septbr. s. a. på repertoiret; det genoptoges 7. septbr. 1902 i ny indstudering med Albert Bassermann som Rubek og frk. Irene Triesch (som havde skabt rollen i Frankfurt) som Irene. I løbet af marts 1900 kom det også til opførelse på Stadttheater i Nürnberg, i Wiesbaden (27. mars), i Bielefeld, i Minden og i Mannheim. En påtænkt opførelse i Trier i april blev forbudt af censuren. På Stadttheater i Hamburg blev det spillet i novbr. 1900, på Hoftheater i Dresden første gang 10. januar 1901 og på Residenztheater i Köln første gang 25. mars 1902. Philipp Stein beregnede i mars 1901 i sit ovenfor nævnte skrift, at stykket indtil da var spillet 215 gange i Tyskland. I Zürich opførtes det i marts 1900 med frk. Brandes som Irene. Et „Ibsen-Theater“ under ledelse af Gustav Lindemann fra Berlin drog på tournée med stykket udenfor Tyskland, spillede det således i Krakau i maj 1901, derefter i andre polske byer, i Bulgariens hovedstad Sofia i novbr. 1901. En tysk trup var det også, som bragte det frem i Brüssel i maj 1902. — Allerede 16. decbr. 1899 var stykket blevet fremført (copyright performance, jfr. Samlede skrifter IX, s. VI) ved en matinée på Haymarket theatre i London:

skuespillerne var for størstedelen dilettanter (den norske literat H. L. Brækstad og hans frue spillede Rubek og Maja), dog spilledes Irene af miss Robins. I Chicago opførtes stykket af et dansk selskab under ledelse af Thorv. Kofoed den 11. febr. 1900 på Scandia Hall. — I en oversættelse af Mario Buzzi spilledes det første gang den 2. maj 1900 på Teatro Manzoni i Milano og har senere været spillet rundt om i Norditalien. — I Moskva kom det første gang til opførelse den 15. decbr. (2. decbr. gammel stil) 1900 på kunstteatret, på hvis program det derefter stod hele den øvrige del af sæsonen, og hvis skuespillere også fremførte det ved offentlig oplæsning i decbr. 1900. I Riga spilledes det første gang 27. april 1901.

Et ejendommeligt bevis på forfatterens og stykkets navnkundighed leverede en landsby i Steiermark, hvor et omrejsende skuespillerselskab i juli 1900 opførte en bearbejdelse af Grillparzer's „Die Ahnfrau" under titelen „Når vi døde vågner".

KÆMPEHØJEN

DRAMATISK DIGTNING I EN AKT

PERSONERNE:

RODERIK, en gammel eneboer.
BLANKA, hans plejedatter.
GANDALF, søkonge fra Norge.
ASGAUT, en gammel viking.
HROLLOUG,
JOSTEJN og
FLERE VIKINGER.
HEMMING, en ung skald i GANDALFS tjeneste.

(Handlingen foregår på en liden ø ved Sicilien, kort før kristendommens indførelse i Norge.)

(En åben plads omgiven af trær nær ved strandbredden. Til venstre i baggrunden en antik tempelruin. Midt på scenen en stor kæmpehøj, hvorpå en bauta, omvunden af blomsterkranse.)

FØRSTE SCENE.

RODERIK sidder skrivende til højre. Til venstre BLANKA, i en halvt liggende stilling.

BLANKA.

Aftenrødens sidste luer
bølger som et hav ibrand, —
der er tempeltyst ved strand,
tyst som under løvets buer.
Sommeraftnens milde fred
daler som en due ned,
svæver som en svane over
skovens blomst og havets vover.
I orangekrattet blunder
fortids guder og gudinder,
høje marmorhugne minder
om en verden, som gik under.
Troskab, tapperheden, dyden
står forstenet, dødt og rigt;
gives vel et mere ligt
billed på det sjunkne Syden?

(rejser sig.)

Men min fader har fortalt
om et land bag fjerne bølger,

hvor et frodigt liv sig dølger,
ej et mejslet eller malt!
Her er guddomslivet veget,
spores kun i stenens træk, —
der det ånder, kraftigt præget,
som en kæmpe stærk og kæk!
Og når aftnens lumre stilhed
tynger knugende mit bryst,
se, da stiger Nordens billed
for mit øje snebelyst!
Her er smuldrende ruiner,
døsig dvale, tung og blød, —
der er styrtende laviner,
forårsliv og vinterdød!

Hvis jeg havde svanehammen
— — — —

RODERIK
(efter en pause, skrivende).

„Da, heder det, har Ragnarok forsonet
de vilde kræfter, vakt et luttret liv;
Alfader, Balder og den milde Freja
skal styre Askurs æt i fred pány!“ —
(efter et øjeblik at have betragtet hende.)
Men Blanka, se, nu drømmer du igen,
du stirrer tankefuld igennem luften, —
hvad søger du?

BLANKA
(nærmer sig).

Tilgiv mig, gode fader!
Jeg fulgte kun et stykke vej med svanen,
som fløj på hvide vinger over havet.

RODERIK.

Og hvis jeg ikke havde standset dig
i flugten, du min unge, fagre svane!
Hvem véd, hvor langt du da var fløjen med,
måske til Thule?

BLANKA.

Hvorfor ikke det?
Did flyver svanen jo ved forårstid,
men vender dog hvert efterår tilbage.
(sætter sig ved hans fødder.)
Dog jeg er ingen svane, kald mig heller
en fangen falk, der sidder tam og tro
med gylden ring om foden.

RODERIK.

Nu, og ringen?

BLANKA

Det er min kærlighed til dig, min fader!
Ved den du bundet har din unge falk,
den kan ej fly, selv om den vilde det.
(rejser sig.)
Men ser du vel, når svanen sejler let
henover bølgen som en sky for vinden,
da må jeg mindes, hvad du har fortalt
om heltelivet i det fjerne Thule;
da tykkes mig, at fuglen er en snekke
med dragehoved og med gylden fløj;
i stævnen skuer jeg den unge helt
med kobberhjelmen om de gule lokker,
med øjne blå, med mandigt hvælvet bryst,
med sværdet knuget i den stærke højre.
Jeg følger helten på hans raske færd,
og mine drømme tumler sig om snekken

og leger, overgivent som delfiner,
i fantasiens dybe, svale bølger!

RODERIK.

Du er en sværmerske, mit gode barn, —
jeg frygter næsten, at din tanke dvæler
for tidt hos folket i det høje Norden.

BLANKA.

Og hvis er skylden, fader, om så var?

RODERIK.

Du mener, at jeg selv —?

BLANKA.

O ja, hvad andet,
du lever selv jo kun i mindet om
dit ungdomsliv blandt Nordens stærke helte;
og nægt det ej, så tidt du melder om
den raske kæmpefærd, om dyst og holmgang;
da luer kinden og dit øje gløder:
det tykkes mig, du vorder ung påny.

RODERIK.

Vel sandt, men jeg har også grund dertil;
jeg har jo selv blandt Nordens helte levet,
og alt, hvad mindet hvisker mig om dem,
det er jo blade fra min egen saga.
Du derimod, som fostredes i Syden,
som aldrig så de sølvblå vinterfjelde,
som aldrig hørte ludurhornets klang, —
hvor kan det fængsle dig, hvad jeg fortæller?

BLANKA.

O sig, behøver mennesket at se
og høre alting med de ydre sanser?

Har ikke også sjælen blik og øre,
hvormed den lytte kan og skue grant?
Med legemlige øjne ser jeg vel
den rige farveglød, som rosen ejer:
men sjælens blik kan i dens bæger se
en dejlig alf med sommerfuglevinger,
som skælmsk sig skjuler bag de røde blade
og nynner om en lønlig magt fra himlen,
der skænkte blomsten farvepragt og duft.

RODERIK.

Vel sandt, min datter!

BLANKA.

Fast jeg skulde tro,
at just fordi jeg ikke skued selv,
så står det hele mere skønt for tanken;
så går det idetmindste dig, min fader!
De gamle gudesagn og heltekvæder,
dem mindes du og taler om med lyst,
og ridser dem på pergament med runer;
men hvis jeg spørger om dit eget liv
i Nordens egne, mørknes tidt dit øje,
din læbe tier og det tykkes stundom,
som om din barm blev hjem for tunge minder.

RODERIK

(rejser sig).

Nævn ikke mere derom, gode barn, —
hvo er vel den, hvis ungdomsminder ej
er blandede med mangt et bittert nag; —
du véd, Normannerne er vilde kæmper. —

BLANKA.

Men er da Sydens kriger mindre grum?
Har du forglemt hin nat for ti år siden,

dengang de fremmede på kysten landed,
og plyndrede —?

RODERIK

(med synlig uro).

Nok derom, lad os gå;
det lakker alt mod solnedgang, — kom, kom!

BLANKA

(idet de går).

Giv mig din hånd!

(standser.)

Nej vent!

RODERIK.

Hvad fattes dig?

BLANKA.

For første gang har jeg idag forglemt —

RODERIK.

Hvad har du glemt?

BLANKA

(pegende mod højen).

Se stenen der og kransen!

RODERIK.

Det er —

BLANKA.

Den gamle, visne fra igår;
jeg har forglemt at bytte den i aften;
dog — lad mig følge dig til hytten først,
så går jeg siden ud på blomsterfangst:
violen dufter bedst, når aftnens dugg

har badet den i blanke perlevover.
og rosens knop er ingentid så smuk,
som når den plukkes, mens den barnligt sover!

(De går, til højre i baggrunden.)

ANDEN SCENE.

GANDALF og VIKINGERNE kommer fra højre.

ASGAUT.

Her er vi snart ved stedet.

GANDALF.

Hvor? Lad se!

ASGAUT.

Nej, vent kun lidt til vi er bagved skoven.
På klippeskråningen mod havet stod
en rest af muren, da vi drog afsted, —
den står der sagtens endnu, tænker jeg.

JOSTEJN.

Hør, sig os drot, hvad kan det både os
at traske om som narre her på holmen?

HROLLOUG.

Ja sig, hvad skal vi —

GANDALF.

Tie skal I, tie!
Og lystre blindt, hvad eders konning byder!

(til ASGAUT.)

Det synes mig forresten, som I har
gjort altfor ryddigt hus, da sidst I var her;

I kunde sagtens have levnet lidt
for mig og for min hævn!

HROLLOUG.

Du er vor konning,
og troskab svor dig dine mænd på thinge;
men da vi fulgte dig i ledingsfærd,
så var det for at vinde ry og hæder.

JOSTEJN.

Og guld og skatte. Hrolloug, guld og skatte.

FLERE.

Ja, det er loven, Gandalf, agt for den!

GANDALF.

Jeg kender loven vel så godt som I;
men var det ej fra gamle tider skik
og vedtægt mellem os, at når en frænde
for fiendehånd blev fældet, og hans lig
lå ubegravet, som et rov for ravnen,
så måtte blodhævn til?

NOGLE.

Ja, sådan er det!

GANDALF.

Så værer rede da med sværd og skjold. —
I har en drot at hævne, jeg en fader!
(Bevægelse blandt VIKINGERNE.)

JOSTEJN.

En drot?

HROLLOUG.

En fader?

GANDALF.

Vent, jeg vil berette
vad der er hændt. I véd, min fader var
n vældig viking. Tolv år er det siden
an sidste gang en vår drog ud i leding
ned Asgaut der og sine gamle kæmper.
'o år han flakkede fra strand til strand,
g gæsted Bretland, Valland, ja selv Blåland:
il slutning hærjed han på Sikiløj,
g hørte der berette om en høvding,
om boed her på holmen i et slot
ned stærke mure bygget op på fjeldet,
g der var kostelige skatte gemt.
'ed nattetid han landed under stranden,
g borgen hærjed han med ild og sværd.
elv var han foran som en ægget bjørn,
g i berserkergangen så han ej,
ivordan hans kæmper segned rundt omkring ham;
g da det første daggry randt i øst,
å hele borgen rygende i grus.
Kun Asgaut stod igen med nogle få, —
nin fader og vel hundrede med ham
ar redet gennem flammerne til Valhal.

ASGAUT.

Jeg hejste snekkens sejl i højen rå,
og vendte stavnen hjemad imod Norden:
der søgte jeg forgæves efter Gandalf,
den unge ørn var fløjen over havet
til Island eller Færø, blev mig sagt.
Jeg stævned efter ham, men fandt ham ej, —
dog navnet kendte de, såvidt jeg fór;
ti skøndt hans drage fløj som sky for stormen,
så fløj hans rygte dog på bedre vinger.
I sommer, véd I, traf jeg ham til slut.

det var i Velskland; jeg beretted ham.
hvad der var sket, hvordan hans fader endte,
og Gandalf svor ved alle Valhals guder
at tage blodig hævn med ild og sværd.

JOSTEJN.

Det er en gammel skik, og den bør agtes!
Men hvis jeg havde været konning Gandalf,
så var jeg bleven liggende i Velskland. —
for der var guld at vinde.

HROLLOUG.

Hæder med.

GANDALF.

Det er jer troskab mod den faldne drot.

JOSTEJN.

Nu, nu, godt ord igen, jeg mente blot
den faldne kunde vente.

ASGAUT
(med undertrykt forbitrelse).

Usle slægt!

JOSTEJN.

Men siden vi nu engang er her —

HROLLOUG.

Ja,
så lad os rejse ham et værdigt minde!

NOGLE.

Ja, ja!

ANDRE.

Med brand og blod!

ASGAUT.

Det kan jeg lide,

GANDALF.

Og nu afsted at spejde rundt om øen;
ti end i nat skal hævnen være fuldbragt,
hvis ej, så må jeg falde selv.

ASGAUT.

Det svor han.

GANDALF.

Det svor jeg dyrt ved alle Valhals guder!
Og end engang jeg sværger —

HEMMING

(med en harpe over skulderen, har under det foregående nærmet sig mellem KÆMPERNE og udbryder bønligt):

Sværg ej, Gandalf!

GANDALF.

Hvad går der af dig?

HEMMING.

Sværg ej her i skoven!
Her kan ej vore guder høre dig;
i snekkens stavn, i Nord på vore bjerge,
der hører de dig nok, men ikke her!

ASGAUT.

Har Sydens pestluft smittet også dig?

HEMMING.

I Velskland hørte jeg de fromme prester
fortælle dejligt om den hvide Krist,

og hvad de sagde svæver for min hu
ved nat og dag, det vil ej mer forsvinde.

GANDALF.

Jeg tog dig med, fordi du alt som gut
forrådte tegn på rige skaldekræfter.
Du skulde se min djærve ledingsfærd;
og når kong Gandalf sad som grånet gubbe
ved egebordet mellem sine kæmper,
da skulde drottens unge skald forkorte
den lange vinterkvæld med heltekvad,
og så til slutning sjunge mig mit drapa;
thi mindet, rejst af skaldetungens lyn,
er bedste bauta over heltens gravhøj.
Gå nu, slæng harpen væk, og put dig selv
i munkekutten, hvis det lyster dig.
Ha! ha! Kong Gandalf får en dygtig sanger.

(VIKINGERNE går ind i skoven til venstre; HEMMING følger dem.)

ASGAUT.

Det er en muggen tid vi lever i;
det bærer ned ad bakke med vor tro
og vore sæder fra den gamle tid.
Held mig! Min nakke luder alt af ælde;
mit øje skal ej skue Nordens fald.
Men du, kong Gandalf, du er ung og stærk:
og hvor du færdes i det vide fjerne,
så kom ihu, at det er kongeværk
om folkets guder og dets kraft at værne!

(han følger efter de øvrige.)

GANDALF
(efter en pause).

Han har ej nogen frejdig lid til mig.
Vel at han gik! Der ligger som en tyngsel
på mine skuldre, når han er mig nær.
Den gamle stenmand med de barske træk, —

han ligner Asathor, som stod med Mjølnir
og styrkebeltet hugget ud i gråsten
i offerlunden ved min faders gård.
Min faders gård! — Hvo véd, hvordan det nu
ser ud derhjemme på de gamle tomter! —
Ja fjeld og skov er sagtens end de samme;
men folkets bryst —? Har det de gamle strænge?
Nej, der er falden meldug over tiden,
og det er den, som suger Nordens saft
og tærer giftigt på dets bedste blomster.
Vel, jeg vil hjemad! Redde hvad der end
står til at redde, før det styrter sammen.

(efter en pause, idet han ser sig om.)

Hvor der er lifligt her i Sydens lunde:
min graneskov har ej så stærk en duft.

(han bemærker højen.)

Hvad nu? En kæmpegrav? Den gemmer nok
en landsmand fra de gamle, friske dage.
En kæmpegrav i Syden! — Det er billigt:
thi Syden gav os jo vort ulivssår.
Hvor her er vakkert! Jeg må tænke på
en vinterkvæld, da jeg som liden gut
sad på min faders knæ ved arneflammen,
mens han fortalte mig om vore guder,
om Odin, Balder og den stærke Thor;
og da jeg nævnte for ham Frejas lund,
så skildred han mig den som lunden her, —
men da jeg vilde vide lidt om Freja,
hvordan hun selv så ud, da smålo gubben,
og satte mig på gulvet ned og svared:
„Det vil en kvinde nok fortælle dig!“

(lyttende.)

Tys! Fodtrin gennem skoven! Rolig Gandalf. —
de bringer førstegrøden af din hævn!

(Træder tilside, således at han er halv skjult mellem buskene til højre.)

TREDJE SCENE.

GANDALF. BLANKA (med egeblade i håret og en kurv med blomster, kommer fra venstre).

BLANKA

(siddende til venstre, beskæftiget med at flette en blomsterkrans).

Der risler kilder i de grønne dale,
der gynger klare bølger under strand;
men kildens rislen, bølgens sagte røst
har ej så stærk en magt som hine blomster,
der favnes søsterligen bryst ved bryst
i tætte klynger rundt om højens side;
de maner mig ved dag og nat herhen, —
her er det godt at længes og at drømme.
Se nu er kransen færdig. Heltens bauta,
så hård og kold, skal dølges under den.
Ja, det er smukt!

(visende mod højen.)

Et undergået liv,
med kæmpekræfter, dybt i muld begravet,
og mindet, som til efterslægten taler,
en iskold kampesten, som hin på højen!
Da kommer kunsten, og med venlig hånd
den plukker blomster ved naturens bryst
og dækker mindets hårde kampesten
med hvide liljer, duftende kærminder.

(hun stiger op på højen, hænger kransen over bautastenen og siger derpå efter en pause:)

Nu sejler atter mine drømmes flok
som trækfuglskaren over havets bølger;
jeg drages did, hvorhen min længsel stunder,
og villigt følger jeg den skjulte magt,
som har sin kongestol i sjælens dyb.
Jeg står i Norden, er en kæmpers brud,
og spejder som en ørn fra fjeldets tinde.

Bag blanke bolger dukker snekken frem. —
O fly som mågen mod din fædrestrand!
Jeg er et Sydens barn, jeg kan ej vente; —
jeg river egekransen af mit hår, —
tag den, min helt! Den er det andet bud,
der hilser dig, — min længsel var det første.

(hun kaster kransen. GANDALF træder frem og griber den.)

Hvad nu? Der står —

(hun gnider øjnene og stirrer forundret på ham.)

Nej, det er ingen drøm.
Hvo er du, fremmede? Hvad søger du
ved stranden her?

GANDALF.

Stig ned af højen først,
så kan vi tales ved.

BLANKA

(stiger ned).

Se så, her er jeg!

(afsides, idet hun betragter ham.)

Ringbrynjen over brystet, kobberhjelmen, —
aldeles som min fader har fortalt.

(højt.)

Tag hjelmen af!

GANDALF.

Hvorfor?

BLANKA.

Så gør det dog!

(afsides.)

To klare øjne, lokker som en kornmark, —
aldeles som jeg så ham i min drøm.

GANDALF.

Hvo er du, kvinde?

BLANKA.

Jeg? Ét fattigt barn!

GANDALF.

Dog visst den fagreste, som øen ejer.

BLANKA
(leende).

Den fagreste? Ja, det kan være muligt;
thi her er ingen anden.

GANDALF.

Ingen anden?

BLANKA.

Med mindre, at min faer, — men han er gammel
og har et sølvgråt skæg, så langt som så,
o nej, så tror jeg dog, jeg vinder prisen.

GANDALF.

Du har et lystigt sind.

BLANKA.

Ej altid, du!

GANDALF.

Men sig mig dog, hvordan det hænger sammen,
du lever ene med din fader her,
og jeg har dog så sikkert hørt berette,
at øen skulde være rigt bebygget?

BLANKA.

Det var den engang, for en tre års tid;
men — ja, det er en sørgelig fortælling —
dog, du skal høre den, ifald du vil.

GANDALF.

Javisst, jeg vil!

BLANKA.

Ser du, for tre år siden —

(sætter sig.)

Kom, sæt dig ned!

GANDALF

(træder et skridt tilbage).

Nej, sid kun du, jeg står.

BLANKA.

For tre år siden kom en væbnet flok
af røvere, Gud véd hvorfra, til øen:
de plyndred rundt omkring, hvor de drog frem.
og myrded alt, hvad levende de fandt.
De få, som kunde, redded sig ved flugten,
og søgte til min faders borg, som la
på klippepynten ikke langt fra havet.

GANDALF.

Din faders, siger du?

BLANKA.

Javisst, min faders. —
Det var en skyfuld aften, da de stormed
mod borgeporten, trængte gennem muren,
brød ind i gården, myrdede for fode.
Jeg flygted angstfuld ud i nattens mulm,
og søgte mig et skjulested i skoven.
Jeg så vort hjem at hvirvles op i flammer,
Jeg hørte skjoldebrag og bange dødsskrig. —
Tilsidst blev alting tyst; thi alt var myrdet. —
Den vilde skare drog mod stranden ned
og sejled bort. — Den næste morgen sad jeg

på klippen ved de rygende ruiner.
Jeg var den eneste, de havde skånet.

GANDALF.

Men du fortalte jo, din fader lever.

BLANKA.

Min plejefader; vent, nu skal du høre!
Jeg sad på klippen sorgfuld og beklemt
og lytted til den rædselsfulde stilhed;
da lød det som et dampet suk fra dybet
i klippekløften, under mine fødder;
jeg lytted bange, steg tilsidst derned
og fandt en fremmed, blødende og bleg.
Jeg nærmed mig, så bange som jeg var,
forbandt hans sår og plejed ham, —

GANDALF.

Og han?

BLANKA.

Fortalte, da han efterhånden kom sig,
at han var dragen med et købmandsskib
herhid til øen endnu samme dag,
da borgen plyndredes, — var flygtet did
og havde kæmpet kækt mod røverflokken
indtil han, blødende af mathed, styrted
i klippekløften, hvor jeg siden fandt ham.
Og efter den tid har vi levet sammen;
han bygged os en hytte dybt i skoven
og blev mig kær, o kær som ingen anden.
Men kom, du må dog se ham.

GANDALF.

Nej — nej, vent!
Vi træffer tidsnok sammen, tænker jeg.

BLANKA.

Ja, ja da, som du vil; men du kan tro,
han så dig gerne under hyttens tag;
for du må vide, gæstfriheden hører
ej blot i Norden hjemme.

GANDALF.

Norden? Så
du véd da —

BLANKA.

Hvor du kommer fra? O ja!
Min fader har fortalt om jer så tidt,
at jeg ved første øjekast —

GANDALF.

Og dog
du blev ej bange!

BLANKA.

Bange? Hvorfor bange?

GANDALF.

Nu, har han ikke sagt, — ja har han ej —

BLANKA.

Fortalt, at I er djærve helte? Jo!
Men hvorfor skulde det forskrække mig?
Jeg véd, I søger ry på fjerne strande,
i mandig dyst med drabelige kæmper;
men jeg har hverken pantser eller sværd,
hvi skulde jeg vel da —

GANDALF.

Nej visst, nej visst!
Men hine fremmede, som brændte borgen?

BLANKA.

Hvad de?

GANDALF.

Nu ja, jeg mente blot, har ej
din fader sagt, hvorfra de kom?

BLANKA.

Nej aldrig.
De var jo fremmede for ham, som os.
Men hvis du vil, så skal jeg spørge ham.

GANDALF
(hurtigt).

Nej, lad kun være.

BLANKA.

Ah, nu fatter jeg!
Du vide vil, hvor du skal søge dem,
og tage blodhævn, som I kalder det.

GANDALF.

Ha, blodhævn! Tak! Du minder mig om ordet:
fast havde jeg forglemt —

BLANKA.

Men véd du vel,
det er en hæslig skik.

GANDALF
(gående mod baggrunden).

Farvel!

BLANKA.

Du går?

GANDALF.

Vi træffes tidsnok.
(standser.)
Sig mig endnu ét:
Hvo hviler under kæmpehojen der?

BLANKA.

Det véd jeg ej.

GANDALF.

Du véd det ej, og dog
du slynger blomster rundt om heltens bauta.

BLANKA.

Min fader førte mig en morgen hid
og viste mig den friske gravhoj, som
jeg aldrig forhen havde set ved stranden.
Han bød mig holde morgenbøn ved højen
og i min bøn at tænke fromt på dem,
som havde hærjet os med sværd og flammer.

GANDALF.

Og du?

BLANKA.

Hver morgenstund fra den dag af
jeg bad en stille bon for deres frelse;
og friske blomster fletted jeg hver aften
til krans om mindestenen.

GANDALF.

Sælsomt! sælsomt!
Hvor kan du bede for din avindsmand?

BLANKA.

Det byder mig min tro.

GANDALF
(heftigt).

Den tro er fejg;
det er en tro, som suger heltens kraft;
se derfor døde kæmpelivet strådød
hos eder her i Syden!

BLANKA.

Men ifald
min fejge tro, som nu du kalder den,
blev plantet om i eders friske jordbund, —
da véd jeg vist, der spired frem af den
en blomsterfylde, rig nok til at dække
den nøgne fjeldvæg.

GANDALF.

Lad du fjældet stå
med nøgne vægge til det falder sammen!

BLANKA.

Hør! tag mig med derop!

GANDALF.

Hvad mener du?
Jeg styrer hjemad —

BLANKA.

Ja, jeg sejler med dig;
jeg har jo længst i tankerne gjort farten
didop, hvor du har hjemme mellem is
og sne og store sorte graneskove.
Der skulde komme lystighed i hallen,
ifald jeg måtte råde, kan du tro;
thi jeg er munter: — har du nogen skald?

GANDALF.

Jeg havde en, men her i Syden har

den lumre luftning slappet harpens strænge.
de vil ej klinge —

BLANKA.

Godt! så skal jeg være
din skald.

GANDALF.

Og du? — Du kunde følge med os.
forlade hjem og fader?

BLANKA
(leende).

Ha, ha, ha!
Jeg tror, du tager det for alvor?

GANDALF.

Var det
da kun dit skemt?

BLANKA.

Ak ja! en tosset drøm,
som tidt jeg drømte, før vi så hinanden. —
og som jeg visst vil drømme mangen gang.
når du —

(pludselig afbrydende.)

Du ser så stivt på mig.

GANDALF.

Gør jeg?

BLANKA.

Javisst, hvad tænker du på?

GANDALF.

Jeg? På intet!

BLANKA.

På intet?

GANDALF.

Ja, jeg véd ej selv på hvad;
dog jo, jeg véd — og du skal høre det:
jeg tænker på, hvordan du plante vil
i Norden dine blomster, og imens
så falder mig min egen tro isinde.
Der er et ord deri, som aldrig før
jeg fattet har; nu har du lært mig det.

BLANKA.

Hvad mener du?

GANDALF.

Der siges, at Valfader
får kun en halvdel af de slagne kæmper:
den anden halvdel hører Freja til.
Det har jeg aldrig kunnet ret begribe;
men nu — nu fatter jeg, — jeg er jo selv
en slagen kæmpe og min bedste halvdel
blev Frejas ejendom.

BLANKA
(studsende).

Hvad skal det sige?

GANDALF.

Nu kort og godt, så vid —

BLANKA
(hurtigt).

Nej, lad kun være!
Jeg tør ej dvæle længer her i aften, —
min fader venter, jeg må gå; farvel!

GANDALF.

Du går?

BLANKA

(tager egekransen, som han har ladet falde, og slynger den om hans hjelm).

Se der, du kan beholde den.
Se, hvad jeg før i mine drømme gav dig.
det skænker jeg dig vågen nu.

GANDALF.

Farvel!

(han går hurtig ud til højre.)

FJERDE SCENE.

BLANKA

(alene).

Han er borte! Lydløst stille
råder på den øde kyst.
Lydløst stille, gravens stille
råder også i mit bryst.

Kom han da kun for at svinde
som et solstrejf gennem tågen?
Ak! snart flyver han som mågen
langt herfra for nattens vinde!

Og hvad har jeg så tilbage?
Kun en blomst for mine drømme;
ensomheden, for at svømme
som petrellen om hans drage!

(VIKINGERNES krigslur høres fra venstre.)

Ha! hvad var det! Et horn, det kom fra skoven.

FEMTE SCENE.

BLANKA. GANDALF (fra højre).

GANDALF

(afsides).

Det er for sildigt!

BLANKA.

O, der er han atter!
Hvad vil du?

GANDALF.

Skynd dig, skynd dig bort herfra!

BLANKA.

Hvad mener du?

GANDALF.

Afsted! Her truer faren!

BLANKA.

Hvad fare?

GANDALF.

Doden!

BLANKA.

Jeg forstår dig ej.

GANDALF.

Jeg vilde dulgt det for dig, derfor gik jeg
at kalde folket ned igen til snekken
og sejle bort; du skulde aldrig vidst —
dog hornet varsler, at det er forsilde;
de kommer hid.

BLANKA.

Hvem kommer, hvem?

GANDALF.

Så vid da,
de fremmede, som fordum hærjed øen,
var vikinger som jeg.

BLANKA.

Fra Norden?

GANDALF.

Ja.

Min fader faldt, og han var deres drot, —
thi må han hævnes.

BLANKA.

Hævnes?

GANDALF.

Det er skik
og vedtægt mellem os.

BLANKA.

Ha! jeg begriber!

GANDALF.

De kommer! Stil dig bag ved mig.

BLANKA.

Væk, blodmand!

SJETTE SCENE.

De forrige. ASGAUT. HEMMING og VIKINGERNE, der fører RODERIK mellem sig.

ASGAUT
(til Gandalf).

En mager fangst, dog altid noget, Gandalf.

BLANKA.

Min fader! (kaster sig i hans arme.)

RODERIK.

Blanka! O mit barn!

JOSTEJN.

En kvinde!

Så får han rejsefølge.

ASGAUT.

Ja, til Hel!

BLANKA.

O fader, hvorfor har du aldrig sagt mig —

RODERIK.

Tys! tys! min datter!

(pegende på GANDALF.)

Er det eders høvding?

ASGAUT.

Så er det.

(til GANDALF.)

Manden kan berette dig,
hvordan din fader faldt; thi han var med
og slap derfra med livet, har han sagt.

GANDALF.

Ti! Jeg vil intet høre.

ASGAUT.

Godt, så lad
os tage fat på værket.

BLANKA.

Gud! hvad vil de?

GANDALF
(dæmpet).

Jeg kan ej, Asgaut!

ASGAUT
(ligeledes).

Er vor høvding fejg?
Har kvindens glatte tunge dåret ham?

GANDALF.

Nu ligemeget, jeg har sagt —

ASGAUT.

Betænk,
det gælder al din agt blandt dine kæmper.
Dit løfte gav du Valhals høje guder,
og brydes det, så er du hvermands niding.
Glem ej, vor gamle tro er svagt befæstet, —
den vakler alt; et stød kan rokke den,
og kommer stødet ovenfra, fra drotten,
da har den fået banesåret.

GANDALF.

Ha!
Det var en ulyksalig ed, jeg svor.

ASGAUT
(til VIKINGERNE).

Nu rede, kæmper!

BLANKA.

Vil I myrde ham,
den værgeløse gubbe?

ASGAUT.

Ned med begge!

BLANKA.

O Gud!

HROLLOUG.

Nej, kvinden er for fager! Hun kan følge med på snekken.

JOSTEJN
(leende).

Ja, som skjoldmø.

GANDALF.

Tilbage!

RODERIK.

Skåner, skåner kun mit barn!
Jeg bringer eder drottens banemand,
ifald I skåner hende!

GANDALF
(hurtigt).

Bring os ham,
så er hun fri, ej sandt?

VIKINGERNE.

Jo, jo, det er hun!

BLANKA
(til RODERIK).

Hvad lover du?

ASGAUT.

Så skaf ham hid!

RODERIK.

Her står han!

NOGLE.

a, gubben der!

GANDALF.

O ve!

BLANKA.

Nej, nej, du skal ej —

RODERIK.

or denne hånd fandt vikingen sin bane,
ı hviler han i kæmpehøjen der!

GANDALF.

in faders gravhøj!

RODERIK.

Han var stærk og djærv;
ii jorded jeg ham på hans fædres vis.

GANDALF.

a han er højlagt, så —

ASGAUT.

Nej, ligefuldt
en faldne konning kræver blod, — slå til!

BLANKA.

lan skuffer eder!

(til GANDALF.)

Har du ej begrebet,
et er kun mig, sin datter, han vil frelse?
)og, hvad forstår vel du et kærligt sind,
er offrer alt for den, som —

GANDALF.

Jeg forstår ej?
Du tror ej, jeg forstår?

(til VIKINGERNE.)

Han skal ej fældes.

ASGAUT.

Hvordan?

BLANKA.

O fader! han er god som du.

ASGAUT.

Du svigter eden?

GANDALF.

Nej, jeg holder den!

JOSTEJN.

Hvad er din agt?

HROLLOUG.

Sig frem!

GANDALF.

Jeg har jo svoret
at hævne drotten eller falde selv.
Nu vel, han der er fri, — jeg går til Valhal.

BLANKA
(til RODERIK).

Hvad mener han?

ASGAUT.

Det er din agt, du vil? —

GANDALF.

iolde en af mine snekker rede,
ed spændte sejl og bålet tændt i stavnen;
fortids vis jeg vil bestige den!
aftenvinden blæser ud fra stranden, —
røde vinger farer jeg til Valhal!

JOSTEJN
(går ud til højre).

ASGAUT.

a. det er kvinden, som har koglet dig!

BLANKA.

ej, du må leve!

GANDALF.

Leve? Jeg er tro
iod mine guder, kan ej svige dem.

BLANKA.

in ed er blodig, Balder hader den.

GANDALF.

Balder lever ikke mer iblandt os!

BLANKA.

'or dig han lever; thi dit sind er mildt.

GANDALF.

a, til min undergang! Det blev mit kald
om drot at værne om vort kæmpeliv, —
ien kraften svigter mig! Kom, Asgaut, du
kal tage kongespiret af min hånd;
u er en kæmper af det ægte malm;
å mig har Sydens gift alt længe tæret.

Men kan jeg ikke leve for mit folk,
så kan jeg dø for det.

ASGAUT.

Vel talt, kong Gandalf.

BLANKA.

Så er da loddet kastet! Fald som helt
i trofast kærlighed til dine guder!
Men nu, da vi må skilles ad for evigt.
så vid, at når du falder selv for løftet.
da har du også mig til døden viet!

GANDALF.

Hvordan! Til døden dig?

BLANKA.

Mit liv var ligt
en blomsterknop, i fremmed jordbund plantet,
og derfor blunded den i svøbet fængslet:
da kom en stråle fra det fjerne hjem, —
o, det var dig, min Gandalf! Blomsten åbned
sit bæger. Ak, et flygtigt øjeblik,
så blegned strålen, — blomsten måtte dø!

GANDALF.

O, har jeg fattet dig? Du kunde? — ha!
så er mit løfte tifold ulyksaligt!

BLANKA.

Vi mødes atter!

GANDALF.

Aldrig, aldrig mer!
Dig venter himlen og den hvide Krist.
Jeg går til Valhal; taus jeg sætter mig

ved bordets ende, nederst imod døren.
thi hallens lystighed er ej for mig.

JOSTEJN

(kommer tilbage med et banner i hånden).

Se. nu er snekken rede, som du bød.

ASGAUT.

Du får en prægtig ende! Mangen helt
vil nok misunde dig.

GANDALF

(til BLANKA).

Farvel!

BLANKA.

Farvel!
Farvel for livet og for evigheden!

RODERIK

(kæmpende med sig selv).

Stands! stands!

(kaster sig ned for BLANKA.)

Barmhjertighed! Tilgiv, tilgiv mig!

BLANKA.

O Gud!

GANDALF.

Hvad mener han?

RODERIK.

Alt vil jeg skrifte:
Min hele færd imod dig var bedrag!

BLANKA.

O, skrækken har forvirret ham!

RODERIK.

Nej, nej!

(til GANDALF efter at have rejst sig.)

Du, unge drot, er løst ifra dit løfte;
din faders skygge kræver ingen blodhævn!

GANDALF.

Ha, så forklar!

BLANKA.

O tal!

RODERIK.

Her står kong Rorek!

NOGLE.

Den faldne konning?

BLANKA.

Himmel!

GANDALF
(tvivlende).

Du, min fader?

RODERIK.

Se, Asgaut! Husker du den skramme, som
du gav mig på vort første vikingtog,
dengang vi kom i strid om byttet?

(han blotter sin arm og viser ASGAUT den.)

ASGAUT.

Ja,
ved Thor, det er kong Rørek!

GANDALF
(kaster sig i hans arme.)

Fader! fader!
Nu har du andengang mig livet skænket.
O, tag min tak!

RODERIK
(nedslået; til BLANKA).

Og du — hvad skænker du
den gamle røver?

BLANKA.

Kærlighed, som før!
Jeg er din datter! Har ej tre års ømhed
udslettet hver en blodplet i dit skjold?

ASGAUT.

Men så forklar dog, at du endnu lever!

GANDALF.

Hun redded ham.

RODERIK.

Ja, som en venlig alf
Hun heled mine sår og sysled om mig,
og alt imens fortalte hun så smukt
om troen hos de stille folk i Syden,
at selv mit hårde bryst blev blødt derved.
Og dag for dag jeg dulgte, hvem jeg var;
jeg voved ej —

GANDALF.

Men kæmpehøjen der?

RODERIK.

Der grov jeg ned min rustning og mit sværd.
Det tyktes mig, som om den vilde viking

var skrinlagt med det samme. Og mit barn
bad fromt en bøn for ham hver dag ved højen.

ASGAUT.

Farvel!

GANDALF.

Hvor går du?

ASGAUT.

Nordpå med min snekke!
Nu ser jeg klarlig, min tid er forbi —
og vikinglivet også. Jeg vil gå
til Island; did er end ej sotten trængt.

(til BLANKA.)

Du, unge kvinde, tag min plads hos drotten!
Thor kan ej mere — Mjølnir er af lave;
nu råde Balder gennem dig. — Farvel!

(han går.)

GANDALF.

Ja, Balder råder gennem dig, min Blanka!
Nu føler jeg mit vikinglivs betydning!
Det var ej ene lyst til ry og rigdom,
som drev mig bort fra mine fædres hjem:
nej, hvad mig ledet var en lønlig længsel,
en stille higen efter Balder. Se,
nu er min længsel stillet; hjem vi fare:
der vil jeg leve fredsæl blandt mit folk.

(til VIKINGERNE.)

Og I vil følge mig?

ALLE.

Vi følger dig!

GANDALF.

Og du, min Blanka?

BLANKA.

Jeg? Jeg er jo og
et Nordens barn: thi mellem eders bjerge
slog jo mit hjertes bedste blomster rod.
Til eder stævned jeg i mine drømme,
fra eder hented jeg min kærlighed!

RODERIK.

Og så afsted!

GANDALF.

Men du?

BLANKA.

Du følger os!

RODERIK.

Jeg bliver her.
(peger på højen.)
Min gravhøj venter mig.

BLANKA.

Jeg skulde lade dig alene?

HEMMING.

Nej!
Vær uden frygt! Jeg lukke vil hans øjne
og sjunge ham et drapa hist fra højen;
det bli'r mit sidste kvad.
(rørt, idet han griber GANDALFS hånd.)
Farvel, min konge!
Nu har du fundet dig en bedre skald.

RODERIK
(med fasthed).

Det må så være, du er drot min Gandalf,
og du har høje pligter mod dit folk.

(lægger deres hænder sammen.)

I er den unge morgenrødes børn, —
drag did hvor kongestolen eder venter;
jeg er den sidste fra de sjunkne tider,
min kongestol er graven — und mig den!

(GANDALF og BLANKA styrter sig tause i hans arme. RODERIK stiger op på højen. HEMMING sætter sig med harpen ved hans fødder.)

GANDALF
(med fatning).

Og nu til Norge!

HROLLOUG.

Hjemad!

ALLE.

Hjem! Til Norge!

BLANKA
(begejstret, idet hun river banneret af JOSTEJNS hånd).

Ja, nu afsted! Mod nord skal farten gå
igennem storm og skum på bølger blå.
Snart dæmrer dagen over jøklens tinde,
snart vorder ledingsfærden kun et minde!
Alt sidder Nordens viking på sin høj:
forbi er tiden, da han vældigt fløj
fra kyst til kyst med vabenbrag og flammer.
I støvet synker tordengudens hammer,
og Norden vorder selv en kæmpegrav.
Men glem ej løftet, som Alfader gav:
Når mos og blommer dækker højens side,
skal heltens and på Idavold jo stride,
så stiger også Norden fra sin grav
til luttret åndsbedrift på tankens hav!

OLAF LILJEKRANS

SKUESPIL I TRE AKTER

PERSONERNE:

FRU KIRSTEN LILJEKRANS.

OLAF LILJEKRANS, hendes søn.

ARNE FRA GULDVIK.

INGEBORG, hans datter.

HEMMING, hans svend.

THORGJERD, en gammel spillemand.

ALFHILD.

BRYLLUPSGÆSTER.

SLÆGTNINGE af ARNE FRA GULDVIK.

TERNER og SVENDE hos FRU KIRSTEN.

(Handlingen foregår i middelalderen i en fjeldbygd.)

FØRSTE AKT.

(En tæt bevokset li, der fører op til højere liggende fjeldegne; i en dyb kløft løber en strid elv fra baggrunden ud til højre; over elven ligger nogle gamle træstammer og andre levninger af en forfalden bro. Store klippeblokke ligger adspredte i forgrunden, langt borte ses toppene af høje snefjelde. Aftenrøden hviler over landskabet, senere kommer månen frem.)

FØRSTE SCENE.

THORGJERD (står på et klippestykke ved elven og lytter til de forskellige kor, som høres udenfor skuepladsen.)

KOR AF FRU KIRSTENS FØLGE
(dybt inde i skoven til venstre).

Med fromme sange, med klokkespil
så vide vi færdes i dale;
du kristne mand, du lytte dertil,
vågn op af den koglende dvale.

SLÆGTNINGE AF ARNE FRA GULDVIK
(langt borte, udenfor til højre).

Nu færden står
til bryllupsgård;
folen løber let under lide!
Det drønner under hov
i den grønne skov,
der de lystige svende monne ride!

FRU KIRSTENS FØLGE
(lidt nærmere end før).

Vi maner dig frem af houg og fjeld.
hvorhelst du end sidder bunden,
du vågne derved, du fri din sjæl
fra listige alfer i lunden!

(THORGJERD forsvinder i kløften, hvor elven løber; efter et raskt mellemspil høres nærmere:)

ARNES SLÆGTNINGE.

Vor vej vi korte med skæmt og sang,
alt om den brudenat.

FRU KIRSTENS FØLGE.

Med gråd vi vandre den dag så lang,
vi spejder i ur og i krat.

ARNES SLÆGTNINGE
(i nærheden, men stedse udenfor scenen).

Til bryllupsgilde, til spil og dans
stævner både terner og drenge.

FRU KIRSTENS FØLGE
(nærmere end før).

Olaf Liljekrans! Olaf Liljekrans!
Hvi sover du så tungt og så længe?

ANDEN SCENE.

(ARNE FRA GULDVIK (viser sig med sine slægtninge, mænd og kvinder, spillemænd o. s. v. i baggrunden til højre på den anden side af elven; de er alle i højtidsdragt. Straks efter HEMMING fra samme side.)

EN AF FØLGET.

Se her går vejen.

EN ANDEN.

Nej her!

EN TREDIE.

Visst ikke, her må det være.

ARNE FRA GULDVIK.

Se så, står vi nu fast igen! (kalder.) Hemming! hvor er Hemming?

HEMMING

(træder ind).

Her!

ARNE.

Har jeg ikke sagt, du skal holde dig nær hos for at gå mig tilhånde.

HEMMING.

Det var jomfru Ingeborg — hun vilde, — og så —

ARNE

(ærgerlig).

Jomfru Ingeborg! Jomfru Ingeborg! Er du jomfru Ingeborgs terne? Du er min riddersvend, du skal tjene mig; får du ikke kost og løn derfor? Nå, sig os, hvor vejen går, vi sidder fast.

HEMMING

(uviss).

Vejen? Ja, jeg er lidet kendt heroppe, men —

ARNE.

Kunde jeg ikke tænke det, det er altid den gavn, jeg har af dig! Ja, så må vi holde til i ødemarken i nat, så sandt jeg heder Arne fra Guldvik.

HEMMING

(der imidlertid har fået øje på levningerne af broen).

Ej, det har liden nød, her kommer vi over.

ARNE.

Hvorfor siger du så ikke det straks?

ALLE

(går over elven og kommer ned i forgrunden).

ARNE

(ser sig om).

Ja, nu kender jeg mig igen. Elven der er grænseskellet mellem mine og fru Kirstens enemærker. (peger tilvenstre.) Dernede ligger hendes gård; om en time eller to kan vi sidde lunt i brudehuset, men så må vi også rappe os. (kalder.) Ingeborg! — Hemming! hvor er nu Ingeborg igen?

HEMMING.

Bagved, oppe i lien. (viser til højre.) Hun leger med sine brudepiger; grønne kviste henter de ned fra hæggetræerne og jages dermed under lyst og latter.

ARNE

(forbitret, men med dæmpet stemme).

Hemming! dette bryllup gør mig helseløs, såmegen harme voldes mig derved. (ser udad til højre.) Der render de, se, nej se kun! Det var hende, som fandt på, at vi skulde tage over fjeldet, istedetfor at følge vejen, så kom vi snarere frem, mente hun, og ikke desmindre så — hu! jeg kunde blive gal derover; alt imorgen skal hun for alteret; er det de høviske sæder, hun skulde beflitte sig på! Hvad vil fru Kirsten sige, når hun finder min datter så ilde optugtet? (da HEMMING vil tale.) Ja, for det er hun; hun er ilde optugtet, siger jeg.

HEMMING.

Husbond! I skulde aldrig giftet jer datter ind

i fru Kirstens æt; fru Kirsten og hendes frænder er højbårne folk og —

ARNE.

Du er dum, Hemming! højbåren, højbåren! jo, det skal godt forslå, det hverken gøder eller føder nogen mand. Er fru Kirsten højbåren, så er jeg rig; jeg har guld på kistebunden og sølv i skabet.

HEMMING.

Ja, men eders grander gør sig lystige over det forlig, som I har sluttet med hende.

ARNE.

Ha, ha! lad dem det, det kommer af, at de under mig ilde.

HEMMING.

De siger, at I har givet slip på jer lovlige ret for at få jomfru Ingeborg gift med Olaf Liljekrans; ja, jeg skulde vel ikke nævne det; men der er gjort en nidvise om jer, husbond!

ARNE.

Det er løgn i din hals, der er ingen, som tør gøre nidviser om Arne fra Guldvik. Jeg har magt; jeg kan jage dem fra hus og gård, såsnart det lyster mig. Nidvise! jo, du skønner dig godt på nidviser! — Har de gjort viser, så er det til hæder for bruden og hendes fader! (opbrusende.) Men det er en ussel vise forresten, ret en ussel vise, siger jeg dig; det er ingen kvædekyndig mand, som har sat den sammen, og får jeg engang tag i ham, så —

HEMMING.

Ej, husbond! så kender I den da? Er der nogen, som har dristet sig til at synge den for jer?

ARNE.

Synge, synge; stå nu ikke der og hold mig op med snak. (til de andre.) Afsted, mine frænder, lidet må vi dvæle, ifald vi skal række frem til brudehuset før midnat. I skulde hørt, hvad Hemming fortæller. Han siger, der går et sikkert ord om, at fru Kirsten har både brygget og baget i fem fulde dage for at tage imod os med ære; er det ikke sandt, Hemming?

HEMMING.

Jo, husbond!

ARNE.

Han siger, hun ejer ikke det sølvkrus så kosteisgt, at hun jo sætter det på bordet både blankt og pudset; så prægtigt et gilde har hun ikke beredt, liden kongen gæstede hendes salig herre for tyve år siden: er det ikke sandt, Hemming?

HEMMING.

Jo, husbond! (hviskende.) Men, husbond, det er ilde betænkt at sige sligt: fru Kirsten er hoffærdig over sin byrd; hun mener, der times jer en hæder ved dette giftermål, lidet kan I vide, hvorlunde hun agter at te sig mod sine gæster.

ARNE

(sagte).

Ej, hvilken snak. (til de andre.) Han siger, fru Kirsten har ingen ro på sig; både dag og nat færdes hun i fadebur og i kælder. Er det ikke — ? (studsende, idet han ser ud til venstre.) Hemming! hvad er det! Se hid, hvo kommer der?

HEMMING
(med et udråb).

Fru Kirsten Liljekrans!

ALLE
(forbausede).

Fru Kirsten!

TREDJE SCENE.

DE FORRIGE. FRU KIRSTEN (kommer med sine huskarle fra venstre).

FRU KIRSTEN
(til sit følge, uden at bemærke de andre).

Nu kun et stykke længere frem, så véd jeg visst, han må findes. (farer sammen, afsides.) Arne fra Guldvik! Himlen stå mig nu bi!

ARNE
(idet han går hende imøde.)

Gudsfred, fru Kirsten Liljekrans!

FRU KIRSTEN
(fatter sig og række ham hånden).

Gudsfred igen! (afsides.) Skulde han intet vide?

ARNE
(vedbliver fornøjet).

Og vel mødt ved grænseskellet! Se, det må jeg lide; men fast for stor er den hæder, I viser mig.

FRU KIRSTEN.

Hvad mener I?

ARNE.

Jeg mener, for stor er den hæder, I viser mig,

når I drager milevidt afsted igennem lier og ødemarker for at byde mig velkommen på eders grund.

FRU KIRSTEN.

Ej, herr Arne — (afsides.) Han véd intet endnu!

ARNE.

Og det på en dag som denne, da I har fuldt op at agte på; det er jo hos jer, vore børns bryllup skal holdes, eftersom min gård ligger for langt fra kirken, og dog kommer I mig imøde med alle eders karle.

FRU KIRSTEN
(forlegen).

Jeg beder jer, tal ikke mere derom.

ARNE.

Jo, jeg vil tale højt derom: bygdens folk har sagt, at I hovmoder jer af eders høje byrd, at I lader hånt om mig og mine, og at I kun sluttede forliget for at ende de lange tvistigheder, som faldt jer til besvær, nu da I var bleven enke og tog til at ældes; og havde ikke det været, så skulde I aldrig —

FRU KIRSTEN.

Hvor gider I lytte til, hvad onde tunger kan spinde sammen. Ikke vil vi mere tænke på tvistighederne, som nu har varet ved siden jer stamfaders tid. Jeg mener, vore ætter har lidt tungt nok derunder, eders såvel som min. Se jer om, herr Arne! Er ikke lien her at ligne med de vildeste udmarker, og i vore fædres dage var her dog folksomt og rigt. En bro var lagt over elven, og vej gik der fra Guldvik til min faders hus. Men med ild og sværd drog de frem fra begge sider; de lagde øde alt, hvad de

traf på, thi det tyktes dem, at de var hinanden for nære grander. Nu vokser der alleslags urter i alfarvejen, broen er brækket ned, og det er kun ulv og bjørn, som holder tilhuse herinde.

ARNE.

Ja, de lagde vejen nedenom fjeldet; den er en god del længer og der kunde de bedre holde øje med hinanden; men det trænger vi nu lidet til, som godt og vel er for os begge.

FRU KIRSTEN.

Tilvisse, tilvisse! Men Ingeborg, bruden, hvor har I hende? Jeg ser hende ej, og brudepigerne fattes med; skulde hun ikke —

ARNE.

Hun følger efter; ret nu må hun komme. Men — ja, hør, fru Kirsten! En ting vil jeg sige jer, ligeságodt først som sidst, skondt I sagtens véd det, kan jeg tro. Ingeborg har stundom nykker og luner — jeg svær jer til, hun har det, så vel optugtet hun end kan være.

FRU KIRSTEN

(spændt).

Nu, hvad sa? (afsides.) Skulde hun også —

ARNE.

Sligt må I tæmme; mig, som hendes fader, vil det ikke ret lykkes, men I finder vel råd.

FRU KIRSTEN.

Ej, vær I kun tryg. (afsides.) Og Olaf som ikke er at se!

HEMMING
(der har set ud til højre).

Der kommer jomfru Ingeborg. (afsides.) Hvo fager skrider hun forrest i flokken!

FRU KIRSTEN
(sagte til sine svende).

I tier vel med vort ærinde heroppe.

EN SVEND.

Det kan I lide på.

HEMMING
(afsides, sukkende, idet han fremdeles ser ud til højre).

Lyksalig er Olaf, der skal eje hende!

FJERDE SCENE.

DE FORRIGE. INGEBORG og BRUDEPIGERNE kommer over broen.

INGEBORG
(endnu i baggrunden).

Hvi løber I fra mig? Hvad skal det gavne der blir dog intet af, før jeg kommer. (bemærker FRU KIRSTEN og hendes følge.) Fru Kirsten! er I her? se, det må jeg lide. (raskt i forbigående til følget:) Min hilsen til jer alle! (til FRU KIRSTEN, idet hun ser sig om:) Men Olaf hvor har I ham?

FRU KIRSTEN.

Olaf! (afsides.) O ve! nu bryder det løs.

ARNE.

Ja, forsandt, Olaf! Ha, ha, ha! Jeg må være blind; godt er det, at bruden ser desbedre; thi ikke har jeg agtet på, at brudgommen fattedes; men nu

skonner jeg hel vel, hvi det kommer sig, at vi mødes her, — det er ham, som volder at —

FRU KIRSTEN.

Ham — I mener — I véd, at —

ARNE.

Jeg mener, at tiden er falden ham for lang dernede i gildestuen. Jo, jo, jeg mindes nok fra min egen højtidsdag; dengang var jeg også ung. Stærkt har det lystet ham at møde bruden, såsnart ske kunde, og så fik han jer til at følge med.

FRU KIRSTEN.

Stærkt lystede det ham visst at møde bruden, men —

INGEBORG.

Hvad nu?

FRU KIRSTEN.

Ikke er Olaf med heroppe.

HEMMING

(nærmer sig).

Ej med!

ARNE.

Og hvorfor ikke?

INGEBORG.

I sige frem, jeg beder jer.

FRU KIRSTEN

(tvungen, spøgende).

Forsand, det lader som bruden også længes! Følg med, følg med til bryllupsgården, der tænker jeg vel, han må findes.

HEMMING
(hviskende til ARNE).

Husbond! kom ihu, jeg har varet jer ad.

ARNE
(mistænkeligt til FRU KIRSTEN).

Svar først, så skal vi følge.

FRU KIRSTEN.

Nu da. — han er reden sig ud for at jage. (Idet hun vil gå.) Kom nu, det tager stærkt til at morknes.

INGEBORG.

At jage?

FRU KIRSTEN.

Ej! Kan det undre jer? I kender vel visen:
„Den riddersmand lyster at ride sig i lunde,
at prøve sine heste og hunde!"

INGEBORG.

Agter han sin unge brud så ringe, at han nytter bryllupsdagene til at vejde dyr.

FRU KIRSTEN.

Nu skemter I. Kom med, kom med!

ARNE
(der imidlertid har holdt øje med FRU KIRSTEN og hendes følge).

Nej, vent, fru Kirsten! Vel tør jeg ikke måle mig med jer i kløgt, men ét skelner jeg dog klarligen, og det er, at I dølger jert rette ærinde heroppe.

FRU KIRSTEN
(truffen).

Jeg! Hvor kan I tro?

ARNE.

På store og små kan jeg mærke, at der er noget, I ej vil ud med. I er sært forstemt, og dog stiller I jer an, som om I var skemtsom tilsinde; men det har ingen art —

FRU KIRSTEN.

Ikke er det nyt, at I tænker ilde om mig og mine.

ARNE.

Kan være; men ingentid gjorde jeg det uden skellig grund. (udbrydende:) Såsandt jeg lever, der er noget, I dølger for mig.

FRU KIRSTEN
(afsides).

Hvad vil her følge på?

ARNE.

Jeg lod mig dåre af jer, men nu ser jeg grant nok. I sagde, at I kom for at hilse mig ved grændseskellet; hvor vidste I da, at vi tog vejen over fjeldene? Det var Ingeborg, som vilde det så, da vi rejste fra Guldvik, og ingen kunde melde jer derom. (da FRU KIRSTEN ikke svarer.) I tier, det tænkte jeg nok.

HEMMING
(dæmpet).

Ser I vel, husbond! Vil I nu sande mine ord?

ARNE
(ligeså).

Ti stille!

FRU KIRSTEN
(der imidlertid har fattet sig).

Nuvel, herr Arne! ærligt vil jeg tale jer til; lad så lykken råde for resten.

ARNE.

Sa sig da —

INGEBORG.

Hvad mener I?

FRU KIRSTEN.

Ved ord og håndslag er forliget sluttet mellem os, mange hæderlige mænd ser jeg her, som kan vidne i den sag: Olaf, min søn, skulde ægte jer datter, hos mig skulde gildet holdes imorgen

ARNE
(utalmodig).

Javisst, javisst!

FRU KIRSTEN.

Skændsel over den, der bryder sit ord, men —

ARNE OG GÆSTERNE.

Hvad nu! Sig frem!

FRU KIRSTEN.

Ikke kan bryllupet holdes imorgen, som besluttet var.

ARNE.

Ikke holdes?

FRU KIRSTEN.

Vi må vente dermed.

HEMMING.

Ha, tort og skam!

INGEBORG.

Ej bryllup!

ARNE.

Forbandet være I, at I sviger mig!

GÆSTERNE

(truende, idet flere trækker sine knive og styrter ind på FRU KIRSTENS folk)

Hævn! Hævn over Liljekransætten!

FRU KIRSTENS SVENDE.

(hæver økserne og sætter sig til modværge).

Slå til! Ned med mændene fra Guldvik!

FRU KIRSTEN

(kaster sig mellem de stridende).

Hold inde, hold inde: jeg beder jer derom. Herr Arne! I høre mig tilende, førend I dømmer min færd.

ARNE

(der har søgt at berolige sine frænder, nærmer sig FRU KIRSTEN og siger med dæmpet stemme, idet han søger at betvinge det indre oprør, der dog er synligt hos ham).

I forlade mig, fru Kirsten! jeg var for rap i min vrede. Havde jeg tænkt mig om, så måtte jeg vel skønne, at det alt tilhobe var jert skemt, jeg beder jer, sig mig ikke imod, så må det være! Ej bryllup imorgen, — hvor kunde sligt hændes! Trænger I øl og mjød, skorter det jer på sølv eller blommede linklæder, så kom I til mig.

FRU KIRSTEN.

Ikke er det fattigmands hus, I gifter jer datter ind i, herr Arne! Mød I frem til gildet med alle eders frænder og venner, ja, kom med trefold såmange, om det lyster jer, — hos mig skal I finde både husrum og bryllupskost, såmeget I vil tære. Tro aldrig, at slig uhæderlig årsag kundre hindre mig.

ARNE.

I har da skiftet sind, kanhænde?

FRU KIRSTEN.

Ej heller det. Har jeg givet mit ord, så er jeg også rede til at holde det, og det ligeså gerne idag som imorgen; thi så var stedse sæd og skik i min æt. Men i denne sag står det ikke til mig: det skorter på én —

INGEBORG.

På én? På hvem? Vel skulde jeg mene, at når bruden er rede, så —

FRU KIRSTEN.

Til brudefærd er to fornødne, brudgommen såvel som bruden —

ARNE OG GÆSTERNE.

Olaf!

INGEBORG.

Min fæstemand!

FRU KIRSTEN.

Ja han, min søn — inat er han flygtet både fra hjem og brud.

GÆSTERNE.

Flygtet!

ARNE.

Flygtet! Han!

FRU KIRSTEN.

Såsandt jeg håber himlens nåde, jeg har e del deri.

ARNE

(med indædt forbittrelse).

Og alt imorgen skulde brylluppet holdes! Min datter klæder sig i gyldenskrud, budsending har jeg skikket bygden rundt, mine venner og frænder stævner langvejsfra for at møde frem til gildet. (opbrusende.) Ha, agt jer vel, om Arne fra Guldvik stilles til spot og spe for sine grander; lidet skal det både jer, det sværger jeg højt og dyrt.

FRU KIRSTEN.

Uskellig grund er det, I bygger på, om I kunde tro, at — —

ARNE.

Sig ikke sa, fru Kirsten, sig ikke så! Vi to har en gammel regning at klare med hinanden: det er ikke første gang, at I lægger listige snarer for mig og mine. Guldviksætten har længe måttet holde for, når I og jere frænder pønsede på underfundighed og list! Magten havde vi, vi havde gods og penge med; men I var os for snedige. I vidste at lokke os med dårende ord og talemåder. — det er varer, som jeg lidet mægter at værdsætte, som det bor sig.

FRU KIRSTEN.

Herr Arne! I høre mig!

ARNE

(vedblivende).

Grant ser jeg nu, jeg har båret mig ad som manden, der bygged sit hus på isflaket: tøvejr kom, og så gik han tilbunds. Men liden gammen skal I have deraf. Til jer vil jeg holde mig, fru Kirsten! I må svare for jer søn, eder var det, som bejlede for ham, eders sag bliver det at holde det ord, som er givet mig! En dåre var jeg, ja tifold en

dare, at jeg slog lid til eders glatte tunge. De, der mente mig det ærligt, varede mig ad, mine avindsmænd spottede mig; men lidet agtede jeg begge dele. Jeg tog mine højtidsklæder på, samlede frænder og venner; med sang og leg drog vi til gildehuset, og så, — så er brudgommen rømt.

INGEBORG.

Ikke går jeg til kirken med ham, der holder mig så lidet værd.

ARNE.

Ti stille!

HEMMING

(sagte til Arne)

Jomfru Ingeborg har ret, bedst er det I bryder forliget.

ARNE.

Ti stille! siger jeg.

FRU KIRSTEN

(til Arne)

Vel må jert sind fyldes med harm og vrede; men holder I mig svigfuld i hu, da gør I mig uskel, mere end tilbørligt kan være. I mener, der føres en underfundig leg med jer, men sig mig, hvad skulde friste mig og min søn til sligt? Har han ikke Ingeborg kær, hvor kunde han kåre sig en bedre brud? Er hun ikke vakker og djærv? Er hendes fader ikke rig og mægtig? Nævnes ikke hendes slægt med hæderlige ord, så langt den er kendt?

ARNE.

Men hvor kunde så Olaf —

FRU KIRSTEN.

Den lod, jeg har fristet, er værre end I mener. I vil ynke mig og ikke vredes, når I får det at høre. — Fra solen randt imorges har jeg nu færdedes heroppe for at finde ham igen.

ARNE.

Heroppe?

FRU KIRSTEN.

Ja, heroppe, for I må da vide — I [illegible] — men ligegyldt — Olaf er bergtagen!

GÆSTERNE.

Bergtagen!

INGEBORG

(på samme tid).

Fri mig, Gud!

ARNE.

Hvad siger I, fru Kirsten?

FRU KIRSTEN.

Han er bergtagen! Ej kan det være andet! — For tre uger siden, da fæstensøllet var drukket på Guldvik, kom han ikke hjem før langt ud på den næste dag. Bleg var han og stor og stille med, som jeg aldrig før havde set ham. Sådan gik tre dagene. Ikke talte han. I sengen lå han for det meste og vendte ansigtet fra; men ved det tidsskifte, da var det ret som en sælsom uro kom over ham; da sadlede han sin hest og red fra gården, bort op i fjeldet; men der var ingen, som turde følge ham og ingen vidste, hvor han siden drog hen. — Tro mig, det er onde vætter, som har knyttet hans sind; stor er den magt, de øver herinde; fra den tid den store landfarsot gik over bygderne, var det aldrig ret trygt

her i fjeldet: der går jo fast ingen dag, uden at sæterjentene hører sælsomt spil og strengeleg, skønt intet menneske færdes der, hvor det kommer fra.

ARNE.

Bergtagen: skulde sligt være tænkeligt.

FRU KIRSTEN.

Give Gud, det ikke var: men ej kan jeg mere tvile derpå. Tre døgn er det nu siden han sidst var hjemme.

ARNE.

Og intetsteds har I spurgt, hvor han færdes?

FRU KIRSTEN.

Ak nej, det er ikke såvel. Her oppe så en skytter ham igår; men han var vild og sky som renen; alle slags urter havde han plukket, og dem strøede han ud for sig, hvor han gik og stod, og alt imens hviskede han sælsomme ord dertil. Såsnart det blev mig sagt, drog jeg ud med mine folk, men vi har intet fundet.

INGEBORG.

Og ingen traf I, som kunde sige jer —

FRU KIRSTEN.

I véd jo, lien ligger øde.

ARNE

(der har fået øje på THORGJERD, som stiger op fra elven).

Der kommer dog én, ham vil jeg spørge ad.

HEMMING

(ængstelig).

Husbond! Husbond!

ARNE.

Hvad nu?

HEMMING.

Lad ham gå; ser I ikke, hvem det er.

GÆSTERNE OG FRU KIRSTENS SVENDE
(hviskende mellem hverandre).

Thorgjerd spillemand! Den gale Thorgjerd!

INGEBORG.

Han har lært nøkkens sange.

HEMMING.

Lad ham gå, lad ham gå!

ARNE.

Ej, om han så var nøkken selv —

FEMTE SCENE.

DE FORRIGE. THORGJERD (er imidlertid gået henimod udkanten til venstre; ved ARNES sidste ord vender han sig pludselig, som om han var bleven tiltalt).

THORGJERD
(idet han træder et par skridt nærmere).

Hvad vil du mig?

ARNE
(studsende).

Hvad er det!

HEMMING.

Der kan I høre!

ARNE

Lad mig råde. (til THORGJERD.) Vi søger Olaf Liljekrans, har du mødt ham herinde idag?

THORGJERD.

Olaf Liljekrans?

FRU KIRSTEN.

Nu ja, du kender ham vel.

THORGJERD.

Er det ikke en af de onde mænd derude fra bygderne?

FRU KIRSTEN.

Onde?

THORGJERD.

Der er de alle onde! Olaf Liljekrans bander småfuglen, når den synger på hans moders stuetag.

FRU KIRSTEN.

Du lyver, spillemand!

THORGJERD

(med et listigt smil).

Da er det godt for ham.

ARNE.

Hvi så?

THORGJERD.

I spørger om Olaf Liljekrans? Er han vildfarende herinde? Søger I efter ham, men kan ikke finde ham?

FRU KIRSTEN.

Ja, ja!

THORGJERD.

Da er det godt for ham; var det løgn jeg sagde, så har han ingen nød.

INGEBORG.

Sig frem, hvad du véd!

THORGJERD.

Sent blev jeg da færdig! (ondskabsfuldt.) Alfer og vætter råder herinde. Vær I trøstige! Finder I ham ej, så er han i alfernes leg; de lider godt den, der har småfuglen kær, og Olaf sagde I jo — Drag hjem, drag kun hjem igen. Olaf sidder i berget, han har ingen nød.

FRU KIRSTEN.

Forbandede! at du siger sligt!

ARNE
(til FRU KIRSTEN).

Agt ej på det, han siger.

THORGJERD
(nærmer sig atter).

Nu går jeg for at spille op. Olaf Liljekrans sidder i berget, der skal hans bryllup stå. — Gale Thorgjerd må være med, han kan få bord og bænke til at danse, så såre han rører ved sin felestreng. Men I, agt jer vel, drag hjem igen; her er ikke godt for jer; har I ikke hørt, hvad der siges:

Du agte dig vel, når de alfer lege,
de drage dig i legen ind;
og alt hvad du ser og hører der,
det går aldrig mer af dit sind.

(pludselig udbrydende med vild glæde.)

Men her er jo bryllupsfolk med, — ha, ha! Hver kvinde har sin bedste stak, hver mand har sin bedste

kofte på, — nu skønner jeg. Olaf Liljekrans er brudgom i bygden med, han har sig en fæstemø der også! Ja sligt har I vel spurgt før! Jeg véd nu engang, — det er mange år siden — men jeg mindes det vel.

(vedbliver efter et øjebliks pavse stedse mere og mere forvirret.)

Hr. Alvar havde liden Ingrid fæst',
hun var sig en mø behænde;
med gammen og leg drak de hendes bryllup,
tre hellige dage til ende.
Og bruden var både flink og fin,
hun dansed mellem gæsternes flok,
det var sig nøkken, den onde vætte,
sad han på sengestok,
sad han som en spillemand på sengestok
og slog de forlokkende strenge!
Da dansed i ring både bord og bænke,
så let som terner og drenge. —

Og nøkken han gik sig af stuedøren ud,
det båder lidet at dølge —
og alt som han spilled på felestreng,
monne bruden efter ham følge!

(vildt, triumferende.)

Trolddomsbunden stod ridder og svend,
brudgommen så sig ud så vide;
nøkken redte liden Ingrids seng —
hendes brudeseng i elven hin stride.

(bliver pludselig stille og siger sagte:)

Den vise glemmer jeg aldrig! — — — Men gå I hjem, det tager til at kveldes, og er solen nede, så hører skoven de andre til. Farvel! Jeg bringer bud og hilsen til Olaf, der han sidder — i berget!

(går ind i lien til venstre.)

SJETTE SCENE.

DE FORRIGE, undtagen THORGJERD.

ARNE

(til FRU KIRSTEN).

Han lyver! tro ham ikke!

HEMMING.

Men det er dog sandhed, det med bruden, som blev borte på bryllupskvelden.

ARNE.

Ej, det var for mange år siden, nu hænder ikke sligt mere! Men alle vil vi hjælpes ad med at lede ham op.

INGEBORG.

Ikke blev det sjunget for min vugge, at jeg skulde løbe om i skov og mark for at finde min brudgom igen.

ARNE.

Ti stille!

INGEBORG.

Er han koglet i fjeldet, så lad den tage ham, som har gjort det; jeg agter ikke at dele min fæstemands hu og hjerte.

HEMMING

(sagte og inderligt).

Herren signe jer for de ord!

INGEBORG

(med et stolt, afvisende blik).

Hvad nu?

ARNE.

Vil du tie, siger jeg. (til GÆSTERNE.) Rask nu, mine frænder! Spreder jer ad, søger efter ham i hver ås, i hver houg! Afsted! Retså! Imorgen drikker vi bryllup!

(GÆSTERNE og FRU KIRSTENS FØLGE går i forskellige grupper ud til begge sider.)

ARNE
(sagte til FRU KIRSTEN).

Han må findes! Det vilde volde mig evig skam, om bryllupppet —

FRU KIRSTEN.

Følg med, følg med!

INGEBORG
(sagte til HEMMING, der står nedslået).

Hvi går du ikke med de andre? Bedre var det, at du skafte mig min fæstemand igen, end at du står her og signer mig for ord, som jeg lidet mener.

ARNE
(ved udgangen).

Kom, kom!

INGEBORG
(til HEMMING, der vil gå).

Vent, Hemming! Fæst mine skospænder!

FRU KIRSTEN OG ARNE
(går ud til venstre).

SYVENDE SCENE.

INGEBORG. HEMMING.

INGEBORG
(rækker foden frem).

Se der, spænd den vel til!

HEMMING
(knæler ned og gør, som hun byder).

INGEBORG
(idet hun flytter den anden fod frem).

Der, spænd mig også den fast! Nu, hvorfor bøjer du hovedet? Er der gået dig noget imod?

HEMMING.

Kræver I, at jeg ærligt skal sige jer —

INGEBORG.

Javisst gør jeg.

HEMMING.

Så må I da vide —

INGEBORG
(hurtigt).

Å nej, det trænges ikke.
(Hun fjærner sig nogle skridt; HEMMING rejser sig.)

HEMMING.

Ak, jomfru Ingeborg! engang var I mig så god; men nu, siden I er bleven stor og fuldvoksen jomfru — og mest, kan jeg tro, siden I gav jert fæstensord —

INGEBORG.

Hvad så?

HEMMING.

Å nej, intet! — (Pause.) Kan I mindes, vi har været heroppe engang før?

INGEBORG
(kort).

Jeg mindes aldrig!

HEMMING.

I var løbet efter jer brogede ged, og jeg skulde nu følge jer, som jeg altid plejede, — ja, det er længe siden, men jeg kommer det ihu, som om det var idag; lige dernede ligger myren, som —

INGEBORG
(nærmer sig).

Var det dengang vi hørte bjørnen?

HEMMING.

Ja, ret dengang.

INGEBORG
(stedse mere og mere ivrig).

Jeg fandt geden igen.

HEMMING.

Nej, det var mig, som fandt den først.

INGEBORG.

Ja, ja, sådan var det; deroppe under uren.

HEMMING.

Og så tog I jert strømpebånd.

INGEBORG.

Og bandt den.

HEMMING.

Ja, for vi skulde sanke jordbær.

INGEBORG.

Derborte i bakken, ja! Og du havde gjort en næverskrukke til mig.

HEMMING.

Men så var det, vi hørte —

INGEBORG.

Bjørnen, ha, ha, ha! Vi måtte over myren, der hvor den var blødest, —

HEMMING.

Og så tog jeg dig på armen.

INGEBORG.

Og sprang med mig fra den ene tue til den anden. (leende.) Hvor rædde vi var, begge to!

HEMMING.

Ja, jeg var nu mest ræd for din skyld.

INGEBORG.

Og jeg for din — — (standser pludselig og vedbliver at betragte ham, idet hendes ansigt antager et bydende og krænket udtryk.) Hvad er det, du her står og siger? Hvorfor går du ikke? Sømmer det sig at tale så til din herres datter? Gå, gå, du skulde jo finde min fæstemand!

HEMMING.

Ak, jeg glemte jer fæstemand, jeg glemte, at I er min herres datter.

INGEBORG.

Finder du ham, så lover jeg dig en baldyret trøje til jul, så glad bliver jeg derved.

HEMMING.

Jeg vil ingen trøje have; jeg tjener jer hverken for guld eller sølv, hverken for kost eller ridderklæder. Men nu går jeg; hvad jeg mægter, det skal jeg gøre, når jeg véd, det glæder jer.

INGEBORG

(der er stegen op på en sten, hvor hun plukker nogle blomstrende hæggekviste).

Hemming! hvor rig er min fæstemand?

HEMMING.

Hvor rig han er, skal jeg ikke kunne sige; men om hans farfader heder det i visen:

Han mægter at klæde i gyldenskrud
vel hundrede terner til sin brud!

Så mægtig er nu vel ikke Olaf Liljekrans, men han ejer dog både gård og grunde.

INGEBORG

(fremdeles beskæftiget).

Og du, hvad ejer du?

HEMMING

(sukkende).

Min armod, det er det hele!

INGEBORG.

Det er ikke meget, Hemming!

HEMMING.

Nej, det er ikke meget, jomfru Ingeborg!

INGEBORG

(nynner, bortvendt fra ham, uden at forandre stilling, og beskæftiget som før).

Sålidet monne mit hjerte stunde
til ham, som ejer både gård og grunde!
Langt bedre huer mig den fattige svend,
til ham står min tanke, han er min ven!

HEMMING

(i højeste glæde).

Ingeborg! nej, er det sandt som du siger, da må jeg tifold prise min armod.

INGEBORG

(vender hovedet om og siger koldt).

Jeg skønner dig ikke; det, jeg sang, var kun en gammel vise. (stiger ned fra stenen med hæggekvistene i handen og nærmer sig, idet hun betragter ham stivt.) Men jeg kender en vise til, og den vil jeg sige for dig:

I kongens gård stander gangeren god;
den bejler, som ejer en ridders mod,
han skor den gule, han skor den grå,
den rappeste lægger han sadlen på!
Han løfter sin brud på gangerens ryg,
hun følger ham villig, hun følger ham tryg.
Han rider sig med hende så langt under ø,
med ham vil hun gerne både leve og dø!

HEMMING

(som ude af sig selv).

Ingeborg! Ingeborg! da skal intet skrække mig mere! Ej at du har en fæstemand, ej at du er

min husbonds datter; — ja, såsandt jeg lever, jeg røver dig endnu inat!

INGEBORG

(heftigt, idet hun stedse kæmper med et frembrydende smil).

Hjælpe mig Gud! hvordan er det fat med dig? Hvad er det, du tænker på? Vil du røve din herres datter? Du må være syg eller gal, siden du kan falde på sligt! Dog, det skal være glemt — for denne gang. Gå nu! og tak himlen, at du slap så let; thi vel har du fortjent et rap — (løfter kvistene, men lader dem synke og siger med forandret stemme:) — og min røde guldring — se der, tag den! (tilkaster ham en ring, som hun har trukket af armen og iler hurtigt ud til venstre.)

OTTENDE SCENE.

HEMMING. Straks efter OLAF LILJEKRANS (fra baggrunden. Månen står op.)

HEMMING.

Den gyldne ring, den har hun mig skænket,
så er hun mig endnu både huld og god!
Hun mente det ikke, det var skrømt, når hun lod,
som hun var så bitterlig krænket.
Alt vil jeg friste, alt tør jeg vove!

(nedslået.)

Og dog, jeg er jo så fattig en svend,
og imorgen skal hun føres for alteret hen!

(raskt.)

Men brudgommen færdes i de vilde skove;
o, hvis han aldrig mere kom igen!

(vil ile ud, men standser med et udråb.)

Olaf! der er han!

(OLAF kommer langsomt frem mellem klipperne i baggrunden. Han går drømmende, med blottet hoved og hænderne fulde af blomster, som han sønderriver og strør på vejen; hans hele færd bærer under det følgende præg af en forvirret tilstand.)

OLAF

(uden at lægge mærke til HEMMING).

Kunde jeg råde
de sælsomme ord, den forvildende gåde!

(vil gå ud til venstre.)

HEMMING.

Herr Olaf! Herr Olaf! hvor går eders vej?
Så hør dog, herr Olaf!

OLAF

(halvt opvågnende).

Hemming! er det dig?
Du standse mig ikke!

HEMMING.

Hvad ligger jer på sinde,
at I færdes tre samfulde dage herinde?

(betragter ham nærmere.)

Hvad over I der for sælsom en leg, —
eders kind er hvid, eders pande er bleg!

OLAF.

Du må ikke undres, hvi min kind er hvid,
tre nætter har jeg stridt så sær en strid:
du må ikke undres, hvi min pande er bleg,
tre nætter har jeg været i alfeleg.

HEMMING.

Gud stå os bi!

OLAF.

Jeg er syg, jeg er svimmel!
Jeg kan ikke mindes hverken jord eller himmel!

HEMMING

(ængsteligt).

Herr Olaf! følg med til jer moders gård!

OLAF.

Min moders gård! Hvor er det den står?
Her tykkes det mig, jeg har hjemme!
Skoven er bleven mit fædrenehus,
grantoppens kvæder og elvens sus
kan jeg bedre forstå, end min moders stemme.

(med stigende henrykkelse.)

Ej sandt, her er fagert! Ej sandt, her er stille!
Ser du, min højsal er smykket til gilde.

HEMMING
(afsides).

Hvad er ham dog hændt?

OLAF.

Snart kommer min brud!

HEMMING.

Eders brud! I véd da —?

OLAF
(vedblivende).

Når dagen går under,
når skyen blegner og fuglen blunder,
da kommer hun hid så ung og prud!

HEMMING
(korser sig).

Alle hellige mænd! så er det dog sandt!

OLAF.

Véd du, hvornår jeg først hende fandt?
Jeg red fra Guldvik en aften silde,
det bæres mig for, der var holdt et gilde.
Mit sind var tungt, mit hjerte var klemt!

noget havde mig krænket; hvad det var, har jeg glemt.
Jeg red mig alene op under li,
ved midnatstider kom jeg elven forbi,
da lød det som en klingende harpestreng,
det gik som en slåt over mark og eng,
det hørtes som et lokkende, klagende kvæde,
jeg folded mine hænder, jeg prøved at bede,
men tungen svigted og tanken med:
mig tonerne fristed, jeg måtte afsted.
Snart klang det som gråd og snart som latter,
snart lød det som lyst, og snart lød det atter,
som var der et bristende hjertes nød,
som var der en dødsens ve og vånde
lagt i det koglende kvæde, der flød
lig en strøm omkring mig! — Knapt kunde jeg ånde!
Så sært forvildet blev sans og sind;
det var som om både stærke og milde
magter drog mig i lien ind,
jeg måtte herop, om jeg end ikke vilde.
Og stedse det lokked og lød på min vej;
hvorlangt jeg red, det mindes jeg ej.

HEMMING
(afsides).

Og bruden, som spillemanden fortalte om, hun måtte jo også følge —

OLAF.

Da standsed min fole, jeg vaktes derved,
jeg så mig om med undrende blikke;
hvor var der fagert og vént! Men det sted,
jeg var kommen til, kendte jeg ikke!
jeg stod i en dal; — skygge og fred
var drysset som dugg derover!
Månen legte ved kærnets bred,
det var som den lo, når den dukked sig ned

i de svale, trillende vover!
Mit hoved var tungt, min hu var mod.
mig længedes efter at blunde:
jeg lagde mig ned ved en linderod
i de væne, hviskende lunde!

HEMMING.

Herr Olaf! Herr Olaf! Hvor turde I friste sligt?

OLAF.
(vedblivende).

Sa kom jeg i alfekvindernes dans;
den fagreste mellem dem bød mig en krans
af vårklokker blå, af vandliljer hvide:
hun sa mig i sjælen med øjne så blide,
hun hvisked i mit øre et gadefuldt ord.
som aldrig går mig af minde:
„Olaf Liljekrans! véd du, hvor lykken gror,
véd du, når fred for dig er at vinde?
Mellem alle de urter små på rad
må du den fagreste finde,
og plukke den sønder, blad for blad,
og drysse den ud for alle vinde,
da — først da skal du lykken finde!“

HEMMING.

I har sovet og drømt!

OLAF.

Fra denne stund
det blev mig for trangt i min moders stue!
Gennem ur, over hej, til den fagre lund
stævned jeg op med pil og med bue!
Der mødte jeg alfepigen igen.

HEMMING
(træder forbauset tilbage).

Hvad nu, har I vågen fundet —?

OLAF.

Min fæstensring tog jeg og skød med den
I luften over hendes hoved hen;
nu er hun for evig bundet!

HEMMING.

Og det er bruden, I venter her?

OLAF.

Det er bruden, snart er hun nær!

HEMMING
(afsides)

Hans sjæl er hildet, hans sind er sygt;
alt skal fru Kirsten vide!
(højt.)
I tør da færdes foruden frygt
heroppe?

OLAF.

Her er det godt og trygt
at vugges i drømme blide!
(går langsomt ind mellem klippestykkerne i forgrunden til højre.)

HEMMING.

Alt imorgen skal hans bryllup stå,
men sin fæstemø agter han lidet på,
lidet véd han, at hun er nær,
og mindre, at hun har en anden kær! —
Han færdes forvildet i skoven omkring,
og mig gav Ingeborg den gyldne ring!
Hvad jeg har set, skal hans moder kende;
alle helgene véd, hvor dette skal ende!
(går ud til venstre.)

NIENDE SCENE.

OLAF LILJEKRANS træder atter ind fra højre

OLAF

idet han sønderriver nogle blomster, som han har plukket udenfor.

„Mellem alle de urter små på rad
må du den fagreste finde;
og plukke den sønder, blad for blad,
og drysse den ud for alle vinde, —
da — først da skal du lykken finde!"
Jeg får ikke fred for de sælsomme ord.
Den fagreste urt? Hvor er det den gror?
Hvorpå skal den kendes? Er dens fagerhed lagt
i duftens sødme, i bladenes pragt?
Hvad heller er den lagt i lønlige kræfter,
som jeg aldrig kan finde, om jeg spejder derefter?
sålunde ejer jo mangt et sværd
under klingens rust et kosteligt værd,
sålunde kan jo en harpe hænge
glemt i en krog, ingen derpå giver agt,
og dog kan alverdens forlokkende magt
være gemt i de støvede strenge.

TIENDE SCENE.

OLAF LILJEKRANS. ALFHILD (fra baggrunden. Hun er fantastisk klædt og smykket med løvflætninger og blomster; ængsteligt ser hun sig om, indtil hun opdager OLAF og iler ham da glad imøde.)

ALFHILD.

O, bliv, bliv! gå ikke fra mig!

OLAF

(ligesom pludselig belivet).

Alfhild! min unge, dejlige brud!

ALFHILD.

Olaf! min fagre ridder! Det blev mig for tungt at vente, jeg måtte gå dig imøde!

OLAF.

Men sig mig, hvi frygter du stedse for at komme hid?

ALFHILD.

Jeg har jo sagt dig, udenfor dalen kom jeg ingensinde, før du gæsted mig. Min fader har sagt, at onde magter råder herude: kun derinde mellem bergene kunde jeg færdes tryg og trøstig! O, lad råde, hvad magter der vil, du er her, det er nok for mig! Kom, lad mig se dig ind i øjnene! Ja, ja, jeg har dig igen!

OLAF.

Har mig! Ak ja, Alfhild! Du listelige, du dejlige kvinde, vel har du mig igen! Mit sind har du koglet så dybt, så dybt: før mig, hvorhen og så langt du vil, i berget, dybt under hougen, i den grønne græsvold, hvor slåt og sang klinger så lifligt ved kveldstid, på elvens bund, dybt under fossen, hvor der er harper for de store, klagende kvæder; hvor dit hjem er, der er jeg rede til at færdes!

ALFHILD.

Hvi taler du så? Vel må du vide bedre, end du der siger. — Vætter og alfer råder i houg og fjeld, og på elvens bund bor nøkken, det har fader sagt. Mener du, jeg er en alf eller —

OLAF.

Du er den fagreste i verden; vær for mig, hvad du vil, når du kun er min!

ALFHILD
(smilende).

Var jeg alfekvinde, forsandt, jeg siger dig, da skulde det gå dig ilde!

OLAF.

Mig!

ALFHILD.

Ja, dig! Hvor du red på din enlige sti, skulde jeg træde dig imøde, glemselsdrikken skulde jeg række dig af det gyldne horn, jeg skulde kogle mine kunster deri, så du glemte himmel og jord, glemte, hvor du var født og båren, hvad navn du lød og hvor dine frænder færdes, kun ét skulde du mindes, et eneste skulde fylde din hu og din tanke.

OLAF.

Forvisst, da er du alfekvinden! Thi fra den første stund har du sålunde koglet dine kunster for mig.

ALFHILD.

Har jeg?

OLAF.

Gennem lien red jeg, dybt dernede hvor elven løber, — det var nat, sælsomt lød sange og klagende kvæder rundt om mig — — — —

Forvildet blev mig min sti, jeg kom langt, langt ind mellem bergene, jeg fandt den dejlige dal, hvor ingen fod har trådt, hvor intet øje har forlystet sig før mit — — — —

Tungt faldt en slummer på mig derinde, men alfekvinderne legte imens, og de drog mig ind i legen — — — —

Men da jeg vagned, var der bedrøvelse i mit sind; hjemad red jeg, men dernede kunde jeg ikke

trives mere; det bares mig for, som jeg havde glemt efter mig det rigeste og bedste i livet, som om en herlig skat var mig beskåret, ifald jeg kun søgte og fandt den — — — —

Til dalen måtte jeg op, før var der ikke fred for mig — — — —

Du kom mig imøde, fager og varm som i denne stund; jeg greb din hånd, jeg så dig ind i øjet — himmel og jord, alverdens dejlighed var i dit øje! — — — —

Da glemte jeg venner og frænder! — — — —

Jeg kom der næste nat, jeg favnede din midje, jeg krystede dig til mit bryst, himlens herlighed var i dit favntag — — — —

— Da glemte jeg mit kristen-navn og mine fædres hjem. — — —

Og jeg kom den tredje nat, jeg måtte komme, jeg kyssed dine røde læber, mine øjne ad sig ind i din sjæl. — Mere end alverdens herlighed var deri! Jeg glemte mere end Gud og hjem, mere end himmel og jord, jeg glemte mig selv! (styrter ned for hende.) Alfhild! Afhild!

ALFHILD.

Er det en glemselsdrik, det som du der nævner, da har jeg koglet mig selv dermed. Mig er det gået som spillemanden, der lærte nøkkens kvæder, for at kogle sin hjertenskær; — han koglede og koglede sålænge til kogleriet omspandt hans eget sind, og han aldrig kunde vinde sig ud deraf. (standser og bliver tankefuld stående.)

OLAF
(idet han rejser sig).

Hvad grubler du over?

ALFHILD.

Højt på fjeldet er en styrtning så brat, at end

ikke ørnen kan fæste sin klo deroppe; der står en enlig birk, ilde trives den, og fattig er den pa løv: men den bøjer sine grene nedad imod dalen, som ligger langt borte: det er som den længedes efter sine søstre i den friske, frodige lund, som om den higede efter at plantes ind i det solvarme liv dernede. — — — —

Som birken på fjeldet så var mit liv, jeg længedes udad, efter dig længedes jeg i lange, lange tider, før jeg vidste, du var til. Dalen blev mig for trang, men jeg vidste ikke, at der bag fjeldene var en anden dal som min derinde. Ridderne og fruerne, som gæstede mig hver nat, var mig ikke nok, og de sagde mig intet om livet derude!

OLAF.

Riddere og fruer? Du har jo sagt mig, at ingentid mødte du nogen derinde.

ALFHILD.

Ingen som du! Men hver kveld sang min fader sine viser for mig, og når det blev nat og mine øjne lukkedes, da kom de og gæstede mig, alle de, der lever i min faders viser. Frejdige riddere, fagre kvinder var blandt dem, de kom med falk på hånden, ridende på stolte gangere. På engen dansede de, lyst og skemt lød rundt om, hvor de færdedes: alferne lyttede tyst fra hver en blomst og fuglene fra grenen, der de var sovet ind. Men nar dagen randt, da var de alle borte, ensom gik jeg, jeg pyntede mig med blomster og med grønne blade: thi jeg vidste, at næste nat vilde de komme igen. Ak, det liv var mig dog ikke nok; en mægtig længsel fyldte mit bryst, aldrig var den blevet stillet, om ikke du var kommen!

OLAF.

Du nævner din fader: ingentid så jeg ham derinde!

ALFHILD.

Kun sjelden kommer han nu, han var der ej fra den kveld, vi først mødtes.

OLAF.

Men sig mig, hvo er han?

ALFHILD.

Du har sagt mig, at du red en sommernat i lien, der hvor elven løber; der hørte du sælsomme sange, som du kun halvt forstod, men som dog maner og maner dig, så du aldrig glemmer dem.

OLAF.

Javisst, javisst!

ALFHILD.

Du har hørt min faders sange! Det er ved dem jeg er vokset op. Forsandt, heller ikke jeg har forstået dem tilfulde; de tyktes mig at være den dyreste skat, at være livet selv; nu gælder de lidet for mig; de er mig kun et bud om al den herlighed, som skulde komme. I dem alle var der en fager ridder; ham tænkte jeg mig som det bedste og herligste i alle dale, det bedste og herligste sålangt fugl kan flyve, sålangt sky kan stævne. Olaf! det var dig, jeg kender dig vel igen! O, du må fortælle mig om dit hjem, om den fjerne dal, du kommer fra; rigt og lyst må det være derude; did må det være mine fugle drager hen ved løvfaldstid; thi når de atter gæster mig, da har de såmeget sælsomt at fortælle, så mangt et under at synge om, at alle urter sprætter og blomstrer derved, alle trær

grønnes, og den store, dejlige sol står tidlig op og går sent til hvile, for ret at lytte til alle de fagre eventyr og sange. Men lidet fatter jeg af alt, hvad de fortæller, du må tolke det for mig, du må klare for mig alt, hvad der spørger og kræver svar i mit bryst.

OLAF.

Lidet er jeg det mægtig, du spørger om mit hjem. Mit hjem? Har jeg havt et andet hjem end her, da mindes jeg kun ringe ting deraf. Det er mig alt som en táget drøm, der glemmes i den stund vi vågner. Dog, kom! langt dernede ligger en bygd, der bæres det mig for, at jeg færdedes, før jeg så dig, der bæres det mig for, at mine frænder bor. Hører du, hvor elven maner og suser, lad os følge den: ude på kanten, ved fossefaldet, der kan vi se over bygden, hvor jeg — engang hørte hjemme. Kom, kom!

ALFHILD.

Men tør jeg —

OLAF.

Følg trøstig, jeg skal værne om dig!

ALFHILD.

Jeg er rede; jeg véd det jo nok, selv om jeg ikke vilde; følge dig må jeg, hvor du færdes.

(de går ud til højre.)

KOR AF BRUDEFOLKET OG FRU KIRSTENS FØLGE
(fjernt fra skoven til venstre).

Du agte dig vel, du fri din sjæl
fra listige alfer i lunden!

ELLEVTE SCENE.

FRU KIRSTEN og HEMMING (kommer ind fra venstre)

HEMMING.

Her var han; — se — nej, nu er han borte!

FRU KIRSTEN.

Og han sagde, at han ventede på bruden, som skulde komme?

HEMMING.

Ja, men hvem han mente, kunde jeg ikke ret blive klog pa; thi hans tale var sælsomt forvildet. Ingeborg mente han ikke, det er visst.

FRU KIRSTEN.

Stille, gode Hemming! stille med det, han har sagt! Velgjort var det, at du lod mig alene vide, han var her. Rigelig skal du lønnes derfor, men først må vi finde ham fat —

HEMMING
(idet han ser ud til højre).

Se, se der, i maneskinnet, på bakken ved elven. — ja, forvisst tror jeg — —

FRU KIRSTEN.

Stille, stille, det er Olaf!

HEMMING.

Der er to; en kvinde står hos —

FRU KIRSTEN.

Alle gode ånder!

HEMMING.

Han viser udover bygden, som om — der går de begge!

FRU KIRSTEN.

Hent herr Arne og vore folk! Vi vil mødes her; jeg bringer Olaf hid!

HEMMING.

Men tør I også —?

FRU KIRSTEN.

Gør som jeg siger; men ti vel med det, du har hørt og set. Du kan sige, at Olaf drog herop for at jage ren og bjørn, og at han fór vild på fjeldet.

HEMMING.

I kan lide på mig, fru Kirsten!

(går ud til venstre.)

FRU KIRSTEN.

Skulde det da være sandt? Skulde onde vætter have fået magt over ham? Ej, sligt kan jeg bilde Arne fra Guldvik ind, men lidet tror jeg det selv; — og dog siges der, at det tidt nok hændte i fordums tider. Men det er nok alfekvinder af kød og blod, som — —. Der stiger han ned til elven, jeg må rappe mig!

(går ud til højre i mellemgrunden.)

KOR

(fjernt fra skoven til venstre).

Med fromme sange, med klokkespil
så vide vi færdes i dale!
Du kristne mand, du lytte dertil,
vågn op af den koglende dvale!

TOLVTE SCENE.

OLAF og ALFHILD (kommer ind fra højre i baggrunden. Senere FRU KIRSTEN).

ALFHILD.

O, du må fortælle mig mere endnu!
I mit sind falder dine ord, som duggen hin svale.
det er mig, som råded du alle min længsels runer
med din liflige tale! — — —
Sad du aldrig en sommernat ved det øde fjeldvand,
der er så dybt, at du ej kan bunde?
Så du ikke alle himlens små lys dernede,
de kloge øjne, der tolker mere end du kan udgrunde,
mere end du kan udsige, om du havde tusinde munde.
— — — —
Tidt sad jeg så; med mine hænder vilde jeg fange
de dybe, de tindrende gåder dernede —
jeg greb efter dem, vilde se dem nær,
da blev de dunkle, som øjne, der græde, —
det var fåfængt at spejde og lede —
— — — — —
Så var det også fordum i mit sind!
Mange, mange gåder, som jeg vilde forstå;
men de gækked mig som stjernen i det dybe vand,
bleve mig ugrundelige, desmere jeg grunded derpå!

OLAF.

Og er jeg ikke bleven mig selv en ugrundelig gåde?
Er jeg Olaf Liljekrans, den stolte ridder,
den ætstore mand, der broutede af sin slægt,
og lod hånt om elskov og fuglekvidder!
Dog ligegodt, jeg river ud af mindet, hvad jeg var!
Lykkelig er jeg, det kan jeg forstå — —
din spådom slog fejl, — Lykken skulde jeg finde.

når jeg fandt den fagreste blandt urter små.
Ha! Lykken har jeg alt fundet!

ALFHILD.

Jeg har intet spået.
Dog — fortæl mig mere om livet derude!

OLAF.

Lad livet derude gå sin egen gang,
her er mit hjem, hos dig, min prude,
min dejlige viv! Alfhild, tal!
Er det ikke ret som en højenloftssal
var rejst for os under de grønne lier!
Blåklokken står pyntet på alle stier,
her er gilde herinde, her er fryd og lyst,
mere fast, end der kan rummes i mit bryst!
Hør, fra elven klinger det dybe kvæde;
o, det er det, som volder, at jeg både må le og græde!
Det sælsomme kvad, det koglende spil,
har gjort mig så fro, så salig og vild!

(griber hende lidenskabeligt i sine arme.)

Farvel jeg skikker til bygden dernede!
heroppe vil jeg min brudeseng rede;
farvel jeg skikker over verden ud, —
nu vil jeg favne min fagre brud!

ALFHILD

(viger ængsteligt tilbage).

Olaf!

OLAF

standser pludselig, som greben af en uklar og smertelig erindring.

Min brud! Hvad sagde jeg der!
Sig mig — Alfhild — da jeg første gang kom her —
kan du kan du mindes den første kveld?
Hvad var det jeg søgte, — hvad vilde jeg vel?

Kom jeg for at hente dig — til — bygden ned?
Var det for at bede til bryllup jeg red —?

ALFHILD.

Hvad mener du? Bryllup? Jeg kan ej forstå —?

OLAF.

Vort fæstensøl var jo drukket på Guldvik! Ej så?
Tre uger efter skulde vort bryllup stande —
men det tykkes mig, at — nej, det brænder i min pande!
Jeg vil ikke mere tænke derpå!

KOR
(dæmpet og langt inde i skoven).

Olaf Liljekrans! Olaf Liljekrans!
Hvi sover du så tungt og så længe?

ALFHILD.

Tys, Olaf! hører du?

OLAF

Hørte du det med?

ALFHILD.

Hvad er det?

OLAF.

Et gammelt, et halvglemt minde,
som stundom får ord, når jeg færdes herinde!
Det vil mig ilde, det vil mane mig til bygden ned

FRU KIRSTEN
afsides, idet hun træder ind fra baggrunden, uden at bemærkes af de øvrige).

Der er de! Han taler; kunde jeg forstå —!
(nærmer sig lyttende

OLAF
(med stigende heftighed).

Ja, ja, jeg kommer; men ene vil jeg ikke gå!
Riddere og fruer skal stævnes hid på mit bud:
med sang skal de ride herop for at hente min brud!
Guldsadlen skal lægges pa min rappeste ganger,
forrest i laget skal gå spillemand og sanger,
derefter skal ride køgemester og prest,
alt folket i bygden skal bydes til gæst!
Høviske svende skal lede din ganger ved hånd,
liflige urter skal drysses pa alle veje,
bonden skal bøje sig for dig som en vånd,
og ved ledet skal hans kvinde neje!
kirkeklokkerne skal ringe over landet ud:
nu rider Olaf Liljekrans hjem med sin brud!

KOR AF BRYLLUPSGÆSTER
(raskt men dæmpet inde i skoven til venstre).

Nu færden står
til bryllupsgård!
Folen løber let under lide!
Det drønner under hov
i den grønne skov,
der de lystige svende monne ride!

FRU KIRSTEN
(afsides, under koret).

Himlen være lovet! Hemming har fortalt —!

ALFHILD
(jublende).

De kommer, de kommer, jeg hører dem alt!
Hvort vent det klinger! Olaf! se, se!

FRU KIRSTEN.

Olaf, min søn!
(iler hen til ham, uset af ALFHILD, der vedbliver at stirre ud til venstre.)

OLAF.

Hjælp Gud! hvad er det!
Min moder!

FRU KIRSTEN.

Mit arme, forvildede barn!
Nu er du frelst fra den ondes garn!
Der kommer herr Arne med Ingeborg, din viv.

OLAF
(med et skrig, og ligesom på engang opvågnende).

Ingeborg! — Med det navn har I brudt mit liv!
Min lykke var da idel tant og skrømt!
Ak, at I måtte mig sligt bebude!
fortvilet.)
Kære moder min! så fagert har jeg drømt;
nu har I vakt mig, nu er alting ude!

TRETTENDE SCENE.

DE FORRIGE. ARNE, INGEBORG, HEMMING, BRYLLUPSFOLK og FRU KIRSTENS FØLGE fra venstre.

ARNE.

Til lykke, fru Kirsten! I har jo fundet ham, som jeg hører.

FRU KIRSTEN.

Javisst, jeg har fundet ham. — Og nu hjemad!

ARNE
til OLAF.

Og der er ingen skade voldt jer?

OLAF
(åndsfraværende).

Mig! Hvad mener I?

FRU KIRSTEN
(afbrydende).

Visst ikke, herr Arne! Han fór vild på jagten og —

INGEBORG
(peger på ALFHILD).

Men denne unge kvinde —?

FRU KIRSTEN.

Et fattigt barn! Hun har skænket ham ly og tilhold.

ARNE.

Men der har jo ingen sin bo heroppe.

FRU KIRSTEN.

En og anden dog! Mangen enkelt slægt holder endnu til mellem fjeldene, siden landfarsottens tid.

ARNE.

Så kom, kom! Hestene venter nede under lien.

OLAF
(smerteligt, med et blik på ALFHILD).

Min moder! jeg kan ikke!

FRU KIRSTEN
(sagte og bestemt).

Du må! Det vil volde dig evig skændsel ifald —

ARNE.

Hvad mener han?

FRU KIRSTEN.

Han er syg og mødig endnu, det går over. kom! (med et betydningsfuldt blik til OLAF.) Den unge kvinde følger med!

INGEBORG.

I mener, at hun —!

FRU KIRSTEN.

Trolig har hun plejet ham; vel bør det sig, at hun lønnes derfor.

ARNE.

Og imorgen holdes gildet!

FRU KIRSTEN.

Imorgen! det sværger jeg højt og helligt!

ARNE.

Jeg har jert ord!

HEMMING
(sagte og triumferende, idet han tager ringen frem).

Og jeg har Ingeborgs røde guldring!

INGEBORG
(tager ringen fra ham og siger ligegyldigt).

Min ring! Se, se! har du den, Hemming! Tak, nu skal jeg selv tage vare derpå!

(HEMMING står et øjeblik forbløffet og følger derpå langsomt efter de øvrige, der alle går ud til venstre, undtagen ALFHILD.)

FJORTENDE SCENE.

ALFHILD. Straks efter THORGJERD (fra baggrunden).

ALFHILD

(har med stille og barnlig forbauselse betragtet det foregående optrin, dog uden at lægge mærke til handlingen; når alle er borte, farer hun efter en pause op, ligesom af en drøm).

De er borte! Kan jeg tro det, er det også sandt?
Ja, ja, her stod de; månen skinned, jeg så dem grant!
Der ser jeg dem igen; over bakken drager de ned,
og jeg er bruden, jeg må med, jeg må med!

(vil ile ud til venstre.)

THORGJERD

(i baggrunden).

Alfhild! mit barn! Hvor kommer du her?
Jeg har jo sagt dig —

ALFHILD.

Min fader kær!
Nu må jeg flyve fri som alle vinde,
nu kan jeg ikke længer lukkes bag fjeldene inde!

THORGJERD

(nærmer sig).

Hvad er dig mødt?

ALFHILD

(jublende).

Han er kommen!

THORGJERD.

Hvem?

ALFHILD.

Den fagre ridder! Han vil føre mig hjem!
Nu fatter jeg al den urolige lyst,

som længe har knuget og tynget mit bryst!
Mangen kveld har vi siddet ved striden elv.
du sang om kongens datter, som var hekset i fjeldet!
Kongens datter, min fader! det er jeg selv;
men han, den fagre ridder! har trolden fældet! —
Nu er jeg fri, jeg véd, hvad jeg vil,
jeg vil udad i livets brogede spil!
Hans ord var sang! Det var, som gav han mig vinger;
ingen, ingen magt nu mere mig binder og tvinger!

THORGJERD.

Mit arme barn! til bygden vil du ned:
nei bliv, det vil koste din hjertensfred!

ALFHILD.

Jeg må, min fader! Dit bedste kvad
vil tykkes mig nu som en disig tåge!

THORGJERD.

Så gå da, Alfhild! og drøm dig glad,
din fader skal over dig våge!
Men agt dig for hver underfundig svend,
som lokker med listelig tale!

ALFHILD.

Hvor Olaf færdes, did må jeg hen,
udad, langt ud i de lyse dale!
Der stander hans slot med gyldne sale!
o, jeg kender ham fra dine kvæder igen;
han er ridderen, kongesønnen, bold og prud,
og jeg, den fattige Alfhild, er hans brud!
Fattig, nej, nej, prinsessen jeg er,
o, mer end prinsesse; jeg er Olafs hjertenskær.

(bryllupskoret høres langt nede i lierne.)

Hør, hør, han kalder med horn og lur!
Farvel nu, blomster og skov og ur!

Farvel, min dal, du est mig for trang,
mig vinker alverdens jubel og sang!
Imorgen skal jeg smykkes med gyldenskrud
og ride til kirken som Olafs brud!
Sammen skal vi sidde pa højsædets hynde —
ja, nu, først nu skal mit liv begynde!

(hun iler ud til venstre. THORGJERD ser tankefuld efter hende. KORET taber sig i det fjerne, idet tæppet falder.)

ANDEN AKT.

(Tunet ved FRU KIRSTENS gård. På tilskuernes højre side ses hovedbygningen med en luge i gavlen; vinduer eller døre er ikke synlige. Længer mod baggrunden på samme side en liden stavkirke med en kirkegard. På venstre side stabur og andre udhusbygninger. På begge sider i forgrunden simple stenbænke — Det er eftermiddag.)

FØRSTE SCENE.

FRU KIRSTEN. KARLE og PIGER (beskæftigede med tilberedelser til gildet).

FRU KIRSTEN.

Lad der nu ikke fattes hverken i fad eller krus. (for sig selv.) Hårdt holdt det og tungt har jeg stridt, før det kom så vidt; men nu vil jeg også gøre et gilde, som skal høres og spørges. (til tyendet.) Se vel efter på bryllupsbordet om — dog nej, det vil jeg selv gøre. Vinen skal hældes i sølvkanderne, de store drikkehorn skal fyldes med den vælske most, øllet er kun for huskarlene, og den hjemmebryggede mjød ligeså, — og hør, se vel til, at der findes nok af gule vokslys i kirken, brudefolkene skal ikke for alteret før sent på kvelden, med røde blus skal de lyses og følges didhen fra gildestuen. Gå nu alle, og tag vare på det, jeg har sat jer til, hver især. (folkene går.) Gud véd, dette bryllup koster mere end jeg vel kan bære; men Ingeborg bringer god medgift og desforuden — o ja, Arne står vel til at styres

og rådes, som det bedst lyster mig, når han først — (ser ud til højre.) Der kommer Olaf! Ifald jeg kun vidste, at han — —

ANDEN SCENE.

FRU KIRSTEN. OLAF (kommer fra huset i højtidsdragt; han er bleg og tankefuld.)

OLAF

(for sig selv).

Igår og idag! Der ligger kun en midsommernat imellem, og dog bæres det mig for, som både høst og vinter var faldet på mit sind, siden den tid jeg færdedes deroppe i lierne — hos hende, hos Alfhild! (bemærker FRU KIRSTEN.) Ak, kære moder min, er I der!

FRU KIRSTEN.

Retså, min søn! Pyntet med guld og silke, det må jeg vel lide. Nu er det dog at kendes på dig, hvo der er brudgom ikveld. Jeg ser, du har hvilet dig ud.

OLAF.

Sovet har jeg, men lidet hvilet derved; thi jeg drømte imens.

FRU KIRSTEN.

En brudgom må drømme, det er gammel skik.

OLAF.

Min bedste drøm er ude, lad os ikke tænke mere derpå.

FRU KIRSTEN

(afledende samtalen).

Vi får en lystig dag, mener jeg.

OLAF.

Ikke lader det, som min hædersdag huer himlen.

FRU KIRSTEN.

Hvi så?

OLAF.

Det arter sig til uvejr; ser I, hvor tungt skyerne trækker op i vest.

FRU KIRSTEN.

Desbedre lyser brudeblussene, når du går til kirke ikveld.

OLAF

(går nogle gange frem og tilbage: endelig standser han foran sin moder og siger):

Om jeg havde fæstet en fattigmands datter, uden gods og uden slægt, — sig mig, min moder! hvad havde I så gjort?

FRU KIRSTEN

(betragter ham skarpt).

Hvi spørger du?

OLAF.

Svar mig først. Hvad havde I så gjort?

FRU KIRSTEN.

Forbandet dig og gået i jorden af sorg! — Men sig mig, hvi spørger du?

OLAF.

Ej, det var kun skemt, jeg tænkte lidet derved.

FRU KIRSTEN.

Det må jeg vel tro; thi du har altid holdt din æt i agt og ære. Men vær nu lystig og glad; imorgen

sidder Ingeborg som din viv derinde, da vil du finde både fred og lykke.

OLAF.

Fred og lykke. En ting fattes dertil.

FRU KIRSTEN.

Hvad mener du?

OLAF.

Den fagreste urt, som jeg skulde plukke sønder og drysse ud for alle vinde.

FRU KIRSTEN.

Den tossede drøm; — tænk ikke mere derpå.

OLAF.

Kanhænde det bådede mig bedst, om jeg kunde det.

FRU KIRSTEN.

I fruerstuen sidder din fæstemø mellem sine piger, lidet har du talt med hende idag. Vil du ikke gå derind?

OLAF
(i tanker).

Jo, jo! Hvor er hun?

FRU KIRSTEN.

I fruerstuen, som jeg sagde dig.

OLAF
(livligt).

Intet skal fattes hende efter denne dag. Sølvspændte sko vil jeg skænke hende: hun skal bære søljer og ringe. De visne blomsterkviste skal hun lægge af, jeg vil give hende en gylden kæde at bære.

FRU KIRSTEN.

Hvem taler du om?

OLAF.

Om Alfhild!

FRU KIRSTEN.

Jeg talte om Ingeborg, din fæstemø. Olaf! Olaf! Du gør mig angst og bange, så sælsom du er. Næsten kunde jeg fristes til at tro for alvor, at hun havde forhekset dig.

OLAF.

Det har hun! Ja, forsandt, min moder! jeg har været forhekset. Jeg har været i alfekvindernes leg; salig og fro var jeg, sålænge det stod på, men nu —. I lange, lange år vil jeg tynges af kummer og ve, såtidt jeg drages det til minde.

FRU KIRSTEN.

Var hun en heks, da skulde bål og brand være hende sikkert; men hun er en listig, underfundig kvinde, som har lokket dig med fager tale.

OLAF.

Hun er ren som Guds moder selv!

FRU KIRSTEN.

Ja, ja, se til! Men hvad som er, så kom ihu, at imorgen er du ægteviet; både synd og skændsel vilde det da volde dig, om du agtede mere på hende.

OLAF.

Jeg fatter det vel, hel vel, min moder!

FRU KIRSTEN.

Og Ingeborg, som du har trolovet og som har dig kær, ja, Olaf! kær af hjertet — himlens straf vilde ramme dig, ifald —

OLAF.

Vel sandt, vel sandt!

FRU KIRSTEN.

Ej vil jeg tale om vore egne kar; men vel skal du mærke dig, at Arnes datter kan hjælpe mangt og meget på fode for os: stærkt er det gået tilagters med vor æt, og slår sæden fejl iår, så skulde det lidet undres mig, om vi måtte tage tigger-staven i hånd.

OLAF.

Jeg véd det nok.

FRU KIRSTEN.

Med Arnes penge kan det altsammen bødes på: en hæderlig plads vil du vinde blandt kongens mænd. Tænk dig vel om; har du lovet Alfhild mere end du kan holde — og mig tykkes at mærke noget sligt hos hende, så stille hun end går med det — så tal med hende derom. Sig hende, nu ja, sig hende, hvad du selv vil; tomhændet skal hun ikke gå herfra, det kan du frit love. Se, der kommer hun! Olaf, min søn! tænk på din fæstemø og på din stolte æt, tænk på din gamle moder, som måtte gå i jorden af blussel, ifald — vær mand, Olaf! Nu går jeg ind og ser efter gildebordet.

(går ind i huset.)

TREDJE SCENE.

OLAF (alene).

OLAF
(ser ud til højre).

Hun er så fro som den unge rå,
der den spiller ved hindens side;
snart skal hun vride de hænder små
og trænges af nød og kvide!
Snart må jeg bryde hendes frejdige tro
og vække hende op af drømme,
og så — ja så må vi skilles, vi to.
Arme Alfhild! så bitter en skål må Du tømme.

(grublende.)

Hvad var mig ære, hvad var mig magt,
hvad var mig min æt deroppe hos hende!
I hendes øjne mig tyktes der var lagt
en bedre skat end verden monne kende!
Jeg havde glemt bort både nød og strid,
men alt fra i nat, da jeg atter kom hid,
da jeg sad til højbords i mine fædres stue,
da jeg gik at træde for min moder frem —

(afbrydende.)

Ja, ja, jeg er født og båren af en adelsfrue,
og på fjeldet har den frændeløse Alfhild sit hjem.
For Olaf Liljekrans vilde hun lidet sig skikke.
Jeg må sige hende -- nej, nej, jeg kan det ikke!
Og dog — ikveld — ja, forvisst det må ske,
høre må hun, hvad der volder mig den bitreste ve!

FJERDE SCENE.

OLAF. ALFHILD (fra kirken).

ALFHILD

(iler ham glad imøde).

Olaf! Olaf! Du har ført mig på det land,
der jeg træder mellem blomster, som jeg fordum gik
på sand.
Her hos dig er forvisst så vén en ø,
her kan jeg sorgeløs leve og syndeløs dø!
Såmeget gad jeg spørge, så lidet jeg forstår,
alle de underlige gåder må du klare. —
Grønnes altid herude sommer og vår?

OLAF.

Ak, Alfhild!

ALFHILD.

Nej, vent med at svare!
Ser du det hus med spir og fløj?
did gik jeg mig imorges at spille;
herude var leg, her var gammen og støj;
men derinde, o, der var det så stille.
Jeg tren gennem døren, jeg så en sal,
så mild en fred var derinde;
der dæmred en dagning, liflig og sval,
der knæled både mand og kvinde.
Men højt, højt oppe en jomfru stod,
hun sejled på hvide skyer,
hendes hoved skinned som rosenblod,
det skinned som himlen, når dagen gryr.
Hendes ansigt var klart, hendes kjortel var blå,
en fager alf hun bar på sine arme,
og rundt om hende legte de engle små,

de lo tilhobe, der de ned på mig så
oppe fra skyernes karme!

OLAF
(afsides).

Ve mig! jeg har øvet et usaligt spil.
jeg må al hendes lykke knuse!

ALFHILD.

O, sig mig, Olaf! hvo hører til
derinde, hvo har der tilhuse?

OLAF.

Hver den, der er god og from som du,
hver den, der er barn i tanker og hu.
Det er kirken, Guds hus, ham hører det til.

ALFHILD.

Den store fader! Ak, skemte du vil!
Hans hus er jo højt over stjernerne små,
hvor den hvide skysvane svømmer,
så højt som intet øje kan nå
uden barnets, der det blunder og drømmer! —
Men kirken, du nævnte! Så er det jo did
vi skal ride i festligt følge,
som brud og brudgom!

OLAF
(afsides).

Nu er det på tid,
ej tør jeg det længer fordølge!

ALFHILD.

Ak, hvert af dine ord har vel brændt sig ind
så urokkeligt dybt i mit sind!
De fylder mit bryst med fryd og med kvæder;
hvorhelst jeg færdes på tilje og toft,

de skinner på min sti, de lyser, hvor jeg træder,
som guldnaglerne små på nattens loft!
Du sagde, al verden skulde bydes til gæst,
foran skulde ride sanger og præst,
riddere skulde føre min ganger ved hånd,
roser skulde blomstre på alle veje,
hver den lilje på stien skulde bøje sig som en vånd,
alle de urter små skulde sig for bruden neje!

OLAF.

Har jeg sagt —

ALFHILD.

O, du drages det vel til minde!
Se dig om, det er sket på dit bud;
ved kirken grønnes de ranke linde,
alle rosenblommer er sprunget ud
og vugger sig som alfer i højtidsskrud.
Aldrig skinned himlens lysende øje
så lifligt som her fra det høje;
aldrig sang de fugle så vent som idag!
De synger jo brud og brudgom til behag! —
Du, du har voldt mig så livsalig en lyst,
jeg kunde trykke jord og himmel til mit bryst!
Ej findes på marken så fattigt strå,
det jeg evned under fødder at træde,
ej så ringe et kryb i jordens vrå,
at jeg vel må dele dets nød og glæde!
I min barm er al vårens herlighed inde;
det bølger og bruser som en skov i storm!

OLAF
(afsides).

Og snart skal sorgens tærende orm
gnave dig, du unge, dejlige kvinde!

ALFHILD.

O, herligt er livet!
(knæler med oprakte hænder.)
Du fader, som bor
fjernt i himmelen! Havde jeg ord,
havde jeg englenes tunge,
højt jeg skulde din lovsang sjunge;
men jeg kan det ikke; du er for stor,
jeg kan kun bøje mig for dig til jord —
tak, du unævnelige! Lov og ære
for alt, hvad jeg her monne nemme og lære!
rejser sig.
Ja, livet er fagert i Olafs hjem,
fast så fagert som at bæres til døden frem!

OLAF.

Kalder Du det fagert at lægges på båre?

ALFHILD.

Jeg véd ej, hvad du mener, men jeg grubled så såre,
og spurgte min fader, hvad døden var,
da sang han mig en vise derom til svar:

„Når menneskets barn er stedet i kval
og lyster at vugges i slummer,
da kommer en alf med hvide vinger
og frier det ud fra nød og kummer.

Den liden alf med de hvide vinger
reder en seng så blød,
han virker af liljer de lagen små,
og bolster udaf rosen rød.

Alt på de bolster han barnet bærer,
han bærer det på sin arm,
og kører det hjem til himlen
på skyernes gyldne karm.

Og det jeg vil dig sige forsandt,
i himlen er mange små,
de drysser alt over det rosenbolster
perler, både hvide og blå.

Så vågner det lidet menneskebarn,
det vågner til himmelens glæde, —
men al den fryd og megen gammen
slet ingen véd om hernede."

OLAF.

Alfhild! bedre det var, om dit liv
var rundet i fred deroppe på fjeldet.
Din fryd vil visne som et brækket siv,
din tro vil dødes —

ALFHILD.

Som Olafs viv
er jeg stærk og modig lig fossevældet!
Du står mig jo nær, lad komme hvad vil,
med dig vil jeg frydes, med dig vil jeg lide.

(lyttende.)

Tys, Olaf! hører du det klagelige spil,
det klinger som et kvad om den dybeste kvide!

(udenfor til højre høres dæmpet følgende KOR AF LIGBÆRERE:)

Vi bær' den lille døde
med sorg til gravens fred,
vi lægger ormens føde
alt under muldet ned.
Tung er den lod at friste:
med suk og sørgesang
at bære barnets kiste
den sidste, tunge gang!

ALFHILD

(uviss og beklemt).

Hvad er det, Olaf! hvad er det? Sig frem!

OLAF.

Et barn, som bæres til dødens hjem
af sin moder og de små søskende fem.

ALFHILD.

Til døden! Hvor er da de bolstere røde,
de liljelagen, og hvor er den døde?

OLAF.

Jeg ser ingen bolster, hverken røde eller blå,
men jeg ser vel de sorte fjæle;
der sover den døde på spåner og strå.

ALFHILD.

På spåner og strå?

OLAF.

Ja, det er det hele!

ALFHILD.

Og hvor er alfen, som bær' ham på arm,
og kører ham hjem i himmelens karm?

OLAF.

Jeg ser kun en moder, hvis hjerte vil briste,
og de småbørn, som følger den sorte kiste.

ALFHILD.

Og hvor er de perler, hvide og blå,
som englene drysser i himmelhaven?

OLAF.

Jeg ser kun de tårer, som søskende små
græder, der de stander ved graven.

ALFHILD.

Og hvor er hjemmet, det dejlige sted,
der den døde drømmer og sover?

OLAF.

Det ser du. De sænker ham i jorden ned,
og kaster muldet derover.

ALFHILD
(stille og tankefuld, efter en pause).

Ej var døden så i min faders kvæde.

OLAF.

Vel sandt: den megen gammen og glæde
sletingen véd om hernede. —
Har du aldrig hørt om hougkongens skat,
der lyser som røden guld hver nat;
men vil du med hænder tage derpå,
intet du finder uden grus og strå;
og hør mig, Alfhild! det vel sig hænder,
at livet artes på samme sæt;
kom det ikke for nær, det træffer sig let
at fingrene små du brænder.
Vel sandt, det skinner som himmelens stjerne,
men kun naar du ser det fra det fjerne.

(bemærker FRU KIRSTEN udenfor til højre.)

Min moder — hun vil sige dig — nu går jeg ind.
Alle engle drysse sin fred i sit sind!

(Han går mod huset, men standses af FRU KIRSTEN. — Himlen overtrækkes af mørke skyer, vinden begynder at suse i trætoppene. — ALFHILD staar hensunken i dybe tanker.)

FEMTE SCENE.

DE FORRIGE. FRU KIRSTEN.

FRU KIRSTEN
(sagte).

Nu, min søn! ej sandt, du har vel sagt hende —?

OLAF.

Alt hvad jeg mægtede at føre over mine læber, har jeg sagt. Sig nu I hende resten og så, min moder! lad mig aldrig, aldrig møde hende mere.

(kaster et blik på ALFHILD og går ud ved huset.)

FRU KIRSTEN.

Den dårskab vil snart brændes ud af ham, hvis — (som om hun pludselig fik et indfald.) Men ifald jeg — — Ha, ha, vilde det lykkes, da var han helbredet, det lover jeg for. Men Alfhild —? Nu ja, ligegodt, det må fristes.

ALFHILD
(for sig selv).

Så findes herude både nød og klage,
lad så være; ej vil jeg deraf forsage.
Tungt kan ej verden gå mig imod,
Olaf er mig jo huld og god!

FRU KIRSTEN
(nærmer sig).

Det bæres mig for som tunge tanker ligger dig på sinde.

ALFHILD.

Ja, ja, det voldes af de ting, som jeg nys har lært.

FRU KIRSTEN.

Af Olaf?

ALFHILD.

Javisst af Olaf, han har sagt mig —

FRU KIRSTEN.

Jeg véd det, Alfhild! jeg véd, hvad han har sagt. (afsides.) Han har nævnt sit bryllup for hende.

kan jeg skønne. (højt.) Og alt ikveld skal det gå for sig.

ALFHILD.

Hvad skal gå for sig?

FRU KIRSTEN.

Bryllupet!

ALFHILD

(livligt).

O ja, det véd jeg!

FRU KIRSTEN.

Du véd det og tager det ikke tungere end så?

ALFHILD.

Nej, hvi skulde jeg tage det tungt?

FRU KIRSTEN

(afsides).

Der er noget hun pønser på, det skønner jeg grant. (højt.) Nu, sámeget bedre er det for os alle. Men sig mig, når gildet er slut, hvad agter du dig så til?

ALFHILD.

Jeg? Det har jeg lidet tænkt på.

FRU KIRSTEN.

Jeg mener, er du tilsinds at blive her, eller drager du hjem?

ALFHILD

(ser forundret på hende).

Jeg er tilsinds at blive!

FRU KIRSTEN

(afsides).

Der har vi det, hun tænker at holde ham i sin

snare, selv om han gifter sig. Ja, ja, det skal vi strides om. (højt.) Alfhild! jeg under dig alt godt, og dersom du turde lide på mig —

ALFHILD.

Ja, det tør jeg forvisst!

FRU KIRSTEN.

Nu godt, så lader du mig råde for din lykke. Jeg vil tage mig af dig, som jeg bedst kan og véd, og ifald du giver dit minde dertil, så skal du endnu ikveld gå som brud til kirken.

ALFHILD.

Ja, det véd jeg jo.

FRU KIRSTEN
(studsende)

Du véd det! Hvo har da sagt dig?

ALFHILD.

Det har Olaf selv sagt.

FRU KIRSTEN.

Olaf! (afsides.) Skulde Olaf —? Ja, forsandt, han har havt den samme tanke som jeg, at gifte hende bort for at skille sig af med hende. Eller kanhænde for at — nu, ligegodt, er hun først bortgiftet, og er Olaf ligeledes på sin side bleven ægtemand, så — (højt.) Ja, ja, godt, Alfhild! når Olaf har sagt vor hensigt med dig, så har jo ikke jeg fornødent at — Men skynd dig nu, gå derind i staburet, der hænger min egen bryllupsklædning, den skal du bære!

ALFHILD
(med barnlig glæde).

Skal jeg! Din egen bryllupsklædning!

FRU KIRSTEN.

Gør som jeg siger. Gå derind og klæd dig på, så prægtigt du lyster.

ALFHILD.

Og får jeg også brudekrone?

FRU KIRSTEN.

Javisst! Brudekrone og sølvringe og røde guldbånd. Du vil finde nok deraf i kister og skabe.

ALFHILD.

Sølvringe og røde guldbånd!

FRU KIRSTEN.

Gå, gå, og rap dig så alt, hvad du kan.

ALFHILD.

O, jeg skal ikke være længe derom. (klapper i hænderne.) Jeg får brudekrone og røde guldbånd.

(iler ud til venstre.)

SJETTE SCENE.

FRU KIRSTEN (alene).

FRU KIRSTEN.

Den onde, forbandede kvinde! Så glad og trøstig er hun, skønt hun véd, at Olaf skal for altret med en anden. Men således er det mig ret tilpas; det går lettere end jeg tænkte. Hun ser så skyldfri ud som et barn, og dog kan hun samtykke i at tage til husbond den, jeg først vælger for hende. Og jeg som tænkte, at Olaf var hende isandhed kær: har han endnu ikke fået forvissning om hendes rette sindelag, så skal han snart få det. Han skal

kende hende tilbunds, han skal vide, hvi hun har koglet og lokket for ham, og så, ja så er hun ham ikke længer farlig. (smilende.) Se, se! Olaf tænkte dog på den samme frelse som jeg; så snild havde jeg ikke holdt ham for at være. — Men hvor finder vi den svend, som er villig til — Nu, vakker er hun, og på sølv og en liden grund dertil, skal det ikke komme an. Skulde Olaf allerede have talt til nogen derom? Det er ikke tænkeligt! — Nu, så vil jeg sørge for den sag. Jeg har jo huskarle nok på gården og — (ser ud til højre.) Hemming! om jeg prøvede med ham! Men han så dem jo sammen på fjeldet igår, han må vel vide, at der er noget mellem de to. Men ikke desmindre — han er en ringe svend, og derhos fattig og veg af sind — vi får se, vi får se!

SYVENDE SCENE.

FRU KIRSTEN. HEMMING (fra højre).

HEMMING

(for sig selv).

Intet sted er Ingeborg at finde; hun lægger mig i jorden, det er visst. Igår var hun mild mod mig, hun gav mig sin armring; men så tog hun den fra mig igen, og idag vil hun aldrig så meget som glytte til den side jeg går.

FRU KIRSTEN

(sagte, idet hun nærmer sig).

Lidt varlig får jeg være. (højt.) Se, Hemming, er det dig? Du færdes helst alene, mærker jeg; ternerne og de unge karle holder du dig fra; når jeg fornemmer sligt, så skønner jeg vel, at det ikke sker uden skellig grund.

HEMMING.

Ej, min høje frue! hvad skulde —

FRU KIRSTEN.

Jo, Hemming! der er noget, som du går og bærer pa iløn; du er ikke frejdig tilsinds!

HEMMING
(truffen).

Ikke frejdig? Jeg?

FRU KIRSTEN
(smilende).

Her er idag en ung og vakker kvinde, som huer dig godt.

HEMMING.

Alle helgene!

FRU KIRSTEN.

Og hun er dig god igen.

HEMMING.

Mig — Hvem? Ikke véd jeg, hvem I mener.

FRU KIRSTEN.

Ej, Hemming, tal ikke sa, for mig skal du lidet blues. Jo, jo, jeg ser grant, kan du tro.

HEMMING
(afsides).

Himmel! hun ma have mærket pa Ingeborg, at —

FRU KIRSTEN.

Jeg har vel set, at bryllupsgildet volder dig liden gammen. Kirkefærden er dig imod, efterdi du selv gad vandre med som brudgom, men ser ej udvej dertil.

HEMMING
(i højeste bestyrtelse).

Ak, fru Kirsten! min ædle, høje frue! fortørnes ikke.

FRU KIRSTEN
(forundret).

Jeg? Hvi skulde vel jeg fortørnes?

HEMMING
(vedblivende).

Jeg har stridt og kæmpet mod denne usalige elskov, sålænge jeg mægtede, og det tror jeg forvisst, at hun har med.

FRU KIRSTEN.

Hun? Hun har da sagt dig, at hun er dig god?

HEMMING.

Ja næsten!

FRU KIRSTEN.

Retvel, retvel, så I har talt tilhobe derom?

HEMMING.

Ja, — men kun én, kun én eneste gang, det sværger jeg.

FRU KIRSTEN.

En eller ti gange, det er mig lige kært. (afsides.) De er da alt enige; stor lykke havde jeg med mig, at jeg traf på Hemming; nu undrer mig ikke, at Alfhild var så villig til at træde for alteret. (højt.) Hemming! jeg står i megen gæld til dig, efterdi du fandt min søn igen og ellers var mig til vilje; nu kan jeg gøre vederlag, jeg vil af al magt stå dig bi i den sag, vi nys talte om.

HEMMING
(fortumlet af glæde).

I! Vil I det, fru Kirsten! Ak, Gud og helgene! jeg tør neppe tro derpaa. (standser.) Men herr Olaf, eders søn! hvad mener I, han vil sige?

FRU KIRSTEN.

Han vil ej lægge dig sten ivejen, det skal jeg vel sørge for.

HEMMING
(trohjertig).

Ja, forsandt, han er ogsa bedst tjent dermed, for jeg véd, hun er ham ej god af hjertet.

FRU KIRSTEN
(smilende).

Det har jeg vel mærket, Hemming!

HEMMING.

Har I! Ja, I er sa klog, fru Kirsten! Og jeg som tænkte, at jeg var den eneste, som havde mærket det. (betænkeligt.) Men mener I, at herr Arne vil give sit minde?

FRU KIRSTEN.

Din Husbond? Jeg skal vide at tale ham tilrette, det vil nok lykkes.

HEMMING.

Mener I? Ak, men jeg er jo dog sa fattig en svend.

FRU KIRSTEN.

Det skal nok jeg bøde pá, ifald ikke herr Arne selv er rede dertil.

HEMMING.

Tak, tak, fru Kirsten! Himlen lønne jer for eders gode sind.

FRU KIRSTEN.

Men du tier vel med det, vi her har talt sammen.

HEMMING.

Det lover jeg.

FRU KIRSTEN.

Så hold dig rede, herude samles gæsterne om føje tid, vær så ikke langt fra handen. (går op mod stabburdøren og spejder efter ALFHILD).

HEMMING
(for sig selv).

Nej, dette her er mig som en forunderlig, gækkende drøm. Ingeborg og jeg, vi skulde få hinanden! Ak, kan det være sandt? Så højt turde jeg aldrig tænke; det var mig hver morgen, som jeg havde gjort en formastelig gerning, når jeg om natten blot drømte derom. — Hm! jeg véd forresten ret vel, at det ikke er for min skyld, fru Kirsten gør sig al den besvær. Hun har noget isinde; det gælder for hende at bryde forliget med herr Arne, og nu hun har mærket, at Ingeborg er mig god, så vil hun bruge det til påskud. Ja, ja, jeg har så tidt varet min husbond ad, men han vil aldrig tro mig.

ARNE
(kalder udenfor til venstre).

Hemming! Hemming!

FRU KIRSTEN
(kommer ned i forgrunden).

Din husbond kalder! Gå nu! Siden skal jeg tale med ham; han føjer sig nok. Tro mig, han

skal følge sin svend til kirken i samme stund, han fører sin datter did.

HEMMING.

Tak, tak, fru Kirsten! Forsandt, I gør en god gerning mod os alle.

(går ud til venstre.)

FRU KIRSTEN
(for sig selv).

Så ung er hun og dog så underfundig; hun har leflet med Hemming, alt imens hun bildte min søn ind, at — — Godt, han skal snart lære hendes kunster at kende. Men først må jeg have herr Arne fat; han holder meget af Hemming, vil nødig skilles fra ham; det lod også som Hemming frygtede for, at det skulde være til hinder; men de kan jo mageligt blive sammen, om end Hemming gifter sig. — Hemming ser ellers mere grant i tingen, end jeg tænkte mig. Hvad vil Olaf sige dertil, spurgte han; han har da altså mærket, at Alfhild endnu ligger min søn på hjertet. Nu, lad ham det; tager han hende, så tier han også, og er Alfhild først gift — jeg kender Olaf; han har stedse sat høj pris på at stå i agt og ære hos bygdens mænd, og derfor vil han vel — ja, ja, det må, det skal lykkes.

(går ud til højre.)

OTTENDE SCENE.

HEMMING (kommer fra venstre med en ølbolle skjult under koften). ARNE (følger ham forsigtigt og spejdende.)

ARNE.

Er der ingen?

HEMMING.

Nej, kom I kun, husbond!

ARNE.

Men det tykkedes mig, at jeg hørte fru Kirsten.

HEMMING.

Nu er hun gaet, kom I kun!

ARNE

(sætter sig på bænken tilvenstre).

Hemming! godt og vel er det, at brylluppet skal gå for sig ikveld. Imorgen rejser jeg hjem: ja, det gør jeg. Ikke en dag længere bliver jeg i fru Kirstens hus.

HEMMING.

Ej, husbond! er der nu igen ufred mellem jer?

ARNE.

Er det ikke nok, synes dig, at hun og alle hendes fornemme frænder lader hånt om mig; ved nadverden lo de og skemtede mellem hinanden, efterdi jeg ikke kunde komme mig for at æde af alle de ugudelige udenlandske retter. Og hvad var det så vi fik at drikke dertil? Sød vin og most, som vil ligge mig i maven i otte dage. Nej, da priser jeg mit gode hjemmebryggede øl. (drikker og tilføjer sagte og forbitret.) Af dette har jeg skikket den skarnskvinde tre fulde tønder, og hvad har hun gjort? Slængt det hen for sine huskarle, og her må jeg stjæle mig til en slurk, ja, Hemming! stjæle mig til at drikke mit eget øl, for at de ikke skal skælde mig for en grov bonde, der ikke forstår sig på fornemme drikkevarer.

HEMMING.

Ja, ja, husbond! jeg har jo varet jer ad.

ARNE.

Å — varet mig ad! Du er dum, Hemming! mener du ikke, jeg selv har mærket det; men bi kun, bi kun! (opfarende.) At sætte mit gode, kvægsomme øl for huskarlene, som om det ikke var værdigt at komme på et herremandsbord. —

HEMMING.

Ja, fru Kirsten handler ilde med jer, det er visst.

ARNE
(rækker ham bollen).

Der, sæt dig ned og drik! (HEMMING sætter sig.) Hør, Hemming! Jeg vilde ønske, vi vel var hjemme.

HEMMING.

Ja, mig huer det ikke her i bryllupsgården.

ARNE.

Nej, da lover jeg min gamle stue på Guldvik; — når vi to sad sammen om kvelden og legede brikkespil og havde ølkruset mellem os

HEMMING.

Medens jomfru Ingeborg sad ved væven og baldyrede roser og alskens blomster i lindugen —

ARNE.

Og sang derhos så lifligt, at det bares mig for, som jeg blev ung og rørig igen. Ja, Hemming! når bryllupet er over, vil vi fare fort med vort gamle levesæt.

HEMMING.

Men da er der ingen, som slår væven og synger liflige viser dertil.

ARNE.

Nej, det er sandt nok, Ingeborg er da borte. Det vil gå mig hårdt til hjerte; hun er vild og selvrådig, men savne hende vil jeg dog, og det tungt. (tænker sig om.) Imellemstunder kunde jeg vel gæste hende her — — Men nej, det vil jeg ikke! Her ler de af mig, de hvisker bag min ryg, jeg mærker det nok.

HEMMING.

Men ifald I vilde, så kunde det jo endnu gøres om.

ARNE.

Gøres om. Du er dum, Hemming! altid snakker du om at gøre om. (rækker ham bollen.) Der, drik! det har du godt af. Gøres om: nej nej, det skal aldrig gøres om! Det var onde vætter, som blæste den tanke i mig at komme i slægt med fru Kirsten. Men nu er det sket; de fornemme frænder får te sig, som de vil, men mine grander skal ikke spotte over mig. — har jeg givet mit ord, så vil jeg også holde det (forsagt.) Bare jeg vidste, at Olaf vilde være god mod hende, jeg vil bede ham derom — (heftigt.) Han skal være det, ellers kommer jeg med mine gamle næver og banker ham.

HEMMING.

Ja vel er det, om I tager vare på hende, for Olaf agter hende ikke stort, det tror jeg visst.

ARNE.

Så, mener du det?

HEMMING.

Mindes I Alfhild, den fattige pige, som fulgte med fra fjeldet igår?

ARNE.

Javisst gør jeg. Hun er vakker!

HEMMING
(rejser sig).

Så tykkes Olaf med.

ARNE.

Hvad skal det sige?

HEMMING.

Olaf har hende kær! Tidt og mange gange gæstede han hende deroppe: — hvad fru Kirsten har snakket jer for, må I aldrig tro.

ARNE.

Og hvad du snakker mig for, tror jeg endnu mindre. Du er ilde sindet mod Ingeborg, fordi hun stundom gækker dig, og derfor under du hende ikke dette anselige gifte; jo, jo, jeg kender dig nok.

HEMMING.

Ej, husbond! kunde I tro, at —

ARNE.

Bilde mig ind, at Olaf Liljekrans har den tiggerkvinde kær! En anselig, højbyrdig herre som han! Det var jo ligervis som én vilde sige, at Ingeborg, min datter, havde sind til dig.

HEMMING
(forlegen).

Til mig — hvor kunde I vel falde på —

ARNE.

Nej, jeg falder ikke på! Men det ene er ligeså urimeligt som det andet. Se der, drik! og kom ikke mer med den snak. (rejser sig.) Der har vi fru Kirsten med gæsterne. Hvad skal nu gå for sig?

HEMMING.

Herude skal de alle forsamles, så følger de brud og brudgom til højtidsbordet og derfra til kirken.

ARNE.

Ej. hvilken forbandet skik! Til kirken ved kveldstid: er det nu en mørkets gerning at gifte sig?

NIENDE SCENE.

DE FORRIGE FRU KIRSTEN, OLAF, INGEBORG, GÆSTER, samt KARLE og PIGER (kommer efterhånden ind fra forskellige sider).

FRU KIRSTEN
(for sig selv).

Jeg har ikke truffet Olaf alene; men når jeg tænker mig om, så er det også bedst, at han intet véd deraf, forinden det går for sig. (sagte til HEMMING, der har talt hviskende med INGEBORG.) Nu, Hemming! hvordan mener du din husbond er sindet?

HEMMING
(sagte).

Ak, fru Kirsten! Jeg har kun ringe fortrøstning, hvis ikke I hjælper til.

FRU KIRSTEN.

Ej, det kommer vi nok ud af.

(blander sig mellem gæsterne.)

INGEBORG
(sagte til HEMMING).

Hvad mener du? Hvad er det for et livsaligt håb du taler om?

HEMMING.

Ak, jeg tør ikke selv tro derpå; men fru Kirsten mener det vel med os. Hun vil snart vise jer, at —

INGEBORG.

Tys! der nærmer de sig.

OLAF
dæmpet.

Sig mig, min moder! hvor går det hende?

FRU KIRSTEN.

Vel nok, som jeg forud vidste.

OLAF.

Hun véd da at trøste sig?

FRU KIRSTEN
(smilende).

Det lader så. Vent kun lidt! Endnu ikveld skal du få visshed derfor.

OLAF.

Hvad mener I?

FRU KIRSTEN.

Jeg mener, at hun er en listig heks. Alle hendes fagre ord har været svig og bedrag.

OLAF.

Nej, nej, min moder!

FRU KIRSTEN.

Det får vi nu at se! Alfhild er fro og glad, såmeget véd jeg.

OLAF.

Vel mig, om så var!

FRU KIRSTEN
(højt og afmalt).

Herr Arne fra Guldvik! Nu er da omsider den

time kommen, som jeg mener vi alle har stundet efter.

HEMMING
(afsides).

Der bryder det løs!

FRU KIRSTEN.

Snart skal kirken lyse sin fred over vore børn og knytte dem sammen til et langt og kærligt samliv.

HEMMING
(afsides, studsende).

Hvad nu?

FRU KIRSTEN.

Vilkårene er vi jo enige om. Men jeg tænker, vi her endnu engang besegler dem med hånd og mund.

HEMMING
(som før).

Himmel og jord! Vil hun svige mig?

ARNE.

Ej er det fornødent: jeg står ved mit ord som en ærlig mand.

FRU KIRSTEN.

Det véd jeg vel, herr Arne! men det er snart gjort. Først skal til evindelige tider hver splid og ufred mellem vore slægter være forbi, — og den ugavn og skade, som de gamle tvistigheder har voldt på både sider, skal ingen kræve fyldest for: det må bæres, som enhver bedst véd og kan. Ej sandt, det lover vi?

ALLE.

Det lover vi!

(gensidige håndtag mellem brudeparrets slægtninge.)

HEMMING

(sagte).

Få du skam, så forbandet du løj for mig!

FRU KIRSTEN.

Dernæst er at nævne, hvad vi alt er enige om, at grænseskellet mellem herr Arnes enemærker og mine skal flyttes så langt ind på hans grund, som gode og uvillige mænd har skønnet at være ret og billigt.

ARNE.

Ja, ja, det får vel så være!

FRU KIRSTEN.

Det lover vi da?

GÆSTERNE.

Det lover vi!

(håndtag som før.)

FRU KIRSTEN.

Endelig giver herr Arne sin datter til medgift så meget af sølv, linklæder og andet bohave, som nævnt og opsat er ved fæstensøllet, og bør det sig alt tilhobe at være her tilstede på garden, fra den dag jomfru Ingeborg er flyttet herind som min søns ægtehustru, hvilket sker ikveld. Derom er vi jo enige?

GÆSTERNE.

Det lover og vidner vi!

(handslag.)

FRU KIRSTEN.

Så række da brud og brudgom hinanden hænder for at gå til gildesbordet og derfra til kirken.

ARNE
(afsides).

Ha, ha, nu kan Hemming se til, om fru Kirsten sviger mig.

HEMMING
(sagte).

O, så er det da forbi med mig; en dåre var jeg, at jeg stolede på hende.

FRU KIRSTEN.

Men på denne frydelige dag bør det sig os at glæde så mange som ske kan. Og derfor har jeg en bøn til eder, herr Arne!

ARNE.

Sig frem! Kan jeg føje jer, så sker det gerne.

HEMMING
(afsides).

Hvad agter hun sig nu til?

FRU KIRSTEN.

Der er endnu et par unge folk, som gerne gad følges til brudeskamlen ikveld; de er indbyrdes enige, efter hvad jeg hører. Bruden skal jeg sørge for, men brudgommen må I hjælpe tilrette; det er Hemming, eders svend, og Alfhild!

INGEBORG
(med et udråb).

Hemming!

OLAF
(ligesá).

Alfhild!

HEMMING.

O, ve! ve! nu forstår jeg —

GÆSTERNE
(på samme tid).

Hemming og Alfhild! Fjeldjenten!
(latter og hvisken.)

OLAF.

Alfhild! I vil gifte hende bort med — Nej, nej, det skal ikke ske! Aldrig, aldrig!

FRU KIRSTEN.

Stille! — Olaf, min Søn! vær stille! jeg beder dig.

ARNE
(for sig selv).

Hvad nu! Ja, forsandt, Hemming havde ret, der er noget mellem Olaf og Alfhild. (hviskende) Ej, fru Kirsten! jeg skønner eders færd. Nu véd jeg, hvi Olaf var tre døgn på fjeldet, og nu skal Hemming skille jer af med hende. Ha, ha!

FRU KIRSTEN
(med tvungen fatning).

Herr Arne! hvor kan I tro sligt?

ARNE
(dæmpet).

O, jeg ser grant! Nu skulde jeg vel mene, eg har skellig grund til at bryde forliget.

FRU KIRSTEN
(sagte og forskrækket).

Bryde forliget! Jeg beder jer! Vil I beskæmme os alle?

(de taler sagte sammen.)

HEMMING
(til INGEBORG, med hvem han imidlertid har hvisket).

Så hænger det sammen, det sværger jeg eder til! Fru Kirsten og jeg har ikke forstået hinanden.

INGEBORG.

Men så sig fra! Du skal! Jeg byder dig.

HEMMING.

Nej, nej! det tør jeg ikke; hun vil da mærke, at det var eder, jeg tænkte på.

INGEBORG.

Godt, så vil jeg. (højt.) Hemming skal ikke for alteret med Alfhild: — han er for god til at ægte anden mands frille!

OLAF
(med et udråb).

Beskæmmet!

GÆSTERNE.

Frille!

ARNE
(til INGEBORG).

Hvad siger du?

FRU KIRSTEN.

Himlen stå os bi!

OLAF.

Forbandelse over mig! Beskæmmet er hun!

INGEBORG.

Ja, højt nævner jeg ordet: Hun er anden mands frille! Lad den modsige mig, som tør.

ARNE.

Ingeborg! (afsides.) Hvad går der af hende?

FRU KIRSTEN
(sagte).

Sådan er det fat! Hende, hende er det, som har Hemming kær! (sagte og bestemt til ARNE.) Agter I nu længere at bryde forliget? Der ser I selv på jer datters færd, hvad årsag jeg havde til at få Hemming gift!

ARNE
(forbløffet).

Min datter! Kunde I tænke jer, at hun —

FRU KIRSTEN.

Stil jer kun ikke slig an! Ingeborg har sind til eders huskarl; nu skulde jeg mene, at jeg har skellig grund til at bryde vort forlig!

ARNE.

Bryde, bryde —! Hvad tænker I på! At volde mig slig tort!

FRU KIRSTEN
(spottende).

Ja, for ellers vilde jo I gøre det!

ARNE
(hurtigt).

Nej, nej, jeg har betænkt mig; det er bedst, vi tier, begge to!

FRU KIRSTEN
(for sig selv).

Se så, nu har jeg vundet! Jeg kender Olaf: en forhånet kvinde vil ikke friste ham!

TIENDE SCENE.

DE FORRIGE. ALFHILD (kommer ubemærket ud fra staburet i glimrende brudedragt med krone og udslået hår).

ARNE
(afsides).

Dette har været mig en forbandet dag! O, det er dog en listig hund, den Hemming! han vidste, at Ingeborg havde sind til ham, derfor var det ham så lidet tilpas, at Olaf fik hende.

FRU KIRSTEN
(der imidlertid har genvundet sin fatning).

Og nu til gildesalen! Hemming kan vi siden tænke på. — Olaf, tag bruden ved hånd!

ARNE
(uvillig, da han ser INGEBORG hviske til HEMMING).

Hvor er bruden? Træd frem, træd frem!

ALFHILD og INGEBORG
(på engang, idet hver af dem griber en af OLAFS hænder).

Her er jeg!

GÆSTERNE.

Hvordan, hun tager Olaf?
(almindelig forbauselse.)

FRU KIRSTEN
(afsides).

Så vidt har han da drevet det! (højt til ALFHILD.) Du fejler! Det er ikke din brudgom!

ALFHILD.

Jovisst, det er jo Olaf!

INGEBORG

(slipper hans hånd).

Han har da lovet hende —!

FRU KIRSTEN

(i stærkt oprør).

Olaf er ikke din brudgom, siger jeg. Sig hende det selv, min søn!

OLAF

(tier).

(FRU KIRSTENS FRÆNDER ser forlegne på hinanden. ARNES SLÆGTNINGE nærmer sig mørke og truende.)

FRU KIRSTEN

(med hævet stemme).

Olaf Liljekrans! Svar højt og lydt! Det kræves med rette af dig.

OLAF

(fortvilet, kæmpende med sig selv).

Det ske da, som I vil, min moder! Ja, ved alle helgene! jeg skal svare. Alfhild! du fejler! Jeg er ikke din brudgom. (pegende på INGEBORG.) Der — der står min brud!

ALFHILD

(træder som forstenet et skridt tilbage og stirrer på ham).

Hun! Din — —

OLAF

(med stigende ophidselse).

Alfhild! gå bort herfra? Gå, gå, langt ind på fjeldet igen: det tjener dig bedst. Jeg har været

syg og forvildet i sind, da jeg gik deroppe! Hvad jeg har sagt dig, mindes jeg lidet af! Jeg véd det ikke, og jeg vil ikke vide det! Hører du, jeg vil ikke! — Guldkronen kan du beholde! Behold alt, både sølv og guld, som du der er klædt i. Mere, ja tifold mere skal du få. — Nu! hvi ser du sådan på mig?

ALFHILD

(tager kronen og de øvrige smykker af og lægger dem for OLAFS fødder, idet hun vedbliver ufravendt at stirre på ham).

OLAF.

Kanhænde jeg bildte dig ind, at du skulde være min brud ikveld, kanhænde du troede mig! Kanhænde du tænkte, at Olaf Liljekrans vilde ægte en — en — hvordan var det, I kaldte hende? (stamper med foden.) Se ikke sådan på mig, siger jeg! Jeg kender dig nok, du har forhekset mig. Jeg glemte, hvad slægt jeg var af; jeg glemte min brud, min fæstemø! hun, som der står. (griber ALFHILD med heftighed i armen.) Se på hende, Alfhild! Ha, ha, ha! hende er det, jeg har kær!

ALFHILD

(synker på knæ og bedækker ansigtet med sine hænder).

OLAF.

Rejs dig, Alfhild! rejs dig, siger jeg! Dersom du tør sørge så, da slår jeg dig ihjel! — Hvi er du ikke glad? Vær lystig og vild som jeg! — Og I andre! Hvi står I der så tause og ser på hinanden? Ler, ler dog, så det kan runge i gården! — Alfhild! hvi svarer du ikke? Har jeg ikke sagt dig nok endnu! Ha, ha! så sig hende et ord, I andre med! Læg også I et ord med i laget: fru Kirsten vil det! Le dog ad hende, forhån hende,

træd hende under fødder! (med skingrende latter.) Ha, ha, ha! Hun er jo Olafs frille!

ALFHILD

(synker mod jorden således, at hun kommer til at hvile i en liggende stilling ved stenbænken til venstre. Et stærkt lyn oplyser scenen, tordenen ruller; under det følgende tiltager mørket og uvejret mere og mere, indtil aktens slutning).

OLAF.

Se, se! Det må jeg lide; nu stemmer de i med derovenfra! Ret nu vil jeg til kirken med min brud! Kom, jomfru Ingeborg! Men først vil vi drikke, ja drikke, drikke! Hid med krus og horn — nej derinde —! Tænd lys i kirken! Orgelet skal spille op til dans — ikke klagelige salmer — fy, fy, nej, dans! (lyn og torden.) Ha, ha! Det spørges i himlen, at Olaf Liljekrans holder brudefærd!

(styrter ud til højre.)

ARNE.

Krist fri mig! hans forstand er borte!

FRU KIRSTEN.

Ej, vær kun trøstig; det er snart forbi. — jeg kender ham.

(trækker ARNE med sig.)

ARNE

(truer sagte til HEMMING i forbigående).

O, Hemming, Hemming! Du er en listig hund!

GÆSTERNE

(går stille og forstemte ud til højre; tyendet til venstre).

INGEBORG

(holder HEMMING tilbage).

Hemming! jeg går ikke til kirken med Olaf Liljekrans!

HEMMING.

Ak, hvordan skal det hindres?

INGEBORG.

Kommer det derpå an, så siger jeg nej, nej for alteret selv, i alles påsyn!

HEMMING.

Ingeborg!

INGEBORG.

Hold min hest sadlet og rede!

HEMMING.

Hvad! I vil —!

INGEBORG.

Jeg vil! Nu véd jeg først, hvor kær du er mig, nu jeg står fare for at miste dig. Gå, gør som jeg siger og vær mig ad, når tid er.

(går ud til højre.)

HEMMING.

Ja, nu er jeg stærk; nu tør jeg friste, hvad det skal være!

(går ud til venstre.)

ELLEVTE SCENE.

ALFHILD. Senere HEMMING, INGEBORG og flere til forskellige tider.

ALFHILD

(bliver en tid lang ubevægelig liggende med ansigtet skjult i hænderne. Endelig hæver hun sig halvt i vejret; ser sig forvildet om, rejser sig og siger med stille, afbrudt latter:)

Én falk kan hvile sig på dronningens arm,
en anden må lide stor nød og harm!

Én fugl fik fjære både røde og blå,
en anden må nøjes med hammen grå!
Jeg har vidst, at tårernes varme flod
husvaler, når verden går tungt imod;
men nu har jeg fristet så vild en ve,
at jeg kunde mig derover tildøde le!

(Det er nu ganske mørkt. Kirkens vinduer bliver oplyste. ALFHILD går hen til huset og lytter, medens det følgende kor høres dæmpet indenfor.)

KOR AF BRYLLUPSGÆSTER.

Hil og sæl både brudgom og brud,
de sidder i lyst og gammen herinde.
Herr Olaf er sig en ridder prud,
skøn Ingeborg så ven en kvinde!

HEMMING

(lister sig under koret ind fra venstre).

Hesten står opsadlet! Nu et lønligt tegn til Ingeborg og så afsted!

(går ud til højre bag huset.)

ALFHILD.

De drikker ham til af sølverne krus,
bruden er bænket højt ved hans side;
på alteret tændes op de gule vokslys,
snart skal de til kirken udride!
Derinde de sidder ved gildebord
og taler så mangt et skemteligt ord!
Jeg må færdes alene i uvejr og nat,
ak, har mig da alle forstødt og forladt!
Olaf! Stormen slider i mit hår!
Olaf! Regnen mig pisker og slår!
Olaf, Olaf! Kan du se mig lide
al den unævnelige angst og kvide!

(ler.)

Regn og storm, det er ringe ting,
lidet at agte mod det hvasse sting

her i min venstre side. —
Mit hjem, min fader, alt gav jeg hen
for at følge Olaf, min hjertensven!
Han svor mig til, du skal vorde min brud!
og jeg kom — Guds kærlighed var i mit hjerte:
men han jog mig fra sig, han stødte mig ud;
så højt han lo, da jeg vred mig i smerte!
Lig en hund må jeg sidde ved gildehusets port
i uvejrsnatten. Jeg vil bort, jeg vil bort!

(vil gå, men standser.)

Nej, jeg mægter det ikke: jeg kan ikke gå,
her må jeg våndes, her må jeg blive!
Så lidet markens urter formå
selver sig med rod oprive!
hos Olaf har jeg vokset mig fast med rod,
enten han er mig falsk eller god!

(Pause. — Huskarlene kommer fra venstre med fakler.)

ALFHILD

(ligesom greben af en ængstelig anelse).

Hvorhen går I? Hvorhen, hvorhen? Hvad skal der ske?

EN KARL.

Ej, se, se! Det er jo Alfhild; hun er her endnu!

ALFHILD.

O, sig mig det! Hvad skal ske, hvad skal gå for sig?

KARLEN.

Vielsen! Har du ikke lyst til at se derpå?

ALFHILD

(i feberagtig angst).

Vielsen! O, nej, nej! vent dermed, kun til

imorgen! Er vielsen holdt, da er alting forbi for mig, jeg véd det!

KARLEN.

Vente! Nej, Alfhild! det er nok hverken efter brudgommens eller brudens sind.

EN ANDEN.

Tænk dig om! Ifald du selv var bruden, så gad du nok ikke vente.

(latter.)

FØRSTE KARL.

Nu skal vi ned til kirkeporten og lyse med de røde brudeblus, når følget rider fra gården.

ANDEN KARL.

Kom og vær med, Alfhild! Du skal også få et blus at bære!

FLERE.

Ja, ja, det må du! Det er jo herr Olafs bædersdag!

(latter.)

ALFHILD

(tager en af fakkerne)

Ja, ja, jeg vil! Som den ringeste i rækken vil jeg stå dernede, og så, når han ser mig, når jeg beder ham derom, når jeg minder ham om alt, hvad han har lovet og svoret, — o, sig mig, sig mig, tror I da ikke, han vil blive mig god igen! Tror I det? O, sig ja, sig ja! Sig, at I tror det!

KARLENE.

Ha, ha, ha! Det vil han visst, kom nu!

(de går ud til højre bag huset.)

ALFHILD
(med frembrydende tårer.)

De håner mig alle, — hver og en!
så hård er end ikke fjeldkammens sten:
den lader dog mosset trives derpå;
mig er ingen så god! Jeg — jeg må forgå!

(lyn og torden.)

Himlen selv er mig ond og gram.
den øser sin vrede over mit hoved;
men den har ej et lyn for at knuse ham,
der listeligt sveg, hvad han loved!

(orgeltoner høres fra kirken.)

O, hør! Der synger Guds engle små!
de maner Olaf til det hellige alter!
og jeg skal udenfor kirkedøren stå
og våndes i gyldne pjalter!

(svinger faklen højt i vejret.)

Nej, nej, du deroppe! jeg gør det ej!
frist mig ikke længer, ellers sviger jeg dig!

(holder inde og lytter til orgelsangen.)

Guds engle synger! Af gravens muld
mægted de at synge den døde!
O, min barm er så bristende fuld!

(knæler og vender sig mod kirken.)

Hold op med de toner bløde!
hold op med sangen, så mild og lind!
ellers lokker I Olaf for alteret ind!

(hviskende og i den højeste angst.)

Vær stille! o, vær stille! kun så liden en stund!
nu er han dysset i glemselsblund!
o, vækker ham ikke, ellers vil han ride
til kirken — og da må jeg døden lide!

(orgelet lyder stærkere gennem stormen. ALFHILD springer op fortvilet og ude af sig selv.)

Nej, alle Guds engle har mig forladt!
de håner mig i min jammer!
de maner ham ud; — nu har de ham fat!
Haha! Skal jeg færdes i sorten nat,
lyst skal der være i dit brudekammer!

(kaster faklen ind igennem den åbne luge i gavlen og styrter til jorden. — INGEBORG og HEMMING kommer hurtig frem bag ved huset.)

HEMMING.

Nu er det tid! Hesten står sadlet bag ved staburet.

INGEBORG.

Og alle karlene er nede ved kirkedøren, ej så?

HEMMING.

Jo, jo, vær ganske tryg; og i gildehuset har jeg stængt både døre og luger; der er tykke jernringe for, ingen kan slippe ud!

INGEBORG.

Afsted da! Op til dalen, som Alfhild har talt om!

HEMMING.

Ja, didop! Der vil ingen søge os!

(de iler ud til venstre. — ALFHILD bliver en tid lang ubevægelig liggende. Pludselig høres støj og skrig i brudehuset; luerne slaar ud igennem taget.)

ALFHILD

(springer fortvilet op).

Det brænder! — Haha! Jeg kommer ihu!
her var mig for mørkt — det voldte mig gru!
ha, Olaf! før var det dig, som lo,
nu ler Alfhild, så vild og fro! —
I brudehuset er nød og harm,
bruden brænder på brudgommens arm!

(Huskarlene styrter efterhånden ind uden fakler og bliver som forstenet staende. OLAF kommer tilsyne oppe i lugen, som han med fortvilet kraft søger at udvide.)

OLAF.

Alfhild! Dig er det! Det måtte jeg vide!
Guld og mård skal du herefter slide,
ifald du mig frelser af vånden stor!

ALFHILD
(med vild latter).

Ja, jeg véd, du holder så vel dit ord!
rid nu til kirken med spillemand og præst!
hold nu dit bryllup og glem din frille!
Alfhild har hædret dig, som hun kunde bedst, —
hun har svunget brudeblusset ved dit gilde!

(hun styrter ud i baggrunden. Karlene iler til for at hjælpe; en del af taget styrter sammen, OLAF ses højt oppe, omringet af luerne, idet tæppet falder.)

TREDJE AKT.

(En lys og blomstrende dal med den rigeste trævegetation og omringet af høje snebedækkede fjelde. I mellemgrunden et stille fjeldvand; på venstre side en fjeldpynt, der styrter stejlt nedad mod vandet. På samme side nærmere i forgrunden en ældgammel bjælkestue, næsten ganske overvokset og skjult af buske og græs. Morgenrøden skinner på fjeldene; i dalen selv er dagen kun halvt brudt frem; under de følgende scener står solen op.)

FØRSTE SCENE.

ALFHILD (ligger sovende og halv skjult mellem buskene ved huset; en sagte musik udtrykker hendes vekslende drømme.) OLAF (kommer ned fra lien til højre. Over bryllupsklædningen bærer han en grov kofte.)

OLAF.

Her var det; jeg kender grønningen her ved vandet. Hist under lindetræet drømte jeg min sælsomme drøm. På hældingen der ved fjeldet stod jeg, da Alfhild første gang kom mig imøde; lagde min fæstensring for buestrengen og skød; — det skud har været et trolddomsskud: det rammede skytten selv.

Sælsomt, når jeg færdes heroppe, højt over bygden, da er det som en anden luft legte om mig, som om et friskere blod rullede i mine årer, som om jeg fik et andet sind, et andet tænkesæt.

Hvor er hun nu?

Jeg skal, jeg vil finde hende igen! Hidop må hun komme; hun har jo intet hjem derude i den kolde, vide verden. Og jeg — er ikke også jeg en hjemløs flygtning derude? Blev jeg ikke en fremad i min moders hus, en fremmed mellem mine frænder, fra den første stund jeg mødte hende?

Er hun da en heks, råder hun over lønlige kunster, som —?

Min moder! Hm! det bæres mig for, som det ikke vilde både mig vel at lade hende styre min færd; hun blæser mig tanker ind i hjertet, som ikke har tilhuse der. Nej, nej, jeg vil finde Alfhild igen, afbede al min uret og så —

(standser og ser ud til venstre.)

ANDEN SCENE.

OLAF. ALFHILD (fremdeles sovende). THORGJERD (kommer fra venstre bag huset).

OLAF.

Godt møde, fremmedkarl!

THORGJERD.

Tak, det samme igen. Du er tidlig ude!

OLAF.

Eller sent: tidlig på dagen, men sent på natten.

THORGJERD.

Du hører vel hjemme nede i bygderne, du, kan jeg tænke.

OLAF.

Min slægt hører hjemme der. Og du?

THORGJERD.

Der ens hu er bunden, der har en hjemme: det er derfor jeg helst færdes her: — mine grander skal ingen uskel gøre mig.

OLAF.

Det har jeg mærket.

THORGJERD.

Så har du tiere været heroppe?

OLAF.

Jeg har jaget en hind herinde i sommer: men når jeg ser ret til, så er det et forhekset kongebarn.

THORGJERD
(ser stivt på ham).

Den jagt er farlig!

OLAF.

For skytten?

THORGJERD
(nikker).

OLAF.

Ja, jeg sad just og tænkte det samme ved mig selv: det bares mig for, at jeg var bleven troldskudt på den jagt.

THORGJERD.

Farvel, og god lykke!

OLAF.

Få du last og skam! Ønsker du en jægersmand til lykke, så kommer ham ikke vildtet på skud.

THORGJERD.

Ifald skuddet rammer skytten selv, så times ham den bedste lykke, når han ingen lykke har med sig.

OLAF.

Du taler kløgtigt.

THORGJERD.

Ja, ja, her er mangt og meget at lære herinde.

OLAF.

Tilvisse! Her har jeg lært det bedste, jeg véd.

THORGJERD.

Farvel! Dine frænder skal jeg bringe bud og hilsen fra dig.

OLAF.

Agter du dig nedover?

THORGJERD.

Så var min agt. Der er lystige dage dernede, har jeg spurgt. En mægtig riddersmand holder sit bryllup —

OLAF.

Da skulde du været med inat; nu er nok den bedste gammen forbi.

THORGJERD.

Jeg tænker, jeg kommer tidsnok endda.

OLAF.

Kanhænde! Men du skulde dog været med inat; så lys og varm en gildesal skulde du aldrig have set før.

THORGJERD.

Godt og vel for den, som var inde.

OLAF.

Jeg kender den, som måtte stå udenfor.

THORGJERD.

Ja, ja! udenfor, — det er fattigmands plads.

OLAF.

Jeg kender den, som måtte stå udenfor, og som endda havde det både bedre og værre end de, som var inde.

THORGJERD.

Jeg må nok derned, kan jeg skønne: jeg vil spille op i laget. Nu henter jeg min strengeleg og så —

OLAF.

Du er spillemand?

THORGJERD.

Og ikke blandt de sletteste. Nu henter jeg min strengeleg, der den ligger gemt ved fossen; de strenge skulde du høre. Med dem sad jeg engang på sengestok og spillede bruden ud af gildehuset over hej og mark. Har du aldrig hørt liden Ingrids vise? Den, som kunde spille bruden af fæstemandens arm, kan vel spille barnet hjem til sin fader igen. Farvel! Dvæler du her, så kan vi mødes, når jeg kommer nedover.

(går ud til højre ved vandet.)

TREDJE SCENE.

OLAF. ALFHILD.

OLAF.

Ha, om det var — Ja forvisst, jeg kan ikke tvile derpå. Alfhild sagde jo selv, hendes fader slog strengelegen så lifligt, at det, engang hørt, aldrig kunde glemmes igen. Han nævnte jomfru Ingrid, som blev borte på bryllupskvelden for mange år siden, — der var en ung spillemand, hed Thorgjerd, han havde hende kær, så blev der sagt. Mange underlige sagn gik siden om ham: stundom stod han midt nede i bygden og spillede så fagert, at alle måtte græde derved; men ingen vidste, hvor han havde tilhuse. Alfhild — ja, hun er hans barn! Her er hun vokset op, her i denne øde dal, som ingen har vidst af at sige i mange år; og Ingrid, som forsvandt — han sagde jo — (bemærker ALFHILD.) Alfhild! Der er hun! I brudeklæderne er hun flygtet herop. Her skal du altså vågne efter bryllupsnatten; så tung en dag blev min hædersdag for dig! Du vilde ud i livet, sagde du; du vilde lære alverdens herlighed at kende. Så tung en vandring har du været på; men nu skal det alt blive godt. Hun rører sig: det er som hun vånder sig i sorg og angst: — når du vågner, skal det være til fryd og glæde!

ALFHILD
(endnu halvt i drømme).

Det brænder! Frels ham, han er derinde!
Han må ikke dø! Lad ham redning finde!

(springer forfærdet op; musiken standser.)

Hvor er jeg! Mig tykkes — der står han jo!

(iler hen til ham.)

Olaf Liljekrans! frels mig fra mine drømme!

OLAF.

Alfhild! vær trøstig, slå dig til ro!

ALFHILD
(viger sky og ængstelig tilbage).

Mener du at kogle mig med ord så ømme?
Ondt bær' du i hjertet, smil bær' du om mund,
du lokke mig ikke i trolddoms-blund!

OLAF.

Alfhild! kom til dig selv igen;
jeg er jo Olaf, din hjertensven!
tungt er du krænket: jeg har handlet dig imod;
men jeg var dig dog altid i hjertet god!
Svag har jeg været, forblindet, bedåret, —
det er deraf jeg har dig tildøde såret!
Alfhild! kan du forlade mig min færd,
jeg sværger dig til, jeg skal blive dig værd!
Kummerens tårer skal jeg kysse fra din kind,
skal jevne din sti, skal bære dig på hænder,
skal svale sorgen, som svider i dit sind,
skal læge det sår, som i hjertet brænder!

ALFHILD
(mildt og klagende).

Jeg kender dig vel, jeg skønner din list.
Tro mig, jeg er bleven klog siden sidst.
Du vil dare mig med ord, du vil bilde mig ind,
det er dig, som ligger mig så tungt i sind.
Du vil bilde mig ind, det var dig, som lærte
mig at smeltes i fryd, at våndes i smerte!
Det lykkes dig lidet, jeg kender dig vel,
enten du kommer ved morgen eller kveld.
Jeg kender dig vel: thi jeg læser på panden
de svigfulde mærker. Så var ej den anden!

OLAF.

Den anden? Hvem mener du?

AFLHILD.

Han, som er død!
Det er deraf mig voldes så bitter en nød.
Forstår du mig ikke? Du skal vide, der var to;
det er deraf jeg aldrig fånger hvile og ro!
Den ene bar mig med elskov i hu,
den anden var mig ond og svigagtig som du;
den ene kom til mig ved sildig sommerkveld,
da blomstred mit hjertes rosenblommer;
den anden lokked mig dybt i fjeld,
hvor der aldrig er sol og sommer!
Den onde, svigagtige Olaf er du;
den anden, som bar mig med elskov i hu,
den anden, som aldrig går mig af minde,
ham brændte jeg inde!

(synker ned på en sten ved huset og brister i gråd.)

OLAF.

Har han røvet din fred, har han ranet din ro,
så lad ham ej længer i hjertet bo!

ALFHILD.

Ak, om jeg sænktes i graven ned,
jeg føler det vel, min sorg fulgte med!
Jeg vidste det ikke, — jeg sværger dig til,
jeg tænkte, jeg var ham så lidet mild:
nu ser jeg, jeg må mig tildøde græmme,
og kan ham dog ikke forglemme!

(kort pause.)

Sig mig, ejer du strenge i dit bryst?
Jeg tror det; thi lifligt klinger din røst;
lifligt — skøndt den med svig er blandet.
Har du strenge i dit bryst, da gå trindt om landet

Og syng om Alfhild en klagelig sang
for bygdens piger; hør kun engang:

Jeg var mig igår så liden en hind,
jeg gik i de grønnende lunde;
alle så kom de i skoven ind,
og jaged mig med falk og med hunde!

Jeg var mig igår så fattig en fugl,
jeg sad under lindegrene;
alle så jog de mig fra mit skjul,
og kasted på mig med stene.

Jeg var mig igår den vilde due,
der aldrig fanger fred og hvile;
alle så kom de med kogger og bue,
og skød mig i hjertet med pile!

OLAF

(smerteligt bevæget).

Ak, at jeg lå under grønnen tue,
stedet til evig hvile!
Hvert dit ord er som stålsat bue,
der rammer mit hjerte med pile!

ALFHILD

(springer op med barnlig glæde).

Sådan skal det være, så er det ret!
Ja, forsandt, vel ejer du strenge i brystet!
Slig skal det synges; da mener de let,
at du selv er af al min smerte krystet.
De mener, din egen ve er så stor,
som den du gøgler i klagende ord!

(standser og ser sørgmodig på ham.)

Dog nej, du skal ikke synge derom;
af Alfhilds kummer vil ingen røres!
Hvorhen jeg gik og hvorfra jeg kom,
skal aldrig derude sporges og høres!

Syng heller om Olaf Liljekrans,
som red sig i alfekvindernes dans!
Syng om Alfhild, den falske kvinde,
som lokked ham hans fæstemø af sinde:
syng om al den sorrig og nød,
da Olaf Liljekrans lå på båren død.
Syng om al den vånde og ve,
da de bar af stuen de døde tre!
Den ene var Olaf, den anden hans mø!
Og dertil hans moder at sorg måtte dø.

OLAF.

Ja, Olaf er død, det er ret, som du siger:
men jeg vil være dig så fuldgod en ven,
hvorhelst du dvæler og hvor du går hen:
aldrig fra din side jeg viger!
Må jeg lide så tungt for det, jeg forbrød,
straffen selv skal være mig sød.
Det skal mig lindre, det skal mig husvale,
at færdes hos dig i de øde dale!
Fra sol går op, til sol går ned,
skal jeg tro som hunden følge dit fjed!
Jeg skal klæde min anger i klagende ord,
så lydt og sålænge til du derpå tror.
Hver en livsalig stund herinde
skal jeg mane frem for dit minde!
Hver en blomstrende urt skal derom tale,
derom skal synge både gøg og svale!
Alle de træer, som grønnes i lunde,
skal hviske derom med tusinde munde!

ALFHILD.

Hold op! Jeg véd det, du vil dåre mig påny;
langt bedre om du vilde bort fra mig fly!
Så fager en falskhed er dit ord,
så svigfulde tanker i dit hjerte bor!

Hvad vil du heroppe? Hvi kommer du herhen?
Vil du bilde mig ind, du kan kende dig igen?
Her var jo fordum så fagert et sted,
nu er forbandelsens lyn slået ned!
Fordum, da jeg gik her alene,
var der duftende løv på alle grene!
Alle fugle sang, alle blomster sprang ud,
da du tog mig i favn og kaldte mig din brud!
Men nu — hele dalen er brændt inat;
brændt er både træer og krat;
visnet er strået, brændt er løv,
hver en blomst er vorden til smuldrende støv! —
Ja, jeg ser det vel, — på en eneste nat
er verden bleven gammel! — Da jeg gik forladt
derude, og segned af kval og skam,
da blegnede livets gyldne ham.
Intet lever igen uden svig og bedrag;
det har Olaf lært mig på min bryllupsdag!
Min fader løj; han bød mig tro,
at den døde bæres til englenes bo;
men Olaf kendte et sandere ord;
den døde sænkes i sorten jord!

(udbryder med den dybeste smerte.)

Ja, jeg kan vidne, du vidste besked;
selv er jeg sænket i jorden ned.

OLAF.

Alfhild! Dit ord falder knusende tungt!
O, Gud! dit sind var sa friskt og ungt — —
forlad mig min brøde, forglem din ve!

ALFHILD

(med et stærkt og stigende udtryk af forvildelse.)

Tys, tal ikke til mig! Se, Olaf, se!
De bærer et lig til graven frem;
men der er ingen moder, ingen søskende fem.

der er ingen bolster, hverken røde eller blå, —
Alfhild ligger på spåner og strå!
Aldrig skal jeg køres i himmelens karm
for at vågne i Gud Faders arm.
Jeg har ingen moder, hvis hjerte vil briste,
jeg har ingen, som sørger ved den sorte kiste;
jeg har i verden vide hverken store eller små,
som græder for mig ved graven.
Der er ingen engle, som drysser perler blå
alt for min fod i himmelhaven,
og aldrig jeg kommer til det dejlige sted,
der den døde drømmer og sover!

OLAF.

Alfhild!

ALFHILD.

Nu sænkes jeg i jorden ned!
nu kaster de muldet derover!
Og her må jeg ligge med al min nød,
må leve og lide, skøndt jeg er død:
må vide, at alt er for mig forbi,
og kan dog ikke glemme, kan ej kæmpe mig fri;
må høre, når han, som min elskov jeg gav,
rider til kirken over min grav!
Må høre ham våndes i vildene flammer,
og kan ikke mildne hans jammer!
O, hvor mit bryst er trangt sluttet inde!
Jeg er gåen Guds engle af minde!
Ingen af dem hører mig klage og bede —
jeg er stængt ude bag livets port —
grav mig op igen! Lad mig ikke ligge hernede!

(iler ud til venstre.)

OLAF.

Alfhild! Alfhild! O, Krist, hvad har jeg gjort?

(følger ilsomt efter.)

FJERDE SCENE.

INGEBORG og HEMMING (kommer efter en kort pause ind fra højre.)

INGEBORG.

Se så, nu er vi da heroppe! Hvor her er dejligt og lyst og fredsomt.

HEMMING.

Ja, her skal vi leve godt tilsammen!

INGEBORG.

Men mærk dig vel, at du er min svend, ikke andet, — sålænge til min fader har givet sit minde.

HEMMING.

Det gør han aldrig!

INGEBORG.

Vær du rolig, vi finder nok pa rad. — Men nu má vi tænke på at vælge os en stue til at bo i.

HEMMING.

Her er nok af dem. Over hele dalen ligger øde huse; alt står endnu, som den gang de sidste mennesker døde bort i den store landfarsot for mange år siden.

INGEBORG.

Her huer det mig godt! Derhenne ligger også slig en gammel stue; vandet har vi nærved, og skoven er visst rig på vildt. Du kan fiske og jage: ja, vi skal leve et dejligt liv!

HEMMING.

Ja, forvisst, et dejligt liv! Jeg fisker og jager. og du sanker bær imens og ser huset tilrette.

INGEBORG.

Gør jeg? Nej, det ma du tage vare på!

HEMMING.

Ja, ja da, som du vil. O, et lysteligt liv skal vi leve! (standser og tilføjer noget forknyt.) Men når jeg ret tænker mig om; — jeg har hverken bue eller fiskeredskab med.

INGEBORG
(ligeledes med et udtryk af forsagthed.)

Og det falder mig ind, her er ingen terner, som kan gå mig tilhånde.

HEMMING.

Det gør jeg så gerne!

INGEBORG.

Nej, ellers tak. — Og alle mine gode klæder — Jeg tog ikke andet med end brudestakken, som jeg står og går i.

HEMMING.

Det var ilde betænkt af dig!

INGEBORG.

Sandt nok, Hemming! Og derfor skal du en nat liste dig ned til Guldvik og tage med dig af klæder og andre ting, så meget jeg har brug for.

HEMMING.

Og blive hængt som tyv!

INGEBORG.

Nej, derfor skal du vare dig vel, det byder jeg. (betænkeligt.) Men når så den lange vinter kommer? Ingen mennesker er heroppe, dans og sang får

vi aldrig at høre — Hemming! skal vi blive her eller — —

HEMMING.

Ja, hvor skulde vi ellers ty hen?

INGEBORG
(utalmodigt).

Ja, men der kan jo ingen mennesker leve her.

HEMMING.

Jovisst kan de leve!

INGEBORG.

Ej, du ser jo selv, de er døde allesammen! Hemming! jeg mener, det er bedst, jeg rejser ned til min fader.

HEMMING.

Men hvad skal der blive af mig?

INGEBORG.

Du skal ride i krigen!

HEMMING.

I krigen! Og blive slået ihjel!

INGEBORG.

Visst ikke! Du skal udføre en berømmelig gerning, så bliver du riddersmand, og så vil ikke min fader være dig imod.

HEMMING.

Ja, men om de nu slår mig ihjel?

INGEBORG.

Nu, det kan vi altid tænke på. Idag og imorgen får vi vel blive her; sålænge sidder gæsterne i

gildehuset og tærer bryllupskosten, — søger de efter os, så sker det vel rundt om i bygden: heroppe kan vi være trygge og — —

(standser og lytter.)

(Udenfor til højre høres langt borte følgende:)

KOR.

Afsted, afsted at finde
Alfhild, den onde kvinde;
for vor sorg og møde
skal hun med livet bøde!

HEMMING.

Ingeborg! Ingeborg! De er efter os!

INGEBORG.

Hvor skal vi ty hen?

HEMMING.

Ja, hvor kan jeg vide —

INGEBORG.

Gå ind i stuen; gør døren tilrette, så den kan stænges indenfra.

HEMMING.

Ja, men —

INGEBORG.

Gør som jeg siger! Jeg går op på bakken imens og ser efter, om de er langt borte.

(går ud til højre.)

HEMMING.

Ja, ja da! Ak, bare de ikke får os fat.

(går ind i huset.)

FEMTE SCENE.

OLAF (kommer fra skoven til venstre). Straks efter INGEBORG (fra højre).

OLAF

(ser sig om og kalder med dæmpet stemme).

Alfhild! Alfhild! Intet sted er hun at se! Som en fugl smuttede hun mig afsyne inde i skoven og jeg —

INGEBORG.

De er lige herved og — (standser forskrækket.) Olaf Liljekrans!

OLAF.

Ingeborg!

HEMMING

(stikker ubemærket hovedet ud af døren og får øje på OLAF).

Herr Olaf! Så! Nu er det da vel forbi med mig!

(trækker sig ilsomt tilbage.)

INGEBORG

(afsides).

Han må være redet i forvejen.

OLAF

(afsides).

Hun må være kommen her op med sin fader for at lede om mig.

INGEBORG

(afsides.)

Men jeg følger ikke med!

OLAF

(afsides).

Jeg viger ikke herfra!

INGEBORG
(højt, idet hun træder nærmere).

Olaf Liljekrans! Du har mig nu fat; men ilde gør du, om du tænker at tvinge mig.

OLAF.

Det er sålidet min agt!

INGEBORG.

Hvi kommer du da hid, sammen med mine frænder?

OLAF.

Gør jeg det? Det er jo tvertom dig, som —

INGEBORG.

Det påfund dårer mig ikke; jeg så jo nylig hele følget —

OLAF.

Hvem? Hvem?

INGEBORG.

Min fader og vore slægtninge!

OLAF.

Heroppe?

INGEBORG.

Javisst, lige her ved!

OLAF.

Ha, da er min moder med dem.

INGEBORG.

Ja, det er hun rigtignok; men hvor kan det skrække dig?

OLAF.

Jo, det er mig, de søger!

INGEBORG.

Nej, det er mig!

OLAF
(forbauset).

Dig!

INGEBORG
(begynder at fatte sammenhængen).

Eller — bi lidt — Ha, ha, ha! hvad falder mig ind! — Hør, skal vi to være ærlige mod hinanden?

OLAF.

Ja, det var just min agt!

INGEBORG.

Nu godt, sa sig mig, hvad tid kom du herop?

OLAF.

Inat!

INGEBORG.

Jeg ligeså!

OLAF.

Du!

INGEBORG.

Javisst, javisst! Og du drog bort, uden at nogen vidste derom?

OLAF.

Ja!

INGEBORG.

Jeg ligeså!

OLAF.

Men så sig mig —

INGEBORG.

Tys, vi har knap tid! Og du flygtede herop, fordi du havde kun ringe lyst til at følge mig for alteret?

OLAF.

Ej, hvor kan du tro —

INGEBORG.

Jo, det kan jeg godt tro. Sig kun frem; vi skulde jo tales ærligt ved.

OLAF.

Nuvel da, det var derfor jeg —

INGEBORG.

Godt, godt, jeg gjorde ligeså!

OLAF.

Du, Ingeborg!

INGEBORG.

Og nu ser du vel nødig, at nogen kommer dig på spor?

OLAF.

Ja, det skal ikke nægtes!

INGEBORG.

Jeg ligeså! Ha, ha, ha! det er et lystigt træf: jeg flygtede for dig, og du for mig! Begge flygtede vi hidop, og nu mødes vi, just som vore frænder er efter os! Hør, Olaf Liljekrans! det er et ord, vi forråder ikke hinanden!

OLAF.

Det er et ord!

INGEBORG.

Men nu må vi skilles ad!

OLAF.

Jeg forstår!

INGEBORG.

Thi fandt de os sammen, så —

OLAF.

Ja, så vilde det falde dig sværere at blive fri for mig!

INGEBORG.

Farvel! Kommer jeg engang til at holde bryllup, så skal du være min brudesvend.

OLAF.

Og skulde sligt times mig, så vil du nok være mig til vilje på samme vis.

INGEBORG.

Det forstår sig! Farvel! Farvel! og vær ikke umildt sindet mod mig.

OLAF.

Visst ikke; jeg skal række dig hånden, hvor vi mødes!

INGEBORG.

Jeg ligeså! Hvor vi mødes — bare ikke for alteret.

(går ind i huset. OLAF ind i skoven til højre i baggrunden.)

SJETTE SCENE.

FRU KIRSTEN, ARNE FRA GULDVIK, BRYLLUPSGÆSTER, BØNDER og HUSKARLE (fra højre).

FRU KIRSTEN.

Se, her vil vi begynde jagten. Vore folk må spredes ad og søge rundt om vandet: — hun skal herfrem og da — ve, ve hende! der er ikke nåde og barmhjertighed i mit sind.

ARNE.

Hvad vil I da gøre?

FRU KIRSTEN.

Holde dom over hende — lige på stedet, der hun træffes! Den udåd, hun har øvet på mine enemærker, har jeg magt og myndighed til at straffe efter ret og skøn.

ARNE.

Ja, hvad hjælper det til? Hvad som er tabt vindes ikke derved tilbage.

FRU KIRSTEN,

Nej, men jeg får hævn over hende, og det er ingen ringe vinding. Hævn, hævn må jeg have, ifald jeg skal bære og overleve mit tab og al den skam, hun har påført mig. Uvejret inat har fordærvet hele årets grøde for mig, ikke et uskadt strå står igen på min ager, og herinde, hvor hun selv har sagt, at hun holder til, her blomstrer og trives det alt så rigt, som jeg aldrig har set! Er det ikke hemmelige kunsters virkning? Olaf har hun hildet så fast i sit djævelske garn, at han inat i det vildeste uvejr flygtede af bygden for at følge hende. Mit hus har hun brændt af lige til grunden:

alle luger og døre havde hun stængt udenfra; — det var et Guds under, at huskarlene bragte betimelig hjælp!

ARNE.

Ak, Gud bedre det: jeg er dog ræd for, at det har kostet to liv, som jeg såmeget holdt af. — Ingeborg og min svend, Hemming!

FRU KIRSTEN.

Ej, ej, herr Arne! I må ikke rent fortvile endnu. Ingeborg kan nok være sluppen derfra; alle vi andre kom jo uskadte ud, trods den forbandede heksekvindes list; - Ingeborg er bleven forvildet af skrækken og er flygtet et sted hen.

ARNE.

Ja, ja, lad så være med Ingeborg; men Hemming er nu aldrig at spørge efter, det véd jeg visst!

FRU KIRSTEN.

Hvi så?

ARNE.

O, han var bleven slig en listig, udtænkt djævel på den sidste tid! Han har ladet sig brænde inde bare for at få hævn over mig, han vidste, jeg kan ikke være ham en dag foruden. O, jeg kender ham!

FRU KIRSTEN.

Ja, hvordan end er, Alfhild må vi fange; hun skal forhøres, dømmes og fældes; jeg har ugerninger nok at påsige hende.

ARNE.

Og jeg kan nævne flere, ifald det gøres behov;

hun har stjålet min abildgrå hest ud af stalden inat; imorges var den borte både med sadel og bidsel.

FRU KIRSTEN
(afsides).

Ingeborg og Hemming borte, og hans hest ligeså; var jeg i hans sted, jeg véd nok, hvad jeg vilde tro. (højt.) Nu bryder vi op og deles ad i små hobe; den, som først får øje på Alfhild, blæser i horn eller lur; de andre lytter derefter og følger lyden, til vi samles.

(de går ud til forskellige sider.)

ARNE
(som er bleven alene tilbage).

Og jeg, som ikke er kendt her, hvor skal jeg finde frem. (kalder.) Hemming, Hemming! (holder inde.) Nå, det er jo sandt, han er — (hovedrystende.) Hm! hm! Det var skammeligt gjort af ham.

(går ud til højre.)

SYVENDE SCENE.

ALFHILD (kommer frem ved vandet på venstre side; hun bærer en liden bylt).

ALFHILD.

Tilende har jeg klaget, tilbunds har jeg grædt;
jeg må hvile, nu er jeg til døden træt!

(synker ned på en sten i forgrunden.)

Først vil jeg sige min fader farvel!
Så vandrer jeg ind på det øde fjeld!
Hernede ser jeg Olaf, hvorhelst jeg færdes;
jeg må op i højden, at mit sind kan hærdes!
jeg må døve og glemme den tunge lære,
må dysse i blund alle minder kære!

Ak, jeg som tænkte mig livet så rigt!
Intet er sandhed, alt er digt,
alt er kun tant og gøglende løgne:
intet kan gribes og fattes med hænder,
intet må skues med vågne øjne,
intet holder stand, når vi ret det kender!

(lurtoner høres fra skoven.)

Min moders arvesølv bringer jeg med:
det vil jeg grave i jorden ned!
Jeg vil grave det ned under birkens rod,
derude, hvor jeg fordum med Olaf stod!

(åbner bylten og fremtager en brudekrone og andre smykker.)

Denne sølverne krone har min moder båret;
også hende har da verden forlokket og dåret,
også hun har da troet på kærligheds magt.
Blev også hun så bitterlig vakt?
Var det kun spot, når min fader kvad
om elskovs lyst, som gør barmen glad?
Ak, da skulde han tiet dermed;
hans sange har røvet mig livsens fred,
hans sange bygged i min barm et hus
for verdens fryd, — nu ligger det i grus!

(luren høres atter.)

Sølvet er sig så ædelt malm,
det smuldres ikke som høstens halm:
lå det i jorden vel tusinde år,
det skinner endda, det aldrig forgår!
Livets lyst er som høstens halm,
sorgen er sølvet, det ædle malm!

(pakker smykkerne sammen i bylten.)

Min fader har nævnt mig en trolddomsskat,
deraf drypped ni blanke perler hver nat;
men hvormange perler den end monne føde,
lige stor og rig blev dog skatten hin røde!
Min sorg er for mig en trolddomsskat:

deraf skal dryppe ved dag og nat
ikke ni, — nej tusinde perler små,
og skatten vil dog aldrig forgå! —
Ja, verden har gjort mig så klog, så klog!
Fordum fulgte jeg skyernes tog,
fløj drømmende med på de vide baner
og kaldte dem himmelens svaner!
Fordum jeg tænkte, at træets grene
bredte sig ud for at skygge min vandring,
jeg tænkte mig liv i fjeldets stene.
Nu er mig voldt så tung en forandring.
Nu véd jeg det bedre: — kun menneskets bryst
kan våndes i smerte, kan vugges i lyst.
Der bor ingen ven mellem blomster og grene,
jeg må bære min sorg alene.

(rejser sig.)

Velan da! Op mellem is og sne, —
både her og hist er kun gravens læ!

(vil gå.)

OTTENDE SCENE.

ALFHILD. FRU KIRSTEN. ARNE. BRYLLUPSGÆSTER, BØNDER og KARLE (fra forskellige sider). Senere OLAF LILJEKRANS.

FRU KIRSTEN.

Der er hun! Stå stille, Alfhild! Prøv ikke på at undkomme, ellers skyder vi dig ned.

ALFHILD.

Hvad vil du mig?

FRU KIRSTEN.

Det skal du tidsnok erfare! (peger på bylten.) Hvad bærer du der?

ALFHILD.

Min moders arv!

FRU KIRSTEN.

Giv hid! Se, se! En sølvkrone! Forsandt, Alfhild! er du din moders eneste datter, da frygter jeg stærkt, at brudekronen ikke mere vil trænges om i hendes æt. (til KARLENE.) I binde hende! Hun står der og lader så sorgløs i sind; ingen kan vide, hvad hun pønser på.

(ALFHILD bindes.)

FRU KIRSTEN
(højt og med undertrykt lidenskabelighed)

Retten er sat. Som I alle vide, har jeg lovlig hævd og adkomst til at værne om mine enemærker, til at fælde dom efter landets lov over hver den, der gør mig uskel på min egen grund. Dette er hvad du, Alfhild! har fordristet dig til, og derfor står du nu her som anklaget for din dommer. Forsvar dig, om du kan, men glem ikke, at det gælder livet.

ARNE.

Men hør, fru Kirsten!

FRU KIRSTEN.

Forlad mig, herr Arne! Jeg er i min ret, og den vil jeg holde på. (til ALFHILD.) Træd frem og svar mig!

ALFHILD.

Spørg du kun, jeg skal svare!

FRU KIRSTEN.

Mange og hårde er de beskyldninger, som rejses mod dig. Først og fremst påsiger jeg dig her

ved ugudelige kunster at have dåret min søn, Olaf Liljekrans, så at hans sind og tanker vendte sig fra hans fæstemø, som han havde trolovet, — så at han, syg i hjertet, ingen dag fandt fred i sit hjem, men drog hid op til denne ukendte dal, hvor du har holdt til. Alt sligt kan ikke være tilgået på vanlig vis; du er derfor sigtet for trolddom, forsvar dig, om du kan.

ALFHILD.

Lidet har jeg hertil at svare. Trolddom kalder du hin sælsomme magt, som drog Olaf hid op. Kanhænde du har ret; men denne trolddom kom ikke fra den onde; — hver den stund Olaf har været her, Guds øje måtte se derpå! hver den tanke jeg har fæstet på Olaf, Guds engle måtte kende den! og de skulde ikke blues derover.

FRU KIRSTEN.

Nok, nok! Du føjer endnu bespottelser til din brøde. Ve dig, Alfhild! hvert et ord tynger med i skålen. Dog, du om det! (til de øvrige.) Jeg æsker eder alle til vidne på hendes svar. (vender sig til ALFHILD.) Jeg beskylder dig dernæst for atter igen inat at have, ved de samme hemmelige kræfter, trukket Olaf her op, samt at du holder ham gemt herinde!

ALFHILD.

Der har du ret! Lønligt er han gemt herinde!

FRU KIRSTEN.

Det vedgår du?

ALFHILD.

Ja, men så mægtig du end er, fri ham ud kan du ikke. Kanhænde det badede mig bedst, om du var

dertil istand; men ikke du, ikke den hele vide jord har så stærk en magt og evne!

FRU KIRSTEN
(i heftigt udbrud).

Nu er døden dig viss! Sig frem, hvor har du ham?

ALFHILD
(trykker hænderne mod brystet).

Herinde — i hjertet! Kan du rive ham ud deraf, da hekser du bedre end jeg!

FRU KIRSTEN.

Det svar gavner lidet; sig frem! hvor er han?

ALFHILD.

Jeg har svaret!

FRU KIRSTEN
(med tilbagetrængt forbitrelse).

Godt, godt!

ARNE
(til de omstående).

Havde Hemming været ilive, så skulde han nok fået sandheden ud af hende; han var bleven så listig på sine sidste dage.

FRU KIRSTEN.

Nu kommer den tredie klage mod dig: du har inat stukket ild på min gård og brændt den af til grunden. Kanhænde menneskeliv er gået tilspilde, det véd vi endnu ikke, men hvad som end er, derved hverken skades eller rettes på din sag; thi din agt at brænde os inde alle tilhobe ligger klarlig for dagen. Nægter du mit påsagn at have brændt gården af inat?

ALFHILD.

Jeg nægter det ikke, jeg har brændt din gård!

FRU KIRSTEN.

Og hvormed vil du besmykke din gerning? (med bitter spot.) Du skal ej kunne sige, at du handlede overilet. God lejlighed havde du, såvidt jeg mindes, til at tænke dig om: du stod udenfor, ingen kom dig nær, ingen hindrede dig fra at overlægge så roligt du kunde og vilde. Ej skal du sige, at gildestuens lystighed steg dig til hovedet, ej heller at vinen gjorde dig hed og fortumlet; thi du var nok ikke med derinde, du stod udenfor, og der var svalt nok, der var kolige vinde, som nok kunde gøre dig besindig.

ALFHILD.

Ja, jeg har brændt din gard inat; men du og Olaf og alle I andre derude har øvet en værre færd mod mig. Verden var mig en højsal, som hørte den store fader til. Himlen blå var dens tag, stjernerne var de lamper, som lyste fra dens loft. Jeg gik glad og rig derinde; men I, I kastede en brand midt ind i den gyldne herlighed; nu er alting dødt og fortørret!

FRU KIRSTEN.

Slig tale båder dig lidet! End engang spørger jeg, hvor er Olaf Liljekrans, min søn?

ALFHILD.

Jeg har svaret!

FRU KIRSTEN.

Så har du også fældet din dom, og jeg vil bekræfte den.

(OLAF kommer frem på klippepynten mellem træerne, uden at bemærkes af de tilstedeværende.)

OLAF
(afsides).

Alfhild —! Hjælp Gud! hvad er det?
(trækker sig uset tilbage.)

FRU KIRSTEN.

Som skyldig i trolddomskunster og mordbrand er du efter landets lov hjemfalden til døden. Denne straf udsiges herved over dig, og skal den ufortøvet samt her på stedet fuldbyrdes.

ARNE.

Men hør, fru Kirsten!

FRU KIRSTEN.

Dommen er fældet! Alfhild skal lide døden!

ALFHILD.

Gør som dig lyster; lidet skal jeg være dig hinderlig deri. Da Olaf fornægtede sin kærlighed, da slukkedes mit liv, — jeg lever ikke længer.

FRU KIRSTEN.

Før hende op på fjeldstupet der!

(To KARLE fører ALFHILD op.)

FRU KIRSTEN.

For sidste gang, Alfhild! giv mig min søn tilbage!

ALFHILD.

Jeg svarer ikke mere!

FRU KIRSTEN.

Det ske da, som du vil! (til KARLENE.) Styrter hende ud! Nej, vent! Der falder mig noget ind. (til ALFHILD.)

Som du der står, kommer jeg til at mindes dig, da du igår trådte frem med guldkronen på og mente. at du var Olaf Liljekrans værdig til brud. Nu skal vi dog se, hvormeget du agtes: her er bønder og karle og mange ringe mænd tilstede; — kanhænde dit liv end står til at frelses! Ja, Alfhild! Du ser på mig, men sa er det; jeg vil være dig nådig! (vender sig til de øvrige.) Ej sandt, I kender alle den gamle vedtægt, at når en kvinde er dømt for en halsløs gerning, som hun der, da frelses hendes liv og hun er fri. ifald en uberygtet mand træder frem og nævner hende uskyldig og siger sig villig og rede til at ægte hende. Ej sandt, den vedtægt kender I?

ALLE.

Ja, ja!

ALFHILD

(med frembrydende tårer).

O. at måtte forhånes, forhånes så dybt i min sidste stund!

FRU KIRSTEN.

Nuvel, Alfhild! Denne vedtægt skal komme dig tilgode. Ifald kun den ringeste karl i mit følge træder frem og siger sig villig til at ægte dig, da er du fri. (ser sig om.) Er der ingen som melder sig?

(Alle tier.)

FRU KIRSTEN.

Giv hende sølvkronen på; den skal følge med i købet; kanhænde, Alfhild! at du derved stiger i pris!

(Kronen sættes på ALFHILDS hoved.)

FRU KIRSTEN.

For anden gang, spørger jeg, er ingen villig til at frelse hende?

(Hun ser sig om. Alle tier.)

FRU KIRSTEN.

Nu gælder det: nu frygter jeg for, at dine øjeblikke er talte. Hører mig vel, I karle deroppe! Ifald ingen svarer på det tredje oprab, da agte I på mit tegn og styrter hende i søen! Brug nu dine kunster, Alfhild! se til, om du kan kogle dig fra døden. (Med høj røst.) For sidste gang! Der står heksekvinden og mordbrændersken: hvo frelser og ægter hende?

(Hun ser sig om. Alle tier. — FRU KIRSTEN hæver raskt hånden til tegn. KARLENE griber ALFHILD; i samme øjeblik styrter OLAF frem på klippepynten i fuld bryllupsklædning.)

OLAF.

Jeg frelser og ægter hende!

(Han støder KARLENE bort og afriver hendes bånd. ALFHILD synker med et skrig til hans bryst; han omslynger hende med den venstre arm og løfter den højre truende ivejret.)

ALLE

(står som forstenede med udråbet):

Olaf Liljekrans!

FRU KIRSTEN.

Olaf Liljekrans, min søn! hvad har du gjort? Beskæmmet dig for evig!

OLAF.

Nej, jeg aftvætter den skam og skændsel, som jeg pådrog mig ved min færd mod hende! Min brøde vil jeg udsone og gøre mig selv lykkelig derved! (fører ALFHILD frem.) Ja, for eder alle nævner jeg højt og lydt denne unge kvinde som min brud! Hun er uskyldig i alt det, som er påsagt hende; kun jeg har forbrudt mig. (bøjer knæ for hende.) Og for din fod beder jeg dig glemme og forlade —

ALFHILD

(hæver ham op).

Ak, Olaf! Du har givet mig al verdens herlighed tilbage!

FRU KIRSTEN.

Du vil ægte hende! Godt og vel, så er jeg ikke længere moder for dig!

OLAF.

Stor sorg voldes mig derved, skøndt det er længe siden I var en sand moder for mig. I brugte mig kun til at bygge eders egen stolthed ivejret, jeg var svag og fandt mig deri. Men nu har jeg vundet kraft og vilje; nu står jeg fast på mine fødder og grunder min egen lykkes bygning!

FRU KIRSTEN.

Men betænker du da ikke —

OLAF.

Intet vil jeg mer betænke, jeg véd hvad jeg vil. Nu først forstår jeg min sælsomme drøm. Det blev mig spået, at jeg skulde finde den fagreste blomst, at jeg skulde plukke den sønder og drysse den ud for alle vinde. O, således er det sket! En kvindes hjerte er den fagreste blomst i verden: alle de rige og gyldne blade deri har jeg sønderrevet og drysset ud for alle vinde. Men trøst dig, Alfhild! Mangt et sædefrø er fulgt med, sorgen har modnet det, og deraf skal spire et rigt liv for os herinde i dalen; thi her vil vi bo og bygge!

ALFHILD.

O, nu er jeg salig som den første stund vi mødtes.

FRU KIRSTEN
(afsides).

Ingeborg er borte, denne rige dal hører Alfhild til; ingen anden har ret dertil — (højt.) Nuvel, Olaf! Jeg vil ikke være din lykke imod. Mener du at finde den på den vis, så — — Mit minde har I dertil!

OLAF.

Tak, min moder, tak! Nu fattes mig Intet mere!

ALFHILD
(til FRU KIRSTEN).

Og mig forlader du al min brøde?

FRU KIRSTEN.

Nu, nu! Kanhænde der var fejl på min side med, lad os ikke tale mere derom!

ARNE.

Men jeg da? Og min datter, som herr Olaf havde trolovet — Dog, det er jo sandt, kanhænde hun ikke mere er til!

OLAF.

Jovisst er hun til!

ARNE.

Hun lever! Hvor er hun? Hvor?

OLAF.

Det kan jeg ikke sige; men det er at nævne, at vi begge to i venskab har brudt trolovelsen.

FRU KIRSTEN.

I ser, herr Arne! at jeg — —

ARNE.

Ja, ja, min datter skal ikke tvinges på nogen.

Alfhild var det beskåret at få en riddersmand: det samme kan vel times Ingeborg. (med værdighed.) I ædle herrer og velbyrdige mænd! Hører mit ord! Det er kommet mig for øre, at jeg, blandt mange af jer, holdes for en mand, der er lidet bevandret i høviske sæder og skikke. Jeg vil nu vise, at det er løgn i jer hals! I de gamle krøniker fortælles, at når en brav konge mister sin datter, så udlover han hendes hånd og halvdelen af riget til den, som finder hende igen. Jeg vil gøre som de gamle, brave konger; den, som finder Ingeborg igen, får hendes hånd og mit halve gods og eje dertil. Er I med på det?

DE UNGE KARLE.

Ja, ja!

NIENDE SCENE.

DE FORRIGE. INGEBORG (træder hurtig ud fra huset og trækker HEMMING efter sig).

INGEBORG.

Her er jeg! Hemming har fundet mig!

ALLE

(forbausede).

Ingeborg og Hemming! Heroppe!

ARNE

(forbitret).

Ej, så skal da også — —

INGEBORG

(kaster sig om hans hals).

O, fader, fader! Det nytter dig ikke; du har givet dit ord!

ARNE.

Ham gjaldt det ikke! Nu skønner jeg det nok; han har selv ført dig bort!

INGEBORG.

Nej, tvertom, fader! Det var mig, som førte ham bort!

ARNE

(forskrækket).

Vil du tie med slige ord! Er du da forrykt?

INGEBORG

(sagte).

Så sig ja, straks på stedet! Ellers fortæller jeg til alle mennesker, at det var mig, som — —

ARNE.

Ti, ti! Jeg siger jo ja! (træder mellem dem og ser bistert på HEMMING.) Dig var det altså, som stjal min abildgrå hest med sadel og bidsel?

HEMMING.

Ak, herr Arne! —

ARNE.

O, Hemming! Hemming! Du er en — (betænker sig.) Nå, du er min datters fæstemand; lad det så være godt dermed.

HEMMING og INGEBORG.

O, tak, tak!

TIENDE SCENE.

DE FORRIGE. THORGJERD (med en strengeleg i hånden, har under det foregående blandet sig mellem mængden).

THORGJERD.

Ej, se, se! Her er folksomt i dalen idag!

BØNDERNE.

Thorgjerd spillemand!

ALFHILD
(kaster sig i hans arme).

Min fader!

ALLE.

Hendes fader!

OLAF.

Ja, ja, gubbe! Idag er her folksomt og lysteligt herinde, og så skal det herefterdags blive ved. Det er din datters bryllup, som holdes; af kærlighed har hun kåret sin fæstemand, om kærlighed har du sjunget for hende, — du vil ikke være os imod!

THORGJERD.

Alle gode vætter værne om eder!

ALFHILD.

Og du bliver hos os!

THORGJERD.

Nej, nej, Alfhild!
En spillemand har ikke hjem eller bo,
hans hu stævner vidt, han aldrig finder ro!

Hver den, som ejer en sangbund i sit bryst,
han er hjemløs i dale, han er hjemløs ved kyst:
i liens løvsal, på den grønnende eng
må han synge og røre den dirrende streng,
han må lure på det liv, som lønligt bor
under fossens væld, ved den vilde fjord,
må lure på det liv, som i brystet banker,
klæde folkets drømme i toner og ord,
og klare dets gærende tanker!

OLAF.

Men stundom vil du dog gæste os her!
Nu skal en hal mellem birkene bygges:
her, min Alfhild! skal dit liv betrygges,
jeg og min elskov skal leve dig nær,
aldrig dit øje af tårer skal skygges!

ALFHILD.

Ja, nu jeg ser det, livet er rigt!
rigt som mit hjertes fagreste digt!
Så tung og så sort var end aldrig sorgen,
den følges engang af en lysende morgen!

(knæler.)

Guds engle små! I har ledet mit fjed,
I har atter skænket mig trøst og fred!
I styred min gang ved afgrundsranden,
I støtted min fod, der var veg og svag!
O, kan jeg end ikke tro med forstanden, —
med hjertet vil jeg tro til min sidste dag!
Ja, himmelske magter! I vager endnu!
Klart skinner solen efter uvejrets gru: —
af livets brand blev min kærlighed frelst:
lad så times og mødes hvadhelst!

Nu er jeg frejdig, nu er jeg stærk,
rede til livets vekslende værk!

(med et blik til OLAF.)

Og når vi engang — —

(afbryder og hæver hænderne højt i vejret.)

På englenes arm
bæres vi hjem i himmelens karm!

(De øvrige har dannet en gruppe om hende; tæppet falder.)

NÅR VI DØDE VÅGNER

EN DRAMATISK EPILOG I TRE AKTER

DE OPTRÆDENDE PERSONER:

PROFESSOR ARNOLD RUBEK, billedhugger.
FRU MAJA RUBEK, hans hustru.
INSPEKTØREN ved badet.
GODSEJER ULFHEJM.
EN REJSENDE DAME.
EN DIAKONISSE.
TJENERE, BADEGÆSTER og BØRN.

(Første akt foregår ved et kystbad. Anden og tredje akt i nærheden og i omegnen af et højfjeldssanatorium.)

FØRSTE AKT.

(Udenfor badehotellet, hvis hovedbygning delvis ses til højre. Åben parklignende plads med springvand, grupper af store, gamle træer og buskvækster. Til venstre en liden pavillon, næsten dækket af murgrønt og vild vin. Bord og en stol udenfor. I baggrunden udsigt over fjorden, lige til havet, med landtunger og små holmer i det fjerne. Det er en stille, solvarm sommerformiddag.)

(PROFESSOR RUBEK og FRU MAJA sidder i kurvstole ved et dækket bord på plænen udenfor hotellet og har spist frokost. Nu drikker de champagne og selters og har hver sin avis i hånden. Professoren er en ældre, distingueret herre, klædt i sort fløjels jakke og for øvrigt sommerligt antrukken. Fru Maja er ganske ungdommelig, med et livfuldt ansigt og muntre drillende øjne, dog med et anstrøg af træthed. Klædt i elegant rejsedragt).

FRU MAJA

(sidder en stund ligesom ventende på, at professoren skal sige noget. Så lader hun bladet synke og sukker).

Uh nej, nej —!

PROFESSOR RUBEK

(ser op fra sin avis).

Na, Maja? Hvad er der i vejen med dig?

FRU MAJA.

Hør bare, hvor lydløst her er.

PROFESSOR RUBEK
(smiler overbærende).

Og det kan du høre?

FRU MAJA.

Hvilket?

PROFESSOR RUBEK.

Det lydløse?

FRU MAJA.

Ja, det kan jeg da rigtignok.

PROFESSOR RUBEK.

Nå, du har kanske ret, mein Kind. Man kan virkelig høre lydløsheden.

FRU MAJA.

Ja, det skal Gud vide en kan. Når den er så rent overvældende som her, så —

PROFESSOR RUBEK.

Som her ved badet, mener du?

FRU MAJA.

Overalt her hjemme, mener jeg. Inde i byen var der jo larm og uro nok. Men alligevel, — jeg syntes, at selve larmen og uroen havde noget dødt over sig.

PROFESSOR RUBEK
(med et forskende blik).

Er du ikke videre glad for, at du er kommen hjem igen, Maja?

FRU MAJA
(ser på ham).

Er du glad?

PROFESSOR RUBEK
(undvigende).

Jeg —?

FRU MAJA.

Ja. Du, som har været så meget, meget længere borte end jeg. Er du rigtig glad nu, da du er hjemme igen?

PROFESSOR RUBEK.

Nej — oprigtig talt — ikke sådan rigtig glad —

FRU MAJA
(livfuldt).

Der kan du bare se! Var det ikke det, jeg vidste!

PROFESSOR RUBEK.

Jeg har kanske været altfor længe borte. Er kommen helt væk fra alt dette her, — dette her hjemlige.

FRU MAJA
(ivrig, rykker sin stol nærmere til ham).

Der kan du bare se, Rubek! Lad os lige så godt rejse vor vej igen! Så fort vi bare kan.

PROFESSOR RUBEK
(lidt utålmodig).

Ja-ja, det er jo også meningen, kære Maja. Det véd du da.

FRU MAJA.

Men hvorfor ikke nu straks? Tænk, vi som kunde ha' det så lunt og mageligt dernede i vort nye, dejlige hus —

PROFESSOR RUBEK
(smiler overbærende).

Egentlig skulde man vel si'e: vort nye, dejlige hjem.

FRU MAJA
(kort).

Jeg siger heller hus. Lad os bli' ved det.

PROFESSOR RUBEK
(ser dvælende på hende).

Du er i grunden en underlig liden person.

FRU MAJA.

Er jeg så underlig?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, jeg synes det.

FRU MAJA.

Men hvorfor da? Er det kanske, fordi jeg ikke har så'n svær lyst til at ligge og føjte omkring her oppe —?

PROFESSOR RUBEK.

Hvem af os var det, som på død og liv vilde ha', at vi skulde rejse nordover i sommer?

FRU MAJA.

Nå, det var vel mig, det.

PROFESSOR RUBEK.

Ja, mig var det sandelig ikke.

FRU MAJA.

Men Herregud, — hvem kunde også ane, at alting skulde ha' forvandlet sig så forfærdeligt her-

hjemme! Og det på så kort en tid da! Tænk. det er jo ikke mere end godt og vel en fire år siden jeg rejste ud —

PROFESSOR RUBEK.

— som gift, ja.

FRU MAJA.

Gift? Hvad skulde det gøre til sagen?

PROFESSOR RUBEK
(vedbliver).

— blev Frau Professor og fik dig et prægtigt hjem, — om forladelse, — et herskabeligt hus skulde jeg vel sige. Og en villa ved Taunitzer See, hvor det jo nu er ble't aller finest —. Ja, for fint og prægtigt er det altsammen, Maja, det tør jeg nok sige. Og rummeligt også. Vi behøver ikke altid at hænge sådan over hinanden —

FRU MAJA
(henkastende).

Nej, nej, nej, — husrum og sligt noget, det skorter det jo slet ikke på —

PROFESSOR RUBEK.

Og så det, at du kom ind i finere og rummeligere forholde overhodet. I mere anstandsfuld omgang, end den, du var vant til hjemme.

FRU MAJA
(ser på ham).

Na, så du tror, det er mig, som er ble't forandret?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, jeg tror såmæn det, Maja.

FRU MAJA.

Bare mig? Ikke menneskene her?

PROFESSOR RUBEK.

A jo, de også. En smule kanske. Og slet ikke i retning af det elskelige. Det kan jeg godt indrømme.

FRU MAJA.

Ja, det må du da sagtens indrømme.

PROFESSOR RUBEK

(slår om).

Véd du, hvad for en stemning jeg kommer i, når jeg ser på menneskelivet her omkring mig?

FRU MAJA.

Nej? Sig det.

PROFESSOR RUBEK.

Da kommer jeg til at huske på den natten, vi rejste opover med jernbanen —

FRU MAJA.

Da sad du jo og sov i kupéen.

PROFESSOR RUBEK.

Ikke ganske. Jeg mærked, at det blev så lydløst ved alle de små stoppestederne —. Jeg hørte lydløsheden, — ligesom du, Maja —

FRU MAJA.

Hm, — ligesom jeg, ja.

PROFESSOR RUBEK.

— og så forstod jeg, at nu var vi kommet over grænsen. Nu var vi rigtig hjemme. For ved

alle de små stoppestederne holdt toget stille, — skønt der ingen trafik var.

FRU MAJA.

Hvorfor holdt det så stille. Når der ingenting var?

PROFESSOR RUBEK.

Véd ikke. Ingen rejsende steg ud og ingen kom ind. Og toget, det holdt stille en lang, endeløs stund alligevel. Og ved hver station hørte jeg at der var to banemænd, som gik på perronen, — den ene havde en lygte i hånden, — og de talte med hinanden, dæmpet og klangløst og intetsigende ud i natten.

FRU MAJA.

Ja, du har ret i det. Der går altid et par mænd og taler sammen —

PROFESSOR RUBEK.

— om ingenting.

(slår over i en kvikkere tone.)

Men vent nu bare til imorgen. Da har vi det store magelige dampskib inde på havnen. Så går vi ombord og sejler kysten rundt; — helt nord; — — lige ind i ishavet.

FRU MAJA.

Ja, men så får du jo ingenting se af landet — og af livet. Og det var jo just det, du vilde.

PROFESSOR RUBEK

(kort, uvillig).

Jeg har set mere end nok.

FRU MAJA.

Tror du, at en sjørejse vilde være bedre for dig?

PROFESSOR RUBEK.

Det er altid en afveksling.

FRU MAJA.

Ja-ja, hvis det bare er godt for dig, så —

PROFESSOR RUBEK.

For mig? Godt? Jeg fejler jo ikke nogen verdens ting.

FRU MAJA
(rejser sig og går hen til ham).

Jo, du gør, Rubek. Og det må du da føle selv.

PROFESSOR RUBEK.

Men, kæreste Maja, — hvad skulde da det være for noget?

FRU MAJA
(bag ham, bøjer sig frem over stolryggen.)

Sig du mig det. Du er begyndt at gå omkring uden rist eller ro. Finder ikke hvile nogensteds. Hverken hjemme eller ude. Rent menneskesky er du ble't på det sidste.

PROFESSOR RUBEK
(lidt spotsk).

Nej virkelig, — har du lagt mærke til det?

FRU MAJA.

Det kan da ikke undgå nogen, som kender dig. Og så synes jeg, det er så sørgeligt, at du har tabt lysten til at arbejde.

PROFESSOR RUBEK.

Har jeg det også?

FRU MAJA.

Tænk, du, som før kunde arbejde så utrættelig. — både sent og tidligt!

PROFESSOR RUBEK
(formørket).

Ja før, ja —.

FRU MAJA.

Men lige siden du fik dit store mesterværk vel fra hånden —

PROFESSOR RUBEK
(nikker tankefuldt).

„Opstandelsens dag“ —

FRU MAJA.

— det, som er gået hele verden over. Som har gjort dig så berømt —

PROFESSOR RUBEK.

Det er kanske ulykken, det, Maja.

FRU MAJA.

Hvorfor det?

PROFESSOR RUBEK.

Da jeg havde skabt dette mit mesterværk — —
(slår i heftighed ud med hånden.)
— for „Opstandelsens dag“ er et mesterværk! Eller var det fra først af. Nej, det er det endnu. Skal, skal, skal være et mesterværk!

FRU MAJA
(ser forundret på ham).

Ja, Rubek, — det er jo da noget, som hele verden véd.

PROFESSOR RUBEK
(kort, afvisende).

Hele verden véd ingenting! Forstår ingenting!

FRU MAJA.

Nå, så aner de da vel i alle fald noget —

PROFESSOR RUBEK.

Noget, som slet ikke er der, ja. Noget, som aldrig har været i min tanke. Se, det falder de i henrykkelse over!

(brummer hen for sig.)

Det er ikke møjen værd at gå der og slide sig ud for mobben og massen — og for „hele verden".

FRU MAJA.

Synes du da, det er bedre, — eller at det er dig værdigt at gå der og gøre bare sådan en portrætbyste en gang imellem?

PROFESSOR RUBEK
(smiler lunt).

Det er ikke rigtige portrætbyster, det, som jeg går der og laver, Maja.

FRU MAJA.

Jo, det er det da, ved Gud, — i de to-tre sidste år, — lige siden du fik din store gruppe færdig og ud af huset —

PROFESSOR RUBEK.

Det er alligevel ikke rene portrætbyster, siger jeg dig.

FRU MAJA.

Hvad er det da for noget?

PROFESSOR RUBEK.

Der ligger noget fordægtigt, noget fordulgt, indenfor og bagenfor de bysterne, — noget lønligt, som ikke menneskene kan se —

FRU MAJA.

Så?

PROFESSOR RUBEK
(afgørende).

Bare jeg kan se det. Og det morer mig så inderligt. — Udenpå er det denne „slaende lighed", som det heder, og som folk står og gaber så forbauset på —

(sænker stemmen.)

— men i sin dybeste grund er det agtværdige, hæderlige hestefjæs og énvise æselsnuder og slukørede, lavpandede hundeskaller og mæskede svinehoder, — og slappe, brutale studekontrafejer også iblandt —

FRU MAJA
(ligegyldig).

— alle de kære husdyr altså.

PROFESSOR RUBEK.

Bare de kære husdyr, Maja. Alle de dyr, som menneskene har forkvaklet i sit billede. Og som har forkvaklet menneskene til gengæld.

(tømmer champagneglasset og ler.)

Og disse lumske kunstværker er det, som de gode velstandsfolk kommer og bestiller hos mig. Og betaler i god tro — og i dyre domme. Vejer op med guld næsten, som man siger.

FRU MAJA
(skænker i hans glas).

Fy, Rubek! Drik nu og vær glad.

PROFESSOR RUBEK
(stryger sig gentagende over panden og læner sig tilbage i stolen).

Jeg er glad, Maja. Virkelig glad. På en måde da.

(tier lidt.)

For der er dog en viss lykke i det at føle sig fri og uberoende til alle sider. Ha' fuldt op af alle de ting, som en kan falde på at ønske sig. Sådan udvendig da. — Synes ikke du det samme som jeg. Maja?

FRU MAJA.

Å jo samæn. Det er jo bra' nok, det også.

(ser på ham.)

Men kan du huske, hvad du lovte mig den dag, vi blev enige om — om dette vanskelige —

PROFESSOR RUBEK
(nikker).

— enige om, at vi to skulde gifte os sammen. Det holdt jo lidt hårdt for dig, det, Maja.

FRU MAJA
(vedbliver uforstyrret).

— og at jeg skulde få rejse med dig til udlandet og bo der for bestandig — og ha' det godt. — Kan du huske, hvad du lovte mig dengang?

PROFESSOR RUBEK
(ryster på hodet).

Nej, jeg kan sandelig ikke. Nå. hvad lovte jeg dig så?

FRU MAJA.

Du sa', at du vilde ta' mig med dig op pa et højt berg og vise mig al verdens herlighed.

PROFESSOR RUBEK
(studser).

Lovte jeg virkelig dig også det?

FRU MAJA
(ser på ham).

Mig også? Hvem ellers?

PROFESSOR RUBEK
(ligegyldigt)

Nej, nej, jeg mener bare, om jeg lovte at vise dig —?

FRU MAJA.

— al verdens herlighed. Ja, det sa' du. Og al den herlighed skulde være min og din, sa' du.

PROFESSOR RUBEK.

Det er sådant et mundheld, som jeg plejed bruge før i tiden.

FRU MAJA.

Bare et mundheld?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, noget fra skoledagene. Sligt noget, som jeg lokked naboungerne med, når jeg vilde ha' dem ud og lege med mig i skog og fjeld.

FRU MAJA
(ser på ham).

Vilde du kanske bare ha' mig ud og lege også.

PROFESSOR RUBEK
(slår det hen i spøg).

Na, har det ikke været en nokså fornøjelig leg, Maja?

FRU MAJA
(koldt).

Jeg rejste ikke med dig bare for at lege.

PROFESSOR RUBEK.

Nej, nej, kan så være, det.

FRU MAJA.

Og du tog mig heller aldrig med dig op på noget højt berg og viste mig —

PROFESSOR RUBEK
(irriteret).

— al verdens herlighed? Nej, jeg gjorde ikke det. For jeg skal sige dig noget: du er ikke egentlig skabt til bergstiger, lille Maja.

FRU MAJA
(søger at beherske sig).

Da lod det dog til, at du syntes det engang.

PROFESSOR RUBEK.

For en fire-fem år siden, ja.
(strækker sig i stolen.)
Fire-fem år, — det er en lang, lang tid, Maja.

FRU MAJA
(ser på ham med et bittert udtryk).

Har den tiden faldet dig så svært lang, Rubek?

PROFESSOR RUBEK.

Den begynder ligesom at falde mig lidt lang nu.

(gaber.)

Sådan en gang imellem.

FRU MAJA

(går over til sin plads)

Jeg skal ikke kede dig længer.

(hun sætter sig i sin stol, tager avisen og blader i den.)

(Taushed fra begge sider.)

PROFESSOR RUBEK

(læner sig med albuerne frem over bordet og ser tirrende på hende).

Er professorinden fornærmet?

FRU MAJA

(koldt, uden at se op)

Nej, slet ikke.

(BADEGÆSTER, mest damer, begynder at komme enkeltvis og i grupper gennem parken fra højre og ud til venstre.)

(OPVARTERE bringer forfriskninger fra hotellet ud bag pavillonen.)

(INSPEKTØREN, med handsker og stok i hånden, kommer fra sin rundgang i parken, møder gæsterne, hilser forbindtligt og veksler nogle ord med enkelte af dem.)

INSPEKTØREN

(går frem til PROFESSOR RUBEKS bord og tager hatten høfligt af).

Ærbødigst god morgen, fru professorinde. — God morgen, herr professor.

PROFESSOR RUBEK.

God morgen, god morgen, herr inspektør.

INSPEKTØREN

(henvendt til FRU MAJA).

Tør man spørge, om herskabet har havt en rolig nat?

FRU MAJA.

Jo, mange tak: aldeles udmærket — for mit vedkommende. Sover altid som en sten om nætterne.

INSPEKTØREN.

Fornøjer mig særdeles. Den første nat på et fremmed sted kan tidt være nokså ubehagelig. — Og herr professoren —?

PROFESSOR RUBEK.

Å, med min nattesøvn er det dårligt bevendt. Især i den sidste tid.

INSPEKTØREN
(lader deltagende).

Å — det gør mig da ondt. Men nogen ugers ophold her ved badet, — så vil det rette på sig.

PROFESSOR RUBEK
(ser op på ham)

Sig mig, herr inspektør, — er der nogen af Deres patienter, som bruger at ta' bad ved nattetid?

INSPEKTØREN
(forundret).

Ved nattetid? Nej, det har jeg da aldrig hørt tale om.

PROFESSOR RUBEK.

Ikke det?

INSPEKTØREN.

Nej, jeg véd ikke af, at der er nogen så syge her, at det skulde behøves.

PROFESSOR RUBEK.

Nå, men er her da nogen, som bruger at gå tur i parken om natten?

INSPEKTØREN
(smiler og ryster på hodet).

Nej, herr professor, — det vilde være imod reglementet.

FRU MAJA
(blir utålmodig).

Herregud, Rubek, det er, som jeg sa' dig i morges, — du har drømt.

PROFESSOR RUBEK
(tørt).

Så? Har jeg det? Tak!
(vender sig til INSPEKTØREN.)

Jeg stod nemlig op i nat; for jeg kunde ikke få sove. Og så vilde jeg se efter vejret —

INSPEKTØREN
(opmærksom).

Ja vel, herr professor? Og så —?

PROFESSOR RUBEK.

Så ser jeg ud af vinduet, — og så får jeg øje på en lys skikkelse der inde mellem trærne.

FRU MAJA
(smilende til INSPEKTØREN).

Og professoren fortæller, at skikkelsen var klædt i badedragt —

PROFESSOR RUBEK.

— eller i noget lignende, sa' jeg. Jeg kunde ikke skelne det så nøje. Men noget hvidt var det, jeg så.

INSPEKTØREN.

Højst mærkværdigt. Var det en herre eller en dame?

PROFESSOR RUBEK.

Det forekom mig ganske bestemt, at det måtte være en dame. Men bag efter kom der en anden skikkelse. Og den var ganske mørk. Ligesom en skygge —

INSPEKTØREN
(studsende).

En mørk en? Ganske sort kanske?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, det sa næsten slig ud for mine øjne.

INSPEKTØREN
(som der går et lys op for).

Og bag efter den hvide? Lige bag efter hende —?

PROFESSOR RUBEK.

Ja. I nogen afstand —

INSPEKTØREN.

Aha! Da kan jeg kanske gi' Dem forklaringen, herr professor.

PROFESSOR RUBEK.

Nå, hvad var det så for noget?

FRU MAJA
(samtidigt).

Har virkelig ikke professoren ligget og drømt!

INSPEKTØREN
(pludselig hviskende, idet han tyder mod baggrunden til højre).

Hys, mine herskaber! Se der henne —. Tal ikke højt om dette her nu!

(En slank dame, klædt i fint, krémfarvet hvidt kashmir, og fulgt af en diakonisse i sort og med et sølvkors i kæde på brystet, kommer frem bag hotelhjørnet og går gennem parken over mod pavillonen til venstre i forgrunden. Hendes ansigt er blegt og trækkene ligesom stivnede; øjenlågene sænkede og øjnene synes uden sekraft. Hendes dragt er fodsid og slutter i lige, nedfaldende folder til legemet. Over hodet, nakken, brystet, skuldrene og armene har hun et stort, hvidt krepsjal. Armene holder hun korslagte op for sig over brystet. Stillingen ubevægelig. Skridtene stive og afmålte. Diakonissens holdning er ligeledes afmålt og ligesom en tjenerindes. Hun følger damen ufravendt med de brune, stikkende øjne. Opvartere med servietten på armen kommer frem i hotellets dør og kikker nysgærrigt efter de to fremmede. Disse agter intet og går uden at se sig om ind i pavillonen.)

PROFESSOR RUBEK

(har rejst sig langsomt og uvilkårligt op fra stolen og stirrer mod den lukkede pavillondør).

Hvem var den dame?

INSPEKTØREN.

Det var en fremmed dame, som har lejet den lille pavillonen der.

PROFESSOR RUBEK.

Udenlandsk?

INSPEKTØREN.

Sandsynligvis det. De kom i alle fald begge to hertil fra udlandet. For en uges tid siden. Har aldrig været her før.

PROFESSOR RUBEK

(bestemt, ser på ham).

Det var hende, jeg så i parken inat.

INSPEKTØREN.

Det må det visst ha' været. Jeg tænkte det straks.

PROFESSOR RUBEK.

Hvad heder den dame, herr inspektør?

INSPEKTØREN.

Hun har skrevet sig ind som: Madame de Satow med selskabsdame. Mere véd vi ikke.

PROFESSOR RUBEK

(tænker sig om)

Satow? Satow —?

FRU MAJA

(ler spotsk)

Kender du nogen af det navn, Rubek? Hvad?

PROFESSOR RUBEK

(ryster på hodet).

Nej, slet ingen. — Satow? Det klinger som russisk. Eller som slavisk i alle fald.

(til inspektøren.)

Hvad sprog taler hun?

INSPEKTØREN.

Når de to damer taler sammen, så er det i et sprog, som jeg ikke kan bli' klog på. Men ellers taler hun ægte godt norsk.

PROFESSOR RUBEK

(udbryder studsende).

Norsk! Ta'r De ikke fejl i det?

INSPEKTØREN.

Nej, det kan jeg da ikke ta' fejl i.

PROFESSOR RUBEK

(ser spændt på ham).

De har selv hørt det!

INSPEKTØREN.

Ja. Jeg har selv talt med hende. Nogle få gange.

— Bare et par ord forresten. For hun er svært fåmælt. Men —

PROFESSOR RUBEK.

Men norsk var det?

INSPEKTØREN.

Rent, godt norsk. Måske med en liden smule nordlandsk tonefald.

PROFESSOR RUBEK
(stirrer betaget hen for sig og hvisker):

Det også.

FRU MAJA
(lidt stødt og ilde berørt).

Kanske den damen engang har stået model for dig, Rubek? Tænk dig om.

PROFESSOR RUBEK
(ser hvasst på hende).

Model!

FRU MAJA
(med et tirrende smil).

Ja, i dine yngre år, mener jeg. For du skal jo ha' havt så utallig mange modeller. Før i tiden naturligvis.

PROFESSOR RUBEK
(i samme tone).

Å nej, lille fru Maja. Jeg har i grunden bare havt en eneste model. En eneste en — for alt det. jeg har skabt.

INSPEKTØREN
(som har vendt sig og stået og set ud til venstre)

Ja desværre, nu vil jeg nok helst anbefale mig. For der har vi en, som det ikke er så overvættes

behageligt at støde sammen med. Især ikke i damers nærværelse.

PROFESSOR RUBEK

(ser også udover).

Den jægeren, som kommer der? Hvem er det?

INSPEKTØREN.

Det er godsejer Ulfhejm ude fra —

PROFESSOR RUBEK.

A, godsejer Ulfhejm.

INSPEKTØREN.

— bjørnedræberen, som de kalder ham —

PROFESSOR RUBEK.

Ham kender jeg.

INSPEKTØREN.

Ja, hvem kender ikke ham?

PROFESSOR RUBEK.

Bare en liden smule forresten. Er han ble't patient — nu endelig?

INSPEKTØREN.

Nej, mærkeligt nok — endnu ikke. Han ta'r bare ind her en gang om året, — når han er på vejen opover til jagtmarkerne. — Undskyld så længe —

(han vil gå ind i hotellet.)

GODSEJER ULFHEJMS STEMME

(høres udenfor).

Sa bi da lidt! Bi da, for salte fanden! Hvorfor render De altid fra mig?

INSPEKTØREN
(standser).

Render sletikke, herr godsejer.

GODSEJER ULFHEJM kommer ind fra venstre, fulgt af en tjener, som fører et kobbel jagthunde. Godsejeren er i jægerdragt, med høje støvler og filthat med fjær i. Han er en mager, lang, senet skikkelse, med filtret har og skæg, højrøstet, af ubestemmelig alder efter udseendet, men ikke ung længer.)

GODSEJER ULFHEJM
(buser imod inspektøren).

Er det en made at ta' imod fremmede folk på, De? De piler jo afsted med svandsen mellem bagbenene, — som om De havde en dævel i haserne på Dem.

INSPEKTØREN
(rolig, uden at svare ham)

Er godsejeren kommen med dampskibet?

GODSEJER ULFHEJM
(brummer).

Har ikke havt den ære at se noget dampskib.
(med hænderne i siden).
Véd ikke De, at jeg sejler med min egen kutter?
(til tjeneren.)
Sørg godt for dine medskabninger, Lars. Men pass på, at de blir skrubsulte ligevel. Friske kødben. Men ikke for meget kød pa, hører du. Og råt, rygende blodigt skal det være. Og få dig sa noget i vommen selv også.
(sparker efter ham.)
Nå, far så til helvede med dig.
(tjeneren går ud med hundene bag hotelhjørnet.)

INSPEKTØREN.

Vil ikke godsejeren gå ind i spisesalen sa længe?

GODSEJER ULFHEJM.

Ind til alle de halvdøde fluer og mennesker? Nej, mange tusend tak for mig, herr inspektør.

INSPEKTØREN.

Jaja, efter behag.

GODSEJER ULFHEJM.

Men lad jomfruen gøre istand udrustningen for mig som vanligt. Rigeligt må det være med mad. Og dygtig brændevin —! De kan sige hende, at jeg eller Lars skal komme og rende en dævel i hende, dersom hun ikke —

INSPEKTØREN
(afbrydende).

Vi kender det fra før.

(vender sig.)

Skal jeg bringe opvarteren nogen besked, herr professor? Eller kanske for fru Rubek?

PROFESSOR RUBEK.

Nej tak; ingenting for mig.

FRU MAJA.

Ikke for mig heller.

(Inspektøren går ind i hotellet.)

GODSEJER ULFHEJM
(fikserer dem et øjeblik; så løfter han på hatten)

Død og knakende pine. Her er nok en bondekøter kommen i fin-fint selskab.

PROFESSOR RUBEK
(ser op).

Hvad mener godsejeren med det?

GODSEJER ULFHEJM

(spagere og mere manérlig).

Jeg er nok raget ud for selveste billedmester Rubek, kan jeg skønne.

PROFESSOR RUBEK

(nikker).

Vi har mødt hinanden et par gange i selskabslivet. Den høst jeg sidst var hjemme.

GODSEJER ULFHEJM.

Ja men det er nu mange år siden, det. Og den tiden var De jo ikke så navnkendt, som De nu skal være ble't. Så da turde da selv en skidden bjørnejæger driste sig til at komme Dem nær.

PROFESSOR RUBEK

(smiler).

Jeg bider ikke nu heller.

FRU MAJA

(ser interesseret på ULFHEJM).

Er De en virkelig, rigtig bjørnejæger?

GODSEJER ULFHEJM

(sætter sig ved nabobordet, nærmere hotellet).

Helst bjørnejæger, frue. Men ellers tar jeg til takke med hvad slags vildt, som kommer ud for mig. Både ørn og ulv og kvindfolk og elg og ren —. Bare det er friskt og frodigt og blodrigt, så —

(han drikker af lommeflasken.

FRU MAJA

(betragter ham ufravendt).

Men helst bjørnejæger?

GODSEJER ULFHEJM.

Helst, ja. For da kan en så nemt bruge kniven, om det kniber.

(smiler lidt.)

Vi arbejder med et hårdt materiale begge to, frue, — både jeg og Deres mand. Han maser vel med marmorstenen, kan jeg tænke mig. Og jeg maser med spændte, dirrende bjørnesener. Og begge så lægger vi materialet under os tilslut. Gør os til herre og mester over det. Gi'er os ikke, før vi har vundet bugt med det, som strider så hårdt imod.

PROFESSOR RUBEK

(tænkende hen for sig.)

Det er et nokså sandt ord, De der siger.

GODSEJER ULFHEJM.

Ja, for stenen har vel også noget at stride for, véd jeg. Den er død og vil med vold og magt ikke la' sig hamre til liv. Akkurat ligesom bjørnen, når nogen kommer og pirker ved den i hiet.

FRU MAJA.

Vil De nu rejse op og jage i skogene?

GODSEJER ULFHEJM.

Helt op på højfjeldet vil jeg. — De har vel aldrig været på højfjeldet, De, frue?

FRU MAJA.

Nej aldrig.

GODSEJER ULFHEJM.

Død og pine, så se at komme Dem derop nu i sommer da! De kan få følge med mig. Gerne både De og professoren.

FRU MAJA.

Tak. Men Rubek tænker på en sjørejse i sommer.

PROFESSOR RUBEK.

Indenskærs rundt kysten.

GODSEJER ULFHEJM.

Tvi. — hvad fanden vil De derinde i de helvedes kvalme rendestenene! Tænke sig til — at ligge der og somle i brakvandet. — Brækvandet vilde jeg heller kalde det.

FRU MAJA.

Der kan du høre, Rubek.

GODSEJER ULFHEJM.

Nej, kom så heller med mig op på fjeldet. Der er menneskefrit og menneskerént. De kan ikke tænke Dem, hvad det er for mig. Men slig en liden frue —

(han standser.)

(DIAKONISSEN kommer ud fra pavillonen og går ind i hotellet.)

GODSEJER ULFHEJM

(følger hende med øjnene).

Se på hende der, De. Den svarte fuglen. — Hvem er det, som skal begraves?

PROFESSOR RUBEK.

Jeg véd ikke, at her er nogen —

GODSEJER ULFHEJM.

Nå, så ligger her nogen og skal krepere da. I en eller anden krog. — De som syge og skrale er, de skulde værs'god se til at bli' begravne — jo før jo heller.

FRU MAJA.

Har De selv været syg, herr godsejer?

GODSEJER ULFHEJM.

Aldrig. For så sad jeg ikke her. — Men mine nærmeste, — de har været syge, stakker.

FRU MAJA.

Og hvad har De så gjort for Deres nærmeste?

GODSEJER ULFHEJM.

Skudt dem, naturligvis.

PROFESSOR RUBEK
(ser på ham).

Skudt dem?

FRU MAJA
(rykker sin stol tilbage)

Skudt dem ihjæl?

GODSEJER ULFHEJM
(nikker).

Jeg skyder aldrig bom, frue.

FRU MAJA,

Men hvor kan De da falde på at skyde mennesker ihjæl!

GODSEJER ULFHEJM.

Jeg snakker ikke om mennesker —

FRU MAJA.

Deres nærmeste, sa' De —

GODSEJER ULFHEJM.

Mine nærmeste, det er da vel hundene, det.

FRU MAJA.

Er hundene Deres nærmeste?

GODSEJER ULFHEJM.

Jeg har ingen nærmere. Mine ærlige, trofaste, grundhæderlige jagtkammerater —. Når en af dem blir syg og skrøbelig, så — plaff! Dermed er vennen ekspederet — over i det hinsidige.

(DIAKONISSEN kommer ud fra hotellet med et bret, hvorpå mælk og brød, og sætter det fra sig på bordet udenfor pavillonen, som hun atter går ind i.)

GODSEJER ULFHEJM
(ler hånligt).

Det der, — det skal betyde menneskeføde, det! Mælkeblande og mygt, klissent brød. Nej, De skulde se mine kammerater æde! Har De lyst til at se på det?

FRU MAJA
(smiler over til professoren og rejser sig).

Ja, gerne det.

GODSEJER ULFHEJM
(rejser sig også).

De er rigtig en habil dame, De, frue. Kom så med mig. Store, digre kødknokler sluger de hele. Gulper dem op igen og sluger dem pány. Å, det er en ren svir at se på. Kom her, så skal jeg vise Dem det. Og så skal vi snakke lidt mere om denne fjeldturen —

(Han går ud om hjørnet af hotellet. FRU MAJA følger efter ham.)

(Næsten i det samme kommer den fremmede dame ud fra pavillonen og sætter sig ved bordet.)

DAMEN
(løfter mælkeglasset og vil drikke, men standser og ser hen på RUBEK med tomme udtryksløse øjne).

PROFESSOR RUBEK
(blir siddende ved sit bord og stirrer alvorlig og afravendt på hende Endelig rejser han sig, går nogle skridt nærmere, standser og siger dæmpet):

Jeg kender dig godt igen, Irene.

DAMEN
(med klangløst mæle, sætter glasset ned).

Kan du gætte dig til det, Arnold?

PROFESSOR RUBEK
(uden at svare).

Og du kender også mig igen, ser jeg.

DAMEN.

Med dig er det en helt anden sag.

PROFESSOR RUBEK.

Hvorfor det, — med mig?

DAMEN.

Jo, du er jo i live endnu.

PROFESSOR RUBEK
(fatter ikke).

I live —?

DAMEN
(kort efter).

Hvem var den anden? Hun, som du havde hos dig — der ved bordet?

PROFESSOR RUBEK
(lidt nølende).

Hun? Det var min — min hustru.

DAMEN
(nikker langsomt).

Sådan. Det var godt, Arnold. Altså en, som ikke kommer mig ved —

PROFESSOR RUBEK
(usikker).

Nej, det forstår sig da —

DAMEN.

— en, som du har fået til dig efter min levetid altså.

PROFESSOR RUBEK
(ser pludselig stivt på hende).

Efter din —? Hvorledes mener du det, Irene?

IRENE
(uden at svare).

Og barnet? Barnet lever jo også godt. Vort barn lever efter mig. I herlighed og ære.

PROFESSOR RUBEK
(smiler som i en fjern erindring).

Vort barn? Ja, vi kaldte det jo så — dengang.

IRENE.

I levetiden, ja.

PROFESSOR RUBEK
(søger at slå over i munterhed).

Ja, Irene, — nu kan du tro, „vort barn" er ble't berømt over den hele vide verden. Du har da visst læst om det?

IRENE
(nikker).

Og har gjort sin far berømt også. — Det var din drøm.

PROFESSOR RUBEK
(sagtere, bevæget)

Det er dig, jeg skylder alt, alt, Irene. Tak for det.

IRENE
(sidder lidt og grunder).

Hvis jeg dengang havde gjort min ret, Arnold —

PROFESSOR RUBEK.

Nå? Hvad så?

IRENE.

Jeg skulde ha' dræbt det barn.

PROFESSOR RUBEK.

Dræbt det, siger du!

IRENE
(hviskende).

Dræbt det — før jeg rejste fra dig. Knust det. Knust det til støv.

PROFESSOR RUBEK
(ryster bebrejdende på hodet)

Det havde du ikke kunnet, Irene. Du havde ikke hjerte til det.

IRENE.

Nej, dengang havde jeg ikke den slags hjerte.

PROFESSOR RUBEK.

Men siden? Bagefter?

IRENE.

Bagefter har jeg dræbt det utallige gange. Ved dagslys og i mørke. Dræbt det i had — og i hævn — og i kval.

PROFESSOR RUBEK

(går helt frem til bordet og spørger sagte):

Irene, — sig mig nu endelig — efter så mange år, — hvorfor rejste du fra mig dengang? Flygted så sporløst — og var ikke til at finde mere —

IRENE

(ryster langsomt på hodet).

Å, Arnold, — hvorfor sige dig det nu — da jeg er hinsides.

PROFESSOR RUBEK.

Var der nogen anden, du var kommen til at elske?

IRENE.

Der var én, som ikke havde brug for min kærlighed. Ikke brug for mit liv længer.

PROFESSOR RUBEK

(afledende).

Hm, — lad os ikke tale mere om det fordums —

IRENE.

Nej, nej, bare ikke tale om det hinsidige. Om det, som nu er hinsidigt for mig.

PROFESSOR RUBEK.

Hvor har du færdedes, Irene? Du har været ligesom udslettet for alle mine efterforskninger.

IRENE.

Jeg gik ind i mørket — da barnet stod der i forklarelsens lys.

PROFESSOR RUBEK.

Har du rejst meget omkring i verden?

IRENE.

Ja. Rejst i mange riger og lande.

PROFESSOR RUBEK
(ser deltagende på hende).

Og hvad har du taget dig til, Irene?

IRENE
(retter øjnene på ham).

Bi lidt; lad mig se —. Jo, nu har jeg det. Jeg har stået på drejeskiven i varietéer. Stået som nøgen statue i levende billeder. Strøget mange penge ind. Det var jeg ikke vant til hos dig; for du havde ingen. — Og så har jeg været sammen med mandfolk, som jeg kunde gøre gale i hodet. — Det var jeg heller ikke vant til hos dig, Arnold. Du holdt bedre stand, du.

PROFESSOR RUBEK
(haster forbi spørsmålet).

Og så har du jo giftet dig også?

IRENE

Ja; med en af dem.

PROFESSOR RUBEK.

Hvem er din mand?

IRENE.

Han var en Sydamerikaner. Høj diplomat.
(ser hen for sig med et forstenet smil.)

Ham fik jeg gjort helt vanvittig; gal, — uhelbredelig gal; ubønhørlig gal. — Ret løjerligt, kan du tro, — så længe det forberedtes. Kunde gerne le indvendig fort væk. — Hvis jeg havde noget indvendigt.

PROFESSOR RUBEK.

Og hvor lever han nu?

IRENE.

Nede i en kirkegård et steds. Med et højt, stadseligt monument over sig. Og med en ranglende blykugle inde i hjerneskallen.

PROFESSOR RUBEK.

Dræbte han sig selv?

IRENE.

Ja. Han behaged at komme mig i forkøbet.

PROFESSOR RUBEK.

Sørger du ikke over ham, Irene?

IRENE
(uforstående).

Hvem skulde jeg sørge over?

PROFESSOR RUBEK.

Over herr von Satow, vel.

IRENE.

Han hed ikke Satow.

PROFESSOR RUBEK.

Ikke?

IRENE.

Min anden mand heder Satow. Han er russer —

PROFESSOR RUBEK.

Og hvor er han henne?

IRENE.

Langt borte i Uralbergene. Mellem alle sine guldminer.

PROFESSOR RUBEK.

Der lever han altså?

IRENE
(trækker på skuldrene).

Lever? Lever? Egentlig har jeg dræbt ham —

PROFESSOR RUBEK
(farer sammen).

Dræbt —!

IRENE.

Dræbt med en fin, spids dolk, som jeg altid har med mig i sengen —

PROFESSOR RUBEK
(i udbrud).

Jeg tror dig ikke, Irene!

IRENE
(smiler mildt).

Du kan så godt tro det, Arnold.

PROFESSOR RUBEK
(ser deltagende på hende).

Har du aldrig havt noget barn?

IRENE.

Jo, jeg har havt mange børn.

PROFESSOR RUBEK.

Og hvor er de børn henne nu?

IRENE.

Jeg dræbte dem.

PROFESSOR RUBEK
(strængt).

Nu sidder du og lyver for mig igen!

IRENE.

Jeg har dræbt dem, siger jeg dig. Så ret inderligt har jeg myrdet dem. Så fort, så fort de bare kom til verden. Å, længe, længe før. Det ene efter det andet.

PROFESSOR RUBEK
(tungt, alvorligt).

Der er noget fordulgt bag ved al din tale.

IRENE.

Hvad kan jeg for det? Hvert ord, jeg siger dig, hviskes mig i øret.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg tror, jeg er den eneste, som aner meningen.

IRENE.

Du burde vel være den eneste.

PROFESSOR RUBEK
(støtter hænderne mod bordet og ser dybt på hende).

Der er strenge i dig, som er sprunget i stykker.

IRENE
(mildt).

Det gør det visst altid, når en ung blodsvulmende kvinde dør.

PROFESSOR RUBEK.

Å Irene, kom dog bort fra disse forvildede forestillinger —! Du lever jo! Lever, — lever!

IRENE

(rejser sig langsomt op fra stolen og siger bævende).

Jeg var død i mange år. De kom og bandt mig. Snørte armene sammen på ryggen — . Så sænkte de mig ned i et gravkammer med jernstænger for lugen. Og med polstrede vægge, — så ingen ovenover på jorden kunde høre gravskrigene —. Men nu begynder jeg så halvvejs at stå op fra de døde.

(hun sætter sig atter.)

PROFESSOR RUBEK

(lidt efter).

Holder du mig for at være den skyldige?

IRENE.

Ja.

PROFESSOR RUBEK.

Skyldig i det, — som du kalder din død?

IRENE.

Skyldig i det, at jeg måtte dø.

(slår over i en ligegyldig tone.)

Hvorfor sætter du dig ikke ned, Arnold?

PROFESSOR RUBEK.

Tør jeg det?

IRENE.

Ja. — Du skal ikke være ræd for kuldegysninger. For jeg tror ikke, jeg er rigtig isnet endnu.

PROFESSOR RUBEK

(flytter en stol og sætter sig ved bordet.)

Se så, Irene. Nu sidder vi to sammen ligesom i fordums dage.

IRENE.

Lidt på afstand fra hinanden. Også ligesom i fordums dage.

PROFESSOR RUBEK (rykker nærmere).

Det måtte så være dengang.

IRENE.

Måtte det?

PROFESSOR RUBEK (afgørende).

Der måtte være afstand mellem os —

IRENE.

Ja, måtte der endelig det. Arnold?

PROFESSOR RUBEK (vedbliver).

Husker du, hvad du svared, da jeg spurgte, om du vilde følge med mig ud i det fjerne?

IRENE.

Jeg rakte mine tre fingre i vejret og loved, at jeg vilde følge med dig til verdens og til livets ende. Og at jeg vilde tjene dig i alle ting —

PROFESSOR RUBEK.

Som model for mit kunstværk —

IRENE.

— i fri, fuld nøgenhed —

PROFESSOR RUBEK (bevæget).

Og du tjente mig også, Irene, — så frejdigt, — så glad og hensynsløs.

IRENE.

Ja, med hele min ungdoms bankende blod tjente jeg dig?

PROFESSOR RUBEK
(nikker, med et taknemligt blik).

Det tør du så trøstig sige.

IRENE.

Faldt ned for din fod og tjente dig, Arnold!
(knytter hånden imod ham.)
Men du, du, — du —!

PROFESSOR RUBEK
(afværgende).

Jeg forbrød mig aldrig imod dig! Aldrig, Irene!

IRENE.

Jo, du gjorde! Du forbrød dig imod det inderst medfødte i mig —

PROFESSOR RUBEK
(rykker tilbage).

Jeg —!

IRENE.

Ja, du! Jeg stilled mig helt og rundt frem for dig til beskuelse —
(sagtere.)
Og aldrig en eneste gang rørte du mig.

PROFESSOR RUBEK.

Irene, forstod du ikke, at mangen dag var jeg som sanseforvildet af al din dejlighed?

IRENE
(fortsætter uforstyrret).

Og alligevel, — havde du rørt mig, så tror jeg,

jeg havde dræbt dig på stedet. For jeg havde en spids nål med mig. Gemt den inde i håret —

(stryger sig grublende over panden.)

Ja men — nej, alligevel, — alligevel; — at du kunde —

PROFESSOR RUBEK

(ser eftertrykkeligt på hende).

Jeg var kunstner, Irene.

IRENE

(mørkt).

Just det. Just det

PROFESSOR RUBEK.

Først og fremst kunstner. Og jeg gik der syg og vilde skabe mit livs store værk.

(fortaber sig i erindring.)

Det skulde kaldes „Opstandelsens dag". Skulde fremstilles i lignelse af en ung kvinde, som vågner af dødssøvnen —

IRENE.

Vort barn, ja —

PROFESSOR RUBEK

(vedbliver).

Det skulde være jordens ædleste, reneste, idealeste kvinde, hun, som vågner. Så fandt jeg dig. Dig kunde jeg bruge i et og alt. Og du føjed dig så glad og så gerne. Og du gav slip på slægt og hjem — og fulgte med mig.

IRENE.

Det blev min barnealders opstandelse, at jeg fulgte med dig.

PROFESSOR RUBEK.

Just derfor kunde jeg mest bruge dig. Dig og ingen anden. Du blev mig en højhellig skabning, som bare måtte røres ved i tilbedende tanker. Jeg var jo endnu ung den gang, Irene. Og den overtro fyldte mig, at rørte jeg dig, begærte jeg dig i sanselighed, så vilde mit sind vanhelliges, så at jeg ikke kunde skabe færdig det, som jeg stræbte efter. — Og jeg tror endnu, at der er nogen sandhed i det.

IRENE

(nikker med et anstrøg af hån).

Først kunstværket, — siden menneskebarnet.

PROFESSOR RUBEK.

Ja du får dømme om det, som du vil. Men jeg var helt under min opgaves magt dengang. Og følte mig så jublende lykkelig ved det.

IRENE.

Og du vandt bugt med din opgave, du, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Takket og velsignet være du, — så vandt jeg bugt med opgaven. Jeg vilde skabe den rene kvinde således, som jeg syntes hun måtte vågne på opstandelsens dag. Ikke undrende over noget nyt og ukendt og uanet. Men fyldt af en helligdoms glæde over at genfinde sig selv uforvandlet, — hun, jordkvinden, — i de højere, friere, gladere egne, — efter den lange, drømmeløse dødssøvn.

(taler sagtere.)

Således skabte jeg hende. — I dit billede skabte jeg hende, Irene.

IRENE

(lægger hænderne fladt på bordet og læner sig tilbage mod stolryggen).

Og så var du færdig med mig —

PROFESSOR RUBEK

(bebrejdende).

Irene!

IRENE.

— havde ikke brug for mig længer —

PROFESSOR RUBEK.

Og det kan du sige!

IRENE.

— begyndte at se dig om efter andre idealer —

PROFESSOR RUBEK.

Fandt ingen, ingen efter dig.

IRENE.

Og ingen andre modeller, Arnold?

PROFESSOR RUBEK.

Du var ingen model for mig. Du var min skabnings ophav.

IRENE

(tier en liden stund).

Hvad har du digtet siden? I marmor mener jeg. Efter den dag, jeg rejste fra dig?

PROFESSOR RUBEK.

Intet har jeg digtet efter den dag. Bare gaet og puslet og modelleret.

IRENE.

Og den kvinde, som du nu lever sammen med —?

PROFESSOR RUBEK
(afbryder heftigt).

Tal ikke om hende nu! Det svier mig for brystet.

IRENE.

Hvor tænker du at rejse hen med hende?

PROFESSOR RUBEK
(slap og træt).

Nu får jeg vel rejse en langsommelig færd nordefter kysten.

IRENE
(ser på ham, smiler næsten umærkeligt og hvisker):

Rejs heller højt op mellem fjeldene. Så højt op, du kan komme. Højere, højere, — altid højere, Arnold.

PROFESSOR RUBEK
(spændt, i forventning).

Vil du did op?

IRENE.

Har du mod til at træffe mig én gang til?

PROFESSOR RUBEK
(kæmpende, usikker).

Ifald vi kunde, — å, ifald vi kunde —!

IRENE.

Hvorfor kan vi ikke, hvad vi vil?
(ser på ham og hvisker bedende med foldede hænder:)
Kom, kom, Arnold! Å, kom op til mig —!

(FRU MAJA kommer blussende glad frem bag hjørnet af hotellet og skynder sig hen til bordet, hvor de før sad.)

FRU MAJA

(endnu ved hjørnet, uden at se sig om).

Nej nu får du sige, hvad du sige vil, Rubek, så —

(standser da hun får øje på IRENE.)

Å undskyld, — du har nok gjort bekendtskab, mærker jeg.

PROFESSOR RUBEK

(kort).

Fornyet bekendtskab.

(står op.)

Hvad var det så, du vilde mig?

FRU MAJA.

Det var bare det, jeg vilde sige dig — at du får gøre, som du selv vil, — men jeg rejser ikke med dig på dette her ækle dampskibet.

PROFESSOR RUBEK.

Hvorfor ikke det?

FRU MAJA.

Nej, for jeg vil op på fjeldet og i skogene, — vil jeg.

(indsmigrende.)

Å, du må la' mig få lov til det, Rubek! — Jeg skal være så snil, så snil bagefter!

PROFESSOR RUBEK.

Hvem er det, som har sat dig på de tanker?

FRU MAJA.

Det er han. Den fæle bjørnedræberen. Å du kan ikke forestille dig alt det vidunderlige, han fortæller om fjeldet. Og om livet deroppe! Stygt, fælt,

skrækkelig afskyeligt er det meste af det, han lyver sammen —. Ja for jeg tror næsten, at han lyver. Men så vidunderlig dragende er det alligevel. Å må jeg få lov til at rejse med ham? Bare for at jeg kan få se, om det er sandt, han siger, skønner du. Må jeg det, Rubek?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, det må du så gerne for mig. Rejs du bare op mellem fjeldene — så langt og så længe, som du selv vil. Jeg rejser kanske samme vej som du

FRU MAJA

(hurtigt).

Nej, nej, nej, det behøver du jo slet ikke! For min skyld ikke!

PROFESSOR RUBEK.

Jeg vil tilfjelds. Har bestemt mig til det nu.

FRU MAJA.

Å, tak, tak! Må jeg fortælle det til bjørnedræberen straks?

PROFESSOR RUBEK.

Fortæl du til bjørnedræberen alt, hvad du lyster.

FRU MAJA.

Å tak, tak, tak!

(vil gribe hans hånd; han afværger det.)

Å nej, — hvor du er sød og snil idag, Rubek!

(hun løber ind i hotellet.)

(I det samme åbnes døren til pavillonen sagte og lydløst på klem. DIAKONISSEN står spejdende på vagt indenfor i døråbningen. Ingen ser hende.)

PROFESSOR RUBEK
(bestemt, vender sig til IRENE).

Træffes vi altså deroppe?

IRENE
(rejser sig langsomt).

Ja, vi træffes visselig. — Jeg har ledt så længe efter dig.

PROFESSOR RUBEK.

Hvad tid begyndte du at lede efter mig, Irene?

IRENE
(med et drag af spøgende bitterhed).

Fra den tid det gik op for mig, at jeg havde givet dig noget nok så umisteligt, Arnold. Noget, som en aldrig burde skille sig ved.

PROFESSOR RUBEK
(bøjer hodet).

Ja, det er så nagende sandt. Du gav mig tre fire af din ungdoms år.

IRENE.

Mere, mere end det gav jeg dig. Jeg ødeland, — som jeg dengang var.

PROFESSOR RUBEK.

Ja, ødsel var du, Irene. Du gav mig hele din nøgne dejlighed —

IRENE.

— til beskuelse —

PROFESSOR RUBEK.

— og til forherligelse —

IRENE.

Ja, til forherligelse for dig selv. — Og for barnet.

PROFESSOR RUBEK.

For dig også, Irene.

IRENE.

Men den dyreste gave har du glemt.

PROFESSOR RUBEK.

Den dyreste —? Hvilken gave var det?

IRENE.

Jeg gav dig min unge, levende sjæl. Så stod jeg der og var tom indvendig. — Sjælløs.

(ser stivt stirrende på ham.)

Det var det, jeg døde af, Arnold.

(DIAKONISSEN åbner døren helt og gør plads for hende.)
(hun går ind i pavillonen.)

PROFESSOR RUBEK

(står og ser efter hende; så hvisker han):

Irene!

ANDEN AKT.

(Oppe ved et højfjeldssanatorium. Landskabet strækker sig som en træløs, umådelig vidde indover imod et langt fjeldvand. På den anden side af vandet stiger en række af højfjeldstinder med blånende sne i kløfterne. I forgrunden til venstre risler en bæk i delte striber nedover en brat fjeldvæg og flyder derfra i jævnt løb over vidden ud til højre. Kratskog, planter og stene langs bækkeløbet. I forgrunden til højre en bakke med en stenbænk oppe på højden. Det er en sommereftermiddag hen imod solnedgang).

(I frastand inde på vidden hinsides bækken leger og danser en flok syngende småbørn. De er dels byklædte dels i folkedragter. Glad latter høres dæmpet under det følgende.)

(PROFESSOR RUBEK sidder oppe på bænken med et plæd over skulderen og ser ned på børnenes leg.)

(Lidt efter kommer FRU MAJA frem mellem nogle busker på vidden til venstre i mellemgrunden og spejder udover med hånden skyggende for øjnene. Hun bærer en flad turisthue, kort, ophæftet skørt, som kun række til midt på læggen, og høje, solide snørestøvler. I hånden har hun en lang springstav.)

FRU MAJA

(får omsider øje på PROFESOR RUBEK og råber):

Halloj!

(Hun går fremover vidden, springer ved hjælp af staven over bækkeløbet og stiger op ad bakken.)

FRU MAJA

(pustende).

Å hvor jeg har rendt og ledt efter dig, Rubek.

PROFESSOR RUBEK

(nikker ligegyldig og spørger):

Kommer du nede fra sanatoriet?

FRU MAJA.

Ja, nu sidst kommer jeg ud fra det flueskabet.

PROFESSOR RUBEK
(ser lidt hen på hende).

Du var ikke ved middagsbordet, la' jeg mærke til.

FRU MAJA.

Nej, vi holdt vor middag under åben himmel, vi to.

PROFESSOR RUBEK.

„Vi to"? Hvad er det for nogen to?

FRU MAJA.

Jeg — og så denne fæle bjørnedræberen, vel.

PROFESSOR RUBEK.

Nå så, han.

FRU MAJA.

Ja. Og imorgen tidlig, så skal vi ud igen.

PROFESSOR RUBEK.

Efter bjørn?

FRU MAJA.

Ja. Ud og dræbe bamsen.

PROFESSOR RUBEK.

Har I fundet spor af nogen?

FRU MAJA
(overlegent).

Der findes da ikke bjørn her oppe på nøgne fjeldet, véd jeg.

PROFESSOR RUBEK

Hvor da?

FRU MAJA.

Dybt under. Nede i lierne; i tykkeste skogen. Hvor det er rent ufremkommeligt for almindelige byfolk —

PROFESSOR RUBEK.

Og der skal I to ned imorgen?

FRU MAJA
(kaster sig ned i lyngen).

Ja, vi har aftalt det. — Eller kanske vi ta'r afsted allerede iaften. — Hvis ikke du har noget imod det da?

PROFESSOR RUBEK.

Jeg? Nej det være så langt fra —

FRU MAJA
(hurtigt).

Lars følger forresten med; naturligvis. — Med kobbelet.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg har sletikke erkyndiget mig om herr Lars og hans kobbel.

(afbrydende.)

Men vil du ikke heller sætte dig ordentligt her på bænken?

FRU MAJA
(døsig).

Nej tak. Jeg ligger så dejligt i den bløde lyngen.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg kan se på dig, at du er træt.

FRU MAJA
(gisper).

Tror næsten, jeg begynder at bli' det.

PROFESSOR RUBEK.

Det kommer først bagefter, det. Når spændingen er over —

FRU MAJA
(i søvnig tone).

Ja. Jeg vil ligge og lukke øjnene.

(Kort ophold.)

FRU MAJA
(pludselig utålmodig).

Uh, Rubek, — at du kan holde ud at sidde og høre på de ungernes skrål! Og så se på alle de bukkespring, de gør!

PROFESSOR RUBEK.

Der er noget harmonisk, — næsten som musik, — i de bevægelser — en gang imellem. Midt i alt det klodsede. Og de enkelte gange er det morsomt at sidde og passe på — når de kommer.

FRU MAJA
(ler lidt hånligt).

Ja, du er nu evig og altid kunstner, du.

PROFESSOR RUBEK.

Vilde gerne vedbli' at være det.

FRU MAJA
(drejer sig om på siden, så hun vender ryggen til ham).

Han er ikke spor af kunstner, han.

PROFESSOR RUBEK
(opmærksom).

Hvem er det, som ikke er kunstner?

FRU MAJA
(atter i søvnig tone).

Han, den anden, vel.

PROFESSOR RUBEK.

Bjørneskytten, mener du?

FRU MAJA.

Ja. Ikke spor af kunstner er han. Ikke spor?

PROFESSOR RUBEK
(smiler).

Nej, det tror jeg, du har så grundig ret i.

FRU MAJA
(heftig, uden at røre sig).

Og så styg, som han er!
(rykker en tot lyng op og kaster den fra sig.)
Så styg, så styg! Isch!

PROFESSOR RUBEK.

Er det derfor du så trøstig lægger i vej med ham — ude i vildmarkerne?

FRU MAJA
(kort).

Det véd jeg ikke.
(vender sig imod ham.)
Du er også styg, Rubek.

PROFESSOR RUBEK.

Opdager du først det nu?

FRU MAJA.

Nej, jeg har set det længe.

PROFESSOR RUBEK
(trækker på skuldrene).

Man ældes. Man ældes, fru Maja.

FRU MAJA.

Det er sletikke den slags, jeg mener. Men du har fået noget så træt. så opgivet i øjekastet —. Når du sådan nådigst skotter hen til mig — en gang imellem.

PROFESSOR RUBEK.

Synes du, du har mærket det?

FRU MAJA
(nikker).

Lidt efter lidt har du fået dette her onde i øjnene. Det er næsten som om du gik og la' lumske anslag op imod mig.

PROFESSOR RUBEK.

Så?
(venlig, men alvorlig.)
Kom her og sæt dig hos mig, Maja. Så skal vi snakke lidt sammen.

FRU MAJA
(hæver sig halvt ivejret).

Må jeg få lov til at sidde på dit knæ da? Ligesom i de første årene?

PROFESSOR RUBEK.

Nej, det må du ikke. For folk kan se os nede fra hotellet.
(flytter sig lidt.)
Men du kan få sidde her på bænken — ved siden af mig.

FRU MAJA.

Nej tak; så blir jeg heller liggende, hvor jeg ligger. Jeg kan godt høre her.
(ser spørgende på ham.)
Nå, hvad var det så for noget, du vilde snakke om?

PROFESSOR RUBEK
(begynder langsomt).

Hvorfor, tror du, det egentlig var, jeg gik ind på, at vi skulde gøre denne sommerrejsen?

FRU MAJA.

Jah, — du påstod jo rigtignok blandt andet, at jeg vilde ha' så urimelig godt af det. Men —

PROFESSOR RUBEK.

Men — ?

FRU MAJA.

Men nu tror jeg ikke længer en snus på, at det var derfor —

PROFESSOR RUBEK.

Og hvorfor da, tror du nu?

FRU MAJA.

Nu tror jeg, at det var for denne blege damens skyld.

PROFESSOR RUBEK.

For fru von Satows —!

FRU MAJA.

Ja hun, som hænger i hælene på os. I går aftes dukked hun jo op her også.

PROFESSOR RUBEK.

Men hvad i al verden —!

FRU MAJA.

Nå, du har jo kendt hende så inderlig godt. Længe før du kendte mig.

PROFESSOR RUBEK.

Havde glemt hende igen også, — længe før jeg kendte dig.

FRU MAJA
(sætter sig oprejst).

Kan du glemme så let, du, Rubek?

PROFESSOR RUBEK
(kort).

Ja, så overmåde let.
(tilføjer barskt).
Når jeg vil glemme.

FRU MAJA.

En kvinde, som har stået model for dig også?

PROFESSOR RUBEK
(afvisende).

Når jeg ikke har brug for hende længer, så —

FRU MAJA.

En, som har klædt sig helt af for dig?

PROFESSOR RUBEK.

Betyder ingenting. Ikke for os kunstnere.
(slår om i en anden tone.)
Og så, hvorledes, — om jeg tør spørge, — skulde jeg kunne ane, at hun var her i landet?

FRU MAJA.

Å, du kunde jo ha' læst hendes navn på en badeliste. I en af vore aviser.

PROFESSOR RUBEK.

Ja, men jeg kendte jo sletikke det navn, hun nu gi'r sig. Havde aldrig hørt tale om nogen herr von Satow.

FRU MAJA
(anstiller sig træt).

Nå Herregud, så var det vel af en anden grund, at du endelig vilde rejse da.

PROFESSOR RUBEK
(alvorlig).

Ja, Maja, — det var af en anden grund. Af en helt anden. Og det er det, vi da engang må komme til at udtale os om.

FRU MAJA
(med et undertrykt latteranfald).

Jøss', hvor højtidelig du ser ud!

PROFESSOR RUBEK
(mistroisk forskende).

Ja kanske lidt mere højtidelig, end nødvendigt er.

FRU MAJA.

Hvorledes —?

PROFESSOR RUBEK.

Og godt og vel er jo det, for os begge.

FRU MAJA.

Du begynder at gøre mig nysgærrig, Rubek.

PROFESSOR RUBEK.

Bare nysgærrig? Ikke en smule urolig?

FRU MAJA
(ryster på hodet).

Ikke spor.

PROFESSOR RUBEK.

Godt. Så hør da her. — Du sa' den dagen dernede ved badet, at du syntes jeg var ble't så nervøs i den senere tid —

FRU MAJA.

Ja, det er du da virkelig også.

PROFESSOR RUBEK.

Og hvad tror du årsagen kan være til *det*?

FRU MAJA.

Hvor kan jeg vide —?

(raskt.)

Du er kanske ble't ked af dette evige samliv med mig.

PROFESSOR RUBEK.

Evige —? Sig lige så godt: evindelige.

FRU MAJA.

Daglige samliv da. Vi har jo nu gået dernede, vi to enlige mennesker, i samfulde fire-fem år og næsten ikke været en time fra hinanden. — Vi to ganske alene.

PROFESSOR RUBEK
(interesseret).

Na ja? Og så —?

FRU MAJA
(lidt trykket).

Du er jo ingen selskabsmand, Rubek. Går helst sa'n for dig selv og tumler med dit eget. Og jeg kan jo ikke tale ordentligt med dig om *dine* sager. Om alt dette med kunst og sligt noget

(slår ud med hånden.)

Og bryr mig, ved Gud, ikke stort om det heller!

PROFESSOR RUBEK.

Na ja-ja; derfor så sidder vi jo mest ved kaminen og prater om *dine* sager.

FRU MAJA.

Å Herregud, — jeg har ingen sager at prate om.

PROFESSOR RUBEK.

Nå, det er småting kanske. Men tiden går i alt fald for os på *den* made også, Maja.

FRU MAJA.

Ja, det har du ret i. Tiden går. Den holder på at gå fra dig, Rubek! — Og det er vel egentlig *det*, som gør dig så urolig —

PROFESSOR RUBEK
(nikker heftigt).

Og så hvileløs!

(vrider sig på bænken).

Nej, jeg holder snart ikke dette fattige liv ud længer!

FRU MAJA
(rejser sig og står en liden stund og ser på ham).

Vil du være kvit mig, så sig bare til.

PROFESSOR RUBEK.

Hvad er det nu igen for talemåder? Være kvit dig?

FRU MAJA.

Ja hvis du vil være af med mig, så skal du sige det lige ud. Og så skal jeg gå straks på timen.

PROFESSOR RUBEK
(smiler næsten umærkeligt).

Skal dette betyde en trusel, Maja?

FRU MAJA.

Det, jeg sa', kan så visst ikke være nogen trusel for dig.

PROFESSOR RUBEK
(rejser sig).

Nej, du har egentlig ret i det.
(tilføjer lidt efter:)
Du og jeg kan umulig bli' ved at leve så'n sammen —

FRU MAJA.

Nå altså —!

PROFESSOR RUBEK.

Ikke noget altså.
(med eftertryk på ordene.)
Fordi om vi to ikke kan bli' ved at leve sammen alene, så behøver vi jo ikke at skilles for det.

FRU MAJA
(smiler hånligt).

Bare separeres en liden smule, mener du?

PROFESSOR RUBEK
(ryster på hodet).

Behøves heller ikke.

FRU MAJA.

Nå da? Ryk ud med hvad du vil gøre med mig.

PROFESSOR RUBEK
(noget usikker).

Hvad jeg nu føler så levende — og så pinligt — at jeg trænger til, det er at eje en omkring mig, som stod mig rigtig inderlig nær —

FRU MAJA
(afbryder i spænding).

Gør ikke jeg det, Rubek?

PROFESSOR RUBEK
(afvisende).

Ikke sådan at forstå. Jeg måtte ha' samliv med et andet menneske, der ligesom kunde udfylde mig, — fuldstændiggøre mig, — være et med mig i al min gerning.

FRU MAJA
(langsomt).

Ja, i så'ne svære ting vilde jo ikke jeg kunne tjene dig.

PROFESSOR RUBEK.

Å nej, det vilde du nok pent la' være, Maja.

FRU MAJA
(udbryder).

Og jeg havde, ved Gud, heller ikke nogen lyst til det, du!

PROFESSOR RUBEK.

Véd det så sare godt. — Og det var jo heller ikke med nogen slig livshjælp for øje, at jeg knytted dig til mig.

FRU MAJA
(iagttager ham).

Jeg kan se på dig, at du står og tænker på en anden en.

PROFESSOR RUBEK.

Så? Jeg har ellers ikke mærket, at du var tankelæser. Men du kan altså se det?

FRU MAJA.

Ja, jeg kan. Å, jeg kender dig så godt, så godt, Rubek!

PROFESSOR RUBEK.

Så kan du kanske også se, hvem det er, jeg tænker på?

FRU MAJA.

Ja, det kan jeg da rigtignok.

PROFESSOR RUBEK.

Nå? Vær af den godhed —?

FRU MAJA.

Du står og tænker på denne — denne modellen, som du engang har brugt til at —

(slipper pludselig tanketråden.)

Véd du, at folk nede i hotellet tror hun er gal?

PROFESSOR RUBEK.

Så? Og hvad tror folk nede i hotellet om dig og bjørnedræberen da?

FRU MAJA.

Det kommer jo ikke sagen ved.

(fortsætter, hvor hun før slap.)

Men det var denne her blege damen, som du stod og tænkte på.

PROFESSOR RUBEK

(frejdig).

Just netop på hende. — Da jeg ikke længer havde brug for hende —. Og da hun desuden rejste fra mig, — forsvandt — sådan uden videre —

FRU MAJA.

Så tog du imod mig som en slags nødskilling kanske?

PROFESSOR RUBEK
(hensynsløsere).

Noget sådant, oprigtig talt, lille Maja. Jeg havde da i et år eller halvandet gået der ensom og grublende, og lagt den sidste — den aller sidste hånd på mit værk. „Opstandelsens dag“ gik ud over verden og bragte mig ry — og al anden herlighed forresten.

(varmere.)

Men jeg elskede ikke mit eget værk længer. Menneskenes blomster og virak kunde gerne jaget mig kvalmende og fortvilet ind i de tykkeste skoge.

(ser på hende.)

Du, som jo er tankelæser, — kan du gætte, hvad der så faldt mig ind?

FRU MAJA
(henkastende).

Ja det faldt dig ind at lave portrætbyster af herrer og damer.

PROFESSOR RUBEK
(nikker).

Efter bestilling, ja. Med dyrefjæs bag maskerne. Det fik de gratis; på købet, forstår du.

(smilende.)

Men det var nu ikke egentlig det, jeg nærmest mente.

FRU MAJA.

Hvad da?

PROFESSOR RUBEK
(atter alvorlig).

Det var det, at hele dette her med kunstnerkald og med kunstnergerning — og sligt noget, —

det begyndte at forekomme mig som noget så tomt og hult og intetsigende igrunden.

FRU MAJA

Hvad vilde du da sætte i stedet?

PROFESSOR RUBEK.

Livet, Maja.

FRU MAJA.

Livet?

PROFESSOR RUBEK.

Ja, er da ikke livet i solskin og skønhed noget ganske anderledes værdifuldt end det, at gå her til sine dages ende i et råt, fugtigt hul og mase sig dødsens træt med lerklumper og stenblokke?

FRU MAJA

(med et lidet suk.)

Jo, det har jeg rigtignok altid syntes.

PROFESSOR RUBEK.

Og så var jeg jo ble't rig nok til at leve i overflod og i ørkesløst dirrende sollys. Kunde la' bygge for mig både villaen ved Taunitzer See og palæet i hovedstaden. Og alt det øvrige for resten.

FRU MAJA

(slår ind i hans tone).

Og så til syvende og sidst havde du råd til at forskaffe dig mig også. Og gav mig lov til at bruge af alle dine skatte.

PROFESSOR RUBEK

(spøger bortledende).

Loved jeg dig ikke at ta' dig med mig op på et højt berg og vise dig al verdens herlighed?

FRU MAJA

(med et sagtmodigt udtryk).

Du har kanske ta'et mig med dig op på et nok så højt berg, Rubek, — men du har ikke vist mig al verdens herlighed.

PROFESSOR RUBEK

(ler irriteret).

Hvor du er ufornøjelig, Maja! Så rent ufornøjelig!

(udbryder heftigt.)

Men véd du, hvad det mest fortvilede er? Kan du ane det?

FRU MAJA

(i stille trods).

Ja, det er vel det, at du gik hen og tog mig med dig — for hele livet.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg vilde ikke udtrykke mig med så hjerteløse ord.

FRU MAJA.

Men meningen er visst lige så hjerteløs.

PROFESSOR RUBEK.

Du har ikke noget rigtig klart begreb om, hvorledes en kunstnernatur ser ud indvendig.

FRU MAJA

(smiler og ryster på hodet).

Herregud, jeg har ikke engang begreb om, hvorledes jeg selv ser ud indvendig.

PROFESSOR RUBEK

(vedbliver uforstyrret).

Jeg lever så ilsomt, Maja. Vi lever så, vi

kunstnere. Jeg for min part har gennemlevet et helt livsløb i de få år vi to har kendt hinanden. Jeg er kommet til at se, at det slet ikke ligger for mig at søge lykken i ørkesløs nydelse. Livet ligger ikke sådan til rette for mig og mine lige. Jeg må bli' ved at virke, — skabe værk på værk, — lige indtil min sidste dag.

(med overvindelse.)

Derfor er det, at jeg ikke længer kan komme ud af det med dig, Maja. — Ikke længer med dig alene.

FRU MAJA

(rolig).

Vil det med rene, simple ord sige, at du er ble't ked af mig?

PROFESSOR RUBEK

(bruser ud).

Ja, det vil det sige! Jeg er ble't ked, — uudholdelig ked og træt og slap af samlivet med dig! Nu véd du det.

(fatter sig.)

Det er stygge, hårde ord, jeg siger dig. Jeg føler det så godt selv. Og du har ingenting forskyldt i det stykke; — det erkender jeg villigt. Det er ene og alene mig, som nu igen har undergaet en omvæltning —

(halvt hen for sig.)

— en opvågnen til mit egentlige liv.

FRU MAJA

(folder uvilkårlig hænderne).

Men hvorfor i al verden kan vi så ikke gå fra hinanden da?

PROFESSOR RUBEK
(ser forbauset på hende).

Kunde du ville det?

FRU MAJA
(rykker på skuldren).

Jah, — hvis der ikke er andet for, så —

PROFESSOR RUBEK
(ivrig).

Men der er andet for. Der er en udvej —

FRU MAJA
(løfter pegefingeren).

Nu tænker du på den blege damen igen!

PROFESSOR RUBEK.

Ja, ærligt talt, så må jeg uafladelig tænke på hende. Lige siden jeg traf hende påny.

(et skridt nærmere.)

For nu vil jeg betro dig noget, Maja.

FRU MAJA.

Nå?

PROFESSOR RUBEK
(banker sig på brystet).

Her inde, ser du, — her har jeg et bitte lidet dirkefrit skrin. Og i det skrinet ligger alle mine billedsyner forvaret. Men da hun rejste så sporløst væk, så gik skrinet i baglås. Og hun havde noglen, — og den tog hun med sig. — Du, lille Maja, du havde ingen nøgle, du. Derfor ligger det altsammen ubrugt derinde. Og årene går! Ikke muligt for mig at komme til skatten.

FRU MAJA
(kæmper med et underfundigt smil).

Så få hende til at lukke op for dig igen —

PROFESSOR RUBEK
(uforstående).

Maja —?

FRU MAJA.

— for nu er hun her jo. Og det er vel sagtens for dette skrinets skyld, at hun er kommet.

PROFESSOR RUBEK

Ikke med et ord har jeg rørt ved de ting for hende!

FRU MAJA
(ser uskyldig på ham).

Men, snille Rubek, — er det da værdt at gøre al den opstyr og alle disse her ophævelser for noget, som er en så ganske ligefrem sag?

PROFESSOR RUBEK.

Synes du, at dette her er så ganske ligefrem?

FRU MAJA.

Ja det synes jeg da rigtignok. Slut du dig bare til den, du mest behøver.

(nikker til ham.)

Jeg skal nok altid vide at finde mig en plads.

PROFESSOR RUBEK.

Hvor, mener du?

FRU MAJA
(sorgløst, undvigende).

Nå. — jeg kan jo bare flytte ud på villaen.

ıvis det blir nødvendigt. Men det blir det ikke. For inde i byen, — i hele vort store hus, må der la vel — med lidt god vilje — kunne bli' rum til tre.

PROFESSOR RUBEK
(usikker).

Og tror du, at det vil kunne gå i længden?

FRU MAJA
(i en let tone).

Herregud, — går det ikke, så går det ikke. Der er ikke noget at snakke om den ting.

PROFESSOR RUBEK.

Og hvad gør vi så, Maja, — hvis det nu ikke går?

FRU MAJA
(ubekymret).

Så går vi to simpelt hen af vejen for hinanden. Helt væk. Jeg finder mig altid noget nyt et steds i verden. Noget frit! Frit! Frit! — Det har ingen nød med det, professor Rubek!
(peger pludselig ud til højre.)

Se der! Der har vi hende.

PROFESSOR RUBEK
(vender sig).

Hvor?

FRU MAJA.

Ude på sletten. Skridende — som en marmorstøtte. Hun kommer hidover.

PROFESSOR RUBEK
(står og stirrer med hånden over øjnene).

Ser hun ikke ud som den levendegjorte opstandelse?
(hen for sig.)

Og hende kunde jeg flytte —. Og stille hen skyggen! Omskabe hende —. Å jeg dåre!

FRU MAJA.

Hvad skal det sigte til?

PROFESSOR RUBEK

(afværgende).

Ingen ting. Ikke noget, som du vil kunne forstå.

(IRENE kommer fra højre frem over vidden. De legende børn har allerede tidligere fået øje på hende og er løbne hende imøde. Nu er hun omringet af børneflokken; nogle synes frejdige og tillidsfulde, andre sky og ængstelige. Hun taler sagte til dem og betyder dem, at de skal gå ned til sanatoriet; hun selv vil hvile sig lidt ved bækken. Børnene løber ned over skråningen til venstre i mellemgrunden. IRENE går hen til bergvæggen og lader vandstrålerne risle kølende over sine hænder.)

FRU MAJA

(dæmpet).

Gå ned og tal med hende på tomands hånd, Rubek.

PROFESSOR RUBEK.

Og hvor går du hen imens?

FRU MAJA

(ser betydningsfuldt på ham).

Jeg går mine egne veje herefterdags.

(Hun går nedover bakken og svinger sig ved springstaven over bækkeløbet. Ved IRENE standser hun.)

FRU MAJA.

Professor Rubek står der oppe og venter på Dem, frue.

IRENE.

Hvad vil han?

FRU MAJA.

Han vil få Dem til at hjælpe sig med et skrin, om er gået i baglås for ham.

IRENE.

Kan jeg hjælpe med det?

FRU MAJA.

Han mener, De er den eneste, som kan.

IRENE.

Så får jeg prøve da.

FRU MAJA.

Det må De endelig gøre, frue.

(Hun går ned over vejen til sanatoriet.)

idt efter stiger PROFESSOR RUBEK ned til IRENE, dog således, at de har bækken imellem sig.)

IRENE

(efter et lidet ophold).

Hun, den anden, sa', at du har ventet på mig.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg har ventet på dig år efter år, — uden selv : forstå det.

IRENE.

Kunde ikke komme til dig, Arnold. Lå jo derede og sov den lange, dybe, drømmefyldte søvn.

PROFESSOR RUBEK.

A men nu er du vågnet, Irene!

IRENE

(ryster på hodet).

Jeg har den tunge, dybe søvn i øjnene endnu.

PROFESSOR RUBEK.

Du skal se, det vil dages og lysne for os begge.

IRENE.

Tro aldrig det.

PROFESSOR RUBEK
(indtrængende).

Det tror jeg! Og det véd jeg! Nu, da jeg har fundet dig igen —

IRENE.

Opstanden.

PROFESSOR RUBEK.

Forklaret!

IRENE.

Bare opstanden, Arnold. Men ikke forklaret.
(Han ballancerer på stenene under vandfaldet over til hende.)

PROFESSOR RUBEK.

Hvor har du været henne hele dagen, Irene?

IRENE
(peger ud).

Langt, langt inde på de store dødsmarker —

PROFESSOR RUBEK
(afledende).

Du har ikke din — din veninde med dig i dag, ser jeg.

IRENE
(smiler).

Min veninde holder godt øje med mig alligevel.

PROFESSOR RUBEK.

Kan hun det?

IRENE
(skotter omkring sig).

Du kan tro, hun kan. Hvor jeg så står og går. Taber mig aldrig af syne —
(hvisker.)
Indtil jeg en skøn solskinsmorgen dræber hende.

PROFESSOR RUBEK.

Vilde du det?

IRENE.

Så inderlig gerne. Ifald jeg bare kunde komme til.

PROFESSOR RUBEK.

Hvorfor vilde du?

IRENE.

Fordi hun går og over trolddomskunster.
(hemmelighedsfuldt.)
Tænk dig, Arnold, — hun har skabt sig om til min skygge.

PROFESSOR RUBEK
(søger at berolige hende).

Nå, nå, nå, — en skygge må vi jo alle ha'.

IRENE.

Jeg er min egen skygge.
(udbrydende.)
Forstår du da ikke det!

PROFESSOR RUBEK
(tungt).

Jo, jo, Irene, — jeg forstår det nok.

(Han sætter sig på en sten ved bækken. Hun står bag ved ham, lænet mod fjældvæggen.)

IRENE
(lidt efter).

Hvorfor sidder du der og vender øjnene fra mig?

PROFESSOR RUBEK
(sagte, ryster på hodet).

Tør ikke, — tør ikke se på dig.

IRENE.

Hvorfor tør du ikke det mere nu?

PROFESSOR RUBEK.

Du har en skygge, som piner dig. Og jeg har min tyngende samvittighed.

IRENE
(med et glad befriende skrig).

Endelig!

PROFESSOR RUBEK
(springer op).

Irene, — hvad er det!

IRENE
(afværgende imod ham).

Bare rolig, rolig, rolig!
(ånder tungt og siger ligesom lettet fra en byrde.)

Se så. Nu slap de mig. For denne gang. — Nu kan vi sætte os og tale sammen som før — i livet.

PROFESSOR RUBEK.

Å, om vi så sandt kunde tale som før.

IRENE.

Sæt dig der, hvor du sad. Så sætter jeg mig her hos dig.

(Han sætter sig ned igen. Hun sætter sig på en anden sten lige i nærheden.)

IRENE
(efter en liden taushed).

Nu er jeg kommen tilbage til dig fra de fjerneste riger, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Ja visselig fra en endeløs lang rejse.

IRENE.

Kommet hjem til min hersker og herre —

PROFESSOR RUBEK.

Til vort; — til vort eget, Irene.

IRENE.

Har du hver eneste dag ventet på mig?

PROFESSOR RUBEK.

Hvor turde jeg vente?

IRENE
(med et sideblik).

Nej, du turde vel ikke det. For du forstod jo ingenting.

PROFESSOR RUBEK.

Var det virkelig ikke for en andens skyld, at du sådan med én gang blev borte?

IRENE.

Kunde ikke det godt være for din skyld, Arnold?

PROFESSOR RUBEK
(ser uviss på hende).

Men jeg forstår dig ikke — ?

IRENE.

Da jeg havde tjent dig med min sjæl og med

mit legeme, — og billedstøtten stod færdig, — vort barn, som du kaldte den, — da lagde jeg for din fod det dyreste offer — ved at udslette mig selv for alle tider.

PROFESSOR RUBEK
(sænker hodet).

Og lægge mit liv øde.

IRENE
(blusser pludselig op).

Just det var det jeg vilde! Aldrig, aldrig skulde du få skabe noget mere, — efter at du havde skabt dette vort eneste barn.

PROFESSOR RUBEK.

Var der skinsyge i dine tanker dengang?

IRENE
(koldt).

Jeg tror, det nærmest var had.

PROFESSOR RUBEK.

Had? Had til mig?

IRENE
(atter heftig).

Ja, til dig, — til kunstneren, som så helt sorgløs og ubekymret tog et blodvarmt legeme, et ungt menneskeliv, og sled sjælen ud af det, — fordi du havde brug for det til at skabe et kunstværk.

PROFESSOR RUBEK.

Og det kan du sige, — du, som med tindrende lyst og med høj-helligt begær var med i mit arbejde? I dette arbejde, som vi to hver morgen samledes om, som til en andagt.

IRENE
(koldt, som før).

Jeg vil sige dig én ting, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Nu?

IRENE.

Aldrig har jeg elsket din kunst, før jeg mødte dig. — Og ikke siden heller.

PROFESSOR RUBEK.

Men kunstneren, Irene?

IRENE.

Kunstneren hader jeg.

PROFESSOR RUBEK.

Kunstneren i mig også?

IRENE.

Mest i dig. Når jeg klædte mig helt af og stod der før dig, da haded jeg dig, Arnold —

PROFESSOR RUBEK
(heftig).

Det gjorde du ikke, Irene! Det er ikke sandt!

IRENE.

Jeg haded dig, fordi du kunde stå der så uberørt —

PROFESSOR RUBEK
(ler).

Uberørt? Tror du?

IRENE.

— eller så tirrende behersket da. Og fordi du var kunstner, bare kunstner, — ikke mand!

(slår over i en varm, inderlig tone.)

Men denne støtte i det våde, levende ler, den elsked jeg — alt efter som der steg frem et sjælfuldt menneskebarn af disse rå, uformelige masserne, — for den var vor skabning, vort barn. Mit og dit.

PROFESSOR RUBEK

(tungt).

Det var den i ånd og sandhed.

IRENE.

Ser du, Arnold, — det er for dette vort barns skyld, at jeg har taget mig for at gøre denne lange pilegrimsgang.

PROFESSOR RUBEK

(pludselig opmærksom).

For marmorbilledets —?

IRENE.

Kald det, hvad du vil. Jeg kalder det vort barn.

PROFESSOR RUBEK

(urolig).

Og nu vil du se det? Færdigt? I marmor, som du altid syntes var så koldt?

(ivrig.)

Du véd kanske ikke, at det står opstillet i et stort musæum etsteds — langt ude i verden?

IRENE.

Jeg har hørt som et sagn om det.

PROFESSOR RUBEK.

Og musæer var dig jo altid en afsky. Du kaldte dem for gravhvælvinger —

IRENE.

Jeg vil gøre en valfart did. hvor min sjæl og min sjæls barn ligger begravet.

PROFESSOR RUBEK
(i angst og uro).

Du må aldrig se det billede mere! Hører du. Irene! Jeg bønfalder dig —! Aldrig, aldrig se det mere!

IRENE.

Tror du kanske, jeg vilde dø en gang til af det?

PROFESSOR RUBEK
(knuger hænderne).

A jeg véd ikke selv, hvad jeg tror. — Men hvor kunde jeg også tænke mig, at du vilde fæste dig så uløseligt til dette billede? Du, som gik fra mig — før det var fuldbåret.

IRENE.

Det var fuldbaret. Derfor kunde jeg gå fra dig. Og la' dig alene.

PROFESSOR RUBEK
(sidder med albuerne på knæerne og vugger hodet, med hænderne for øjnene).

Det var ikke hvad det senere hen blev til.

IRENE
(griber stille og lynsnar en tynd, spids kniv halvt frem fra brystet og spørger hæst hviskende):

Arnold, — har du gjort noget ondt ved vort barn?

PROFESSOR RUBEK
(undvigende).

Noget ondt? — Jeg kan jo ikke så bestemt afgøre, hvad du vil kalde det.

IRENE
(åndeløs).

Sig mig straks, hvad du har gjort ved barnet!

PROFESSOR RUBEK.

Jeg skal sige dig det, hvis du vil sidde og høre rolig efter hvad jeg siger.

IRENE
(gemmer kniven).

Jeg skal høre så rolig, som en mor kan, når hun —

PROFESSOR RUBEK
(afbryder).

Og så skal du ikke se på mig, mens jeg fortæller.

IRENE
(flytter sig hen på en sten bag hans ryg).

Her sætter jeg mig bag ved dig. — Fortæl så.

PROFESSOR RUBEK
(tager hænderne fra øjnene og ser hen for sig).

Da jeg havde fundet dig, vidste jeg straks, hvorledes jeg skulde bruge dig til mit livsværk.

IRENE.

„Opstandelsens dag“ kaldte du dit livsværk. — Jeg kalder det „vort barn“.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg var ung dengang. Uden al livserfaring. Opstandelsen, syntes jeg, måtte skildres skønnest og allerdejligst som en ung, uberørt kvinde, — uden et jordlivs oplevelser, — og som vågner til lys og herlighed uden at ha' noget stygt og urent at skille sig af med.

IRENE
(hurtigt).

Ja, — og således står jeg jo nu der i vort værk?

PROFESSOR RUBEK
(nølende).

Ikke egentlig ganske således, Irene.

IRENE
(i stigende spænding).

Ikke ganske —? Står jeg ikke således, som jeg stod for dig?

PROFESSOR RUBEK
(uden at svare).

Jeg blev verdensklog i de årene, som fulgte efter, Irene. „Opstandelsens dag" blev noget mere og noget — noget mere mangfoldigt i min forestilling. Den lille runde plint, hvor dit billede stod rankt og ensomt, — den gav ikke længer rum for alt det, jeg nu vilde digte til —

IRENE
(famler efter kniven men lader være).

Hvad digted du så til? Sig det!

PROFESSOR RUBEK.

Jeg digted det til, som jeg rundt omkring mig i verden så med mine øjne. Jeg måtte ha' det med. Kunde ikke andet, Irene. Plinten vided jeg ud — så den blev stor og rummelig. Og på den lagde jeg et stykke af den buede, bristende jord. Og op af jordrevnerne vrimler der nu mennesker med dulgte dyreansigter. Kvinder og mænd, — slig som jeg kendte dem ude fra livet.

IRENE
(i åndeløs forventning).

Men midt i mylderet står den unge kvinde med lysglæden over sig? — Gør jeg ikke det, Arnold?

PROFESSOR RUBEK
(undvigende).

Ikke ganske i midten. Jeg måtte desværre rykke den statuen noget tilbage. For helhedsvirkningens skyld, forstår du. Den vilde ellers domineret altfor meget.

IRENE.

Men lysglædens forklarelse stråler over mit ansigt fremdeles?

PROFESSOR RUBEK.

Det gør den nok, Irene. På en made da. Lidt afdæmpet kanske. Således, som min ændrede tanke kræved det.

IRENE
(rejser sig lydløst).

Dette billede udtrykker det liv, du nu ser, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Ja, det gør det vel.

IRENE.

Og i dette billede har du flyttet mig hen, lidt afbleget, — som en baggrundsfigur — i en gruppe.
(hun trækker kniven frem.)

PROFESSOR RUBEK.

Ikke nogen baggrundsfigur. Lad os i det højeste kalde det en mellemgrundsskikkelse, — eller sådant noget.

IRENE
(hvisker hæst).

Nu har du sagt dommen over dig selv.
(vil støde til.)

PROFESSOR RUBEK
(vender sig og ser op på hende).

Dommen?

IRENE
(gemmer hurtig kniven og siger kvalt som i vande):

Min hele sjæl. — du og jeg, — vi, vi, vi og vort barn var i denne ensomme skikkelse.

PROFESSOR RUBEK
(ivrig, river hatten af sig og tørrer sveddråberne af panden).

Ja men hør nu også, hvorledes jeg har stillet mig selv hen i gruppen. Foran ved en kilde, ligesom her, sidder en skyldbetynget mand, som ikke kan komme helt løs fra jordskorpen. Jeg kalder ham angeren over et forbrudt liv. Han sidder der og dypper sine fingre i det rislende vand — for at skylle dem rene, — og han nages og martres ved tanken om, at det aldrig, aldrig lykkes ham. Han når i al evighed ikke fri op til opstandelsens liv. Blir evindelig siddende igen i sit helvede.

IRENE
(hårdt og koldt).

Digter!

PROFESSOR RUBEK.

Hvorfor digter?

IRENE.

Fordi du er slap og sløv og fuld af syndsforladelse for alle dit livs gerninger og for alle dine tanker. Du har dræbt min sjæl, — og så modellerer du dig selv i anger og bod og bekendelse. —

(smiler.)

— og dermed er dit regnskab opgjort, mener du.

PROFESSOR RUBEK
(trodsende).

Jeg er kunstner, Irene. Og jeg skammer mig ikke over den skrøbelighed, som kanske klæber ved mig. For jeg er født til kunstner, ser du. — Og blir så aldrig andet end kunstner alligevel.

IRENE
(ser på ham med et fordulgt ondt smil og siger mildt og blødt):

Digter er du, Arnold.

(stryger ham lindt over håret.)

Du kære, store, aldrende barn, — at du ikke kan se det!

PROFESSOR RUBEK
(misfornøjet).

Hvorfor blir du ved at kalde mig digter?

IRENE
(med lurende øjne).

Fordi der ligger noget undskyldende i det ord, min ven. Noget syndsforladende, — som breder en kåbe over al skrøbeligheden.

(slår pludselig om i tonen.)

Men jeg var et menneske — dengang! Og jeg havde også et liv at leve — og en menneskeskæbne at fuldbyrde. Se, alt det lod jeg ligge, — gav det hen for at gøre mig dig underdanig. — Å, det var et selvmord. En dødsens brøde imod mig selv.

(halvt hviskende.)

Og den brøde kan jeg aldrig gøre bod for.

(Hun sætter sig nær ham ved bækken, passer ubemærket på ham med øjnene og plukker ligesom åndsfraværende nogle blomster af buskerne omkring dem.)

IRENE
(tilsyneladende behersket).

Jeg skulde født børn til verden. Mange børn. Rigtige børn. Ikke af dem, som gemmes i gravkælderne. Det havde været mit kald. Skulde aldrig ha' tjent dig, — digter.

PROFESSOR RUBEK
(fortabt i erindringen).

Det var dog dejlige tider, Irene. Vidunderlig dejlige tider, — når jeg nu tænker tilbage —

IRENE
(ser på ham med et blødt udtryk).

Kan du mindes et lidet ord, som du sa' — da du var færdig, — færdig med mig og med vort barn?
(nikker til ham.)
Kan du mindes det lille ord, Arnold?

PROFESSOR RUBEK
(ser spørgende på hende).

Sa' jeg dengang et lidet ord, som du husker endnu?

IRENE.

Ja, du gjorde det. Kan du ikke mindes det nu længer?

PROFESSOR RUBEK
(ryster på hodet).

Nej, så sandelig om jeg kan. Ikke nu i øjeblikket i alt fald.

IRENE.

Du tog begge mine hænder og trykked dem varmt. Og jeg stod der i åndeløs forventning. Og

så sa' du: Så får du ha' så hjertelig tak da, Irene. Dette her, sa' du, har været en velsignet episode for mig.

PROFESSOR RUBEK

(ser tvilende ud).

Sa' jeg episode? Jeg bruger ellers ikke det ord.

IRENE.

Du sa' episode.

PROFESSOR RUBEK

(med patagen frejdighed).

Na ja, — men i grunden var det jo også en episode.

IRENE

(kort).

På det ord gik jeg fra dig.

PROFESSOR RUBEK.

Du ta'r alle ting så smærteligt dybt, Irene.

IRENE

(stryger sig over panden).

Du kan ha' ret i det. Lad os ryste det dybe og det tunge af os.

(plukker bladene af en fjeldrose og strør dem i bækken.)

Se der, Arnold. Der svømmer vore fugle.

PROFESSOR RUBEK.

Hvad er det for fugle?

IRENE.

Kan du ikke se det? Det er jo flamingoer. For de er rosenrøde.

PROFESSOR RUBEK.

Flamingoer svømmer ikke. De bare vader.

IRENE.

Så er det ikke flamingoer da. Det er måger.

PROFESSOR RUBEK.

Måger med røde næb kan det være, ja.

(plukker brede grønne blade og kaster dem ud.)

Nu sender jeg mine skibe ud efter dem.

IRENE.

Men der skal ikke være fangstmænd ombord.

PROFESSOR RUBEK.

Nej der skal ingen fangstmænd være.

(smiler til hende.)

Kan du huske den sommer vi sad sådan udenfor det lille bondehuset ved Taunitzer See?

IRENE

(nikker).

Lørdags aftenerne, ja. — når vi var færdige med vort arbejde for ugen —

PROFESSOR RUBEK.

— og rejste ud med jernbanen. Og blev derude søndagen over —

IRENE

(med et ondt, hadfyldt glimt i øjet).

Det var en episode, Arnold.

PROFESSOR RUBEK

(som om han ikke hører).

Da lod du også fugle svømme i bækken. Det var vandliljer, som du —

IRENE.

Hvide svaner var det.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg mente svaner, ja. Og jeg husker, at jeg fæsted et stort loddent blad til en af svanerne. Det var endda et skræppeblad —

IRENE.

Så blev det til Lohengrins båd — med svanen foran.

PROFESSOR RUBEK.

Hvor glad du var i den leg, Irene.

IRENE.

Vi legte den ofte om igen.

PROFESSOR RUBEK.

Hver eneste lørdag, tror jeg. Hele sommeren udover.

IRENE.

Du sa', at jeg var svanen, som trak din båd.

PROFESSOR RUBEK.

Sa' jeg det? Ja, det kan godt være.

(optaget af legen.)

Nej se bare, hvor mågerne svømmer nedover elven, du.

IRENE

(ler).

Og alle dine skibe strander.

PROFESSOR RUBEK

(sætter mere løv i bækken).

Jeg har skibe nok i behold.

(følger løvet med øjnene, stikker flere blade ud og siger lidt efter:)

Du Irene, — jeg har købt det lille bondehuset ved Taunitzer See.

IRENE.

Har du købt det nu? Du sa' så tidt, at du vilde købe det, hvis du havde råd til det.

PROFESSOR RUBEK.

Siden fik jeg nokså god råd. Og så købte jeg det.

IRENE
(skeler hen på ham).

Bor du da nu derude — i vort gamle hus?

PROFESSOR RUBEK.

Nej det har jeg ladt rive ned for længe siden. Og så har jeg bygget mig en stor, prægtig, bekvem villa på tomten, — med park omkring. Der er det, vi plejer —
(standser og retter udtrykket.)
— der plejer jeg at holde til om sommeren —

IRENE
(betvinger sig).

Så du og — og den anden holder til derude nu?

PROFESSOR RUBEK
(lidt trodsende).

Ja. Når min hustru og jeg ikke er på rejser, — som nu iår.

IRENE
(ser vidt frem for sig).

Dejligt, dejligt var livet ved Taunitzer See.

PROFESSOR RUBEK
(ser ligesom tilbage i sig selv).

Og alligevel, Irene —

IRENE

(udfylder hans tanke).

— alligevel så slap vi to al den livets dejlighed.

PROFESSOR RUBEK

(sagte, indtrængende).

Kommer angeren for sent nu?

IRENE

svarer ham ikke, men sidder en stund stille; så peger hun bort over vidden).

Se der, Arnold. Nu går solen under bag tinderne. Se bare — hvor rødt den skinner på skrå hen over alle lyngtuerne derhenne.

PROFESSOR RUBEK

(ser også did hen).

Det er længe siden jeg har set en solnedgang på fjeldet.

IRENE.

End en solopgang da?

PROFESSOR RUBEK.

En solopgang tror jeg aldrig jeg har set.

IRENE

(smiler som fortabt i en erindring).

Jeg har engang set en vidunderlig dejlig solopgang.

PROFESSOR RUBEK.

Har du? Hvor var det?

IRENE.

Højt, højt oppe på en svimlende fjeldtop. —

Du narred mig med derop og loved, at jeg skulde få se al verdens herlighed, dersom jeg bare —

(hun standser brat.)

PROFESSOR RUBEK.

Dersom du bare —? Nå?

IRENE.

Jeg gjorde, som du sa'. Fulgte med dig op i højden. Og der faldt jeg på mine knæ, — og tilbad dig. Og tjente dig.

(tier lidt; så siger hun sagte:)

Da så jeg solopgangen.

PROFESSOR RUBEK

(afledende).

Kunde du ikke ha' lyst til at rejse med og bo hos os i villaen dernede?

IRENE

(ser hånligt smilende på ham).

Sammen med dig — og den anden dame?

PROFESSOR RUBEK

(indtrængende).

Sammen med mig — ligesom i de skabende dage. Lukke op alt det, som er vredet i baglås i mig. Kunde du ikke ville det, Irene?

IRENE

(ryster på hodet).

Jeg har ikke nøglen til dig længer, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Du har nøglen! Ingen uden du har den!

(trygler og beder.)

Hjælp mig, — så jeg kan komme til at leve livet om igen!

IRENE

(ubevægelig som før).

Tomme drømme. Ørkesløse — døde drømme. Vort samliv har ingen opstandelse efter sig.

PROFESSOR RUBEK

(kort, afbrydende).

Så lad os bli' ved at lege da!

IRENE.

Ja, lege, lege, — bare lege!

(de sidder og strør løv og blomsterblade ud i bækken og lader dem svømme og sejle.)

(Op over skrænten til venstre i baggrunden kommer GODSEJER ULFHEJM og FRU MAJA i jagtudstyr. Efter dem følger TJENEREN med hundekobbelet, som han fører videre ud til højre.)

PROFESSOR RUBEK

(får øje på dem).

Se, der går lille Maja ud med bjørneskytten.

IRENE.

Din dame, ja.

PROFESSOR RUBEK.

Eller den andens.

FRU MAJA

(spejder undervejs over vidden, får se de to ved bækken og råber hen).

God nat, professor! Drøm om mig. Nu går jeg ud på eventyr!

PROFESSOR RUBEK

(råber tilbage).

Hvad skal det eventyr gå ud på!

FRU MAJA

(kommer nærmere).

Jeg vil sætte livet i stedet for alt det andet.

PROFESSOR RUBEK

(spottende).

Nej, vil du også det, lille Maja?

FRU MAJA.

Jaha. Og så har jeg gjort et vers, som er sådan:

(synger og jubler.)

Jeg er fri! Jeg er fri! Jeg er fri!
Mit fangenskabs liv er forbi!
Jeg er fri som en fugl! Jeg er fri!

Ja, for jeg tror, jeg er vågnet nu — endelig.

PROFESSOR RUBEK.

Det lader næsten så.

FRU MAJA

(ånder af fuldt bryst).

Ah, — hvor guddommelig let det kendes at vågne!

PROFESSOR RUBEK.

God nat, fru Maja, — og lykke til —

GODSEJER ULFHEJM

(råber afværgende).

Hys, hys, — lad da for fanden være med de troldmandsønskerne! Ser De ikke, vi skal ud og skyde —

PROFESSOR RUBEK.

Hvad bringer du mig hjem fra jagten, Maja?

FRU MAJA.

Du skal få en rovfugl, som du kan modellere. Jeg skal vingeskyde en til dig.

PROFESSOR RUBEK
(ler spotsk og bittert).

Ja, vingeskyde — af vanvare, — det har længe været noget for dig, det.

FRU MAJA
(kaster med nakken).

Å lad mig bare herefter få skøtte mig selv, så —!
(nikker og ler skælmsk.)

Farvel, — og god rolig sommernat på vidden!

PROFESSOR RUBEK
(lystig).

Tak! og al landsens ulykke over både jer og jagten!

GODSEJER ULFHEJM
(skoggerler)

Se det er et ønske, som det skal være!

FRU MAJA
(leende).

Tak, tak, tak, professor!
(De er begge komne over den synlige del af vidden og går ud gennem krattet til højre.)

PROFESSOR RUBEK
(efter et kort ophold).

Sommernat på vidden. Ja, det havde været livet.

IRENE
(pludselig, med et vildt udtryk i øjnene).

Vil du en sommernat på vidden — med mig?

PROFESSOR RUBEK
(breder armene ud).

Ja, ja — kom!

IRENE.

Du min elskede hersker og herre!

PROFESSOR RUBEK.

Å Irene!

IRENE
(hæst, smiler og famler ved brystet).

Det blir bare en episode —
(hurtigt, hviskende.)
Hys, — se dig ikke om, Arnold!

PROFESSOR RUBEK
(ligeledes sagte).

Hvad er det?

IRENE.

Et ansigt, som står og stirrer på mig.

PROFESSOR RUBEK
(vender sig uvilkårligt).

Hvor?
(farer sammen.)
Ah —!

(DIAKONISSENS hoved er kommet halvvejs tilsyne mellem buskerne ved nedstigningen til venstre. Hendes øjne er ufravendt rettet mod IRENE.)

IRENE
(rejser sig og siger dæmpet).

Så må vi skilles da. Nej, du skal bli' siddende. Hører du! Du må ikke følge med mig.
(bøjer sig ned over ham og hvisker:)
På gensyn inat. På vidden.

PROFESSOR RUBEK.

Og du kommer, Irene?

IRENE.

Ja jeg kommer visselig. Vent på mig her.

PROFESSOR RUBEK
(gentager drømmende).

Sommernat på vidden. Med dig. Med dig.
(hans øjne møder hendes.)

Å Irene, — det kunde ha' været livet. — Og det har vi forspildt, — vi to.

IRENE.

Det uoprettelige ser vi først, når —
(bryder kort af.)

PROFESSOR RUBEK
(ser spørgende på hende).

Når —?

IRENE.

Når vi døde vågner.

PROFESSOR RUBEK
(ryster tungsindig på hodet).

Ja, hvad ser vi så egentlig?

IRENE.

Vi ser, at vi aldrig har levet.

(hun går henover mod bakken og stiger ned. DIAKONISSEN gør plads for hende og følger efter.)

(PROFESSOR RUBEK blir siddende ubevægelig ved bækken.)

FRU MAJA

(høres juble og synge oppe mellem fjeldene:)

Jeg er fri! Jeg er fri! Jeg er fri!
Mit fangenskabs liv er forbi!
Jeg er fri som en fugl! Jeg er fri!

TREDJE AKT.

(Vildt, kløftet højfjeld med styrtende afgrunde ned mod baggrunden. Snedækte tinder rejser sig til højre og taber sig i drivende tager højt oppe. Til venstre i en stenstyrtning ligger en gammel, halvt sammenfalden hytte. Det er tidlig morgen. Dagen gryr. Solen er endnu ikke oppe.)

(FRU MAJA RUBEK kommer blussende rød og ophidset nedover styrtningen til venstre. GODSEJER ULFHEJM følger halvt vred, halvt leende efter og holder hende fast i ærmet.)

FRU MAJA

(forsøger at rive sig løs).

Slip mig! Slip mig, siger jeg!

GODSEJER ULFHEJM.

Na, na, — det mangled bare, at De skulde bide. De er jo så arrig som en jærv.

FRU MAJA

(slår ham over hånden).

Vil De så slippe, har jeg sagt! Og være rolig —

GODSEJER ULFHEJM.

Nej så min sæl om jeg vil.

FRU MAJA.

Ja, så går jeg ikke et skridt længer med Dem. Hører De, — ikke et eneste skridt —!

GODSEJER ULFHEJM.

Ho-ho. — hvorledes vil De slippe fra mig her på vilde fjeldet?

FRU MAJA.

Jeg springer lige ud over bergvæggen derborte. om det så skal være —

GODSEJER ULFHEJM.

Og maser og knaser Dem sønder og sammen til hundeføde — så lækkert blodig —

(slipper hende.)

Vær så god. Spring nu ud over bergvæggen. hvis De har lyst. Der er svimlende brat. Bare en trang fodsti. som er næsten ufremkommelig.

FRU MAJA

(børster sit skørt med hånden og ser på ham med vrede øjne)

Jo, De er rigtig en dejlig en at gå på jagt med!

GODSEJER ULFHEJM.

Sig heller: at drive sport med.

FRU MAJA.

Nå så De kalder dette her for sport, De?

GODSEJER ULFHEJM.

Ja jeg ta'r mig den ærbødige frihed. — Det er slig sport, jeg liker allerbedst.

FRU MAJA

(kaster på nakken)

Nå — det må jeg si'e!

(lidt efter; ser prøvende på ham.)

Hvorfor slap De hundene løs deroppe?

GODSEJER ULFHEJM
(plirer med øjnene og smiler).

For at de også kunde få jage lidt på egen hånd, skønner De vel.

FRU MAJA.

Det er sletikke sandt! Det var ikke for hundenes skyld, at De slap dem.

GODSEJER ULFHEJM
(smiler fremdeles).

Nå, hvorfor slap jeg dem da? Lad os høre —?

FRU MAJA.

De slap dem, fordi De vilde være Lars kvit. Han skulde løbe efter og fange dem ind igen, sa' De. Og imens så —. Jo, det var rigtig pent af Dem!

GODSEJER ULFHEJM.

— og imens så —?

FRU MAJA
(kort afbrydende).

Det kan være det samme.

GODSEJER ULFHEJM
(i fortrolig tone).

Lars finder dem ikke. Det kan De trygt bande på. Han kommer ikke med dem, før tiden er inde.

FRU MAJA
(ser vred på ham).

Nej det gør han visst ikke.

GODSEJER ULFHEJM

(griber efter hendes arm).

For Lars — han kender mine — mine sportsvaner, han, ser De.

FRU MAJA

(undviger og maler ham med øjnene)

Véd De, hvad De ligner for noget, godsejer Ulfhejm?

GODSEJER ULFHEJM.

Jeg tænker vel, at jeg ligner nærmest mig selv.

FRU MAJA.

Ja det har De akkurat ret i. For De ligner livagtig en faun.

GODSEJER ULFHEJM.

En faun —?

FRU MAJA.

Ja netop en faun.

GODSEJER ULFHEJM.

En faun, — er ikke det et slags udyr? Eller sådan noget som en skogdævel at kalde for?

FRU MAJA.

Jo just slig en som De er. En som har både bukkeskæg og ben som en gedebuk. Ja, og så har faunen horn også!

GODSEJER ULFHEJM.

Ej-ej, — har han også horn?

FRU MAJA.

Et par fæle horn ligesom De, ja.

GODSEJER ULFHEJM.

Kan De se de stakkers hornene, jeg har?

FRU MAJA.

Ja, jeg synes grangivelig, jeg kan se dem.

GODSEJER ULFHEJM

(tager hundesnoren op af lommen).

Så er det bedst, at jeg ta'r og binder Dem da.

FRU MAJA.

Er De ble't rent gal! Vil De binde mig —?

GODSEJER ULFHEJM.

Skal jeg være dævel, så la' mig være dævel. Ja så da! Så De kan se hornene, De?

FRU MAJA

(beroligende).

Så-så-så, — vær nu pent skikkelig, godsejer Ulfhejm.

(afbryder.)

Men hvor har De så Deres jagtslot, som De snakked så vidt og bredt om? Det skulde jo ligge et steds her omkring, sa' De.

GODSEJER ULFHEJM

(peger forevisende på hytten).

Her har De det lige for øjnene.

FRU MAJA

(ser på ham).

Den gamle svinestien der?

GODSEJER ULFHEJM

(ler i skægget).

Den har huset mere end en kongedatter, den.

FRU MAJA.

Var det der den ækle fyren kom ind til kongedatteren i en skogbjørns lignelse, som De fortalte?

GODSEJER ULFHEJM.

Ja, fru jagtkammerat, — her er åstedet.

(med en indbydende håndbevægelse.)

Hvis De behager at træde ind, så —

FRU MAJA.

Isch! Ikke med min fod vilde jeg —! Isch!

GODSEJER ULFHEJM.

Å, et menneskepar kan dorme bort en sommernat nokså lunt derinde. Eller en hel sommer, om så skulde være.

FRU MAJA.

Tak! Det måtte der høre appetit til.

(utålmodig.)

Men nu er jeg ked både af Dem og af jagtturen. Nu vil jeg ned til hotellet, — før folk vågner dernede.

GODSEJER ULFHEJM.

Hvor tænker De, at De kan komme ned herfra?

FRU MAJA.

Det får bli' Deres sag. Et eller andet steds må her vel findes en nedgang, véd jeg.

GODSEJER ULFHEJM

(peger mod baggrunden)

Bevar's vel; en slags nedgang er der nok, — lige udover bergvæggen der —

FRU MAJA.

Na, ser De —. Med en smule god vilje, så —

GODSEJER ULFHEJM.

— men prøv De bare, om De tør gå den vejen.

FRU MAJA
(betænkelig).

Tror De ikke?

GODSEJER ULFHEJM.

Aldrig i verden. Hvis ikke jeg får hjælpe Dem —

FRU MAJA
(urolig).

Na, så kom og hjælp mig da! Hvad har jeg Dem ellers til?

GODSEJER ULFHEJM.

Vil De helst jeg skal ta' Dem på ryggen —

FRU MAJA.

Sludder!

GODSEJER ULFHEJM.

— eller bære Dem på armene?

FRU MAJA.

Kom nu ikke med sligt noget vås igen!

GODSEJER ULFHEJM
(i indædt harme).

Jeg tog engang et ungt tøsebarn, — løfted hende op af gadesølen og bar hende på mine arme. På hænderne bar jeg hende. Vilde bære hende slig gennem hele livet: — på det at hun ikke skulde

støde sin fod på nogen sten. For hun havde svært tyndslidte sko den tid jeg fandt hende —

FRU MAJA.

Og alligevel så tog De hende op og bar hende på hænderne?

GODSEJER ULFHEJM.

Tog hende op af skidtet og bar hende, som jeg højest og varligst kunde.

(med en brummende latter.)

Og véd De, hvad jeg fik til tak for det?

FRU MAJA.

Nej. Hvad fik De da?

GODSEJER ULFHEJM

(ser på hende, smiler og nikker).

Hornene fik jeg. Hornene, som De grangivelig kan se. — Er ikke det en pudsig historie, fru bjørnemorderske?

FRU MAJA

Å jo; noksa pudsig. Men jeg véd en anden historie, som er endda pudsigere.

GODSEJER ULFHEJM.

Hvorledes er den historien da?

FRU MAJA.

Den er sådan. Der var engang et dumt pigebarn, som havde både far og mor. Men et noksa tarveligt tilhold. Så kom der en stormægtig herremand ind i al denne tarveligheden. Og han tog pigebarnet på sine arme, — ligesom De, — og rejste langt, langt bort med hende —

GODSEJER ULFHEJM.

Vilde hun så gerne være der, hvor han var?

FRU MAJA.

Ja for hun var dum, ser De.

GODSEJER ULFHEJM.

Og han var sagtens sa'nt et rigtig dejligt mandfolk?

FRU MAJA.

Å nej, han var sletikke så overvættes dejlig heller. Men han gik og bildte hende ind, at hun skulde få bli' med ham op på det højeste berg, hvor der var lys og solskin over al måde.

GODSEJER ULFHEJM.

Så han var bergstiger, han, den manden?

FRU MAJA.

Ja han var det — på sin vis.

GODSEJER ULFHEJM.

Og så tog han jentungen op med sig —?

FRU MAJA

(kaster på nakken).

Joh — han tog hende herligt op med sig, kan De tro! Å nej, han narred hende ind i et koldt, klamt bur, hvor der hverken var sol eller fri luft, — syntes hun da, — men bare forgyldning og store, forstenede menneskespøgelser rundt væggene.

GODSEJER ULFHEJM.

Det var, fanden fløjte mig, tilpass for hende!

FRU MAJA.

Ja men synes De ikke det er en ganske pudsig historie alligevel?

GODSEJER ULFHEJM
(ser en stund på hende).

Hør mig her, min gode jagtkammerat —

FRU MAJA.

Nå? Hvad er det nu igen?

GODSEJER ULFHEJM.

Skulde ikke vi to slå vore stakkers pjalter sammen?

FRU MAJA.

Har godsejeren lyst til at bli' lappeskrædder?

GODSEJER ULFHEJM.

Ja såmæn har han så. Kunde ikke vi to prøve på at flikke fillerne sammen hist og her, — så vi fik ligesom et slags menneskeliv ud af det?

FRU MAJA.

Og når så de stakkers laserne var rent udslidte, — hvad så?

GODSEJER ULFHEJM
(slår ud med hånden).

Så står vi der, frit og frejdigt, — som de, vi selv er!

FRU MAJA
(ler).

De med Deres bukkeben, ja!

GODSEJER ULFHEJM.

Og De med Deres —. Nå, lad gå

FRU MAJA.

Ja kom, — lad os gå.

GODSEJER ULFHEJM.

Stop! Hvor hen, kammerat?

FRU MAJA.

Ned til hotellet, vel.

GODSEJER ULFHEJM.

Og så bagefter?

FRU MAJA.

Så siger vi hinanden pent farvel og tak for følget.

GODSEJER ULFHEJM.

Kan vi skilles, vi to? Synes De, vi kan det?

FRU MAJA.

Ja De fik da ikke bundet mig, véd jeg.

GODSEJER ULFHEJM.

Jeg har et slot at by' Dem —

FRU MAJA
(peger mod hytten).

Mage til det der?

GODSEJER ULFHEJM.

Det er ikke ramlet sammen endnu.

FRU MAJA.

Og al verdens herlighed kanske?

GODSEJER ULFHEJM.

Et slot, siger jeg —

FRU MAJA.

Tak! Slotte har jeg fåt nok af.

GODSEJER ULFHEJM.

— med prægtige jagtmarker milevidt omkring.

FRU MAJA.

Er der kunstværker også i det slottet?

GODSEJER ULFHEJM
(langsomt).

Nej — kunstværker er der rigtignok ikke; men —

FRU MAJA
(lettet).

Nå, det var endda godt!

GODSEJER ULFHEJM.

Ja vil De så gå med mig, — så langt og så længe, jeg kræver?

FRU MAJA.

Der er en tam rovfugl, som sidder vagt over mig.

GODSEJER ULFHEJM
(vildt).

Ham skyder vi en kugle i vingen, Maja!

FRU MAJA
(ser et øjeblik på ham og siger besluttet).

Så kom da og bær mig ned gennem dybet.

GODSEJER ULFHEJM
(slår armen om hendes liv).

Det er højeste tid! Tagen er over os —!

FRU MAJA.

Er vejen frygtelig farlig nedover?

GODSEJER ULFHEJM.

Fjeldtågen er farligere.

(Hun river sig løs, går hen til kløften og ser ned, men farer hurtig tilbage.)

GODSEJER ULFHEJM

(går hende imøde og ler).

Nå, svimler det lidt for Dem?

FRU MAJA

(mat).

Ja, det også. Men gå derbort og se udover. De to, som kommer —

GODSEJER ULFHEJM

(går hen og bøjer sig ud over bergvæggen).

Det er jo bare Deres rovfugl — og hans fremmede dame.

FRU MAJA.

Kan vi ikke slippe forbi dem, — uden at de ser os?

GODSEJER ULFHEJM.

Ugørligt. Stien er altfor trang. Og her er ingen anden vej ned.

FRU MAJA

(mander sig op).

Ja-ja, — så lad os trodse dem her da!

GODSEJER ULFHEJM.

Talt som en ægte bjørnedræber, kammerat!

(PROFESSOR RUBEK og IRENE kommer tilsyne op over dybet i baggrunden. Han har sit plæd over skuldrene, hun en pelsværkskabe kastet løselig over sin hvide dragt og en svaneduns hætte over hodet.)

PROFESSOR RUBEK

(endnu kun halvt synlig over fjeldkanten).

Hvad, Maja! Skal vi to mødes endnu en gang?

FRU MAJA
(med påtagen sikkerhed).

Til tjeneste. Vær så god og kom nærmere.

(PROFESSOR RUBEK stiger helt op og rækker hånden til IRENE, som også kommer helt op på højden.)

PROFESSOR RUBEK
(koldt til FRU MAJA).

Du har altså været på fjeldet hele natten, du også, — ligesom vi?

FRU MAJA.

På jagt har jeg været, ja. Du gav mig jo udgangslov.

GODSEJER ULFHEJM
(peger hen imod dybet).

Er De gået op ad den stien der?

PROFESSOR RUBEK.

Det så De jo.

GODSEJER ULFHEJM.

Og den fremmede damen også?

PROFESSOR RUBEK.

Ja forstår sig.

(med et blik til FRU MAJA.)

Den fremmede damen og jeg agter ikke at gå på skilte veje herefter.

GODSEJER ULFHEJM.

Véd De da ikke, at det er en dødsens vej, De er kommet —?

PROFESSOR RUBEK.

Vi to prøvte den nu alligevel. For den så ikke videre slem ud i førstningen.

GODSEJER ULFHEJM.

Nej, i førstningen er ingenting slemt. Men så kan en komme til en snevring, hvor en hverken véd frem eller tilbage. Og så står en fast, herr professor! Bergfast, som vi skytter kalder det.

PROFESSOR RUBEK
(smiler og ser på ham).

Skal dette her betyde vismands tale, herr godsejer?

GODSEJER ULFHEJM.

Vorherre bevare mig for at føre vismands tale. (indtrængende, peger op mod højden.) Men ser De da ikke, at uvejret er over hoderne på os! Hører De ikke vindstødene?

PROFESSOR RUBEK
(lytter).

Det lyder som forspillet til opstandelsens dag.

GODSEJER ULFHEJM.

Det er stormkast fra tinderne, mand! Se bare, hvor skyerne vælter sig og sænker sig. Snart ligger de omkring os som et liglagen.

IRENE
(farer sammen).

Det lagen kender jeg.

FRU MAJA
(trækker i ham).

Lad os se at komme ned.

GODSEJER ULFHEJM
(til PROFESSOR RUBEK).

Jeg kan ikke hjælpe flere end en. Hold til i

hytten der sålænge — mens stormvejret står på. Så sender jeg folk op og henter Dem begge to.

IRENE

(i skræk).

Henter os! Nej! Nej —!

GODSEJER ULFHEJM

(barsk).

Ta'r Dem med magt, ifald det trænges. For det står om liv og død her. Nu véd De det.

(til FRU MAJA.)

Kom så, — og giv Dem trøstig i kammeratens vold.

FRU MAJA

(klynger sig til ham).

Å hvor jeg skal juble og synge, hvis jeg slipper helskindet ned!

GODSEJER ULFHEJM

(begynder nedstigningen og råber til de andre):

Vent altså derinde i jagthytten, til mændene kommer med tauge og henter Dem.

(GODSEJER ULFHEJM, med FRU MAJA i armene, klattrer skyndsomt men varligt ned i dybet.)

IRENE

(ser en stund med skrækslagne øjne på PROFESSOR RUBEK).

Hørte du det, Arnold? — Der vil komme mænd op og hente mig! Mange mænd vil komme herop —!

PROFESSOR RUBEK.

Vær bare rolig, Irene!

IRENE

(i stigende rædsel).

Og hun, den sortklædte, — hun vil også komme.

For nu må hun ha' savnet mig for længe siden. Og så vil hun gribe mig, Arnold! Og lægge mig i spændetrøjen. Ja, for den har hun med sig i kufferten. Jeg har selv set den —

PROFESSOR RUBEK.

Ikke noget menneske skal få lov til at røre dig.

IRENE

(med et forvildet smil).

Å nej, — det har jeg nok selv et middel imod.

PROFESSOR RUBEK.

Hvilket middel mener du?

IRENE

(drager kniven frem).

Denne her!

PROFESSOR RUBEK

(griber efter den).

Har du kniv —!

IRENE.

Altid, altid. Både dag og nat. I sengen også.

PROFESSOR RUBEK.

Giv mig den kniven, Irene!

IRENE

(gemmer den).

Du får den ikke. Den kan jeg så godt finde brug for selv.

PROFESSOR RUBEK.

Hvad vil du bruge den til her?

IRENE

(ser fast på ham).

Den var bestemt for dig, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

For mig!

IRENE.

Da vi sad nede ved Taunitzer See i aftes —

PROFESSOR RUBEK.

Ved Taunitzer —?

IRENE.

Udenfor bondehuset. Og legte med svaner og vandliljer —

PROFESSOR RUBEK.

Hvad så, — hvad så?

IRENE.

— og da jeg hørte dig sige så isnende gravkoldt — at jeg ikke var andet, end en episode i dit liv —

PROFESSOR RUBEK.

Det var dig, som sa' det, Irene! Ikke jeg.

IRENE
(vedbliver).

— da havde jeg kniven fremme. For jeg vilde støde den ind i ryggen på dig.

PROFESSOR RUBEK
(mørkt).

Og hvorfor stødte du så ikke til?

IRENE.

Fordi det gik forfærdende op for mig, at du alt var død — for længe siden.

PROFESSOR RUBEK.

Død?

IRENE.

Død. Død, du som jeg. Vi sad der ved Taunitzer See, vi to klamme lig — og legte med hinanden.

PROFESSOR RUBEK.

Jeg kalder det ikke død. Men du forstår mig ikke.

IRENE.

Hvor er da det brændende begær efter mig, som du stred og kæmped imod, da jeg stod fri frem for dig som den opstandne kvinde?

PROFESSOR RUBEK.

Vor kærlighed er visselig ikke død, Irene.

IRENE.

Den kærlighed, som er jordlivets, — det dejlige, vidunderlige jordlivs, — det gådefulde jordlivs, — den er død i os begge.

PROFESSOR RUBEK
(lidenskabeligt).

Véd du vel, at just denne kærlighed — den syder og brænder i mig så hedt som nogensinde før!

IRENE.

Og jeg? Har du glemt, hvem jeg er nu?

PROFESSOR RUBEK.

Vær for mig, hvem og hvad du vil! For mig er du den kvinde, jeg drømmer at se i dig.

IRENE.

Jeg har stået på drejeskiven — nøgen, — og vist mig frem for mange hundreder af mænd — efter dig.

PROFESSOR RUBEK.

Det var mig, som jog dig op på drejeskiven, — forblindet, som jeg dengang var! Jeg, som stilled det døde lérbilled over livets, — over kærlighedens lykke.

IRENE

(ser nedad).

For sent. For sent.

PROFESSOR RUBEK.

Ikke et hårsbred har alt det, som ligger imellem, forringet dig i mine øjne.

IRENE

(med hævet hoved).

Ikke i mine heller.

PROFESSOR RUBEK.

Ja hvad så! Så er vi jo fri. Og det er endnu tid for os at leve livet, Irene.

IRENE

(ser tungt på ham).

Livsbegæret døde i mig, Arnold. Nu er jeg opstanden. Og spejder efter dig. Og finder dig. — Og så ser jeg, at du og livet ligger lig — ligesom jeg har ligget.

PROFESSOR RUBEK.

Å hvor du er vildfarende! Livet i os og omkring os gærer og bruser som før!

IRENE

(smiler og ryster på hodet).

Din unge opstandne kvinde kan se hele livet ligge på ligstrå.

PROFESSOR RUBEK

(slår armene voldsomt om hende).

Så lad os to døde leve livet en eneste gang til bunds — før vi går ned i vore grave igen!

IRENE

(med et skrig).

Arnold!

PROFESSOR RUBEK.

Men ikke her inde i halvmørket! Ikke her, hvor det stygge, våde lin blafrer omkring os

IRENE

(henreven i lidenskab).

Nej, nej, — op i lyset og i al den glitrende herlighed. Op til forgættelsens tinde!

PROFESSOR RUBEK.

Der oppe vil vi fejre vor bryllupsfest, Irene, du min elskede!

IRENE

(stolt).

Solen må gerne se på os, Arnold.

PROFESSOR RUBEK.

Alle lysets magter må gerne se på os. Og alle mørkets også.

(griber hendes hånd.)

Vil du så følge mig, du min benådelses brud?

IRENE

(som forklaret).

Jeg følger villig og gerne min hersker og herre.

PROFESSOR RUBEK

(drager hende med sig).

Gennem tågerne må vi først, Irene, og så —

IRENE.

Ja, gennem alle tågerne. Og så helt op til tårnets tinde, som lyser i solopgangen.

(Tågeskyerne sænker sig tættere om landskabet. PROFESSOR RUBEK med IRENE ved hånden stiger op over snebræen til højre og forsvinder snart inde i de lave skyer. Hvasse stormstød jager og hviner gennem luften.)

(DIAKONISSEN kommer frem oppe i stenstyrtningen til venstre. Hun standser der og ser sig taus og spejdende omkring.)

FRU MAJA

(høres juble og synge fjernt nede i dybet).

Jeg er fri! Jeg er fri! Jeg er fri!
Mit fangenskabs liv er forbi!
Jeg er fri som en fugl! Jeg er fri!

(Pludselig høres en tordenlignende larm oppe fra snebræen. Den glider og hvirvler i rasende fart nedover. PROFESSOR RUBEK og IRENE skimtes utydeligt at hvirvles med i snemasserne og begraves i dem.)

DIAKONISSEN

(udstøder et skrig, strækker armene mod de faldende og råber):

Irene!

(står en stund taus, så slår hun kors foran sig i luften og siger:)

Pax vobiscum!

(FRU MAJAS jubel og sang lyder endnu fjernere op fra dybet.)

ARTIKLER, TALER OG DIGTE

„Hårpidsk og Kårde".

Skuespil i 5 akter

af

Karl Gutzkow.

Efterat vort teaterrepertoire nu i lang tid udelukkende er blevet rekrutteret fra Frankrig og København, er i disse dage et drama af den nyeste tyske skole gået over scenen.

Det lod ikke til, at publikum fandt synderlig smag i denne nye forandring af de daglige retter: det være imidlertid langt fra min mening at ville søge grunden hertil i publikums kræsenhed, dette vilde være i høj grad ubilligt: thi Vorherre skal vide vort publikum er intet mindre end kræsent! Den sande grund er desuden ikke vanskelig at finde: når man nemlig som vort teaterpublikum år ud og år ind har vænnet sig til Scribe & komp.'s dramatiske slikkerier, forsvarligt krydrede med et behørigt kvantum af diverse poesi-surrogater, da er det jo såre naturligt, at den solidere tyske kost omsider må forekomme selv vort teaterpublikums strudsemave noget ufordøjelig.

Mellem det moderne franske og tyske drama er der væsentlige differencer.

Det franske drama (vi tager ordet drama naturligvis her i dets egentlige betydning som skuespil

i almindelighed) må gennem skuespillerne som formidlende organ knyttes til livet; først derved kommer det til existens. Dramaet, således som det udgår fra den franske forfatters hånd, er endnu ufuldført, og svarer først til sit begreb, når det gennem den dramatiske fremstilling knyttes til virkeligheden. For Franskmanden har det nyere drama ingen berettigelse i læse-literaturen, ligeså lidt som vore fjeldbønder anerkender stevet som sådant, når det ikke fremtræder i en vekselsang. Den tyske skuespildigter derimod skriver sit stykke uden specielt at have den dramatiske fremstilling for øje; kan det i den form, hvori det udgår fra hans hånd, opføres på teatret, så er det vel, hvis ikke, så kan det læses, og hermed anser han de fordringer, man gør til dramaet, ligefuldt tilfredsstillende; thi i Tyskland står dramaets berettigelse som læse-literatur sideordnet med dets berettigelse som dramatisk literatur.

Heraf følger da også såre naturligt, at Tyskeren, når han skriver for scenen, tror at have ganske andre hensyn at iagttage, end når han forfatter et dramatisk værk uden denne specielle hensigt; men denne konflikt mellem hans generelle anskuelse af dramaet, og de fordringer, han for det enkelte tilfælde har at tilfredsstille, åbenbarer sig derfor også i hans produktion og forstyrrer den enhed, uden hvilken kunstværket blir en umulighed. For, som han tror, at gribe virkeligheden, udmaler han karakterer og situationer i vidde og bredde, men netop herved forfejler han sit mål, idet han overstiger dramaets grænser; det tyske skuespil kommer til at forholde sig til det franske som et *tableau vivant* til et maleri; i det første fremtræder formerne i deres naturlige afrundethed og med deres naturlige farver, i det sidste derimod forekommer det os kun således, — men dette er også det ene rigtige:

thi på kunstens gebet hører ikke den rette og slette virkelighed hjemme, men derimod illusionen.

Dog hermed er det ingenlunde sagt. at det franske drama har noget fortrin fremfor det tyske: thi det kommer nu an på, hvorvidt det også fyldestgør de fordringer, det har stillet til sig selv. Vel er den umiddelbare virkelighed uberettiget i kunstens rige; men det kunstværk, der ikke bærer virkeligheden i sig, er ligeså uberettiget, og dette sidste er netop det franske dramas svage side. Her fremtræder karaktererne som oftest som rene abstraktioner: for at tilvejebringe kontrasten, det franske dramas kæphest, i dens videste udstrækning, viser personerne sig enten som engle eller som djævle, sjelden som mennesker. Skal derimod Tyskeren give sig ifærd med virkeligheden, som ellers i almindelighed ikke er hans felt, så gør han det tilgavns, — han afmaler os ikke blot mennesker, men endog trivielle hverdagsmennesker, således som vi daglig ser og hører dem; men hverdagsmenneskets karakter er fra et kunstnerisk standpunkt ingenlunde triviel: som reproduktion af kunsten er den ligeså interessant som enhver anden.

Hvad det her omhandlede stykke angår, da er det ægte tysk såvel i sine fejl som i sine fortrin. Det hører væsentlig til situationsstykkerne, thi det er situationen, der udvikler sig, karaktererne ikke, og disse sidste er som en følge heraf noget løst tegnede, når undtages kongen, der træder frem i næsten plastisk klarhed.

Stykkets indhold er i korthed følgende: Kronprins Fredrik har fra sit exil afsendt sin ven, arveprinsen af Bayreuth, til det preussiske hof for i nærheden at undersøge de forholde, hvorunder hans moder og søster der befinder sig. Allerede ved synet af den sidstes portræt, hvilket kronprinsen er

i besiddelse af, er han bleven forelsket i hende og inden kort gengælder hun denne kærlighed. Kronprinsen af England har imidlertid anholdt om hendes hånd og understøttes af den intrigante og ærgærrige preussiske dronning. Dette giftermalsprojekt strander imidlertid, og den engelske gesandt, der er prinsen af Bayreuths gode ven, antager sig nu dennes sag; adskillige vanskeligheder stiller sig imidlertid ivejen, dog — disse bortryddes og det hele ender med en forlovelse.

Dette anlæg er i høj grad simpelt og naturligt, samt derhos grundet pa en kombination af lutter historiske fakta. Fredrik den første træder os imøde ganske som den strenge og ra soldat, som vi alle kender fra historien; men det hårde og kantede ved hans karakter har forfatteren pa en smuk made vidst at formilde uden at træde sandheden for nær. Han viser os ham som en sand fader for sit folk, som en ægte repræsentant for det trohjertige gammeltyske væsen ligeoverfor den franske flitterkultur fra Ludvig XIV's tid, der dengang overalt i Europa gjorde sig gældende, endvidere som en velmenende familjefader, der oprigtigen vil sines vel, omendskønt hans fremgangsmade just ikke er den lempeligste.

Jeg har rigtignok et par gange hørt den bemærkning, at man i det her omhandlede stykke ikke får noget anskueligt billede af datidens ånd, fordi det preussiske hof var en abnormitet. Denne indvending har imidlertid intet at betyde. Hin abnormitet ytrede sig jo netop som en modsætning til det normale, og følgelig er dette sidste i almindelighed negativt tilstede og kan således ligefuldt anskues. Dronningen er en skærende kontrast til sin gemal, prinsesse Wilhelmine er en elskværdig ung

dame. men heller ikke synderlig mere; prinsen af Bayreuth er en ægte typus for sin tids kavalerer, og Sir Hotham en fuldstændig Englænder, der vel er beredt til at hjælpe sin ven, men ingenlunde taber „bomuldsinteressen“ af sigte.

Stykket savner, på grund af det om det tyske drama anførte, en viss enhed, hvortil også de hyppige sceneforandringer bidrager, men har dog mange fortrinlige enkeltheder, hvoriblandt især kan mærkes de to underhandlingsscener med den engelske gesandt, samt scenen i tobaksselskabet, når undtages „ligtalen“, der er aldeles udramatisk, og endelig hele femte akt, imod hvilken jeg kun har at indvende, at den unødigen udhales efterat stykkets knude er løst.

Som dramatiske mangler ved stykket fremhæves trommeslagningen på og udenfor scenen, samt anlægget af scenen i første akt, hvor kongen taler udenfor, medens dronningen, prinsessen og arveprinsen gennem hver sin dør meget belejligt stikker hovederne ud for at lytte, alt eftersom talen angår enhver af dem især; endvidere scenen, hvori prinsessen forkyndes arrest, — hun holder en tordnende tale til dragonerne, men standser ved hvert punktum for at lade sin kammerjomfru snakke sig efter munden, hvilket er højst unaturligt. Eckhoffs optræden er vel i og for sig en ret smuk episode, men burde dog heller have været udeladt, da den står uden forbindelse med det øvrige.

Hr. Jørgensens udførelse af hovedrollen er aldeles mesterlig, og uagtet han altid fremtræder som en udmærket kunstner, så synes han dog her aldeles at have overtruffet sig selv; illusionen er fuldstændig, intetsteds mindes man om, at det er en dramatisk reproduktion man har for øje; thi den

gamle soldaterkonge står lyslevende for os. Mad. Rasmussen udfører sit parti med den finhed, som man i deslige roller aldrig savner hos denne skuespillerinde. Jomfru Klingenberg lægger al sin elskværdighed for dagen, som hendes rolle tilstår, og er i det hele taget heldig. Stykkets øvrige karakterer fremtræder kun gennem antydninger, og det synes overhovedet som om forfatteren har trukket altfor store veksler på folks historiske kundskaber. At skuespillet ved den første opførelse lod adskilligt tilbage at ønske, er såre naturligt.

Men nu lidt om vort teaterpublikums forhold til stykket! Dersom det for øjeblikket ikke havde været en modesag at stå i opposition til teaterdirektionen og de „danske" skuespillere, så havde man her havt en passende anledning til at udtale sin erkendtlighed både mod direktionen og skuespillerne uden at træde sin æstetiske samvittighed for nær. Men nej, — derfor tog man sig nok iagt! Stykket høstede sågodtsom intet bifald, når undtages de steder, hvor forfatteren slår noget over i det burleske f. eks. dragonernes indmarschen med suppeterrinen og uldstrømperne, samt kongens optræden uden kjole og benklæder. Og hvad mon vort naive publikum på det sidstnævnte sted jublede over? Ingenlunde over at kongen af Preussen i sine bare underbukser modtog prinsen af Bayreuth, uagtet denne situation dog er kunstnerisk komisk; men over at se hr. Jørgensen i dette kostume på scenen, for det var jo så inderlig morsomt!!!

Teaterdirektionen har således ved valget af dette stykke vistnok ikke tilfredsstillet publikums smag, eller rettere dets smagløshed, men netop derfor må man være direktionen dobbelt taknemmelig. Og dette publikum fordrer en national scene! Isandhed,

skulde denne og publikums øvrige fordringer til teatret for øjeblikket tilfredsstilles, så „godnat, I muser!"

Dog om vore udsigter til en national scene forbeholder vi os i en følgende artikel nøjere at udvikle os.

Huldrens Hjem.

Originalt skuespil i tre akter med sange og kor.

Huldrens hjem! — der er unægtelig noget visst hjemligt i denne titel, noget visst tiltalende, som efter alle rimelige slutninger synes at måtte sikre stykket en varig plads på repertoiret og i de teaterbesøgendes yndest; men — forfatteren spår og publikum rår, siger jo et gammelt ordsprog, og således gik det da også dennegang.

Idet tæppet går op, befinder vi os i en dejlig fjeldegn; baggrunden dannes af fjelde fra Hardanger, foran disse ses lavere ase fra Østlandet og i forgrunden et pynteligt toetages bondehus, som gennem hele stykket benævnes „hytten". Denne toetages, rødmalede og tækkede hytte tilhører Guttorm, ejeren af Søndre-Li, ham vi ser siddende på bænken i sjællandsk bondedragt, samtalende med naboen, Arve fra Nordre-Li.

„Ja, ja," siger Arve, „min søn skal nok få sig en jente;" og dette er jo ganske i sin orden; thi hvilken fader tviler vel på, at hans søn kan få, hvilken pige det skal være, og Guttorm har da hellerikke noget herimod at indvende; — men så kommer den forbandede klausul: „da opsiger jeg de penge, jeg har staende i din gard, Guttorm! og sa er du bragt til betlerstaven; altsa, enten giver

du din datter Astrid til min søn Halvor, eller også må du gå fra gård og grund." Her kunde man gøre det spørgsmål, om det stemmer med Arves karakter at ville gifte sin søn med en pige, hvis fader han ejer med hud og hår? Jeg er bange for, at dersom forfatteren havde ladet Arve råde sig selv, så havde han taget pengene og derpå set sig om andetsteds efter en svigerdatter, som medbragte en klækkelig medgift. Men så havde han jo ikke fået noget med huldrens hjem at skaffe, — altså, det gik ikke an.

Guttorm står der nu, som vi ser, i en slem knibe; det er, som man nok kan tænke sig, en slem omstændighed at måtte gå fra gård og grund, og da der ingen anden redning er, så giver han endelig sit minde til giftermålet. Men nu kommer Helge, Guttorms hustru, til, — hun er et kraftigt kvindfolk, som nok véd, hvor skabet skal stå; hun vil på ingen måde vide noget af det påtænkte svogerskab, og Arve bortfjerner sig for at lade ægtefolkene komme til enighed. I den derpå følgende samtale oplyses man om, at Guttorms fostersøn, skoleholderen, bærer kærlighed til Astrid, og at hans fader for ti år siden er bleven myrdet i præstesæteren, et afsides liggende sted, som ingen siden den tid har vovet at betræde, og som benævnes huldrens hjem, fordi huldren af og til skal lade sig se deroppe. Nu kommer Astrid og Sigrid til, den sidste er en liden skelm (det er hende, som ligger til sæters i Riis's idyl), derpå indfinder Arve sig, ledsaget af Halvor, som vender tilbage fra en byrejse. Han er drukken og begynder straks på sit frieri til Astrid; men Sigrid, der imidlertid har stillet sig i et vindu i „hyttens" øverste stokværk, svarer ham i en spottevise, hvorpå fader og søn går fortørnede bort, truende med hævn.

Nu optræder skoleholderen; han anholder om

Astrids hand, men Guttorm, der er ængstet af Arves trudsler, giver ham afslag. Skoleholderen, der er forelsket, erklærer, at ingen magt i verden skal adskille ham fra den, han elsker, og Astrid, der ligeledes er forelsket, siger naturligvis det samme. Nu bryder uvejret løs; den gamle lyser forbandelsen over dem begge og forbyder dem nogensinde mer at komme for hans øjne, hvorpå han går tilsengs (det er nemlig langt på aftenen).

For skolemesteren og Astrid er der naturligvis ikke længere noget hjem; han må derfor se sig om efter et andet sted, hvor han kan undervise hende i kærlighedens abc, og man ser dem begge stige opad fjeldet i baggrunden, idet tæppet falder og første akt dermed er forbi.

I anden akt har vi samme scene for os: vi må nu tænke os 4 uger forløbne siden tæppet gik ned. Guttorm, som vi sidst forlod i meget slet humør, sidder nu noksa gemytlig mellem familje og naboer ude på tunet; thi det er just jonsokskveld iaften. Sæterpigerne, som vi i første akt sa dragende tilfjelds, er nu pludselig komne tilbage, endskønt det, som sagt, endnu kun er midtsommer; nu ja, sæterpiger er jo også altfor poetiske væsener til at ikke en forfatter skulde fristes til at håndtere dem med poetisk licents. Snart ordner grupperne sig og en national ballet (også kaldet „springedans") gives tilbedste, derpå følger en national stevkamp, og efterat aftenen således er tilbragt i fryd og gammen, bryder man op og enhver går til sit.

Nedad bjergene i den fjerne baggrund stiger nu skolemesteren som vejviser for en ung student, der er på en fodvandring mellem fjeldene og som skolemesteren nu skal anvise natteherberge i Guttorms hytte. Skolemesteren er, som vi véd, forjaget fra sit fosterhjem og tør ikke for alt i verden komme

for sin plejefaders øjne: ikke desto mindre sætter han sig ganske ugeneret pa en bænk udenfor hytten, passiarende med studenten, som gør publikum opmærksom pa, at hans vejviser ikke er som andre skolemestere, men at man ikke skal bryde sig derom: thi at der gives skolemestere som denne, det kan man nu selv overbevise sig om. Skolemesteren giver derpå sin historie tilbedste og ytrer formodning om, at Arve og Halvor er hans faders mordere. Denne meddelelse griber studenten med begærlighed, han er jurist og har stor lyst til her at gøre sit prøvestykke. Efterat denne sag er aftalt, begiver skolemesteren sig bort og studenten går endnu en tidlang frem og tilbage i den dejlige aften for at indånde den forfriskende luft, der vifter ham imøde fra bagtæppets fjelde.

Nu træder Sigrid ud af lavedøren med et vandspand i hånden. Derinde har pigerne, som skik og brug er om jonsokskvelden, tre gange gået baglænds rundt karret og derpå steget ned i vandet for at få deres tilkommende kærester at se. Det samme eksperiment har naturligvis også lille Sigrid lyst til at foretage; men derinde på låven? — nej, fy! der er det altfor mørkt: herude må det være. Uden at bemærke studenten sætter hun altså spandet under et træ, bag hvilket han har stillet sig, og begynder sin skæbnesvangre vandring; — skal hun vove at se i spandet eller ikke. — jo, et kraftigt tiltag, og hvad ser hun? et smilende ansigt vinker hende imøde nede fra bunden. Hvilken overraskelse? Straks efter kommer studenten frem, og nu er da overraskelsen endnu større. Sigrid tænker naturligvis først på troldskab, men et kraftigt kys overbeviser hende snart om, at hun har at gøre med et menneske af kød og blod. Alt er nu godt og vel mellem dem, men så kommer Halvor, og straks opstår der mundhuggeri mellem ham

og studenten. Den sidste leder talen hen på skolemesterens fader og bestyrkes mere og mere i formodningen om, at Halvor er morderen, hvorfor han også omsider ligefrem beskylder ham. Halvor går med trudsler om hævn, og studenten ledsager Sigrid ind i hytten. Nu følger en scene mellem skolemesteren og Helge, hvori man oplyses om, at Astrid, hvem hele bygden tror død, opholder sig på et skjult sted, hvorfra hun ikke tør vende tilbage, forinden Guttorms hårde sind er formildet; men dertil er der ingen udsigt, — han raser endnu lige vildt og tilskriver hougafolket og de underjordiske alle sine viderværdigheder. Helge finder det derfor nødvendigt at sætte ham på den hårdeste prøve ved selv at forlade ham og begive sig op til datterens skjulested; dette iværksættes også; hun og skolemesteren stiger opad fjeldet i baggrunden, og dermed er anden akt tilende.

Tredje akt begynder med forfærdeligt spektakel; bønder og bondepiger har samlet sig med trommer, bjælder, horn og allehande lydende instrumenter for efter gammel skik at mane Helge og Astrid ud af hougafolkets klør, thi efter Helges forsvinden er mistanken falden på disse, og nu går toget for sig til præstesæteren. Arve og Halvor er derpå skjulte vidner til en samtale mellem studenten og skolemesteren; den første af disse ytrer, at han nu er på det rene angående mordet og at han, såsnart han har undersøgt stedet, hvor det foregik, vil skride til retsforfølgelse mod morderne. For disse er der altså ingen tid at spilde; det gælder at være den første på pladsen deroppe, og da, mener Halvor, skal hans gode rifle afgøre sagen. Arve gør indvendinger, men forgæves; han må give efter og begge iler afsted.

Nu optræder Guttorm, der er dybt rystet ved Helges forsvinden; præsten, der ledsager ham, be-

brejder ham i strænge ord hans adfærd mod Astrid. om hvem det nu viser sig, at hun ikke er Guttorms datter, men ligesom i de tyske romaner, bragt ham af en gammel jæger, der tilligemed barnet efterlod en klækkelig sum penge og derpå gik sin vej uden at nogen vidste, hvorfra han kom eller hvorhen han gik. Præsten erklærer Astrid for sin broderdatter og fordrer hende tilbage af Guttorm; denne er sønderknust, men præsten byder ham at følge sig, alt skal endnu blive godt.

Scenen henflyttes derpå til præstesætren, et øde sted mellem klipper og skove. I baggrunden ser vi en hytte (dog kun på én etage, samt uden paneling). Arve og Halvor kommer ind, den første bevæbnet med gevær; fra den modsatte side nærmer skolemesteren og studenten sig: — Halvor er rasende, han vil skyde dem begge ned, Arve træder imellem for at forhindre det; i samme øjeblik åbnes hyttedøren i baggrunden og en dejlig kvindeskikkelse viser sig med brudekrone på hovedet, hvorefter døren atter lukkes.

„Huldra!" råber Halvor forfærdet. Geværet går af og Arve styrter til jorden, dræbt af sønnens skud.

Nu opstår forvirring og larm; Halvor, der har dræbt sin fader på samme sted, som denne tvang ham til at deltage i den første udåd, ser heri skæbnens hævnende arm og styrter sig i fossen, der bruser udover klipperne i nærheden.

Præsten og Guttorm kommer nu også til, hr. Hagen bæres ud af statisterne og atter åbnes døren til huldrens gådefulde hjem. Derinde står Astrid i bryllupsdragt og Helge ved hendes side. Almindelig glæde og forbauselse. Den lykkelige Guttorm har naturligvis ikke længer noget at indvende mod forbindelsen mellem skolemesteren og Astrid (hvilket da hellerikke vilde have nyttet, eftersom præsten

allerede i hemmelighed har viet dem.) Studenten siger, at han vil bygge og bo heroppe i bygden. og herover blir Sigrid uendelig glad, endskønt hun ikke selv véd hvorfor; derpå overkommer der studenten en pludselig lyst til at drikke en skål; man skaffer ham altså et glas, og nu istemmer han sangen:

„For Norge, kæmpers fødeland!“

Snart synger den hele forsamling med og under et trefoldigt hurra falder tæppet.

Dette er det hovedsagelige indhold af det nationale skuespil „Huldrens hjem“. Man behøver ikke at gå dybt i sagen for at bemærke, at det nationale kun er noget udenpåhængt, som ingenlunde berører stykkets grundvæsen. Til denne nationale flitterstads må henregnes stevkampen, springdansen, skældsordene og dialektudtrykkene, som vel kan blænde den ubefæstede, men som før den kritiske undersøgelse viser sig i al sin tomhed og kerneløshed: thi hvad er det vel, som denne skal indeslutter? Et sujet, der er intet mindre end nationalt: eller hører det måske til vort folkeliv, at gamle jægere drager om på bondegårdene, efterladende sig små pigebørn, som derpå efter 16—18 års forløb kræves tilbage af den rette ejermand*). Ligeså unational er den hemmelige vielse samt præstens eksperimenter med at prøve og styrke Guttorm i tro og kristendom.

*) Man tilgive ordet „ejermand“, thi præsten siger jo, at Astrid er hans broderdatter, — men med al respekt for den værdige præstemand må jeg tilstå, at jeg har ham højligen mistænkt for at have været en stor strik i sine yngre dage, og at pigebarnet således er ham nærmere beslægtet, end han ligefrem vil vedgå.

Vor nationale dramatiske literatur står derfor ligeså langt nu som før opførelsen af „Huldrens hjem". Og anderledes vil det hellerikke blive, sålænge forfatterne ikke forstår at skelne virkelighedens fordringer fra kunstens, sålænge de ikke besidder smag nok til at afslibe de rå kanter af virkeligheden, forinden den, reproduceret som digterværk, indfattes i kunstens ramme. Og da vil de også begribe, at det nationale i kunsten ingenlunde fremmes ved en smålig kopieren af scener fra hverdagslivet; da vil de indse, at den nationale forfatter er den, der forstår at meddele sit værk hin grundtone, der klinger os imøde fra fjeld og dal, fra li og strand, men fremfor alt fra vort eget indre.

Nogle bemærkninger fremkaldte ved P. I. Stubs teateropsatser.

Det er en naturlig og almindelig anerkendt sætning, at overalt, hvor en kunstnerisk stræben skal kunne åbenbare sig, må tillige forudsættes en kritisk virksomhed, hvis opgave det er at sammenholde ideen med produktionerne, hvorpå kritikeren har rettet sin opmærksomhed. Overlades den kunstneriske udvikling til sig selv, så vil den enten såre langsomt bevæge sig i den retning, der af det naturlige instinkt anvises som den sande, eller endog stå fare for at forvilde sig på afveje, hvis endemål sent eller tidligt er kunstens egen negation. Derfor er det altså, at kritiken skal optræde; thi i denne indeholdes som en absolut betingelse, hvad kunstnervirksomheden i og for sig mangler, nemlig en bevidst erkendelse af de grundsætninger, hvorpå kunstnervirksomheden er bygget; men det er ikke nok, at kritikeren har klargjort sig det abstrakte kunstbegreb, — han må også være sig bevidst, hvilke fordringer der stilles til den specielle retning af kunsten, mod hvilken han har vendt sig. Kun på et sådant standpunkt blir det muligt for kunstdommeren at udfylde sin plads og at virke til gavn for kunsten og

dens sande og berettigede udvikling: i modsat fald må kritikeren synke ned til en unyttig og tom demonstreren, en omsigslåen med hverdagsfraser, der vel kan have gyldighed som almindelige abstraktioner, men som ingen gider lægge sig på hjerte, da de ved at anvendes på et konkret tilfælde nok-som røber deres indre tomhed og kerneløshed.

Dette dilettantismens sikre kendemærke bibringer os kun altfor snart den sørgelige erkendelse, at kritiken hos os befinder sig på et såre beklageligt standpunkt: thi næsten overalt vil vi støde på denne abstrakte teoretiseren, undtagen hvor kritiken gør det endnu værre ved at slå over i modsætningen og, istedetfor at levere en begrundet dom, opvarter med sin egen subjektive formening, mod hvilken enhver naturligvis kan opstille sin egen som ligeså berettiget: „Denne bog er god." — „skuespiller A. var fortrinlig", — „B. spillede slet", — således lyder de formler, hvorefter såmange af vore kunstdommere brygger deres tyndtøl, medens det sjelden eller aldrig falder dem ind at undersøge, om ideen og kunstpræstationen er kommensurable størrelser eller ikke, og dog er dette til syvende og sidst kritikens eneste opgave.

Men ligesom denne kritiske uformuenhed åbenbarer sig i enhver gren af kunsten, så fremtræder den dog i sin handgribeligste nøgenhed, hvor talen er om dramatiske præstationer, og dette har sine gode grunde; thi idet skuespilkunsten på engang kommer til objektivitet både gennem tid og rum, stiller den sig derved virkeligheden nærmere og fremtræder med større anskuelighed end f. eks. musiken, der finder sit medium i t i d e n, eller maleriet og skulpturen, der åbenbarer sig gennem r u m m e t. Heraf følger da, at såmangen, der føler sig ukaldet, når det gælder at udtale sig om de sidstnævnte

kunster, fuldt og fast tror, at han er på sin rette hylde som dramatisk kunstdommer; han griber da pennen, og når han i det vide og brede har påpeget uskønne armbevægelser, fejlagtig betoning osv., så står han i den naive tro, at en virkelig kritisk afhandling har fået sin tilværelse. Denne uskyldige mening kunde man nu vistnok gerne lade den kritiske skribent beholde, dersom der ingen fare var for, at den kunde øve nogen indflydelse på publikum og de kunstnere, mod hvilken den såkaldte kritik er rettet; men således forholder det sig desværre; thi publikum, der kun blir sig den kunstneriske produktion bevidst gennem den umiddelbare følelse, kræver af kritikeren en redegørelse for de indtryk, det har modtaget, og er på grund af det ukritiske standpunkt, hvorpå det ifølge sin natur må befinde sig, altfor tilbøjelig til at underskrive den mening, der lydeligt udtaler sig, og hvis objektive gyldighed det ikke formår at bestride. Hos kunstneren vil den uberettigede kritik, hvad enten den er rosende eller dadlende, have til følge, at han enten lader sig påvirke deraf og således føres ind på en afvej, eller at han fatter for den kritiske korrektion en foragt, der er langt farligere for hans udvikling, end en fuldstændig mangel på kritik, da denne altid mere og mindre vil afhjælpes ved kunstnerens egen instinktmæssige takt for det sande og rette.

Efter disse indledende bemærkninger skal vi gå over til at undersøge, hvorvidt de deri opstillede fordringer til en berettiget kritik er fyldestgjorte af hr. Stub.

Under titel af „Et besøg i Nationalteatret" begynder den række af teaterrecensioner, der har fremkaldt nærværende linjer, og som forsåvidt fortjener at påagtes, som de hos mangen ubefæstet, der, uden tilstrækkeligt personalbekendtskab, tror i forfatterens

videnskabelige udvikling at have den fornødne garanti for holdbarheden i hans kritiske påstande, let kunde grundfæste en skæv anskuelse af kunsten, et resultat, der så meget lettere kan forudsættes, da de her omhandlede opsatser er de første af en mere detaljeret natur, vore blade har indeholdt om Nationalteatret.

Forfatteren indleder sin afhandling med den bemærkning at han, ved i Kristiania at læse „Stiftstidendens“ hule lovtale over vor unge scene, havde fattet en viss mistillid til institutionen; uden specielt at kende de artikler, der her tilsigtes, må jeg dog være ganske enig med hr. Stub i, at „Stiftstidendens“ optræden for teatret neppe har været af den ønskeligste beskaffenhed, ligesom dets interesser, ialfald i den senere tid, kun mådeligt har været varetagne af pressen, thi vel har „Bergenske Blade“ og „Stiftstidenden“ jevnlig diskutteret teatrets anliggender, men deres spalter har neppe nogensinde været åbnede for en grundig og fordomsfri kritik, og om den literære prostitution, „Teatervennen“, kan der naturligvis ikke være tale, uden forsåvidt man må beklage, at den måske spærrer vejen for dygtigere kræfter. Men hr. Stubs og min enighed kan desværre ikke blive af lang varighed; thi når han udtaler sig over det glædelige i, at publikum før opførelsen af „Fjeldeventyret“ afholdt sig fra at istemme nationalsangen, fordi den nationale følelse, der skulde vækkes ved selve stykket og spillet, derved vilde allerede i forvejen være bleven fremkaldt næsten til overmål, og man vilde i en begejstringsrus have lagt meget i spillet og stykket, som slet ikke fandtes deri, — man vilde således være bleven hildet og fangen i sine følelser, — så må jeg hertil bemærke, at forfatteren i disse ord har udtalt en aldeles grundfalsk anskuelse af publikums forhold til kunsten.

Havde publikum udgjort en ublandet samling af kritikere, vilde forfatteren upåtvilelig have været i sin ret; thi kritikeren har kun at rådspørge sin uhildede fornuft; følelsen har hos ham ingen stemme, men med hensyn til publikum forholder det sig, som forhen bemærket, aldeles omvendt, og da den dramatiske fremstilling udelukkende beror på illusionen, medens intensiteten i denne ganske er afhængig af modtageligheden af det gemyt, hvorpå den skal virke, så indser jeg ikke det forståelige i anvendelsen af midler, der hos publikum må forudsættes at fremkalde den størst mulige modtagelighed. Forfølger man konsekvenserne af denne forfatterens påstand, kommer man til de forunderligste resultater: en digter skulde ikke kunne bedømme et nationalt emne, en maler skulde ikke kunne fremstille et billede af fædrelandsk natur, fordi beskuerens „nationale følelse" derved vilde fremkaldes, og hans dom over det absolut kunstneriske i produktet således tabe sin gyldighed. Forøvrigt kan jeg gerne indrømme, at en afsyngelse af nationalsangen, i og for sig betragtet, måske vilde have været mindre taktmæssig, men når jeg indrømmer dette, så har jeg dertil ganske andre grunde end de, hr. Stub opstiller.

Efter at have givet tilbedste forskellige fortolkninger af scenens motto, „der gav ham noget at studse på, før teppet gik op", begynder forfatteren sin egentlige kritik over „Fjeldeventyret". Man venter sig nu naturligvis, at han først i flygtige træk giver os et anskueligt totalbillede af stykket, således som digteren har villet have det opfattet, og dernæst sammenholder dette med udførelsen: men istedet herfor får vi kun at høre, at „Marie . . . fremstillede sig som en ung dame, ganske blottet for åndelig livlighed og uden ynde i sine bevægelser", at „midten af stykket gik over scenen som begyndelsen, og

enden som midten". — Således fortsætter forfatteren: dette er altså kritik! For hvem skriver han da? For publikum kan det ikke være; thi enten er dette enigt med ham, og så behøver han jo ikke at fortælle, hvad det allerede véd, eller også er det af en modsat mening, og i så fald siger det naturligvis nej til forfatterens påstande og bliver ved sin egen tro. Heller ikke for skuespillerne kan hans kritik være bestemt; thi hvad nytte kan disse høste af en dom, der kun er negativ? Hvad kan det f. eks. nytte hr. Bruun at blive gjort opmærksom på, at han i lensmandens rolle „lignede en rask og væver kaptejn af middelalderen, der har tilbragt nogle år på landet", (om denne „raske og vævre kaptejn" siger forfatteren forøvrigt, at „hans spil var dorskt og søvnigt"!!), næste gang giver hr. Bruun måske ikke sin rolle som nogen kaptejn, uden derfor at have truffet det rette. Skal kritikeren optræde belærende for skuespilleren, så må han gøre denne begribeligt, hvorledes hans rolle skal gives, og ganske tie stille med, hvorledes den ikke skal gives: thi derved opnår han kun at gøre skuespilleren usikker istedetfor at befæste ham. Men desuagtet fortfarer forfatteren stadigt på samme vis: „scenen mellem studenterne gik ynkeligt"; ligger der her nogen vejledning for skuespillerne til næste gang ikke at give denne scene „ynkeligt"?

Dog, det vilde blive for vidtløftigt at fremføre flere beviser på den negativitet, der går gennem denne kritik, hvori han kun nedriver, uden at være istand til at bygge op. Mod slutningen af opsatsen søger forfatteren at gøre skuespillerne begribeligt, at han kun har havt deres vel for øje, idet han har villet vække dem til „selverkendelse". og forkynder dem, „nye, bedre, dygtigere kræfter, mere stærke til udholdenhed og selvfornægtelse, vil afløse dem". Jeg

vil ikke drage forfatterens ærlige vilje i tvil, men at han ikke har fyldestgjort de fordringer, man med føje kan gøre til en kritiker, tror jeg at have godtgjort; skulde jeg imidlertid fejle heri, så håber jeg, at opsatserne i Bergenske Blade nr. 400 og 404 vil afgive tilstrækkeligt stof til en fuldstændigere bevisførelse, — men hermed får jeg at bie, indtil hr. Stub næste gang optræder som dramatisk kritiker.

Poul Stub som dramatisk kritiker.

Under forudsætning af, at P. Stub snart igen skulde få isinde at optræde som teaterkritiker, endte jeg min foregående opsats mod ham med det løfte, også at underkaste hans kritiske artikler i Bergenske Blade 400 og 404 en drøftelse, såfremt det af mig anførte ikke måtte være tilstrækkeligt til at erklære ham, som teaterkritiker, for kassabel. Med denne fortsættelse var det dog, som jeg også antydede, min hensigt at vente, indtil P. Stub havde fået en ny „kritik“ istand, forat han deri kunde opstille det system, hvorpå hans kritiske arbejder er grundede. Da imidlertid min ærede ven i den sidste uge har beskæftiget sig med journalistiske afhandlinger af en anden natur, har jeg grund til at formode, at det endnu vil vare nogen tid, inden han fortsætter sin kritiske virksomhed, og det er derfor måske det retteste straks at indfri mit løfte; jeg skal fatte mig i korthed og derpå imødegå hans „bedømmelse“ i Bergenske Blade nr. 411.

P. Stubs anden teateropsats handler om „Familien Riquebourg“ og „Michel Perrin“. Han indleder afhandlingen med den besynderlige bemærkning, at han ved at udtale sin „dom“ over udførelsen af „Fjeldeventyret“, idet han på samme tid ytrede sig over Nationalteatret i almindelighed, derved unægte-

lig havde forpligtet sig til oftere at ytre sig over teatrets præstationer. Uagtet min ærede ven finder, at denne „forpligtelse“ unægtelig påhviler ham, må jeg dog for min egen skyld benægte, at der i hans første optræden ligger nogen forpligtelse til at fortsætte; forholdt det sig nemlig således, som hr. vennen behager at formene, så måtte jo jeg i analogi hermed, ved at korrigere hans tre første opsatser, have forpligtet mig til at tilrettevise ham så ofte han for fremtiden måtte behage at divertere sig selv og publikum som kritiker, — og hertil har jeg sandelig ingen lyst; thi visstnok skal jeg altid være rede til at gå ham tilhånde med nyttige vink og vejledninger, når sådant skønnes at være altfor påtrængende nødvendigt; men at påtage mig dette møjsommelige hverv som absolut forpligtelse, kan jeg ingenlunde indgå på. Jeg tror også, at P. Stub uden risiko kunde have ladet sin formentlige gældsforpligtelse til publikum henstå uafgjort; det gamle ordsprog: „hvor intet er, har kejseren tabt sin ret“, vilde have øvet en altfor slående virkning, til at nogen skulde forsøge på at gøre fordringen gældende. Men P. Stub er nu engang således, publikum får derfor trækkes med ham, og jeg må følge ham videre i hans kritiske labyrint. Da imidlertid Bergenske Blade i sin anmærkning til P. Stubs sidste artikel har underkendt hans kritiske afhandlinger, hvilket for det fornuftige publikum visselig var, som bladet siger, ufornødent, så nærer jeg frygt for, at maske også Stiftstidenden kunde være utilbøjelig til at se formeget af sine spalter fyldte med de stubske tirader; jeg vover derfor ikke at udhæve alle hans bommerter og lignende karaktermærker *en masse* (d. e. opsatserne i deres helhed), men må indskrænke mig til dem, der er mest iøjnespringende og mærkelige.

Om mad. Bruun som Hortensia i „Familien Riquebourg“ gør P. Stub således følgende geniale bemærkning: „En staende manér hos hende var, at hun, hvor hun skulde vise sig greben eller overvældet af en smertelig følelse, tog med handen til panden. Det lod virkelig til, at mad. Riquebourg under sadanne omstændigheder ikke havde andre manérer at disponere over, og det havde hun dog sikkerlig. Men lad mig udtrykke mig rigtigere. Mad. Riquebourg havde ingen manérer at disponere over; man kunde ligeså godt sige, at manérerne disponerede over hende; hun var ét med sine manérer.“ Hvilken mærkelig opdagelse! Men, alvorlig talt, højstærede hr. ven, har De aldrig bemærket det samme fænomen hos andre end mad. Riquebourg? — Når en mand vilde give sig til ivrigt at demonstrere, at sneen på den og den dag var hvid, så måtte ufejlbarligt de fleste fatte så sine egne tanker om ham, og når min kritiske ven fremhæver, som noget mærkeligt ved mad. Riquebourg, hvad der tilhører enhver karakter, og uden hvilken al dramatisk fremstilling vilde være umulig og utænkelig, så vil læseren visselig spile sine øjne op, læse nok engang og derpa blive højligen forundret (nb. hvis han ikke i samme øjeblik erindrer sig, at tiraden er af Poul Stub).

Hvad er nemlig meningen med den megen tale om, at mad. Riquebourg er ét med sine manérer osv.? Den rimeligste hypotese var nu vistnok den, at tiraden er meningsløs; men denne vil jeg ikkedestomindre lade fare, idet jeg antager, at forfatteren måske har villet sige: mad. Riquebourgs mimik betinges af karakterens sjælelige indhold, således som dette gestalter sig under de vekslende sindsaffekter, for hvilke hendes manérer, hende selv ubevidst, fremtræder som et adækvat udtryk. Men Herregud! er nu dette noget at gøre slige ophævelser over, eller

fremstille som noget særeget ved mad. Riquebourg? Det er jo noget. der kan siges om enhver karakter. men som intet fornuftigt menneske gider sige. fordi det følger af sig selv.

Lidt længere nede fortæller kritikeren, at Riquebourg er en rå, ufin og kejtet mand. „der drikker snapser med sin tjener. Denne side af hr. Riquebourgs væsen gengav hr. Falsen vel.“ Hvorvidt det kan kaldes en side af Riquebourgs væsen. at han drikker snapser med sin tjener, vil jeg overlade til min ærede vens overvejelse; jeg må kun bemærke. at hans kritik blir temmelig subtil. når han indlader sig på at afgøre, enten skuespilleren drikker sin snaps med naturlighed eller ikke; — sligt ligger dog igrunden udenfor kunstens gebet.

Derpå heder det: „Hvor Riquebourg er rolig. vilde hr. Falsen have spillet godt, dersom man ikke havde mærket, at han ret hyppigt faldt hen i tanker. og så ved en viljesakt ligesom tog sin ånd i kardusen for at vække den“. Nu må det dog indrømmes. at når en skuespiller „ret hyppigt falder hen i tanker“. og „tager sin ånd i kardusen for at vække den“. så spiller han slet. Dette. siger P. Stub. gjorde Falsen; men hvis han ikke havde gjort det. vilde han have spillet godt; — meget muligt; men dette er dog en egen måde at kritisere på. Dog endnu værre blir det. når han siden siger: „Noget fortjenstligt ved hr. Falsens spil var hans bestræbelse for at holde det inden det naturliges grænser“. Nu vil jeg vistnok indrømme. at hvad P. Stub selv angår, så kan han gerne „ret hyppigt ligesom ved en viljesakt tage sin ånd i kardusen for at vække den“. uden at han derfor overskrider. hvad der for ham er det „naturliges grænser“, men han må dog betænke, at vi i denne henseende ikke alle er Jyder for Vorherre. og at mangt og meget

kan være naturligt for en selv uden derfor at være det for andre.

P. Stub går nu, efter en hel del mindre interessante bemærkninger, over til at omtale „Michel Perrin“. Her finder han, at hr. Bruun spiller godt. Da denne pastand er rigtig, må den formentlig af vanvare eller ved en uagtsomhed fra forfatterens side have indsneget sig i opsatsen, og jeg skal derfor ikke videre omtale den. Endelig kommer han til udførelsen af Thereses rolle, og den, som med opmærksomhed har iagttaget det dybsindige alvor, hvormed kritikeren hidtil er gået frem, ser nu, at fyren pludselig blir vims og smilende, den sure, spekulative mine forlader ham, – gamle Poul Stub tripper om på haneben. Her viser altså forfatteren, at han i praksis forstår at gennemføre den temmelig besynderlige sætning, som han senerehen forfægter, nemlig at en kritiker må være påvirket af „sine følelser“. Det gamle menneske slår altså gækken løs og læsper en hel del smukke ting om den unge skuespillerindes „sødhed“, „behagelige udvortes“, hendes „livlighed, uskyldighed og naivitet“. Som privat mandfolk har nu P. Stub vistnok ret til at sige alt dette; men fra det øjeblik, han stiller sig til publikums tjeneste, idet han fremtræder som kritiker, bør han smukt holde alle passioner udenfor sagen, og som jeg før har sagt ham, ikke lade sig påvirke af sine „følelser“. Det synes også som om min ven selv har følt, at hans kritiske værdighed har staet i fare for at lide skibbrud, thi neppe er han færdig med første akt, forend han ligesom ved en viljesakt pludselig tager sin ånd i kardusen for at vække den, og nu må jfr. Johannesen i anden akt undgælde for alle de smukke ting, han har sagt hende i første. Hun er nu ikke længer hverken „sød eller tækkelig at se på“, men derimod „kejtet“

og „ubehagelig"!! Ja, der kan De selv se, højstærede, hvorledes kritikeren løber i snaren, når han lader sig lede af sine „følelser".

Om hr. Prom som Bernard gør kritikeren den bemærkning, at „han er ganske og aldeles blottet for fransk esprit", og motiverer dette derved, at „den er hverken i hånd eller fod". Min kritiske ven tror altså, at et menneskes åndelige dispositioner nødvendigvis må findes i hænder og fødder eller også intetsteds; her har nok atter hans subjektivitet bragt ham i vildrede. Om hr. Bucher som Desaunais heder det blandt andet: „Noget naragtig, en smule Vigtigper er han unegtelig også. Ved at fremstille denne side af hans væsen, slog hr. Bucher gækken for meget løs. Nu, naturens medium er vanskeligt at iagttage". Denne i og for sig temmelig væsentlige anke mod hr. Bucher synes kritikeren forøvrigt ikke at lægge synderlig vægt på; han véd visstnok også altfor vel, hvor vanskeligt det er at holde „naturens medium", når man er „noget naragtig og en smule Vigtigper".

Ved kritiken over „Coliche" skal jeg ikke videre opholde mig; hovedpersonen karakteriseres som „pæreforelsket". For folk, der ikke er så stive i den erotiske terminologi som P. Stub, kunde dette udtryk måske tiltrænge en smule definition.

I kritiken over „Kærligheds drømme" løser forfatteren et vigtigt problem angående den dramatiske plastik. Efter at have fremført adskillige anker mod mad. Bruuns armbevægelser, opkaster han sig nemlig det spørgsmål: hvorledes skal en dame behandle sine arme, når hun i længere tid står uvirksom på scenen? Her spidser man naturligvis øret; thi denne sag har af dramaturgerne været behandlet med megen vidtløftighed, uden at man alligevel finder nogen tilstrækkelig ledetråd deri. Men for min kritiske

ven er sligt kun et smørrebrød; han besvarer opgaven med sand lakonisk korthed på følgende måde: „Som fastnaglede kan hendes arme aldrig være." — Ja, har ikke nu vore skuespillerinder fået vejledning nok i dette punkt, så véd jeg ikke. Når de blot passer på, at armene ikke hænger som fastnaglede, så må jo spillet nødvendigvis blive ganske fortræffeligt. Skulde min ærede ven endnu ville påstå, at hans kritik ikke er negativ? Skulde han fremdeles ville påstå, at han har sagt skuespillerne, hvorledes de skal spille, og ikke, hvorledes de ikke skal spille. Hr. vennen gør visst bedst i ikke at komme med flere benegtelser, det kunde ellers let falde mig ind at komme med flere beviser, hvorpå der sandelig ikke er nogen mangel.

Om hr. Bucher siges det, at hans ånd ligger bunden i et råt og ubearbejdet stof, men Poul Stub mener dog, det lod sig gøre at vække den „ved ånd". Desværre får vi ikke at vide, om dette middel er praktikabelt; thi, efter hvad kritikeren lidt nedenfor fortæller, vågnede hr. Buchers ånd ulykkeligvis af sig selv længere ud på aftenen, medens han spillede Edvard Frank i „Ægtemandens repræsentant". Ved at omtale Claus Petersen i sidstnævnte stykke bemærker kritikeren, at han er et svagt hoved, hvilket han selv med oprigtighed beklager — „men han er intet fæ, neppe engang en dumrian."

Dette er nu ikke min mening; men da talen er om svage hoveder osv., så indrømmer jeg villig, at P. Stub er en autoritet, mod hvilken det ikke er rådeligt at træde i skranken.

Efter at have fremhævet disse enkelte steder i P. Stubs teateropsatser som yderligere beviser på hans ubrugbarhed som kritiker, skal jeg nu gaa over til kortelig at besvare hans artikel i Bergenske

Blade nr. 411 (opsatsen i nr. 410 er, som man vil have set, skrevet i en utilregnelighedstilstand, der gør ethvert genmæle overflødigt).

Hvorledes bør en afhandling af Poul Stub begynde? Naturligvis med en latterlighed, og dette er da ogsaa denne gang ærligt og samvittighedsfuldt iagttaget. Poul Stub begynder nemlig med at bebrejde mig „ukyndighed i matematikens første elementer“, fordi jeg efter hans mening har forvekslet begrebet „kommensurabel“ med „kongruent“. Jeg har sagt, at kritikeren har at undersøge, hvorvidt ideen er kommensurabel med kunstpræstationen, og dette siger jeg fremdeles: den simple mening af disse ord er naturligvis, at det er kritikens sag at iagttage, hvorvidt præstationen er beandet af den kunstneriske ide. Hvis jeg havde betjent mig af Stubs udtryk „kongruent“, så vilde jeg, som man snart skal se, have sagt en dumhed; thi da var meningen blevet den, at kritikeren har at påse, hvorvidt kunstpræstationen falder sammen med ideen, d. e. fremtræder som et absolut adækvat udtryk for denne. I sandhed! man må være en fuldstændig Poul Stub for at fremsætte en sådan påstand, og den ærede forfatter burde have betænkt sig lidt, før han bebrejdede mig ukyndighed i matematiken, måske kunde han da have undgaet at afgive et så eklatant bevis på sin egen totale uvidenhed i kritikens og en fornuftig kunstopfatnings „første elementer“.

Min skelnen mellem subjektiv og objektiv kritik synes at have været ganske ufattelig for Stub; han mener, at al kritik er mer eller mindre subjektiv. Havde han sagt, at kritiken aldrig kan være subjektiv, så vilde jeg måske til en viss grad have givet ham ret: thi, strengt taget reducerer al subjektiv kritik sig til individuelle formeninger, og opgiver

derfor sin ret til gyldighed hos publikum. Ved objektiv kritik forstår jeg naturligvis den kunstneriske dom. der motiveres ved anskuelser, hvis sandhed er begrundet i tingenes eget væsen, og som derfor ikke kan rokkes. Dette udtalte jeg allerede første gang tydeligt nok. men min ærede ven har gabet derpå, som koen på en rød port, og i forvisningen om sin egen ufejlbarhed har han behaget sig i at kalde mine anskuelser „ufordøjede"; hvad hans modbemærkninger angår, da har disse altfor megen lighed med visse „fordøjede" substanser, til at det skulde falde mig ind at retorkvere beskyldningen.

I anledning af min påstand, at kritikeren ikke har at raadspørge sin følelse, men kun sin „uhildede fornuft". forlyster min ærede modstander sig med at udskælde mig. Ikkedestomindre må jeg vedblive med min påstand: thi også her griber jeg P. Stub i en begrebsforvirring. Han tænker rimeligvis her på det umiddelbare skøn. som, mere eller mindre klargjort, findes hos ethvert individ, og som ganske rigtig har sit udspring fra følelsen, hvilket jeg også i min foregående opsats har sagt. Men herom er jo ikke talen på dette sted, her tales om den kritik, der fremtræder med retmæssig fordring på almengyldighed, og da den nødvendigvis må være produkt af reflektion. så er det ikke så let at indse, hvad den har med følelsen at bestille. Mon det skulde være en instinktmæssig selvopholdelsesdrift, der bevæger P. Stub til så ivrigt at protestere mod „den uhildede fornuft" som kritikens basis?

P. Stub anker over, at jeg i mine bemærkninger til hans første opsats ikke har citeret hans ytringer i deres helhed: dette er sandt. men ulykken er for kritikeren den, at hvad jeg har forbigået er ligeså skævt og urigtigt. ligeså intetsigende, som

hvad jeg har citeret. Herom kan enhver, der har lyst. overbevise sig ved at sammenholde vore opsatser. Forresten undlader han at besvare adskillige af mine bemærkninger; således tier han ganske stille med, hvorledes det kunde gå til, at hr. Bruun spillede lensmand Østmo „som en rask og væver kaptejn“, medens „hans spil var dorskt og søvnigt“. Det vilde være interessant at se disse to sætninger bragt i harmoni af forfatteren. Han er ellers noget dristig, når han benægter sandheden af en „tirade“, der findes i slutningen af min foregående artikel; dog, tilføjer han meget viseligt, vil han ikke citere de ord hos ham, der har givet mig anledning til den „usande fremstilling“. Forresten findes stedet i B. Bl. nr. 395, der vil det let ses, hvor det usande og urigtige stikker. Mod slutningen af sin sidste artikel siger P. Stub: „Summa summarum af Ibsens ytringer er, at han benegter min kompetence som teaterkritikus“. Ja, det ved Gud jeg gør, højstærede! — Denne sætning er den fornuftigste i hele Deres skriveri! Jeg håber forresten, at min benegtelse nu ikke er grundet på blotte „ytringer“ alene, men at de fremlagte beviser må anses tilstrækkelige til at motivere den. Skulde imidlertid P. Stub endnu ikke have fået troen i hænderne, så har jeg den fornøjelse at kunne meddele ham, at jeg endnu har stof nok i baghånden til en ny og gennemgribende undersøgelse af hans virksomhed, og hermed tager jeg for denne gang afsked med min kritiske ven.

Om kæmpevisen og dens betydning for kunstpoesien.

(1857.)

I.

Om fordums kunst er kæmpevisen fast det eneste mindesmærke, der gennem tiderne med alle deres omskiftelser er vedblevet at føre et friskt og kraftigt liv i folkets bevidsthed. Ved mundtlig overlevering er kæmpevisen gennem århundreder gået fra slægt til slægt, vistnok efterhånden forvansket, som man under slige omstændigheder vel kan tænke sig, men dog i sin grundtone bevaret. Det egentlige folk, der her som andetsteds har stået udenfor al ligefrem påvirkning af kunstpoesien, har i sin visedigtning fundet et tilfredsstillende udtryk for sit indre liv; det ejer i denne en form, der åbenbarer dets åndelige indhold anskueligt for enhver. Kæmpevisen er ikke digtet af nogen enkelt, den er summen af hele folkets digteriske kræfter, den er frugten af dets poetiske begavelse.

Denne objektivitet, der danner et grundtræk i kæmpevisens karakter, og som således afgiver en målestok for folkets fordringer i denne henseende, er måske egentlig grunden til at mængden hidtil

har stået fremmed ligeoverfor den største del af vor nationale kunstpoesi. Den digteriske subjektivitet har for folket ingen betydning; det kærer sig ikke om digteren, men kun om hans værk, forsåvidt det i dette genkender en ejendommelig side af sit eget jeg. Folket ligner ikke vor tids teatergængere, der kun søger teatret, så ofte de der har anledning til at pirres af en ny situation eller spændes af en ny intrige. Skal det nye tiltale folket, så må det i en viss forstand også være gammelt, det maa ikke opfindes, men genfindes, det må ikke fremtræde som fremmed og afstikkende i den forestillingskreds, der er folkets fædrenearv, og hvori den nationale kraft for største delen hviler; det må ikke skænkes som et udenlandsk husgeråd, hvis brug er ukendt og som ikke passer ind i det vante stel: det må gengives som et gammelt familjestykke, som vi havde glemt, men som vi mindes, såsnart vi får øje derpå, fordi allehånde minder er knyttet dertil, — minder, der ligesom lå i vort indre og gærede dunkelt og ubestemt, indtil digteren kom og gav dem ord.

Hermed være det naturligvis ikke sagt, at digteren ej skulde forholde sig udviklende ligeoverfor folket — tvertimod; — men han skal give råderum for dets trang til selvvirksomhed, han skal hente råstoffet ud af folket selv, så kan han deraf forarbejde, hvad han lyster. Trangen til digterisk selvvirksomhed er nemlig et særkende for hele den germaniske stamme, og herfra skriver sig, at kun enkelte kunstformer er i sandhed folkelige hos denne stamme, medens de øvrige former gennem civilisationen er blevne de dannedes ejendom alene, og endnu den dag idag står døde og fremmede ligeoverfor det egentlige folk. Anderledes forholder det sig med Grækerne og Romerne, og anderledes forholder det sig fremdeles med de romanske folkeslag, Italienere,

Spaniere og Franskmænd. Ingen af disse nationer besidder en folkepoesi, der svarer til vore kæmpeviser. Disse sydlandske folk digtede ikke selv, de havde sine digtere og sangere; sydboen lod sig og sin fortid forherlige gennem sine kunstnere, nordboen forherligede sig selv; sydboen lod sig besynge, nordboen var selv både digter og sanger. Ariost, Tasso, Cervantes, Calderon osv. stod over deres landsmænd og i en viss forstand også over deres tid; den nordiske digtning derimod udsprang som en naturlig frugt af tidens overfylde; den blev et udtryk for det rigeste og bedste folket har i sit eget indre, — og heri ligger den store forskel. I hine Sydens digtere var ligesom deres hele nations digteriske evne koncentreret, og folket blev ligeoverfor dem kun en tærende stand, tilhørere, ikke medarbejdere. I dette passive forhold til kunsten hos Sydens folk ligger også blandt andet grunden til, at plastiken dersteds fremtræder som en så væsentlig kunstform; billedhuggeren og maleren giver så omtrent et helt og holdent, et handgribeligt udtryk for den tanke, der foresvævede dem; de fordrer, for at forstås, mere beskuelsen end egentlig selvvirksomhed hos betragteren. Det samme gælder også for en stor del om den dramatiske kunst. Ingen af disse kunstformer er derfor i egentligste forstand bleven national hos os; nordboen finder sig ikke ganske tilrette indenfor disse skranker, hvor han ej efter egen lyst kan bygge videre paa det allerede givne; han vil ikke se sine fantasifostre, sine egne begreber og forestillinger gengivne fuldfærdige med kod og blod fra nogen andens hånd, han kræver kun omridsene til tegningen, selv vil han lægge sidste hånd på værket, alt efter sit eget behov; han vil ikke som sydlændingen, at kunstneren skal pege hen på sit værk og vise, hvor centrum ligger, — centret vil

han selv søge, og det ikke paa nogen foreskreven vej, men gennem den radius, som den individuelle afskygning af folkekarakteren betegner for ham som den nærmeste.

Til dette visedigtningens udspring fra folket selv knytter sig naturligvis også en større inderlighed i tilegnelsen. Viserne er for os ikke en blot og bar gave, ikke noget udenfra tilkommet; de er et bygværk, hvortil hver enkelt af os føler at have båret sin sten, forsåvidt vi enkeltvis sporer i os en gnist af den ånd, der beliver det hele. Visedigtningen er ikke ligesom troubadour-poesien en selvstændig, begrænset side af den nationalitet, hvori den hører hjemme; den er en væsentlig bestanddel i alle vort folkelivs fortoninger, den har kastet sit ejendommelige skær over dem alle, har vokset sig ind i dem alle, og har derfor også holdt sig frisk i en forholdsvis meget længere tid, medens hin hensygnede med de betingelser, tidsomstændigheder osv., der vakte den tillive.

Der er imidlertid noget underligt ved dette som ved ethvert produkt af folkets umiddelbare digtertrang; det synes som om den mundtlige overlevering var den eneste, hvorunder det frit kan udvikle sig og føre et stedse forynget liv i folket; det synes som om den stivnede, optegnede form ikke er gunstig for meddelelsen, som om der i denne form var sat en skranke mod hin tildigtning og omdigtning, som kæmpevisen tiltrænger for stedse ung og frisk at overgives fra slægt til slægt. Går kæmpevisen over i bogverdenen, så vil den også på samme tid og i samme mon ophøre at leve på folkets tunge og stille sig for os i et ganske andet lys; på prent blir kæmpevisen gammel og grå, ja gammeldags med, om man så vil, — på folkets læber har den intet med begrebet alder at skaffe, det levende ord

er for den, hvad Ydunsæblet var for Aserne, det ikke blot nærer, det fornyer og forynger.

Det er imidlertid et held, at disse optegnelser er gjorte, og vel vilde det være, om flere blev foretagne, medens det endnu er tid. Folkets digteriske produktionsperiode tør vel noget nær anses for at være forbi, og er sommeren tilende, så må en tørret urtesamling agtes bedre end slet intet. Med den stigende civilisation aftager den nationale ejendommelighed, der er en grundbetingelse for al folkepoesi; for at kunne digte kræver folket endvidere en kraftig, stærk og bevæget tidsalder, rig på begivenheder og fremtrædende personligheder, rig på mænd, i hvilke flere eller færre af dets ejendommeligheder har potenseret sig; thi ligesom folket digter ud af sig selv, således digter det i grunden også kun om sig selv. det synger kun, når det i sit indre bærer på mere end det kan råde med, mere end det tiltrænger til dagligt behov. Alle disse betingelser for en levende folkedigtning kan tiden og forholdene ikke længer tilvejebringe, og derfor må også kæmpevisen ophøre at være folkets ejendom i samme forstand som før. Nødvendigheden af og trangen til en fortsat produceeren gør sig ikke længer gældende, og dermed er visedigtningen afskåret i sin rod; dens enkelte produkter kan vel ophevares i hukommelsen, i erindringen endogså; men derfor blir den dog ligefuldt som en blomsterkost i vandglasset, tilsyneladende frisk kan den en tid lang holde sig, men livstråden er overklippet, forplantelsesevnen ikke længer tilstede. Visedigtningen har været en frugt af folkets poetiske overfylde, herefter kan den kun blive en genstand for dets viden.

Men som det går med alt, der bærer et åndeligt livsmoment i sig, så går det også med kæmpevisen, — den dør ikke med døden. Som folkedigt-

ning i egentligste betydning har den vel på det nærmeste ophørt at være til, men den rummer dog i sig betingelserne for en ny og højere tilværelse. Den tid vil komme, da den nationale kunstpoesi vil søge hen til visedigtningen som til en uudtømmelig guldgrube; lutret, tilbageført til sin oprindelige renhed og hævet gennem kunsten vil den da atter slå rod i folket. Begyndelsen er allerede gjort med sagaen: Oehlenschlägers geni anede nødvendigheden af en national grundvold for den nationale digtning, og det er på dette princip hans hele virksomhed er bygget. At Oehlenschläger kaster sig over sagaen og ikke over kæmpevisen var en naturlig følge af forholdene under hans første fremtræden: sagaens betydning var allerede erkendt, ikke uvæsentlige forskninger var anstillede over dette emne. Saxos værk var udbredt i oversættelse, og som modsætning til den smagsretning, der skulde bekæmpes, var vel også sagaen mere skikket end kæmpeviserne. Disse var visstnok også ved Anders Vedels og Peder Syvs udgaver tilgængelige for almenheden, hvorhos Sandvig og Nyerup allerede i 1780 og 84 havde udgivet et par hefter; men dels forudsattes netop en smagsreform som den oehlenschlägerske for at gøre visedigtningens betydning indlysende og hæve den til mere end en blot og bar „lidelig tidsfordriv“, og dels og fornemmelig blev dens ejendommelige poetiske grundtone først ret indlysende for os, efterat den romantiske skole havde udviklet sig i Tyskland og begyndte at få indflydelse også på Skandinavernes kunstneriske bevidsthed, hvilket først fandt sted efter Oehlenschlägers optræden. Vistnok hentede han allerede i sin første digterperiode stoffet til et par af sine bedste dramatiske arbejder, „Axel og Valborg“ samt „Hagbart og Signe“ fra kæmpeviserne, men det synes som om han ikke har lagt nogen særlig

vægt på den forskellige behandling, kæmpevisen kræver ligeoverfor sagaen; han har i disse to tragedier visstnok leveret mesterværker, men også noget ganske andet end det de tilsvarende viser giver os. At hine værker desuagtet blev til, hvad de er, må (naturligvis foruden digterens geniale begavelse) tilskrives den omstændighed, at kæmpevisen i en langt højere grad end sagaen egner sig til dramatisk behandling. Sagaen er et stort, koldt, afsluttet og indesluttet epos. i sit inderste væsen objektivt og fremmed for al lyrik. Og det er i dette kolde. episke lys at sagatiden står for os, det er i denne storartede plastiske skønhed dens skikkelser drager os forbi. Således og ikke anderledes kan og må sagatiden opfattes af os: thi enhver periode afspejler sig for efterslægten alt efter beskaffenheden af de overleveringer. hvorigennem den blir bekendt.

Skal nu digteren ud af dette episke stof skabe et dramatisk arbejde, så må han nødvendigvis bringe et fremmed element ind i det givne materiale, han må bringe det lyriske ind deri; thi som bekendt er dramaet en højere forbindelse af lyrik og epos. Men herved forrykker han stoffets oprindelige forhold ligeoverfor beskueren; den tid og de begivenheder, der havde fremstillet sig for os i den abstrakte plastiske formskønhed, gengiver digteren os nu som et maleri. med farver, med lys og skygge, og vi finder os ikke tilrette med det indhold, som vi havde vant os til at betragte igennem et helt andet medium. Formedelst den dramatiske behandling træder vistnok sagatiden i et nærmere forhold til virkeligheden, men det er netop dette den ikke skal: statuen vinder ikke derved. at den gives naturlig hudfarve. hår og øjne.

Disse heraf følgende uundgåelige misligheder har heller ikke efterladt ganske umærkelige spor i

Oehlenschlägers dramatiske værker; et spørgsmål turde det imidlertid blive. om ikke meget deraf kunde være undgået, ifald digteren havde valgt en anden, til stoffet mere svarende sprogform. En „Hakon Jarl“ i prosa turde vel gennem Oehlenschlägers pen blevet fuldt så poetisk som en i vers; i det ringeste vil det visselig engang i tiden erkendes, at den femfodede jambe ingenlunde er den hensigtsmæssigste til behandling af skandinaviske emner fra fortiden; dette versemål er nemlig aldeles fremmed for vor nationale metrik, og det er dog kun gennem en national form, at det nationale stof fuldstændigen kan komme til sin ret.

Sagaen er, som allerede bemærket, helt og holdent episk; i kæmpevisen derimod er det lyriske tilstede, visstnok i et andet forhold end i dramaet, men tilstede er det dog, — og den dramatiske digter, der henter sit stof fra viserne, behøver altså ikke at lade stoffet undergå en slig forandring, som den, der henter sit fra sagaen. Denne omstændighed er en væsentlig fordel, der sætter digteren istand til nærmere og inderligere at optage i sit værk spejlbilledet af den tid og de begivenheder, han behandler; han kan derved (hvis han ellers mægter det) fremstille sine helte for beskueren således som denne allerede kender dem fra folkedigtningen selv. Hertil kommer endvidere, at visernes rummelige metrik tilsteder mange friheder, der er af stor betydning for den dramatiske dialog, og det tør derfor være utvilsomt, at denne poetiske kilde i en nærmere eller fjernere fremtid flittigen vil blive benyttet af kommende digtere, der bygger videre på den af Oehlenschläger lagte grundvold; thi at hans virken kun må betragtes som en grundvold for kommende værker er indlysende nok, og heri ligger ingenlunde nogen forringelse af hans hæder; det er jo netop et

særkende ved alt godt og skønt, at det ikke er noget i og for sig selv afsluttet, men at det rummer i sig spiren til en end højere fuldkommenhed. Den nationale kunstpoesi i Norden begyndte med sagaen, nu står kæmpevisen for tur; Oehlenschlägers behandling af sagaen er en genial musikers variationer over et folkeligt tema; den dramatiske behandling af kæmpevisen kan blive folkemelodien selv, kunstmæssigen behandlet og kunstmæssigen udført.

Ihvorvel sagaens optegnelser falder indenfor den kristelige periode i Norden, så er dens poesi dog væsentlig hedensk, derfor vil den også som stof frembyde sig langt bekvemmere til behandling i den antike græske stil end i den, der betegnes som den moderne kristelige. Af denne grund er også utvilsomt Oehlenschlägers „Balders død" lykkedes ham bedre end hvilketsomhelst af hans øvrige dramatiske værker. Når jeg ovenfor har brugt udtrykket saga, så må jeg her gøre opmærksom på, at jeg under denne benævnelse ikke blot forstår de historiske overleveringer, men også de mytiske sagn og sange. I modsætning til disse må kæmpevisen betragtes som væsentlig kristelig; den rummer visstnok et hedensk moment i sig, men dette er her tilstede på et ganske andet og højere stadium end i de mytiske sagn, og herved er det, at kristendommens poetiske affødning, romantiken, åbenbarer sin indvirkning på visedigtningen. Asadyrkeren, som ikke kendte troens magt, hvor forstanden glipper, konstruerer sig en verden med fuldstændig ophævelse af de fornuftmæssige love; i denne blev derfor alt, men følgelig også intet, overnaturligt, og således hjalp han sig, således vidste han at forsone troen med fornuften. Den romantiske livsanskuelse derimod går en anden vej, den hylder Shakespeares sætning: „At der findes mere mellem himmel og jord, end filosoferne véd af

at sige": den indrømmer det fornuftmæssige sin ret og sin gyldighed, men ved siden af, over og gennem dette går mysteriet, det gådefulde, det uforklarlige, det kristelige, om man så vil, thi kristendommen er jo selv et mysterium: den prædiker selv troen på de ting, „der ikke kan begribes". Herved er det, at de mytiske sagn i sin grundtone adskiller sig fra kæmpevisen; hint forholder sig til denne som fablen til eventyret: fablen kender ikke det mirakuløse, eventyret har sin rod deri.

Det er denne på én gang sanselige og oversanselige verden, som kæmpevisen opruller for os. I mange af viserne fremtræder Asalærens helte og begivenheder som det væsentlige indhold, men da stedse i et nyere tilsnit, stedse under en mere eller mindre udpræget kristelig form. Tor og hans kampe med Turserne, Sigurd Fafnersbane og hans bedrifter, Tyrfing-sagnet osv. er altsammen kendeligt nok under de middelalderlige dragter og navne: fra guder og sagnhelte er personerne nedstegne til at blive kæmper og drabelige riddersmænd; men man fejler visseligen, nar man søger grunden til denne forvandling enten i folkets religiøse følelse eller i nogen politisk og kirkelig tvang fra de styrendes side. Myterne vedblev rimeligvis at leve blandt folket længe efter at kristendommen havde fundet indgang, og det tør vel være tvilsomt, om anskuelsen af denne var klar og ren nok til at døde troen på fædrenes guder. De mange tilsyneladende berøringspunkter mellem den ældre og nyere lære gør det tvertimod sandsynligt, at begge i en lang tid har bestået jevnsides i og med hinanden, og at den kristelige lære i førstningen måske virkede mere ved sin civiliserende kraft end egentlig som religion. End ikke præsterne, den nye læres forkyndere, havde opfattet forholdet med tilstrækkelig klarhed, end ikke disse mægtede at løs-

rive sig fra de arvede traditioner: istedenfor at prædike Asernes ikkun indbildte tilværelse, istedenfor at forkynde deres tilintetgørelse med den tro, der opgav dem, fremstillede de dem som onde, fiendtlige magter, farlige for den nye lære og dens bekendere. Intet under altså, at de gamle vætter var sejge, thi de havde et godt fodfæste. Hellig Olaf kunde længe nok mane dem i sten til dommedag, — de vedblev dog at leve i folkets bevidsthed og tro, og der er de forblevne tilhuse lige ind i vore dage.

Udenfra er det altså ikke at myterne har modtaget det præg, hvorunder vi i kæmpeviserne genfinder dem. Ydre påvirkning kunde måske have kuet, ja tilintetgjort denne åndelige arv fra fædrene; men efter eget tykke at give dem et forandret præg, dertil vilde aldrig nogen tvang være mægtig nok; folket lader sig ingensinde nøde til gennem århundreder at digte og synge i gåder og i dunkle omskrivninger, hvis rette betydning snart måtte gå tabt. Således kan visstnok pressen til en tid påvirkes af trykkende censurforholde, men et folk aldrig.

Nej, hvad der ledede folket ind på den i visedigtningen angivne bane var ikke nogen påvirkning udenfra, men en tilskyndelse af dets egen ubevidste kunstneriske takt; det var ikke den religiøse, men vel den æstetiske følelse, og denne er aldrig misvisende for en nation, således som den kan være det for det enkelte individ. Folket klædte ikke sine mytehelte i den middelalderlige stads, fordi det gennem kristendommen havde tabt den rette opfatning af Asalæren, dens ånd og dens væsen, — men vel fordi den romantiske kunstanskuelse, som ved kristendommen gik ind i folkets bevidsthed, ikke tilsteder nogen fortsat digterisk producering i den antike hedenske retning; derfor måtte stoffet forvand-

les, derfor måtte det gøres bekvemt som materiale for den nye kunstform.

Nu kun et par ord om kæmpevisernes lyrik. Foruden at denne er tilstede i visens epos på samme underlige måde som metallet i metalsaltet, findes den også som et særeget, fra visens øvrige bestanddele udskilt moment, i omkvædet. Omkvædet er for kæmpevisen, hvad forspillet er for et musikstykke; det betegner den stemning, hvormed digtningen skal annammes. Men denne lyrik er ikke af nogen subjektiv natur, den har ikke sin rod i digterens ejendommelighed. Digteren meddeler ikke derved tilhøreren noget af sin individuelle rigdom, han vækker kun til bevidst liv, hvad der lå drømmende og gærende i folket selv; hans poetiske begavelse ligger væsentlig i et visst klarsyn for hvad folket vil have udtalt og i en viss evne til at give denne udtalelse en form, hvorunder folket lettest genkender det udtalte som sit eget.

Af det her fremførte vil det formentlig være klart, at jeg ingenlunde har indviklet mig i nogen modsigelse, idet jeg tidligere nævnte kæmpevisen som digtet af folket selv, og nu skelner mellem dette og digteren. Forholdet er her det samme som med sagaen: også denne skylder naturligvis enkeltmand sin første optegnelse; men denne optegnelse, den form, hvori den har nået til os, stod i den nøjeste samklang med folkets opfatning. Kæmpevisen har imidlertid i det lange tidsrum, hvori den levede frisk på folkets læber, aldrig været nedskreven, og derfor er det ikke her så let som med sagaen at komme efter, hvad der er oprindelig digtning og hvad senere tider har tilføjet eller borttaget. Såmeget er imidlertid visst, at visedigtningen, selv i den forhutlede tilstand, hvori den nu forefindes, røber en ren og bestemt kunstform, at et korrekt

versemal ved en noget forandret ordstilling almindeligvis lader sig tilvejebringe, og at, som professor Petersen i sin danske literaturhistorie har påvist, det samme er tilfældet med rimordene.

Det stærkeste vidnesbyrd om åndeligt slægtskab mellem de enkelte grene af den store germaniske stamme foreligger os i kæmpeviserne. Den skandinaviske, den tyske, den engelske og den skotske visedigtning bærer væsentlig det samme grundpræg, ihvorvel dette hos de forskellige folkeslag fremtræder under en forskellig farvetone, alt efter beskaffenheden af de lokale forholde og den lod, visedigtningen gennem tiderne her eller der var underkastet. I Tyskland synes viserne tidligere at være blevne en privilegeret klasses ejendom; gennem vandrende sangere blev de til en kunstpoesi, der kun lod sig høre på ridderborgen, medens de ufrie stænder, borgere og bønder, i taushed stred for det daglige brød, undertrykte og forkuede og som det synes berøvede trangen og evnen til at synge. Tidsforholdene bevirkede imidlertid en tilbagegang, og det lader som om visedigtningen atter nedsteg fra ridderborgen til folkets beskednere bolig, som om dette atter optog i sig sin arv fra fædrene, som om visedigtningen atter blev en virkelig national ejendom, men da rigtignok kun på anden hånd. Omtrent det samme har utvilsomt fundet sted i Danmark og Sverige, i Norge derimod ikke. Nordmanden har aldrig, således som brødrefolkene, kendt til en skarpt begrænset kaste-inddeling; bonde og ridder betegnede aldrig hos os to modsætninger, men kun to virksomhedsformer. Dette i forbindelse med landets afsondrede beliggenhed, folkets forholdsvis ringe berøring med den øvrige verden, og endelig den med Nordens kæmpeånd så vel stemmende naturomgivelse og dennes indvirkning på folkekarakteren er alt-

sammen let forklarlige grunde til at den norske kæmpevise har kunnet beholde et sa antikt præg, medens f. eks. de danske og svenske viser lider under en mangesidig udviskning af det oprindelig karakteristiske i sprog og tone, og derved synes at tilhore en forholdsvis langt nyere tid.

Men ligesom grundtonen i hele den germaniske visedigtning hovedsagelig er den samme, således er ogsa stoffet for en stor del hentet ud fra meget nær beslægtede forestillingskredse. I den skandinaviske visedigtning genfinder vi blandt andet, under mer eller mindre kendelige skikkelser, heltene fra det tyske national-epos Niebelungenlied, ligesa fra Rolandslied osv. Ridderlig færd, kvinderov og kvindehævn, kamp med drager og lindorme, eventyrlige rejser til troldenes hjem, der tænktes at ligge langt mod nord, strid med trolde og dværge, der boede i bjergene og hougene og radede over umadelige skatte, — dette og meget mere synes især at have udgjort yndede emner for den folkelige digtning; rent historiske personer og begivenheder behandledes langt sparsommere og i den norske visedigtning sågodtsom slet ikke.

Kæmpeviserne i den form, hvori de foreligger os, bærer, som tidligere bemærket, et stærkt middelalderligt præg, og det synes som om vore fortidsforskere af denne grund samstemmer i at sætte visernes forfattelses-periode fra sagatidens ophør og indtil reformationen. Nogenlunde enig synes man ogsa at være i forklaringsgrundene til de samme eller ialfald lignende visers udbredelse blandt alle de germaniske folkeslag. Dette skal være sket ved oversættelser fra det ene sprog til det andet; men ingen af disse forklaringer synes mig at bære nogen indre sandsynlighed i sig.

Skulde kæmpeviserne i tiden have aflost skalde-

poesien, så måtte de vel også i ånd og indhold have været en affødning af denne; men større modsætninger kan neppe tænkes. Skaldepoesien, således som den har formet sig på sine sidste dage, altså umiddelbart foran kæmpevisernes opblomstren, var som bekendt nedsunken til et komplet åndløst formvæsen, en skal uden kerne; for skalden kom det ikke an på nogen digterisk begavelse, men kun på en rummelig kramkiste, til opbevaring af de arvede, traditionelle vendinger, udtryk og billeder; hans poesi var kun et genfærd fra fortiden, hylstret for en ånd, som for længe siden var bortvegen, som ingen længer troede på og som ingen længer forstod. I Frankrig besidder man noget lignende i den eftergjorte antike tragedie; men som det gik med denne der, så gik det med skaldepoesien her: til en viss grad fandt begge kunstarter et slags udbredelse indenfor enkelte kredse af samfundet, men dybt og inderligt at gro ind i folket, at indforlive sig i dettes tænkesæt, dertil har ingen af dem været istand. Skaldepoesien var et kunstigt fabrikat, visedigtningen en kraftfuld, levende frugt; skaldekvadet forfærdigedes, kæmpevisen digtedes.

Af dette stivnede formelvæsen, der udgjorde skaldepoesiens *conditio sine qua non*, findes heller ikke spor tilbage i kæmpevisen. Visstnok besidder også denne sine stedse tilbagevendende udtryk og billeder, men at disse i oprindelse ikke skriver sig fra skaldekvadene, vil enhver lettelig kunne overbevise sig om. I skaldekvadet findes ikke spor af lyrik; begivenhederne, som deri berøres, er egentlig ikke beregnede på at virke ved fremstillingsmåden, denne var hovedsagelig stedse den samme; hvad skalden havde for øje, synes ene og alene at have været omsorgen for på den foreskrevne måde, sirligt og regelret at frembære sin lovprisning for denne eller

hin helt, til hvis forherligelse kvadet skulde tjene, og hvis gavmildhed, vel at mærke, ofte var det, der især begejstrede ham.

Og af dette golde træ skulde kæmpevisens friske, levende blomsterflor have udfoldet sig! Aldrig! Det vilde ialfald have været en forplantelse uden nogetsomhelst tilsvarende eksempel. Af en åndløs kunstpoesi kan aldrig en livskraftig folkelig digtning udspringe. Langt rimeligere er det da at antage, at begge kunstarter har bestået jevnsidigen med hinanden lige op i den forhistoriske tid, og kæmpevisens forvandlings-periode, dens overgang til den romantiske form, hvori vi kender den, falder i dette tilfælde sammen med skaldepoesiens sidste dage, altså med den tid, som man (visseligen fejlagtigt) antager for visedigtningens første barndom. Thi at kæmpevisen ikke har nået til os i sin oprindelige skikkelse kan neppe betviles; mange indre vidnesbyrd fra viserne selv tyder hen på et nært slægtskab med Eddadigtene, der vel heller ikke er forhånden i urformen. Visernes inderlige tilknyttelse til de mytiske emner gør det ikke usandsynligt, at hele gudelæren engang langt, langt tilbage i oldtiden har været udtalt og udbredt blandt folket i ældgamle kvæder, der ligesom danner skeletterne for vore kæmpeviser. Ved kristendommens indførelse og ved digtningens deraf følgende overgang til den romantiske kunstform samt endelig ved tidsandens forskellige præg i de efter hinanden følgende perioder, har hine oldkvad undergået flere eller færre forvandlinger, indtil de endelig som „kæmpeviser“ standser ved reformationen, efter hvilken tid de neppe er synderlig påvirkede. Selv med de såkaldte historiske viser turde det samme være tilfældet, selv disse turde måske igrunden kun være en omdigtning af ældre mytiske kvæder. Alt dette er især i de norske viser påtageligt nok; nogen

nærmere bevisforelse i det enkelte vilde imidlertid her blive for vidtløftigt; jeg skal derfor kun indskrænke mig til at henvise til Landstads samling, hvor man visselig vil finde bestyrkelse for, hvad her er fremsat.

II.

Tør det nu altsa antages, at visedigtningen under vekslende former har levet pa folkets læber lige fra den forhistoriske tid, så svækkes ingenlunde denne antagelse derved, at sagaen intet melder om tilværelsen af en sådan digtning. Skaldepoesien, der udviklede sig samtidig med den ældre (hedenske) visedigtning, var en kunstpoesi, visedigtningen derimod folkepoesi; at sagamanden altsa alene tog hensyn til hin og oversà denne, ma ingenlunde forundre nogen af os, der véd, at det samme i en langt nyere tid har gentaget sig næsten lige ind i vore dage Det må desuden ikke forglemmes, at visedigtningen ved sit i den tid visstnok helt igennem hedenske indhold anstændigvis ej kunde hue den oplyste og lærde sagamand, omend folket fandt behag deri. At også s a g a e n i sin p o e s i var hedensk undgik naturligvis optegnerens opmærksomhed, eftersom e m n e t her intet havde med Asernes og myteheltenes forherligelse at gøre ligesom i kæmpeviserne, og at benytte skaldekvadene som bevissteder kunde endnu mindre forurolige hans samvittighed, thi vel var ogsa disse hedenske både i form og indhold, men forskellen lå i, at medens gudeverdenen i kæmpeviserne vedblev at føre et friskt og beåndet liv, sa var skaldepoesien allerede dengang, som tidligere bemærket, nedsunken til blotte formler og floskler, der sandelig ikke skulde forarge

nogen. Dette gælder da især de yngre skaldekvad: hvad de ældre og bedre angår, så havde disse naturligvis som kunstprodukter i datidens lærde verden en anseelse, der vel måtte opveje alle andre hensyn.

Forholder det sig nu så, at kæmpeviserne kun er at betragte som en nyere form for oldtidens mytiske digtninger, så behøver vi ikke at ty hen til formodningen om oversættelser for at forklare os udbredelsen af de samme viser blandt alle de germaniske stammer. Denne forklaring er desuden tvungen nok og i mange punkter langtfra tilstrækkelig til at belyse fænomenet. Først og fremst er der liden indre sandsynlighed i, at en digtning, der i den grad som kæmpevisen mægtede at slå rødder i folkets inderste liv, ikke skulde være fremspiret sammesteds, men indpodet ved overførelse fra fremmed jordbund. I hvilken periode i fortiden skulde vel f. eks. Nordmændene følt nogen trang til gennem danske, svenske eller tyske kvæder at forherlige begivenheder, som på ingen måde greb ind i deres egne forholde, eller til at besynge mænd, der kun var dem bekendte gennem fiendtlige sammenstød? Og hvorledes skulde endog blot tilværelsen af hine kvæder være kommen til vore forfædres kundskab? Samkvemmet mellem folkeslagene i de dage var sandeligen ikke af den beskaffenhed, at nogen udveksling af åndelige skatte derved skulde fremmes. Hertil kommer desuden, at det, man har kaldt oversættelser, kun højst uegentlig kan benævnes således: det er snarere gensidige indbyrdes uafhængige behandlinger af det samme stof. Bortset fra det urimelige i, at en rig, mundtlig literatur, der søger sin livskraft i folkets egen skabende trang, skulde hente næring gennem oversættelser, må det endvidere betænkes, at de historiske viser sågodtsom slet ikke er oversatte, og hvor det er tilfældet, der bør det

måske være mere end tvilsomt, hvorvidt oversættelserne nogensinde har været populære. I Norge, hvor de skriftlige optegnelser er foretagne fra første hånd, findes ingen slige oversatte viser: i de danske og svenske samlinger træffes de visstnok, men da disse samlinger for en stor del er tilvejebragte efter gamle skrevne visebøger, så kan ikke heraf udledes noget sikkert bevis for at hine oversættelser i mærkelig grad har været udbredte blandt folket selv. De turde snarere, hvad også sproget synes at tyde hen på, skrive sig fra en forholdsvis nyere tid, da visedigtningen i Danmark og Sverige befandt sig i adelens hænder og således havde ophørt at næres af og ved folket. De såkaldte Eufemia-viser, der oversattes fra fransk her i Norge omtrent ved året 1300 og som forefindes i handskrevne eksemplarer både på svensk og dansk, svækker ingenlunde denne påstand; thi dels hører disse digte ikke hen under den egentlige kæmpevise og dels tør det med sikkerhed antages, at de ingensinde har været udbredte blandt folket, men i det højeste blandt en del af adelen, der optog dronning Eufemias ide, at indføre troubadourpoesien i Norden, en ide, der imidlertid kvaltes i fødselen.

Af alle disse hensyn forekommer det mig urimeligt at antage visernes udbredelse som grundet på oversættelser; en sandsynligere forklaring ligger desuden nær forhånden. Indrømmes det nemlig, at kæmpevisernes første oprindelse kan søges i den mytiske tid, så er der heller intet ivejen for at gå så langt tilbage som muligt, nemlig til en tid, der ligger foran den germaniske stammes indvandring til Europa, til en tid altså, da denne store folkestamme udgjorde et samlet hélt.

Denne forestillingskreds, indenfor hvilken kæmpevisen bevæger sig, synes i høj grad at tale for en

sådan anskuelse. På de store sletter ved foden af Ural tumlede sig Germanerne som en allerede dengang kraftig og krigersk stamme; de tschudiske folk, der beboede bjergene mod nord lige indtil det Hvide Hav, og hvis brødre, Finnerne, vandrede om på den skandinaviske højslette, var Germanernes naturlige fiender, som bekæmpedes og undertrykkedes, og som derfor ved list måtte værge sig så godt de kunde. Denne folkestamme er da oprindeligen kæmpevisernes dværge, der levede mellem fjeldene og forstod at forarbejde metallerne til våben og kunstige smykker. Dværgene beskrives som små, listige og ondskabsfulde: alt dette passer godt på Tschuderne eller Finnerne, og deres boliger mellem Uralbjergene måtte vel give dem anseelse af væsener, som ved hemmelige kunster forstod at udvinde rigdomme af stenen, en kunst vore forfædre ikke kendte, men hvori den tschudiske stamme, ifølge historiens vidnesbyrd, var vel bevandret. Efter indvandringen i Norden kan man ikke tænke sig, at der kunde opstå nogen forestilling om skjulte skatte i bjergene, thi her måtte disse snarere fremstille sig som den golde armods boliger. Heller ikke de i viserne omtalte rejser til troldenes hjem passer på et folk, der selv har sit ophold i Norden: thi dels vedblev urbeboerne (visernes trolde og dværge) langt ned i tiden at bebo Norges højslette ligetil den sydlige grænse, så der altså ikke kunde være tale om at søge dem i nord, hvilket det dog stedse heder, — og dels kunde et hårdført, med vort klima og vore forholde fortroligt folk ikke i den grad gribes af besværlighederne og farerne ved en rejse til det nordlige, som dog af kæmpeviserne ses at have været tilfældet. Dette troldenes hjem i det fjerneste Norden beskrives som isnende koldt og behersket af et evigt mørke: men da de virkelige foretagne rejser didhen fra det syd-

ligere Norge visstnok kun gik for sig om sommeren, så vil det ses, at denne karakteristik ej kan være hentet fra egne erfaringer, men kun fra dunkle frasagn, der dels er mistydede, dels udsmykkede og omdigtede. Rigtignok tales om, at rejserne til „Trollebotten" foregik tilvands; men man kan her ligeså-godt tænke på en fart opad de store floder i Rusland som pa en sjørejse langsmed den norske kyst, og overhovedet må man komme ihu, at vore viser noksom røber alle slags tillempninger, der åbenbarligen er nyere tiders værk. Bjarmelandsrejserne kan heller ikke godt have givet anledning til disse forestillinger; thi på andre steder igen tales om uhyre „jernskove", som matte passeres, og hvorved man må tænke på det nordlige Ruslands nåleskove, der var ukendte for vore forfædre under deres ophold i østen, men som de ved sin fremtrængen mod nord måtte igennem, og som for dem vel kunde fremstille sig som jernskove. Mærkelig er det ogsa, at kæmpevisernes hele dyreverden tyder hen pa et sydligere himmelstrøg. Med undtagelse af ulven nævnes, sa vidt jeg véd, intet af Nordens vilde dyr i viserne, medens derimod lindormen eller dragen (selv om man betragtede denne som en afføduing af myternes Midgardsorm) uvilkarligt leder tanken hen pa de kæmpemæssige levninger af urverdenens dyr, hvilke endnu findes i det østlige Rusland og som visstnok dengang var langt hyppigere forhanden og vel kunde vække hos vore forfædre den første forestilling om hine fabelagtige uhyrer, der siden gennem kæmpevisen er blevne sa populære. Det er endvidere værd at lægge mærke til, at uagtet Germanerne efter indvandringen til Norden udviklede sig til et sjøfarende folk og hvis heltebedrifter for største delen udførtes på havet, så véd kæmpeviserne dog ikke at fortælle det ringeste om sjøkampe eller færd og bedrifter til-

skibs, men såmeget desto mere om strid på landjorden og det sågodtsom stedse tilhest, uagtet det dog er vitterligt, at denne måde at stride på var fremmed for vore forfædre. Også herved kommer vi til at tænke på opholdet i Østen; at lokaliteterne dersteds ikke tillod nogen sjøkrig følger af sig selv, medens det derimod er højst sandsynligt, at Germanerne dengang var et rytterfolk, ligesom det endnu er tilfældet med de stammer, der i vore dage bebor hine egne.

Man indvende ikke her, at kæmpevisernes verden kun er en digtningens verden, der således intet har med virkeligheden at skaffe. Folkets digten er tillige dets filosofi, den er den form, hvori det udtaler sin anelse om åndens tilstedeværelse i det konkrete, den søger naturligvis, ligesom al kunstnerisk produceren, sit udgangspunkt i det virkelige liv, i historien, i oplevede tildragelser og i den omgivende natur. Således kan det f. eks. ikke betviles, at myterne om Tor og hans kampe med Jotunerne er symboler på den urgermaniske kraft og dens fiendtlige rivning med fremmede modstandere. I det hele taget må et folk altid til en viss grad besidde en historie forinden det kan skabe sig en religion, og således har det også været tilfældet med vore forfædre; den digteriske forherligelse af urslægternes bedrifter, deres forsøg på at trænge frem mod nord osv., har afgivet stoffet til de mytiske digtninger, og disse igen grundlaget for kæmpeviserne.

Vidnesbyrdene om de germaniske visers oprindelse under folkestammens ophold i Østen, hvilke her ikkun antydningsvis er berørt, kunde suppleres i det uendelige, såfremt det var min mening at levere nogen udtømmende bevisførelse i denne sag; således er det imidlertid ikke; jeg har kun villet nedlægge en protest mod påstanden om kæmpe-

visernes udbredelse gennem oversættelser, en påstand, der vilde kuldkaste vor oprindelige ejendomsret til en stor og væsentlig del af vore forfædres åndelige efterladenskab. For den såkaldte islandske sagaliteratur har man villet gøre os æren stridig, men vore videnskabsmænd har i dette anliggende forfægtet vore rettigheder. Skulde ikke det samme lønne umagen også med kæmpeviserne? Skulde ingen af vore fortidsforskere føle sig opfordrede til at tale et afgørende ord i denne sag? Dersom der i disse linjer kunde ligge nogen tilskyndelse hertil, da vilde jeg holde dem for mere end lønnede, hvad enten nu dommen faldt til gunst eller ugunst for den anskuelse. jeg i det foregående har vovet at fremsætte.

„En landsbyhistorie“ på Christiania teater.

Dersom ikke publikum denne gang mod al formodning skulde svigte den holdning, som det i de sidste tider konsekvent har vidst at iagttage ligeoverfor enhver kunstnerisk frembringelse, så tør vi ikke spå ovennævnte stykke noget langt og glædeligt liv på scenen. Vor tid er nemlig lysbilledernes, det kunstmæssige håndværks tid; tekniken, i ordets trivielle betydning, er det eneste, som publikums begejstring mægter at rumme, og derfor er også teatret, fra det finansielle synspunkt betragtet, fuldkommen i sin ret, når det, som hidindtil, vedbliver at holde på de nyere franske værker, der allerede længe har dannet repertoirets grundpiller. Disse værker besidder nemlig som oftest en fuldendt teknik, og derom synes publikum godt; de har desuden intet med poesien at skaffe, og derom synes publikum måske endnu bedre. Noget anderledes forholder det sig med „En landsbyhistorie“; den bæres væsentligen af en poetisk grundtone og er allerede derved af massen indordnet under en mistænkelig kategori; der gives visselig mangen en af vore fornuftige folk, som mener, at stykket med god grund må kaldes både usandt og usundt, eftersom det ikke står i fotografiens forhold til virkeligheden; for disse folk er nemlig virkelighed og sandhed énsbetydende, — kopieres ikke den første,

så gengives efter deres mening heller ikke den sidste. Dog, i denne kunstbetragtning er publikum konsekvent, videre er ikke herom at sige. I Nationalgalleriet, ved læsningen af et digterværk osv., høres de samme bemærkninger; et landskab får først sit rette værd, når betragteren genkender det som prospekt, naar det, som man siger, ligner. Således også på scenen; man kræver der, hvad virkeligheden har at frembyde, hverken mere eller mindre; at kunsten skal ytre nogen løftende kraft, er en fordring, som ikkun få gør gældende, men desto oftere kræves belærelse, undervisning i allehande „nyttige ting"; at scenen skal være dannende, er en sats, som af mængden forstås på samme måde, som den nærmest må forstås om et konversationsleksikon. Af denne grund er også de historiske stykker i almindelighed så yndede (at sige når de er faktisk sande): „thi deri får man dog noget at lære". Nu kun et skridt videre frem på realismens bane, så er også vort nuværende fotografiske standpunkt tilbagelagt, og dertil må det fornuftigvis komme; thi denne ellers så yndede kunst indeholder unægtelig et idealt og følgelig efter den moderne betragtning forkasteligt moment, idet den nemlig kun yder en abstrakt gengivelse af virkelighedens farver. Men hvor blir så det næste hvilepunkt? Jo, den praktiske videnskab har i så henseende anvist vejen; thi der er nu opfundet en kunstig proces, som kaldes naturtryk, og hvori alle slags handgribelige genstande kopieres ligetil de yderste detaljer, med alle sine øjeblikkelige uvedkommenheder, med alt sit tilfældige smuds. Her har vor tids kunst og poesi et fingerpeg, som den vel bør agte på. Et sådant mål bør også den stille sig, da er den sikker på publikums sympati, da kan den på en populær måde løse sin højeste opgave: folket vil i dens frembringelser genfinde sig selv.

Anton Vilhelm Wiehe.

Skuespiller A. V. Wiehe, over hvis kunstneriske betydning og virksomhed vi her i korthed meddeler nogle bemærkninger, er født i København den 8de Juli 1826 og synes allerede ved de store traditioner, der knytter sig til hans familje, at måtte fra vuggen af være bestemt for teaterbanen, — han er nemlig en dattersøn af Nordmanden Michael Rossing, en af hine mægtige, hine rigt begavede, hvoraf den danske skueplads har såmange at nævne, og hvis vækkende indflydelse på samtidens digtere i så høj en grad har fremskyndet det udviklingstrin, hvortil Danmarks dramatiske literatur har hævet sig. A. V. Wiehe synes imidlertid i førstningen for en kort tid at have misforståaet den trang til kunstnerisk skabervirksomhed, der allerede tidligt rørte sig hos ham, — og han bestemte sig for malerkunsten, gav sig i lære og besøgte akademiet. Men længe varede det ikke, førend han kom til erkendelse om, at det, han i grunden søgte og famlede efter, for ham var at finde på en anden vej, at det ikke var gennem farver, men gennem det levende ord, ikke foran staffeliet, men på skuepladsen, at han bedst kunde udfolde al den rigdom, der i ham, som i enhver kunstnerisk natur, lå gærende, idet den krævede sin form og sit

udtryk. I 1843, neppe 17 år gammel, indtrådte han derfor som elev ved det kongelige teater. Blandt Wiehes roller fra denne første periode af hans kunstnerliv kan nævnes: Jørgen i „Erik og Abel", Ejnar Tambeskjælver i „Hakon Jarl", Filippo i „Statsmand og borger", „Pariserdrengen", Lazarillo i „Don Cæsar de Bazan" osv. At Wiehe allerede tidligt vakte store forventninger, er begribeligt nok; men ved et stort teater er det desuagtet ikke let for en begyndende kunstner at udvikle sig med al den kraft, som netop i de første år er så nødvendig; de bedre roller befinder sig i ældre kunstneres hænder, og for begynderen levnes intet, som han ret med inderlighed kan kaste sig over, gribe og gengive med den kærlighed, der da gerne røber sig som stærkest, såfremt den indre kaldelse virkelig er tilstede. En begynder med Wiehes anlæg har i denne henseende visstnok i regelen mindre at beklage sig over end de fleste andre, men han fandt det dog hensigtsmæssigt at ansøge om en længere tids permission for med Langes skuespillerselskab at optræde i provinserne. Efterat han her havde fundet rig lejlighed til beskæftigelse og udvikling, vendte han tilbage til Københavns teater, hvor han blev indtil 1849. Krigen var da i gang. Wiehe gik med som frivillig, spillede vinteren over i København, drog atter næste vår afsted med tropperne og blev såret ved Isted. Atter optrådte han for en kort tid ved det kgl. teater og tog derpå ansættelse her i Christiania, hvor han den 11te Septbr. 1851 debuterede for første gang som Oluf i Oehlenschlägers „Dronning Margareta". I det tidsrum af seks år, som siden er hengået, har han optrådt på Christiania teater over 560 gange og i mere end 100 forskellige og tildels meget forskelligartede roller. Her at opregne dem alle vilde blive for vidtløftigt; vi skal derfor indskrænke os til

at nævne enkelte, for derved at antyde de grænser, indenfor hvilke hans hovedsagelige begavelse er at søge, og man vil deraf se, at disse grænser ingenlunde er snevre. Foruden den ovennævnte debutrolle har han således givet Don Juan af Østerrig i Delavignes drama af samme navn, Adolf i Sparekassen, Henri d'Albret i Dronning Marguerites noveller, Seaton i Æren tabt og vunden, Henri de Flavigneul i Når damer fører krig, Charles i Bagtalelsens skole, titelrollen i Victor Hugos Hernani, Bernard i Emigranten og hans datter, St. Ernst i Fruentimmerhaderen, Møller i Embedsiver, Hertugen i Den hemmelige agent, Ejnar Tambeskjælver i Hakon Jarl, Ripafrata i Mirandolina, Lord Meville i Kean, Age i Mester og lærling, Fauckland i Medbejlerne, Romeo i Romeo og Julie, Orlando i Livet i skoven, Nemours i Ludvig den ellevte, Dick Rapid i Den hjemkomne nabob, Jochum i En søndag på Amager, Marlov i Fejltagelserne, titelrollen i Molières Don Juan, Gossamer i Munterheds triumf, Bertram i Kongens læge, Franz i Berthas klaver, ridefogden i Erasmus Montanus, Harry i Vejen til ødelæggelse, Claudio i Drøm og dåd, Filip i Salomon de Caus, Masham i Et glas vand, Chevalieren i Ninon, Abel i Erik og Abel, Flemming i Elverhøj, Zacharias i Østergade og Vestergade, Gaston i Poiriers svigersøn, Emmeric i En lænke, Stejn Skaftesøn i En aften på Giske, Kjeld i Gudbrandsdølerne, Herman i Han bliver myndig, Figaro i komedien Figaros bryllup, Georges Bernard i En brud ved erobring, Harald Hårderåde i Væringerne, Gudmund Alfsøn i Gildet på Solhaug, Ingomar i Ørkenens søn, Axel i Axel og Valborg, Troels i Barselstuen, Stig Hvide i Svend Dyrings hus, Brandt i Ind-

kvarteringen, Polak i Thyre Boløxe, Tadeo i Den yngste og Halvard Gjæla i Mellem slagene.

Wiehe kom herop til os i begyndelsen af et tidsrum, der har været rigt på indre rivninger og kampe; tanken om en national skueplads var begyndt at røre sig; men ingen skriftlig demonstreren, ingen logisk udvikling af en sådan anstalts nytte og nødvendighed er istand til at modne sagen så let og så snart som et vækkende eksempel, — og derfor har Wiehe øvet en ubestridelig indflydelse på vor nationale scenes fremgang. Han bragte noget nyt med sig ind i teatret og ind i publikums bevidsthed, al ungdommens poesi lå stærk og varm over hans spil, — der åbenbarede sig i hans præstationer en sjælelig renhed, en dyb følelse af kunstens hellighed og betydning, en beåndet stræben, ikke efter den krasse virkelighed, men efter sandhed, efter hin højere symbolske gengivelse af livet, hint eneste, der i kunstens verden virkelig fortjener at kæmpes for og som dog kun erkendes af så få. At en sådan kunstner, på samme tid udstyret med alle ydre betingelser, er af uberegnelig nytte under en famlende udviklingsperiode, i et tidsrum, da en spirende kunst søger sine forbilleder, og da den vilde ty hen til traditionens repræsentanter, ifald fremskridtets mænd ikke var at finde, — må være indlysende for enhver. Det er en almindelig klage, at de store sceniske kunstneres tid er forbi. Théâtre français har havt sin glimrende periode, det danske teater ser op til sin fortid, og Tyskland ejer ingen Eckhoff, ingen Iffland eller Schröder mere. Dette er til en viss grad sandt, men skylden ligger hos forfatterne og navnlig i den nye dramatiske retning i Frankrig; disse i teknisk henseende fuldendte kunststykker, der årlig udgår fra Pariserforfatternes værksteder og som i en så sørgelig grad bidrager til at fremme virtu-

ositeten på kunstens bekostning, — disse kniplingsarbejder, der ene er beregnede på den virkning, som ligger i, at der „siges repliker“, kan ikke andet end neddrage kunsten i en lavere region, — i effektens. Er det så at undres over, at vor tid har så få sande skuespillere; — hvad var det, som gjorde hine bortgangne kunstnere så store? Det var, at man den gang byggede sin fremstilling på totaliteten og ikke på det enkelte, at man skildrede det almene og ikke det, som en tilfældig mode eller en fordærvet samfundsorden i øjeblikket har formet så eller så. Men vor tids skuespillere, — hvad er vel for dem af gøre? Se hen til deres repertoire; består det ikke for ni tiendedele af hine franskheder, som ovenikøbet er vor nationalitet aldeles modstridig? Stor påskønnelse fortjener derfor de kunstnere, som forstår at stævne fremad i dette trange farvand uden at strande, og til disse kunstnere hører Wiehe; to veje er der at gå, enten at stige ned til virtuositeten, eller at løfte kunststykket opad og skabe et kunstværk deraf. Dette sidste er det eneste værdige for en sand kunstner, og det har Wiehe gjort. Se hen til hans Georges Bernard i „En brud ved erobring“. — denne materialismens sminkede repræsentant, — hvad blir han ikke til i kunstnerens hænder? Bringes vi ikke gennem fremstillingens poesi til at glemme, at forfatteren i grunden kun har leveret os en afhandling over sociale forholde — i dramatisk form? — Enhver sand kunstnerisk fremstilling er nødvendigvis poetisk, men denne poesi er hos Wiehe af en aldeles national nordisk karakter; undersøger vi vore folkedigtninger, kæmpeviserne, vore sagaer o. s. v., — da vil vi i dem genfinde de samme grundbetingelser for virkningen, en ubevidst symbolik, en sjælelig højhed og ro, en erkendelse af stemningens be-

tydning, som i større eller mindre grad beånder alle de livsvarme skikkelser, som han forstår at digte frem af sine roller.

Men en ting skal Wiehe derfor erindre sig: hans ophold hos os er mere end et engagement, — det er en mission, og den tør han ikke svigte.

„Lord William Russell"

og dets udførelse på Christiania teater.

1857.

Der gives neppe i poesien nogen kunstform, som har alle den historiske tragedies vanskeligheder at bekæmpe for levende at kunne omfattes af mængdens interesse og kærlighed, og dette er ganske ligefrem begrundet i de fordringer, som (kunstnerisk) må stilles til den historiske tragedie, forsåvidt den skal udtømme sit begreb fordringer, som desuagtet kun sjeldent fyldestgøres. Af den sande historiske tragedie har vi ingen egentlig ret til at kræve historiens fakta, men vel dens muligheder, ikke historiens bevislige personer og karakterer, men tidsalderens ånd og tankesæt. Således vilde „Götz von Berlichingen" ligefuldt være en historisk tragedie, om end dens fabel helt og holdent var opfunden af digteren selv, medens Schillers „Wilhelm Tell", „Wallenstein", „Maria Stuart" o. s. v. er uhistoriske, ligesåvel som Shakespeares „Macbeth" o. fl.; thi omendskønt disse værker fremstiller historiske kendsgerninger, så hviler dog fremstillingen på en fuldstændig ophævelse af både den skildrede og enhver anden tidsalders og tidsånds ejendommeligheder. At imidlertid det historiske eller ikke-historiske i et

drama er uden indflydelse på dets poetiske værd, må være indlysende, og måske gør digteren ret i ikke at opfylde de her fremsatte fordringer til den historiske digtning, eftersom værket derved med hensyn til den rette forståelse må blive en lukket bog for mængden, hos hvilken de nødvendige forudsætninger ikke kan påregnes. Det sande bifald, digterens virkelige sejr, må skrive sig fra folkets umiddelbare tilegnelse af hans værk, og ikke fra en ved historiske erindringer ophidset stemning.

Men ligesom det i almindelighed ikke er rådeligt at fyldestgøre de ovenfor fremsatte fordringer til den historiske tragedie, således har denne digtart også at påregne en stærk modstand i de traditionelle krav, der stilles til tragedien overhovedet. Det er blevet sædvanligt at fordre af denne en højhed, en lutrelse hos de handlende personer, en storhed i tanke og udtryk, i vilje og handling, som skal erstatte, hvad Grækernes kothurner tilsigtede, — en følelse af, at vi befinder os udenfor dagligverdenens område; men netop herved forfejles virkningen som oftest, den gennem digtningen fremmanede verden står fremmed for tilskueren, der er intet bånd, som knytter os til den kæmpende og faldende helt, og derfor falder han også uden deltagelse fra vor side.

Går man nu ud fra de ovenfor opstillede historiske fordringer, ligesom man erkender berettigelsen af de traditionelle krav til det tragiske i almindelighed, så vil det ses, at A. Munchs „Lord William Russell“ ikke er nogen egentlig historisk tragedie i denne forstand. Men hvorfra skriver sig da det store og almindelige bifald, hvormed dette digterværk er modtaget og visselig gennem lange tider vil blive modtaget såvel fra scenen som i læseverdenen?

Hemmeligheden er: den traditionelle tragedie

fremstiller små Guder. — A. Munchs digtning fremstiller store mennesker.

Videre at indlade mig på en drøftelse af „Lord William Russell“ er ikke hensigten med disse linjer; sådant må overlades til dem, der mere direkte har modtaget den kritiske kaldelse, og jeg skal derfor kun tillade mig nogle korte bemærkninger, idet jeg forudsætter det omhandlede digterværk som bekendt for læseren.

Symbolsk er enhver fremragende personlighed i livet, symbolsk i sin færd og i sit forhold til historiens resultater; men de middelmådige forfattere, der misforstår den fordring, at livets betydningsfulde fænomener skal potenseres i kunsten, løfter denne personlighedens symbolik til bevidsthed hos sine skildrede figurer, og forrykker derved det naturlige forhold ved en fremgangsmåde ligeså uvittig som en kemikers, der lader et mineral indgå en højere forbindelse med en af dets grundbestanddele, i den tanke derved at udvinde et ædlere stof, medens han i virkeligheden kun opnåede at erholde et ganske andet. Dog, det er ikke blot personlighedens symbolik, der således rykkes ud af sit naturlige forhold; det samme gælder også om den hele symbolske grundide. Istedetfor at den skulde slynge sig skjult gennem værket, ligesom sølvåren i fjeldet, trækkes den idelig frem for dagens lys: ethvert træk, enhver ytring eller handling peger hen derpå, ligesom for at sige: „Se her, dette er meningen — dette er betydningen af, hvad I ser for eder!“ Hvorfor dette? Grunden ligger i en ubeføjet mistillid til publikums poetiske tilegnelsesevne, ret ligesom om det digteriske syn for det skønne og betydningsfulde ikke var fællesejendom for den producerende og den modtagende. Forholdt det sig anderledes, da lønnede det sandelig ikke umagen at sætte to rimede linjer på papiret;

thi sin egen skabende trang kan digteren ligefuldt tilfredsstille, og for offentligheden skriver han dog ikke af hensyn til bifaldet, men for at klare folkets gærende tanker; — den skabende, den formende evne er hans alene, men evnen til poetisk erkendelse og nydelse af det allerede formede tilhører det hele folk.

Det er denne tillidsfulde fortrøstning til folkets digteriske modtagelighed, som går varmt og belivende gennem Munchs digtning; han har ladet den symbolske runeskrift stå der uden kommentar, overladende det til hver enkelt at fortolke den efter sit individuelle behov. Derfor er værket også i sit ydre blevet et konkret faktum og i sin helhed et gribende kapitel af verdenshistorien; William Russell handler som han gør, fordi det således stemmer med hans karakter, og ikke fordi det så sømmer sig for ham, tragediens helt, eller fordi han selv erkender sig for personifikationen af det engelske frihedssind; lady Rachel følger sin mand for skranken, strider og kæmper for hans liv med alle for hende mulige våben, ikke fordi hun i stykket skal betyde kvindelighedens ideal, men fordi hun i virkeligheden er en kvinde, en hustru i ordets ædleste forstand. Her er altså virkelighedens fordringer til kunsten fyldestgjorte; det er ikke ideernes bevidste kamp, der drager os forbi, således som det heller aldrig sker i virkeligheden, men hvad vi ser, er de menneskelige konflikter, og indspundne i disse, langt bagved, ligger ideerne, stridende, undergående eller sejrssvangre; det er ikke ved tæppets fald i femte akt at stykket ender, den virkelige slutning ligger udenfor rammen; digteren har antydet retningen, hvori den er at søge; det bliver nu vor sag, hver for sig, at digte os didhen.

I.

Såvidt om stykket; opførelsen skulde jeg lade uænset, ifald ikke en kritisk mand i „Christiania-Posten“ i den sidste tid havde drevet sit væmmelige kæleri for Christiania teater til en højde, som turde virke skadeligt for indretningen, og som det derfor er en pligt at protestere imod og tilbagevise til nogenlunde rimelige grænser. Denne mand har tidt nok fortalt os, at vi i Christiania teater ejer en kunstanstalt af så og så højt værd, at dets præstationer er så og så fortræffelige, smagfulde m. m.; men da disse svævende almensætninger igrunden intet siger, så har jeg længe ventet på, at han nærmere skulde begrænse sin dom, — men forgæves. Når en maler løftes til skyerne som en fortrinlig kunstner, da ønsker man gerne at vide, om det er i landskabsfaget, i historiemaleriet, portrætmaleriet, blomstermaleriet eller i dem alle tilhobe. Da nu hin mand udråber Christiania teater som en fortrinlig kunstanstalt, så burde han også betænke, at det er hans kritiske pligt nærmere at udvikle pastanden; thi løs og nøgen vil den ikke sige stort. Er det i det finere franske lystspil, at Christiania teater præsterer noget så fortrinligt? Eller er det i den molièreske eller holbergske komedie? Eller måske i vaudevillen — eller i tragedien?*) Eller måske i alle disse fag tilsammen? Af hans artikel for søndagen den 6te December skulde man nærmest formode, at han sætter som teatrets stærkeste side — udførelsen af det shakespeareske drama, eftersom han her præker et korstog mod de heyerske bearbejdelser, som forlængst har vundet borgerret på Københavns scene, og der-

*) Om operaen vil jeg ikke spørge; thi i et af hans sidste arbejder synes han, mærkeligt nok, at være uviss om, hvorvidt denne („vor opera“) har noget synderligt at betyde.

fra naturligvis fundet vejen til os. „Det forekommer os“ *), siger han, „at der er magt og anseelse nok hos Christiania teater til at være med og i fornødent fald gå foran, hvor det gælder at opretholde den gode literære smag.“ Hvorpå bygger han denne formening om Christiania teaters magt og anseelse til at genopbygge den gode smag, som Københavns kgl. teater har nedbrudt? Er det fordi Christiania teater styres af større æstetiske autoriteter end de, der stod i spidsen for Københavns scene, dengang hine heyerske produkter dersteds antoges til opførelse? Dette kan han dog vel ikke for alvor ville påstå. Er det da fordi det herværende teaters personale befinder sig på et sameget højere kunsttrin? Heller ikke; thi en sammenligning mellem begge teatres repertoirer vilde tyde hen paa det modsatte. Ligger da magten i vort publikums renere smag? Nej, thi hine paankede omarbejdelser er hersteds modtagne med større og mere udelt bifald end i København. Nuvel, så er der kun et igen — det må være den grundigere kritik, som giver os magt og anseelse nok til at rette på smagens forfaldne finanser, når Københavns-teatret bringer dem i uorden; thi når hverken teaterbestyrelsen, personalet eller publikum formår det, så véd jeg ingen anden „magt“ end kritiken at gætte på. Men da nu Christiania-Postens teateranmelder i almindelighed har stået så temmelig ene med sit æstetiske system og jevnlig har måttet døje hård medfart af sine kollegaer, så er det ikke rimeligt, at han har havt disse sine modstandere for øje som indehavere af denne heromhandlede gadefulde magt, der altså til syvende og sidst koncentrerer sig i ham selv, i dette beskedne „os“, som „det forsåvidt forekommer“ o. s. v.

*) Chr.-Postens kritikus nemlig.

En kritisk virksomhed som den her påankede gør nu visstnok ikke stor skade, men da opførelsen af „Lord Willam Russell“ frembyder rig anledning til en fremhævelse af Christiania teaters gode sider, ligesom også af dets mangler og ufuldkommenheder, så vil jeg ikke lade denne anledning gå ubenyttet, men anstille nogle betragtninger over endel enkeltheder, og enhver, som fra dette enkelte formår at danne sig en forestilling om totaliteten, vil deraf kunne opgøre med sig selv, hvorvidt den af Christiania-Postens kritikus bebudede shakespearske epoke er nærforestående eller ikke.

Dersom en recensent ikke har en redelig vilje til at gavne og berigtige, så har han heller ingen ret til offentlig at udtale sig. Karakteropfatningen skal jeg derfor ganske forbigå, thi at rokke ved denne bringer som oftest mere skade end gavn, og om en opfatning hos skuespilleren end ikke altid falder sammen med forfatterens, så kan den ligefuldt være rigtig, når den kun gennemføres med konsekvens og forresten passer ind i det hele maskineri; over gengivelsen af nogle enkeltheder skal jeg derimod udbrede mig lidt nøjere.

Ved den første scene mellem lady Rachel og Taunton ligesom Rachels derpå følgende monolog er intet videre at erindre; forfatterens hensigt ligger her for åbenlyst til letteligen at kunne forfejles, og dette blev da heller ikke tilfældet; men allerede i 4de scene lægges der i Howards mund nogle repliker, som giver vedkommende skuespiller lidt at betænke. Jeg sigter her først til Howards ord (s. 8):

Vær rolig, Frue —
vist har jeg seet Eders Mand i London —
Iaftes traf jeg ham i Shephards Vinhus,
hvor der af vore Venner var et Møde.

Denne replik siges af hr. Petersen, som om den kun indeholdt et simpelt svar paa ladyens spørgsmål, men havde dette været forfatterens mening, sa burde de to sidste linjer været udeladte; omtaler Howard derimod en sa farlig sag, som sammenkomsten hos Shephard, så kan man være viss på, at det ikke sker uden med en bestemt hensigt, og tænker man lidt nærmere over situationen og Howards karakter, da er ikke denne hensigt vanskelig at udfinde. Han er fejg, og hans forbindelser farlige. — som en støtte for hans sag må William Russells tiltræden forekomme ham, dennes tilfældige tilstedeværelse i værtshuset vil Howard benytte som et bånd, der gør ham det vanskeligere at stå udenfor oprørsplanerne, og skulde disse røbes, hvo véd, om regeringen da med strenghed vovede at forfølge en sag, hvori en mand som Russell siges at være medvider? Dette er et håb, som Howard meget godt kan nære, skønt det siden viser sig at være bedragersk, men nærer han det, da er det også let forklarligt, at han, hvor han paa nogen måde tør, henkaster et ord om hin sammenkomst, for derved at sikre sig mod at denne kommer for offentlighedens øren uden i forbindelse med Russells navn.

Også den påfølgende replik har en dybere betydning, hvoraf dog nu intet kommer frem under opførelsen: når Howard nemlig siger:

Og hvorfor ikke?
Man ser I kender lidet nu til Livet
i London, skønne Eneboerske!
Hvi følger I ej Eders Mand derind?
Da vilde snart I stråle — o. s. v.

så er disse ord hverken tomme komplimenter eller henkastede bemærkninger af en frivol modeherre og

må derfor heller ikke gengives som sådanne Man betænke, i hvilket øjemed lorden kommer til Stratton, nemlig for at forberede hertuginden af Portsmouths besøg, og da vil man let kunne indse, hvorledes det må være ham magtpaliggende i forvejen at udforske lady Russells sindelag, strengheden af hendes grundsætninger, og endelig hvorvidt der er håb om at en nærmere tilknytning til hoflivet for hende skulde have noget fristende. Skuespilleren må derfor over denne replik lægge et spejdende udtryk, en fordulgt opsnappen af ethvert indtryk, som de tilsyneladende ligegyldige ord måtte fremkalde, og denne grundtone bibeholdes indtil han opgiver sin taktik som unyttig, slår over, og med megen finhed prøver hvad frygt kan udrette, idet han ytrer:

Han henrev
os alle, så vi slutted fast et Forbund
mod Hoffets Overmagt;

men da også dette preller virkningsløst af mod lady Rachels fortrøstningsfulde tillid til hendes husbonds rene sindelag, så må det være med en viss forknyttelse, en viss forceret opmanden af sig selv, at han endelig rykker ud med sit ærinde og nævner den forestående sammenkomst, der lover ham så lidet godt, og hvoraf dog måske alt for ham er afhængigt. — Disse korte antydninger vil for en tænkende skuespiller, som hr. Petersen, være tilstrækkelige til at kaste det rette skær også over det påfølgende af scenen.

En ting ma jeg her i sin almindelighed advare imod, og det er den tankeløshed, hvormed man ved så mange teatre behandler ekspositionsscenerne; det er visstnok så, at man netop i disse som oftest fra forfatterens hånd finder mangt og meget, der kun

vanskelig passer ind under de handlende personers karakteristik forøvrigt, og som nærmest kun er indflettet i stykket for at klargøre situationen; men er det så, da bør jo netop skuespilleren så meget mere anstrenge sig for at forene det karakteristiske med det for stykket nødvendige; ofte hænder det også, at skuespilleren, formedelst sin ikke ugrundede mistillid til ekspositionen undlader at granske efter nogen dybere mening deri, uagtet en sådan måske med ringe møje var at udfinde.

I 6te scene viser hertuginden af Portsmouth sig. Mad. Jørgensens indtræden er ypperlig; der savnes intet, hverken af karakterens eller af situationens særegne indvirkning på denne. Den raske gang, den ydre ugenerthed, det frejdige udtryk (hvorved blikket dog er usikkert), betegner altsammen „glædens frie datter"; men alle disse ejendommeligheder er her forcerede, drevne ud over den sædvanlige grænse, netop fordi hun med bevidsthed lader dem komme tilsyne i den hensigt derunder at dølge den følelse af ildebefindende, som en sammenkomst med William Russells hustru hos hende nødvendigvis må fremkalde. Heri ligger det virkelig kunstneriske spil, det, hvorved en person virker dramatisk. At opfatte og gengive karakteren i dens abstrakte almindelighed lykkes som oftest for den dygtige skuespiller, men hvad der ligeså ofte skorter på er karakterens uendelighed af afskygninger, alt efter de situationer og omgivelser, hvorunder den momentant befinder sig. Mad. Jørgensens opfatning af denne rolle er dristig, men holder sig dog stedse med smag indenfor tilladelighedens grænser; men hvad der mere end dette fortjener at fremhæves, er det øjensynlige hensyn til stykkets hovedpersoner, hvormed den er opfattet. Dette kan ikke noksom anbefales til efterligning; thi det isolerede rollestudium drives selv af

bedre kunstnere: af rollens repliker skaber man sig, hver for sig, et totalbillede, uden at overveje, om den medspillende, til hvem man skal danne lys- eller skyggesiden, kræver en sådan eller måske en ganske forskellig opfatning, uden at betænke, hvorvidt den grundstemning, forfatteren har lagt over det hele, derved forfejles eller ikke. — og jeg tænker, at de fleste af os har været vidne til, hvorledes totaliteten da mangengang kommer til at se ud. — Et hermed beslægtet misgreb er det, når en biperson vil detaljere rollens karakter i samme grad som stykkets hovedfigurer: når en maler anbringer et træ i billedets mellemgrund eller baggrund, så udfører han ikke hvert blad, hver kvist med samme nøjagtighed, som den, han anvender på forgrunden, og efter samme grundsætninger bør også den sceniske kunstner handle; derved får handlingen sit perspektiv: thi gøres alle stykkets figurer til hovedpersoner, så får stykket netop derved ingen hovedperson.

Men er mad. Jørgensens indtræden fortrinlig, så er hendes udgang det ligeså: også her, efterat lady Rachel har forladt værelset, ser vi hertuginden udenfor den normale stemning, eftersom hun er behersket af vrede over den krænkende modtagelse, — også her ser vi altså hendes karakter ligesom gennem et farvet glas; men der ligger i sandhed en fin kunstnerisk harmoni over de to nuancer, som denne scene lader hende udfolde: denne og ingen anden måske vilde en karakter som hertugindens kunne påtage sig ved sin fremtræden, — denne og ingen anden art af vrede vilde hin affærdigelse være istand til at vække hos hende; spillets følgerigtighed i deslige enkeltheder påskønnes altfor sjeldent.

Når jeg ytrer om hr. Brun, at Barillon ikke hører til hans bedste figurer, så siger jeg visselig ikke andet, end hvad han allerede har sagt sig selv:

men en bemærkning må jeg dog gøre. fordi den kan anvendes på flere skuespillere og vel fortjener at lægges mærke til. Jeg sigter her til hr. Bruns behandling af monologerne (f. eks. 1ste akt 9de scene og 2den akt 8de scene); disse giver hr. Brun som en henvendelse til publikum, hvorved illusionen ophæves og al dramatisk virkning går tabt. I Holbergs stykker er sådant ikke blot tilladeligt, men endog rigtigt; her derimod bør det ikke finde sted. Når Barillon i 1ste akt ytrer for sig selv:

Som hans Udsending står jeg her og tror
at have vist mig Ludvigs Tillid værdig.
Alt går fortræffeligt. Jeg lader dem
oprives mod hinanden — o. s. v.

da må ikke dette fremsiges som om Barillon allerede forlængst havde den hele tankebygning færdig i hovedet; thi meget deraf er jo et resultat af, hvad der i det foregaaende øjeblik uformodet hændte, men vi må se, hvorledes han diplomatisk arbejder, hvorledes han led for led konstruerer sin plan, kæmper sig fremad sats for sats, med et ord gennemlever sine kombinationer for vore øjne, istedetfor at fortælle os dem som færdige i forvejen; thi derved virker han dramatisk, derved får vi Barillon selv på scenen, medens vi nu kun hører hans fremstiller berette om ham. Denne fejlagtige episke behandling af monologen er ikke sjelden; visstnok er det ofte tilfældet, at en forfatter ikke har tænkt sig deslige partier anderledes gengivne, men tilskuerne og kunsten vilde sandelig mangengang være dårligt tjent med, at skuespillerne kun gav, hvad forfatteren har villet, og hverken noget mere eller bedre.

Om jfr. Svendsen skal jeg fatte mig i korthed: hun er et mærkeligt fænomen, begavet med evne og

instinkt til at træffe det rette, begavet med evne til over sine præstationer at sprede en poesiens glans, der til sine tider næsten hæver sig til en forklarelse; men så er også hendes kunstneriske selvvirksomhed så meget mindre, — det synes næsten som om grundtonen, karakteren, stemningen søgte hende, hun ikke denne. Videre at påvise hendes svage sider vilde derfor være spildt; thi de ligger for størstedelen begrundede i hendes natur, og kan ikke rettes på; men af ovenstående karakteristik vil det være let at indse, hvad hun af lady Russells rolle magter og hvad der ligger udenfor hendes område. En kvindes kærlighed og smerte, sjælshøjhed og hengivelse kan hun bære frem for os, varmt og gribende, thi dertil er hun selv kvinde nok; men at give kærligheden og smerten, sjælshøjheden og hengivelsen således, som den åbenbarer sig i lord Russells gemalinde, i den „stive puritanerfrue,“ i en af repræsentanterne for Englands højeste aristokrati, — det formår hun ikke, dertil er hun ikke kunstnerinde nok. Et par småfejl, som ikke er udsprungne af hendes ejendommelige begavelse, og som hun derfor godt kan rette på, skal jeg imidlertid her i forbigående nævne. Først og fremst er der nu hendes mangel på naturlige pauser i repliken: hun synes at have ladet det bero med den første og tarveligste regel, at man bør standse noget ved komma og lidt mere ved punktum: men dette „lidt mere“ kan varieres i det uendelige. Har hun midt i sin replik et tankespring at gøre, en overgang fra en forestilling til en anden, så må man dog af pausens ejendommelighed, af ansigtets udtryk og den forandrede tone se, at denne nye tanke opstiger, hvortil den også må gives tilbørlig tid, forinden den fremsiges; thi ellers får det hele et mekanisk præg, og illusionen er borte. Det samme gælder også den

mangelfulde måde, hvorpå hun ofte forbereder sine repliker: når hun f. eks. i slutningen af 1ste akt siger:

Se William, se! — hvor Aftensolen daler
med røde Stråler — o. s. v.

og i det samme vender sig om mod den kant, hvor hun véd, at aftenlyset må falde ind, så er dette urigtigt blandt andet af den grund, at den umiddelbart foregående linje:

Ja dette er et blidt og roligt Hjem!

bør have modtaget en stor del af sin varme og inderlighed ved det velbefindende, som synet af den milde aften allerede da har fremkaldt hos hende, men som hun altså tidligere må være bleven opmærksom på. Deslige småting nævnes kun eksempelvis, men en sand kunstner overser dem aldrig. Visstnok er det sandt, at jfr. Svendsen kan virke stærkt uden dette grundigere studium, men så må man også komme på det rene med sig selv om at denne virkning ikke er beslægtet med den, der ligger i en fuldtudviklet tonekunstners præstationer; men vel med den, der griber os over en genial natursangerske; når vi applauderer hende, da gælder det ikke hendes kunst, men hendes kunstneriske anlæg.

II.

I anden akt henflyttes scenen til London: Howard træder ind i hertugens forgemak for at forlange audiens. Allerede ved den første replik viser hr. Petersen, at han ikke udtømmende har studeret disse partier af rollen, idet han nemlig i ufordulgt

bevægelse og med bydende tone siger til en tilstedeværende betjent:

Meld mig — Lord Howard, — straks hos Hertugen!

I hvilket øjemed kommer Howard? Jo, for selv at røbe de oprørske planer, som han frygter for ikke længer kan skjules, — og således ved en tilsyneladende frivillig bekendelse muligvis frelse sig selv. Men hvis så er, da vil en mand med hans karakter for det første ikke træde ind med en heftighed, som må gøre det klart for betjenten, at der er noget galt påfærde; han er desuden en letsindig mand, som indtil han støder på oberst Rumsey endnu smigrer sig med, at alt må gå godt, og som hykler sorgløshed ikke alene for at skuffe andre, men også for at skuffe sig selv og neddysse den indre angst, der ideligen martrer ham, — og for det andet er Howard fejg, men i så fald vil den ringeste domestiks velvilje have betydning for ham på det sted og under de omstændigheder, hvori han befinder sig; havde hertugens hund været tilstede, så vilde Howard have lokket den til sig, spurgt om dens navn og klappet den. Den lille scene med Rumsey går vel nok, men under det påfølgende, ligeoverfor hertugen, tager hr. Petersen atter fejl. De to repliker:

Jeg nægter ej, at jeg var der tilstede
vel et Par Gange, men — o. s. v.

samt:

Jeg vilde lade Sagen modnes, Herre!
for så på engang — o. s. v.

fremsiger han med flydende tunge, sikker holdning og endog med en viss overbevisende kraft; men så

geläufig lyver man ikke ligeoverfor en fyrstelig person, når det gælder liv og død. Her viser det sig åbenbart, at vedkommende skuespiller kun har studeret Howards karakter, men ikke situationens indflydelse på samme. På vejen fra Stratton til London har Howard ganske rigtigt forberedt sig på sammenkomsten med hertugen; han har lært udenad den tale, han vilde holde, sagt sig selv, at den må fremføres med flydende tunge, med sikkerhed i blik og holdning; optrinet har han stadigen imagineret sig og mere end engang spillet den hele rolle igennem, men alt eftersom det afgørende øjeblik nærmer sig, synker modet, sammentræffet med Rumsey ødelægger den rest, der er tilbage, og når hertugen viser sig, så er selvbeherskelsen borte, og af den velstuderede tale har han kun beholdt enkelte forvirrede og om hinanden kastede brudstykker; tanketråden glipper hvert øjeblik, ordene sidder ham fast i halsen, han snapper efter luft, han er ikke længer herre over sin holdning, — bevidstheden om alt dette forøger endmere hans forvirring, og i denne retning går det stigende fremad, indtil han endelig med ynkværdighedens yderste udtryk fremstammer sit:

Endnu jeg har
dog Ting af Vigtighed at åbenbare,
som ej de andre kunne komme med.

Fejlagtigt er det også, når Howard senere hen glatvæk angiver alle de medskyldige lorder og først standser ved Russells navn. Skuespilleren bør betænke, at således kunde Howard ikke handle, thi ond er han egentlig ikke; han kæmper for sit liv, men vil dog gerne vinde det for den billigste pris: det vil koste et hoved, har Rumsey sagt; for hvert navn holder han altså inde, kaster et blik på her-

tugen, et blik, hvori der ligger en bøn om forbarmelse og en angstfuld spejden efter det indtryk, det nysnævnte navn har fremkaldt; men hertugens ansigt er ubevægeligt, thi det er Russells navn han vil høre, og Howard skønner, at endnu én må forrådes, ifald han skal kunne frelse sig; det sker — endnu et navn opgives, derpå samme stumme spil og således hele rækken igennem, indtil han kommer til Russell — men nej, det er for meget, han kan ikke, tungen svigter ham; da spores endelig på hertugens ansigt det udtryk af tilfredshed, som Howard med fortvilelse har spejdet efter, og da hin hjælper ham på glid og selv nævner navnet, da er det ligesom den letsindige mand ånder friere igen, idet han udgisper:

I har det sagt, ej jeg, min høje Herre.

Hos hr. Jørgensen, som hertug Jacob, kommer ethvert af rollens fremherskende træk til fuldkommen klarhed; allerede i den tause gåen over scenen ved hans første indtræden ligger der en hel karakteristik; nok muligt, at man kunde ønske en noget skarpere individualiseren, at bigotteriet, herskelysten, hævnsygen o. s. v. havde åbenbaret sig i en ejendommeligere, en fra alle andre mere adskilt personlighed, men det blir et stort spørgsmål, om dette kunde ske uden at stille hertugen for meget i forgrunden og således forrykke stykkets naturlige perspektiv. Priseligt er det, at hr. Jørgensen så stærkt fremhæver det mørke religionssværmeri; thi i kraft af dette får hertugen subjektiv ret ligeoverfor Russell, og således er dog almindeligvis det sande forhold, vilde alle skuespillere lægge tilbørligt mærke dertil, så undgik man måske hine selvbevidste skurke, som intetsteds findes udenfor scenen.

Scenen i lord Russells hus, hvor oppositionens høvdinger er forsamlede, vilde utvilsomt vinde meget, dersom den, fra det øjeblik varslet om den overhængende fare gennem lady Rachel er meddelt, blev fra de sammensvornes side given med et stærkere udtryk af feberagtig spænding. Vistnok er de fleste af de tilstedeværende modige mænd, Cavendish vil endog senere hen ga i døden for sin ven, — men ét er roligt at møde en uundgåelig, bestemt skæbne, — og et andet at vente på en uviss lod, at oppebie svaret, når spørgsmålet drejer sig om frelse eller ikke-frelse; i dette sidste tilfælde ytrer måske den modige mand en stærkere uro end den fejge, thi hin har handlekraft og kan ikke bruge den, netop fordi faren er uviss, medens den sidste, sålænge han kan, neddysser sin angst med allehande falske trøstegrunde. Uheldigt virker også tjenerskabets indstyrten ved aktens slutning; forfatterens mening har naturligvis været at forberede den påfølgende arrestation; gennem husfolkenes forskellige udtryk af sorg, forfærdelse o. s. v. at give et billede af den stemning, som Russells fængsling fremkalder blandt massen, men dette forfejles selvfølgelig aldeles, når man kun lader en flok mennesker optræde uden spor af deltagelse, ja endog uden tegn på, at de fatter situationen.

En farlig sag er det at bringe en retsforhandling på scenen, såfremt den skal virke dramatisk; men dobbelt omhu bør derfor også et teater anvende på deslige scener, og det så meget mere, ifald den rent dramatiske virkning kun partielt er tilsigtet af forfatteren, — og således er det tilfældet i Munchs tragedie. Dramatisk virkning er kun tilstede i det tilfælde, at situationen eller karaktererne ved indbyrdes rivning driver hinanden fremad og derved udlokker et resultat; men her skal intet sådant ske; over William Russell er dødsdommen i grunden af-

sagt endnu forinden han føres for skranken, hans optræden være som den vil, hans forsvar være nokså glimrende, — de edsvorne har deres instruks, og den fraviger de ikke. Men hvis en sådan dramatisk virkning ligger udenfor værkets plan, så kræver vi, at der idetmindste gives os et plastisk billede, og dertil er rigelig anledning forhånden; vi kræver, at enhver optrædende skal være kunstnerisk og ikke blot materielt tilstede; det hjælper lidet at overfylde retssalen med statister, ifald ikke disse som tilhørere tager del i handlingen, i dem kræver vi at se et billede på det oprørte engelske folk, — spænding, forventning, forbitrelse, hengivenhed for den anklagede o. s. v. må være læselig på alle ansigter; kan dette ikke opdrives, da er det bedre at give den hele forhandling uden hint stortallige auditorium, thi hvad der ikke virker til den rette forståelse, det virker mod den. Noget mere udtryksfulde hoveder kunde man også ønske hos d'hrr. jurymænd, og denne fordring er det ialfald let at fyldestgøre. Ganske rigtigt er det forresten af hr. Nielsen at give dommerens rolle uden nogetsomhelst individuelt præg; thi hos dommeren pa dommersædet er personligheden ophævet; vi vil ikke se Russell domfældt af denne eller hin øvrighedsperson, men af Englands højeste tribunal, — hvem der repræsenterer dette er os ligegyldigt.

I denne akt er hr. Petersen heldigst som lord Howard; indvirkningen af Russells nærværelse kommer klart frem; aflæggelsen af vidnesbyrdet og hvad derpå følger er i alle dele som det bør være, men over den foregående replik:

Just som jeg
stod færdig til at gå den tunge Gang
herhid, for efter Borgerpligt — o. s. v.

kunde man dog ønske en større gennemsigtighed — og lidt mindre ubevidst deklamation; over denne replik skal der nemlig være udbredt et dobbelt skær, — man skal både se Howards egen bevægelse, hans indre rystelse ved Essex's død og hertugens instruktion, ifølge hvilken hans hele beretning er affattet: det er en vanskelig opgave, som her er stillet skuespilleren, men at løse deslige vanskeligheder er netop det interessanteste for den højere kunstner.

Om hr. Wiehe som William Russel skal jeg ganske undlade at ytre mig; forfatteren af denne kritik har nylig havt anledning til om ham at udtale sin formening, og enhver, som kender såvel hr. Wiehe som det heromhandlede drama, vil med lethed på egen hånd kunne opgøre sin mening.

III.

Jeg skal nu gå over til en kort betragtning af 4de og 5te akt, der i en viss forstand danner et afsnit for sig selv. Dersom ikke en person kan virke dramatisk ved at være genstand for handling, ligeså vel som ved at være den handlende, da vilde disse akter måske være uberettigede i en tragedie, men således forholder det sig i virkeligheden ikke; i Hamlet er det netop hovedfigurens mangel på handledygtighed, som betinger det heles dramatiske virkning, og om William Russell end ikke i denne sidste del af stykket optræder handlende, så er dog den indre handling, de på hinanden følgende sjælelige udviklinger i fuld gang lige til enden, og for lady Rachels vedkommende, da er heller ikke den ydre handling stillestående lige til slutningen af 4de akt. Hendes sammenstød med Howard og senere med hertuginden ligesom scenen i fængslet mellem Russell og hertugen er altsammen fuldkommen dra-

matiske momenter, thi ved ethvert af dem er nødvendigvis situationen rykket et skridt fremad og den endelige slutning derved yderligere forberedt.

Hr. Wolfs fremstilling af lord Cavendish er sand og hjertelig, den passer ganske ind under stemningen: i scenen med Burnet spores tydeligt, at han kommer i en bestemt hensigt til fængslet, og i den derpå følgende enetale med Russell ligger der over hans spil en inderlighed blandet med dyb smerte, som i et og alt er skikket til at stille disse smukke partier i det lys, forfatteren har tilsigtet.

Howards monolog i 8de scene gives af hr. Petersen med en viss ensformig deklamation, som her er aldeles på urette sted. Alle de korte, hvasse sætninger, hvoraf monologen består og hvori der under idelige tankespring spores en rig vekslen af stemninger, kræver nødvendigvis en hertil svarende stigen og synken af tonen, en hurtigere eller langsommere takt, en røst, der snart hæver sig, snart igen falder, alt eftersom indholdet tilsiger det; men fremfor alt kræves, at skuespilleren virkelig i momentet gennemlever alle hine vekslende stemninger istedetfor at fortælle, hvorledes han føler dem. Hvo indser ikke, at i den første linje:

Han kendte mig! — så gør de alle — alle

må det første udråb gives med en ganske anden betoning og i en ganske anden takt end det øvrige; det må udslynges hvast, forskræmt, i skrækkens første øjeblik, derpå en pause, og så tilføjes resten dæmpet, jamrende, synkende sammen under vægten af den følelse, som derved griber ham. En anden fejl er det, når hr. Petersen i enkelte sætninger lægger for dagen, at han kender den indvending, som ifølge rollens forskrift skal komme bagefter.

Med langt større sandhed vilde han f. eks. kunne fremsige sit

Jeg må til Hertugen – at bede ham —

når han ikke lod sig mærke med, at han huskede på, hvorledes han skal afbryde sig med ordet „hvorom“? thi den indvending, som ligger i dette „hvorom“, skal jo først opdukke for Howards tanke efter at den første linje er udsagt: thi har han indvendingen på rede hand iforvejen, da blir hans forsæt at gå til hertugen meningsløst. Gennemarbejdes repliken saledes i enkelthederne, da vil det være umuligt for en dygtig skuespiller blot at deklamere den, han vil næsten nødes til at give den med virkeligt spil og altså også med dramatisk virkning.

Det påfølgende sammenstød med lady Rachel går langt bedre, og nar Howard efter udråbet: „kun liv, kun liv!“ forlader scenen, sa er bifaldet velfortjent. Jeg har opholdt mig sa meget ved lord Howards rolle, fordi den forekommer mig at være den vanskeligste opgave, stykket frembyder til løsning af en tænkende kunstner; jeg kan ikke betvile, at rollen er heldigt anbragt hos hr. Petersen, og rimeligvis vilde de påfølgende opførelser have rettet pa mangt og meget af hvad ovenfor er gjort indvendinger imod; når jeg desuagtet ikke har tilbageholdt mine bemærkninger, så er det fordi jeg tror, de vil kunne anvendes også udenfor det givne tilfælde.

Sammenstødet mellem hertuginden og lady Rachel i 12te scene hører fra forfatterens hånd til stykkets glanspunkter, men for at det også skal kunne blive dette på scenen, ma jfr. Svendsen give os noget mere: at hun river papiret ud af hertugindens hånd og kaster det for hendes fødder, betyder i grunden intet, salænge denne handling ikke

øjensynligen er en ligefrem følge af den sjælelige højhed, hvortil det foregående af scenen har løftet hende op; når vi altså får handlingen uden i tilstrækkelig grad at spore dens forudsætning, da er visselig ikke alt, som det bør være.

5te akt er utvilsomt fra fremstillingens side den mest harmonisk virkende i hele stykket; d'hrr. Martini og Giebelhausen passer fortrinligen ind i deres partier og gengiver dem netop så stærkt markerede, som deres forhold til det hele påbyder.

Angående scenen mellem hertugen og Russell kunde der måske rettes en anke mod forfatteren; hertugen kommer for at tilbyde den dødsdømte liv og frihed, ifald han fuldstændig underkaster sig, fornægter sin fordums færd, anerkender kongehusets guddommelige absolute ret og om alt dette afgiver en erklæring med hand og segl. Men kan her virkelig være noget valg? Måtte ikke selv en svagere sjæl end lord Russell foretrække døden for et sådant vilkar? En langt hårdere fristelse vilde han havt at bestå, ifald hertugen istedetfor en offentlig tilbagekaldelse havde forlangt en hemmelig, hvilken jo for en mand som Russell vilde være ligeså bindende. Men forfatteren har desuagtet ubestrideligen valgt den rette vej; thi for det første kommer hertugen neppe til fængslet med oprigtigt ønske om at frelse Russells liv, men vel nærmest for at berolige sin samvittighed, og denne må hos en karakter som hertugen anses for så rummelig, at øjemedet opnås, selv om han forelægger sit slagtoffer en uantagelig betingelse, og desforuden nærer naturligvis fanatikeren såmegen ringeagt for sandheden af en „kætters" overbevisning og meninger, at Russells mulige beslutning må for ham stille sig langt tvilsommere, end for den uhildede. Hvis altså forfatteren her har nægtet sin helt en end

større glorie, så har han også i en end højere grad fyldestgjort den psykologiske sandhed.

Jeg har nu upartisk udtalt mig over opførelsen af „lord William Russell“ og. som jeg i begyndelsen af min opsats ytrede, vil den skønsomme læser af de påpegede enkeltheder kunne danne sig et nogenlunde anskueligt begreb om Christiania teaters standpunkt som kunstanstalt. Falder betragtningen end ikke i alle dele fordelagtigt ud, så rammes ingenlunde dets enkelte medlemmer deraf; thi et teater kan tælle ypperlige kræfter blandt sit personale og dog som helhed betragtet stå temmelig lavt; sameget må vi dog være enige om, at impulsen til en ædlere dramatisk smagsretning ikke, som af Chr.-Postens anmelder bebudet, kan habes i den nærmeste fremtid at ville udgå herfra. Men måske dog engang i tiden? Ja hvem véd; den nysnævnte kritiker har engang antydet en ejendommelig teori, og holder denne stik, så var det nok muligt.

I anledning af hr. skuespiller Bruns debut i afvigte maj måned indrømmer han nemlig, at denne kunstner er en talentfuld mand, men protesterer dog mod et andet blad, der havde kaldt hr. Brun et geni; dette er han endnu ikke, mener Chr.-Postens anmelder, — men måske han om nogle år kan kaldes således. Uendelig store muligheder for teatrets fremtid ligger i denne tanke.

Men spørgsmålet, som Chr.-Postens kritiker pligter at besvare, er dette:

Hvor lang tid behøver i regelen talenterne for at avancere til genier?

Til hr. n—s i Bergen!

I et brev, indrykket i „Aftenbladet“ nr. 22, har det behaget Dem, blandt endel andre genstande, også at omtale mig og mit nye skuespil på følgende måde:

„Siden jeg har talt såmeget om teatret, burde jeg vel fortælle en smule om det nye stykke, som forrige uge gik over scenen; men jeg har kun set det en gang, og det er ikke nok for at sætte sig ind i alt det virvar, som forekommer deri. Heller ikke vilde den dom, jeg vilde komme til at fælde, blive synderlig gunstig for forfatteren, der i modsætning til det rige poetiske væld han besidder, synes at savne både menneskekundskab og verdenskundskab. Derfor mere derom, når det igen er opført.“

At indlade sig i pennefejde med anonyme brevskrivere er nu visstnok i regelen en unodig gerning; men da Deres ovenfor anførte ytringer indeholder, ligesom i en sum, al den letsindighed og uvorrenhed, hvormed næsten ethvert skrivekyndigt menneske nutildags tror sig berettiget til offentlig at affærdige enhver frembringelse på kunstens eller literaturens enemærker, så kan jeg for principets skyld ikke lade Deres ord gå så aldeles upåtalte.

Forinden jeg indlader mig videre med Dem, skal

jeg imidlertid opfordre Dem til, efter pligt og skyldighed, at besvare følgende spørgsmål:

a) Nar De offentlig fremsætter den påstand, at stykket indeholder en hel del „virvar“, fælder De så ikke en dom over stykket? Og hvor tør De indlade Dem pa at fælde dom over et arbejde, som De selv siger De endnu ikke har havt anledning til at sætte Dem tilstrækkelig ind i? Er ikke slig adfærd både uvorren og letsindig?

b) Sommer det sig vel for Dem, som en smagens leder, at holde Deres bemærkninger tilbage, fordi den dom De vilde komme til at fælde, „ikke vilde blive synderlig gunstig for forfatteren“? Er det da ikke Deres hensigt at vejlede bade ham og publikum? Men kan De sa forsvare at holde Deres „dom“ tilbage, fordi den vilde blive forfatteren ugunstig? Og endelig, — hvis De ikke har tilsigtet en sådan vejledning, hvorfor sætter De da Deres skriverier i aviserne?

c) Hvad mener De almenheden bry'r sig om Deres private formening angående ens „rige poetiske væld“, og hvorledes skal man passende betegne slige tirader af en hr. n—s? Kan sådant henføres under andre rubriker end under thevandspassiar og privatvrøvl, — og er det anstændigt at byde publikum sligt?

d) Når hr. n—s, efter „kun én gang at have set stykket“ og endnu ikke „sat sig nok ind deri“, opdager, at det røber mangel på „menneskekundskab og verdenskundskab“, mener De så ikke, at enhver anden med normale forstandsevner vil kunne gøre den samme opdagelse? Jeg tænker, De gør rettest i at indromme mig dette. Men hvis sa er, hvorfor skal De så have Deres privatformeninger ind i bladene? Hvorfor trænger De Dem frem med et ledebånd, som ingen har brug for?

Disse spørgsmål skylder De både Dem selv og mig at besvare; enhver løs påstand, offentlig fremsat, bør også offentlig begrundes.

For imidlertid at spare Dem for unødigt arbejde, skal jeg på forhånd gøre opmærksom på en ting: Dersom De, som rimeligt kan være, skulde finde det nemmest at smutte fra sagen ved et lidet kunstgreb, så vil det ikke nytte Dem til noget, det siger jeg Dem forud. Jeg tænker mig nemlig, at De kunde falde på, istedetfor svar på mine spørgsmål, at give en fremstilling af stykkets indhold, og så til slutning spørge: „Er ikke dette et komplet virvar? Røber ikke dette mangel både på menneskekundskab og verdenskundskab?" Men derved kommer De sandelig ikke et eneste skridt videre; thi ved den fremgangsmåde beviser De jo kun, at stykkets indhold, fremstillet med Deres ord og med Deres pen, blir til et „virvar", lidende af mangel på menneskekundskab o. s. v., noget, hvorom jeg aldrig har næret tvil, og som det aldrig kunde falde mig ind at fordre beviser for. Nej, hvad her skal bevises er, at stykket gengivet med mine ord og med min pen, er fuldt af „virvar" m. m. I kunsten såvelsom i literaturen gælder nemlig intet hvad, men kun hvorledes, og ad den fortællende vej vil De således aldrig kunne klare Dem: grunde må De opdrive, grunde for Deres påstande, ifald De ikke vil stå som en, der kun farer med løs snak, og som havde gjort klogest i at tie stille.

Idet jeg ønsker Dem held med Deres arbejde, vil jeg bede Dem endelig ikke at lade Dem genere af den „ugunstige dom"; jeg er ikke så ømskindet, som De synes at mene, det er mig om sandheden at gøre, og for enhver grundig kritik, den være nu rosende eller dadlende, vil jeg vide at være taknemlig, såfremt den kun leder mig til større klarhed

over mig selv. Det er derfor ingenlunde på grund af påstandenes skarphed, at jeg har taget til genmæle mod Dem, men fordi Deres påstande er løse og ubegrundede. Kan jeg nu af Deres svar på disse linjer udvinde noget lærerigt, så skal det være mig kært; i modsat fald må De trøste Dem med, at Deres svar kommer til at indeholde en gavnlig lære for Dem selv, den nemlig, at ikke enhver er kaldet til at kæmpe i smagens tjeneste, om han end er skrivekyndig og i privatlivet slumper til at opsnappe en del meninger, der bekvemmeligen lader sig føre i pennen.

Bergen, 8de Febr. 1857.

Henr. Ibsen.

En brudevielse.

Det var oppe på Voss en søndags morgen lidt efter jonsok; hele den lyse vakre bygd lå der og glitrede i solskinnet, som faldt ned påskrås over bergsiderne og slængte lange blå gennemsigtige skygger bortover. Sjøen, som ligger midt nede i dalbunden, gav hele egnen et sælsomt udseende, når en stod over på vejen, som bærer ud mod Evanger og der omkring. Det var blikstille, og de bratte fjeldhøjder mod sør spejlede sig i vandfladen, der rent blev borte for synet og lå der som et stort gabende juv. Det var bare når en enkelt båd stak fra land over i skyggesiden, at en nok kunde skønne det var som en synkværvning det hele; ikke for båden selv, for den svam usynlig midt inde i det kraftige spejlbillede, men alt som den bar ind på land hørtes tydeligere og tydeligere det regelmæssige årekast mod æsingen, og så drog der sig en lang lysende sølvstrime fremover, indtil de røde Vossehuer og de hvide skaut på bagtofterne rigtig rak ind i sollyset; da var kogleriet løst.

Men nede på selve vangen lå dagens festlige skin over alt det liv, som der rørte sig. Postvejen langs med vandet, og ligeså den, der bær østover op i storbygden, var ret som fuldstrød med kirkefolk både tilhest og tilfods. Kirkeboderne, der danner

ligesom en lang markedsgade, og de små livlige Vosseheste stod der i lange rækker og sled i grimerne, medens en og anden rytter, selv nu på helgedagsmorgenen, ikke kunde tvinge sin medfødte lyst, men tumlede sig snart i ring, snart fremover i galop og snart agterover igen til stor morskab for de små vordende Vossinger, som var stimlet sammen på den støvede vej udenfor gravlunden.

Klokkerne ringede og orgelet sang inde i kirken; der faldt en stilhed på almugen udenfor i solskinnet. De lyshårede jenter med sine spændebøger og hvide lommetorklæder, unggutterne i nymodens blåtrøjer, gubber i langkofte og gule knæbukser, kort, alle både gamle og unge skred stilfærdigt over kirkegården og ind i Gudshuset, gennem den store hovedport, som stod åben og vinkede så venligt med orgelsangen derindefra og med det friske duftende granbar, hvormed gulvet var strød i forhallen.

Snart var det ganske stille på kirkestien. Børneflokken havde enten fulgt ind med sine kendinger, eller også havde den spredt sig for at fortsætte sin leg på andre steder. Men en af de små Vossinger blev stående igen på kirkegården: det var en stærkbygget liden en, vel såpas otte-ni år, i knæbukser og skjorteærmer. Der stod han og så ind mod kirkedøren, hvor netop den sidste klynge blev borte, og under alt det var der kommet ligesom et fortabt udtryk over hans livlige ansigt.

„Nå, lille Knut, skal du også i kirke idag“, spurgte præstefruen, som kom bagved ham.

Gutten tidde stille, stak fingeren i munden, bøjede hovedet lidt påskakke, fjernede sig langsomt og forlegent og tog så med ét tilbens bortover moerne imod elven, for der hørte han til.

Vesle Knut derborte under lien var en underlig én, rigtig én for sig selv, som man kalder det; men

præstefruen havde skønnet ham dengang han intet mælte, og næste lørdag fik han i sending fra præstegården en ny vadmelstrøje, og strømper og sko atpå: og nu kunde da Knut også komme i kirke ligesom de andre.

Og så var det igen søndagsmorgen inde på Vossevangen: almuen trådte kirkestien i det dejlige solskin, klokkerne lokkede og orgelet drog mængden ind i det store svale hus. Knut havde nok ikke sovet stort den nat: han havde været oppe fra dagen gryede: men alt som tiden led og kirkefolket begyndte at fare stuevæggen forbi hjemme hos fader hans, da var det ret som han ikke kunde komme sig for at vise sig i de nye klæder for kendingerne sine. Så gerne vilde han det alligevel, men det var som han trængte mod, — og han ventede og biede, og dermed led det udover formiddagen, men så måtte han afsted over moen, for nu var der ingen, som fór den vej.

Det var alt mod slut med kirketjenesten, da Knut stod udenfor den lille dør bagved koret. Det var hans første kirkegang. Sagte glyttede han på døren og vovede sig ind; — det gik bedre end han havde tænkt. Ingen af de andre gutter vendte hovedet om og så på ham, ingen af kendingerne hans lo eller hviskede sig imellem, da han viste sig i den nye trøje.

Hvor det tyktes ham vidunderlig fremmed og sælsomt inde i den store kirke! Udenfor stegte solskinnet på muren, humlen surrede om de røde kløverblomster og vinden gik i trætoppene; herinde var det så stille og svalt, så stort og højt på sin vis: gulvet var strød med skinnende hvid sand, der var ligesom en egen luft herinde, lyset brændte gennem de gamle grønne rødglinsende ruder og kastede store dirrende sølvstrimer skrås nedover mod væggen.

For alteret stod præsten selv i sin sorte kjole, højt oppe over kordøren hang Jesus på korset, to små engle med vinger stod hos ham, og en, der var større end de andre, svævede under loftet med døbefadet i hænderne, og alt imellem så bruste orgelet ned over kirken og menigheden sang.

Al den herlighed var det, som kom Knut for øje, der han stod ved døren med fingeren i munden og så sig om. Ingen agtede ham, som sagt, og det gjorde ham dristigere; et par lange og lette stig gulvet over og der sad han på knæfaldet ved alteret, tog et trofast tag i rækværket, og følelsen af det højtidsfulde gik for første gang, lig en kold rislende strøm gennem hans indre.

Se, da skrider et tog op imod alteret, og Knuts øjne vokser og vokser, alt som toget nærmer sig. Det er jo Margit oppe fra Bakken! Før ivåres havde han set hende fare tilstøls med buskapen, og nu stod hun her med guldkrone på; men hun stod dog til at kende igen alligevel, og ligeså gik det med Halvard i den røde stadsvest og den pyntelige gule kofte. Det var som hele kirken var til for de to idag; milde øjne vogtede på dem fra stolestaderne fjernt og nær, — og over parret selv lå et forklaret udtryk, som Knut stirrede og stirrede sig tilbunds i uden at kunne udgrunde det. Den hellige handling gik for sig, det rødned som et dagskær over Margits kinder, men Halvard fæstede sit ærlige øje på præsten, der udtalte velsignelsens ord, og så var pakten sluttet.

Men i samme stund faldt der ligesom en vigsel over Knuts sjæl; kun uklart havde han fattet præstens ord, men hvad alt det sælsomme liv derinde i kirken havde hvisket til ham, det var den første spirende anelse om at hverdagens liv med sine vante skikkelser dog har en hemmelighedsfuld søndagsside

i sig. og mod denne higede han nu fremad og stedse fremad til forstaelse, alt som han vokste: og således blev han kunstner.

Siden har han faret vidt omkring i verden; men han er bleven norsk i sind alligevel, — for den glemmes sent, vigselen i den hjemlige kirke.

„Gudbrandsdølerne".

Drama i 4 handlinger af Chr. Monsen.

Hvis en literaturhistoriker om hundrede år skulde bestemme dette stykkes alder og intet afgørende kriterium i så henseende forefandtes, da vilde han sige, at stykket måtte være forfattet efter den første wergelandske periode, men før året 1842. Ved dette tidspunkt begyndte nemlig Asbjørnsen og Moe deres forfattervirksomhed, og med denne udviklede sig en ny epoke i vor nationale literatur. Ved dem førtes folkets sande og inderste liv i stærke og rene træk frem for vore øjne, og vore øvrige forfattere begyndte derved at få syn for nødvendigheden af at bryde overtvert med de traditionelle former, de begyndte at indse hvorledes det specifik norske stof krævede en ny klædning, såfremt det ikke skulde forkvakles under den kunstneriske reproduktion, de begyndte at erkende, at den ubevidste æstetik, som ligger i folkets egne digtninger, også måtte overføres og gøres gældende i kunstpoesien. Så udkom Landstads samling af kæmpeviser, Ivar Aasen begyndte sin virksomhed, vi fik en begyndende dramatisk kunst, og alt dette i forening med de rivninger, som deraf opstod, bidrog i en mægtig grad til at klarne erkendelsen af det nationale og det ikke-nationale. Den materielle opfat-

ning. at nationaliteten ved et værk lå i stoffet, at benyttelsen af et fædrelandsk emne nodvendigvis måtte foranledige en fædrelandsk digtning, indsåes snart at være uholdbar. På den anden side var folket nogenlunde kommen til besindighed efter den første ungdommelige frihedsjubel, og de høje talemåder om „Gamle Dovre", „Nordhavet" o. s. v. fandt ikke længere den fordums genklang, der var vågnet en viss mistænksomhed blandt mængden, man havde en fornemmelse af, at troen på hine guder ikke længere levede i hjertet og derfor blev også deres dyrkelse gennem frihedssangenes mangfoldighed en klingende form; — nu skrives ingen oder til friheden mere. Men ligesom der i Frankrig lige henimod vore dage fandtes enkelte gamle markier fra Ludvig den 15des tid, der ikke var istand til at begribe og for alvor tro, der havde været en revolution og en Napoleon, at alt som følge heraf havde fået et forandret udseende, — således gaves der også enkelte digtere hos os, som uden at agte på tidens strid og krav, uforstyrret vedblev at slå deres respektive harper på den gamle vis. Til disse hører Schwach og Chr. Monsen, den sidste visstnok ulige mere begavet end den første, men dog begge hinanden lige i deres fuldkomne døvhed for tidens fordringer. Chr. Monsen fremstod i en for hans selvstændige udvikling uheldig periode, Wergeland var ham overmægtig og øvede på ham den større planets indflydelse på den mindre, en indflydelse, der også i „Gudbrandsdølerne", hans sidste og modneste værk, er påtagelig nok. — At dette stykke ikke fyldestgør vore fordringer til en national digtning følger ligefrem af, hvad der ovenfor er fremhævet, men det mangler dog ikke en viss Syttendemaj-poesi, der dog ved sin virkelige varme og naturlige udstrømmen står højt over hvad denne kategori i

regelen har at fremvise. Stykket forråder også umiskendelige anlæg for det dramatiske, men derhos tillige temmelig mangel på praktisk indsigt, så at den tilsigtede virkning som oftest forfejles. Dog, hvorom alting er, så fortjener Gudbrandsdølerne at beholde en plads på teatrets repertoire, ifald indtil den gamle engelske heros, ifølge forkyndelsen, slår sig ned hos os. En dramaturg har rigtignok fornylig i et af vore blade gjort opmærksom på den ejendommelighed ved de norske stykker, at de oplever den første gangs glans og derpå forsvinder fra scenen; det hensigtsmæssige i at dette fænomen forklares som begrundet i de norske stykkers indre natur, er såre indlysende; men uheldigvis gives der visse biomstændigheder, der gør teorien vaklende. At de norske stykker, efter at have oplevet den første gangs glans, forsvinder fra Chra. teater er uomstødeligt nok, men ligeså sikkert er det også, at mange af dem på andre skuepladse vedbliver at føre et friskt og uforstyrret liv længe, længe efter at fostegangs-glansen er afslidt. Således er „Til sæters" givet utallige gange på Chra. norske teater — af rejsende selskaber, i Bergen, i Stockholm og København. „Fjeldeventyret" lader heller ikke til udenfor Chra. teater at skulle så hastig forsvinde; det forberedes nu til opførelse både i Stockholm og København, og det samme er tilfældet med andre norske stykker. Kunde så ikke en tvilende sjæl falde på at søge hint fænomen forklaret som hvilende i ydre tidsforholde istedetfor i indre naturmangler? En undersøgelse af denne genstand kunde ifald være interessant nok.

Et træk af Christiania danske teaters bestyrelse.

Efterat jeg i forrige års høst havde fuldført et nyt skuespil, betitlet „Hærmændene på Helgeland“, indleverede jeg det i manuskript til direktionen for Christiania teater med forespørgsel om, hvorvidt stykket dersteds kunde blive opført.

Omsider, da jeg omtrentligen skønnede, at den ifølge forretningsordenen ved Christiania teater nærmeste betænkningstid turde være forløben, henvendte jeg mig til den artistiske direktør og erfarede af ham, at stykket var antaget og bestemt til opførelse i Marts måned d. a. Senere søgte jeg hr. direktøren for at træffe aftale angaaende rollebesætningen o. s. v.; men da det viste sig, at han, ialfald ikke den dag, besad så klar oversigt over stykkets indhold og personer, som ønskeligt kunde være, så enedes vi om, indtil videre at udsætte med den af mig tilsigtede aftale. Da imidlertid denne for hr. direktørens vedkommende forudsatte en fornyet gennemlæsning af stykket, fandt jeg det rådeligt at vente et par måneder, hvorefter jeg igår atter søgte ham i den nysnævnte hensigt, og erfarede jeg da, at teatrets bestyrelse, Gud véd når, havde fattet en beslutning, som går ud på: „at da teatrets økono-

miske status og udsigterne for dets nærmeste fremtids indtægter i forhold til allerede bestemte og uundgåelige udgifter ikke tillader teatrets kasse i indeværende sæson at udrede honorarer for originale arbejder, så vil det af hr. Ibsen indleverede skuespil. „Hærmændene på Helgeland“, ikke kunne komme til opførelse i indeværende sæson.

Denne mærkelige beslutning indeholder igrunden mere, end det ved første øjekast skulde synes. Direktionen for Christiania teater har her med rene og tydelige ord udtalt sit program. den har afgivet et vidnesbyrd om måden, hvorpå den opfatter sit hverv, nu får publikum dømme.

Her gælder det ikke om forkastelsen af et allerede antaget stykke; hvad der her er af vigtighed, er teatrets egen erklæring for, at det i den nærmeste fremtid vil være ude af stand til at understøtte, fremhjælpe og i det hele taget befatte sig med den norske dramatiske literatur.

Dog, var det blot den midlertidige evne, der manglede, så fik det endda gå, det kunde da altid rettes, men her er det viljen, som fattes tillige.

Havde direktionen nemlig næret den ringeste gnist af interesse for at bringe det omhandlede stykke på scenen, så havde den naturligvis, istedetfor at fatte hin beslutning, henvendt sig til mig med anmodning om at lade honoraret henstå indtil bedre tider.

Men sandsynligvis har direktionen forudset, at jeg dertil vilde findes villig, og har derfor foretrukket den anden vej, som mere stemmende med dens politik.

Om dette samme teater var det, at en taler i stortinget afgav det vidnesbyrd, at det var en kunstanstalt, som velvilligt modtog norske dramatiske arbejder og opførte dem godt, – et vidnesbyrd, der

tjente som medvirkende motiv til intet at bevilge til det norske teater!

Til det norske teater, som desuagtet af sin møjsommeligt sammenskrabede skærv har anset sig forpligtet til at udsætte en prisbelønning for originale skuespil, medens hin lovpriste „kunstanstalt“ ikke engang gider bringe et sådant på scenen, uagtet det allerede er antaget, og man blot ved et pennestrøg eller et ord kunde få alle mulige betingelser angående honoraret ordnede efter eget behag.

Godt er det imidlertid, at Christiania teater dog engang ligefrem har udtalt sig; med sejghed har det nu i henved tyve år værget om sin sygnende tilværelse, skridt for skridt og tomme for tomme har det opgivet den brede basis, hvorpå det engang støttede sig, beskyttet af fordomme og publikums indifferentisme. Aldrig har direktionen før nu været varmblodig nok til at vove et virkeligt sammenstød, hvorved det enten måtte bære eller briste; den har krympet sig under slagene, derpå faret varsom frem en tid, følt sig for, om faren var over, og så igen begyndt, hvor den slap. Konsekvent har den været, det må man tilstå; det skal holde hårdt at påvise nogen uoverensstemmelse i dens politik i 1838 og 1858, det synes på den som om den mellemliggende tids rivninger aldrig havde fremlokket en eneste sandhedsgnist.

Først værgede Christiania teater sig mod den frembrydende norske kunst med det argument, at vort sprog, vor medfødte mangel på lethed o. s. v., lagde uovervindelige hindringer ivejen for scenisk fremstilling. De norske teatre opstod imidlertid, og man måtte nu overføre modstanden på et andet gebet; disse anstalter betegnedes derfor som fremkaldte af enkelte entusiaster, man spåede dem en

kortvarig tilværelse, og i denne glade fortrøstning vuggede man sig da sålænge det lod sig gøre. Endelig fandt man det tidsmæssigt at lægge en ny forsvarsplan og denne grundedes på forvissningen om, at de norske dramatiske interesser i alle måder varetoges ved Christiania teater.

Om ærligheden af denne påstand har nu direktionen selv udtalt sig, idet den har afkastet broen mellem teatret og den norske dramatiske literatur; dens henvisning til fremtiden betyder naturligvis intet, thi den må dog vel vide, at det blodløse skyggebillede, hvorfor den strider, aldrig vil kunne indblæses livsånde, den må vel vide, at dens tilhængeres rækker dag for dag fortyndes, og at den om føje tid vil stå forladt af alle, måske med undtagelse af den lille slump ferniseret halvdannelse, som hos os har gjort benævnelsen „intelligens" til et hånord.

Men det er, som sagt, godt, at denne udtalelse omsider er kommen; freden i vor dramatiske verden må og skal nu brydes, offentligheden må tage parti for eller imod; thi den nuværende mellemtilstand er uholdbar. Enten maa vi have et norsk teater, der forstår og har magt til at virke for de nationale kunstinteresser, eller også må vi, alle som én, slutte os til den såkaldte hovedscene, vi må, alle som én, strømme did, når den for fremtiden tre gange om ugen opvarter med oversættelser, sammenrapsede fra alle verdens kanter. Ingen nationale sympatier mere! Ingen stræben, ingen omhu for at udvikle de spirer, der hos os selv bærer en mulighed og en fremtid i sig! En forsørgelsesanstalt i så stor målestok, som Christiania teater, lægger helt og holdent beslag på offentligheden.

Og dog er tiden nu kommen, da en herskende national scene kunde grundlægges. Hvis ikke det

danske teater med dets fremmede tendenser, dets ufolkelige virken, stod hæmmende ivejen, så vilde man af de dygtigere norske kræfter ved de tre teatre kunne danne et personale, som virkeliggjorde tanken om en national skueplads, en skueplads, der virkede hånd i hånd med vor fremspirende literatur, medens denne nu af Christiania teater udestænges, ikke blot fra dets egen scene, men også fra de norske teatres, idet nemlig førstnævnte hindrer sammensmeltningen af de kræfter, der uomgængeligt fornødiges for at fremvirke et sandt kunstnerisk resultat.

På den artistiske direktør skal jeg ikke spilde mange ord. Enten er han enig med de øvrige i at udelukke de originale arbejder fra Christiania teater, og da har han selv fældet sin dom; — eller også er han uenig med dem; men hvad tror han i så tilfælde at måtte gøre?

Det véd jeg ikke; men det véd jeg, at en mand af ære vilde have fratrådt.

Muligvis er hr. direktøren af en anden mening, men da har han også manifesteret sig som den, for hvem det kun gælder at konservere levebrødet, at beholde sit numer på forsørgelseslisten.

Christiania, den 9de Marts 1858.

Endnu et indlæg i teatersagen.

I.

Med temmelig sikkerhed kunde man allerede på forhånd antage, at teatrets rette vedkommende i det længste vilde holde sig borte fra slagmarken, hvor stor opfordring end disse, navnlig den artistiske direktør, måtte have til at møde frem; det var at forudse, at virksomheden i den her omhandlede sag vilde fra deres side indskrænke sig til hvervning (og muligvis dressur og indøvelse) af lejetropper, der kunde føre striden over på fiendens gebet og således stille dem selv udenfor skudvidde. Denne hvervning synes imidlertid ikke at have nydt den ønskeligste fremgang, eftersom teatrets kritiske livegne i Christiania-Posten til dato er den eneste, der har stillet sig under fanen.

Dersom forøvrigt teaterdirektionen på den ene side ikke vover offentligt og bestemt at vedkende sig det i dens styrelse lønligt rådende princip, og på den anden side hverken føler kald eller evne til at fremstille den af mig påklagede sag i dens rette sammenhæng og betydning, og derpå fra denne grundvold at forsvare sin fremgangsmåde, da finder jeg det såre begribeligt, at arbejdet lægges i dertil skikkede lejefolks hænder; thi for navngivne

mænd går det naturligvis ikke an at låne sig til en så urenlig bedrift, som den, gennem en række af forsætlige forvanskninger at ville dreje opinionen til gunst for en handling, der ikke lader sig forsvare med hæderlige våben.

Det kan imidlertid stundom være vovsomt nok at lægge sin velfærd i lejesvendes hænder, og det har da også teatret, ved Christiania-Postens opsats for i søndags, fået at sande; thi når dets beskikkede feltherre, efterat have bortskudt al sin ammunition, efterat have sløvet sine våben ved alskens blinde udfald og sidehug, endnu ikke har formået at vinde en eneste fodsbred land, da må teatret sandelig ønske, at den hele opstyr havde været undgået, og dette kunde sket, ifald det, istedetfor at skikke ukyndigheden i marken, havde bekvemmet sig til en åben og uforbeholden indrømmelse af tingenes sande stilling.

Jeg skal nu ved en samvittighedsfuld gennemgåelse af min modstanders stridsskrift påvise, at han ikke har rokket ved et eneste ord i mit „manifest", og at striden for mit vedkommende selvfølgelig befinder sig på samme standpunkt som det, hvorpå den vilde have befundet sig, om Christiania-Postens artikel aldrig havde været skreven.

Forfatterens angrebsplan er ikke så ilde udtænkt: han sætter sin fortrøstning til det for vore smålige forholde ejendommelige karaktertræk: stedse at betragte en offentlig udtalelse som fremkaldt af personlige grunde og sigtende til opnåelsen af personlige hensigter. Denne hos mængden almindelige forestilling søger han derfor efter bedste evne at nære; men da forsvaret for en slet sag stedse fører en hel del vanskeligheder med sig, så er forfatteren uheldigvis bleven hængende fast i disse, hvilket jeg i det følgende skal påvise punkt for punkt.

Efter nogle indledningsord, duftende af hin ferskhed, der er ejendommelig for Postens teaterartikler, ytrer han: „Den, der vil være nationens talsmand i hvilketsomhelst anliggende, må handle åbent og ærligt". Da nu forfatteren ikke optræder som nationens, men som det danske teaters talsmand, og da nationen og det danske teater er to hinanden aldeles uvedkommende ting, så skal jeg ingenlunde beskylde ham for at have handlet mod sin egen grundsætning, uagtet hans krigsførelse er intet mindre end stemmende med den skønne teori; kun skal jeg henstille til hans overvejelse, hvorvidt de forpligtelser, der paahviler den, som forfægter de nationale interesser, ikke også billigvis bør erkendes af den, der strider for de ikke-nationale, — og indrømmes dette, da havde han sandelig handlet klogest i at tilbageholde sine grundløse beskyldninger for uærlighed fra min side.

Han går dernæst over til at gentage historien om mit indleverede og antagne stykke. „Imidlertid," siger han, „kom pengekrisen, Christiania teater oplevede på grund deraf et dårligt spillear, og direktionen var derfor nødsaget til at gøre brug af sin ret efter reglementet, og af økonomiske grunde forandre den artistiske direktørs approberede repertoire. Som følge heraf blev „Hærmændene på Helgeland" sat ud af betragtning." Dette klinger jo alt sammen meget godt, men fejlen er, at forfatteren lader som om han overser den omstændighed, at jeg aldrig har klaget over, at mit stykke „for øjeblikket blev sat ud af betragtning;" hvad jeg har påtalt er direktionsbeslutningen, ifølge hvilken „originale skuespil" i almindelighed i denne sæson udelukkes fra repertoiret. Dette er kernen i sagen, dette er hovedpunktet, som forfatteren burde prøvet på at forsvare: han burde have godtgjort teatrets

æstetiske og moralske ret til at bortvise originale dramatiske arbejder, uagtet det i „et dårligt spilleår“ anvender f. eks. til udstyrelse af en oversat boulevardfarce et beløb, der vel omtrent svarer til det, for hvilket et originalt enaktsstykke under nærværende forholde måtte kunne erhverves; han burde have bevist teatrets ret til at udelukke hvilkensomhelst indenlandsk forfatter fra scenen, uagtet det i det samme „dårlige spilleår“ anstrænger sig over evne for gennem gageforøgelse at sikre sig fremtidig bistand af „en kunstner“, hvis vedbliven eller fratræden dog vel ikke egentlig kan siges at være noget livsspørgsmål for teatret, eftersom hans repertoire letteligen på langt billigere vilkår måtte kunne overdrages til en eller anden ledig norsk kunstbroder.

„Ethvert skikkeligt menneske,“ ytrer han derpå, idet han aftrykker den i min forrige opsats citerede direktionsbeslutning, „vil ikke heraf kunne få andet ud, end at det ibsenske stykke, som der udtrykkelig står, ikke kan opføres i indeværende sæson, medens hr. Ibsen selv læser det således: at teatret i den nærmeste fremtid vil være ude af stand til at understøtte, fremhjælpe og i det hele taget befatte sig med den norske dramatiske literatur.“ Teatrets hoveripligtige forsvarer fægter her åbenbart med fortvilelsens våben. Det må i sandhed være en egen art af „skikkelighed“, der kan fortolke en beslutning, gaende ud på, at da omstændighederne ikke tillader antagelsen af „originale skuespil“, så vil et enkelt indleveret stykke for tiden ikke kunne gives — som om den kun gjaldt dette ene stykke. Og denne „skikkelige“ person, der vover at træde frem for offentligheden med slige påstande, undser sig ikke for i samme åndedræt at lægge mig uærlighed til last! Sandelig, man

må årevis have været smedet til en eller anden åndelig galejbænk for så aldeles at kunne sætte sig ud over den almindelige æresfølelses simpleste fordringer og i den grad forglemme den offentlige velanstændighed, der forbyder et honnet menneske at betjene sig af smudsige midler for at hjælpe på en god, endsige på en uren sag!

Hvor findes i min fortolkning spor af uærlighed?

„Uærligheden er altså dobbelt," siger han ikke desto mindre, „først fordi han taler om den nærmeste fremtid, som om det var evigheden" o. s. v. Hvor har jeg talt således? Jeg har sagt, at direktionen, ved den valgte fremgangsmåde, har afkastet broen mellem teatret og den norske dramatiske literatur; men er dette at tale om den nærmeste fremtid som om den var evigheden; er da virkelig forfatterens kendskab til modersmålet i den grad kun en overfladens fernis, at han er uvidende om, hvorledes udtrykket, „at afkaste broen", ingenlunde involverer et evigt brud? Når f. eks. en kritiserende smører, gennem et dertil bekvemt og passende organ, prøver på at forhutle en ren sag ved allehånde forsætlige fordrejelser, eller når han ved gemene personlige angreb tilsigter at forvrøvle et offentligt stridspunkt, så afkaster han derved broen mellem sig og alle anstændige mennesker; men såsnart han oprigtigt skammer sig over sin uværdige fremfærd, tager sine grundløse påstande tilbage, og gør afbigt for den skandal, han har vakt, — så er igen forbindelsesleddet mellem ham og den ubrygtede menneskeklasse genoprettet. Foruden andre gavnlige lærdomme kan min modstander af dette eksempel uddrage den erkendelse, at jeg, ved at benytte hint udtryk, hverken har lagt mere eller mindre i direktionsbeslutningen, end denne ubestrideligen i sig selv indeholder. Men da nu hans falske fortolkning af

mine ord begrunder påstanden om den første halvdel af min formentlige dobbelte uærlighed, så er selvfølgelig påstanden kuldkastet tilligemed fortolkningen, og han må derfor finde sig i at overføre denne del af uærligheden på sin egen regning. Jeg skal nu betragte den anden halvdel, og det vil ikke med denne gå ham et har bedre end med den første.

„Dernæst,“ bemærker han, „er hr. Ibsen uærlig, fordi han uden videre identificerer sig med den norske dramatiske literatur,“ thi „der kan vel ikke blive tale om at opføre noget nyt norsk stykke i indeværende sæson, om et saadant nu skulde blive indleveret.“ Hvor har jeg identificeret mig med den norske dramatiske literatur? Jeg har refereret det faktum, at mit stykke i denne sæson ikke kommer til opførelse på grund af en direktionsbeslutning, der forbyder nye originale stykkers opførelse overhovedet i det nævnte tidsrum. Ligger da her nogen uærlighed? Når forfatteren dernæst forsøger pa at fremstille den omhandlede beslutning som om den ialfald kun havde formel betydning, derved at man ikke skulde kunne tænke på „at opføre noget nyt norsk stykke i indeværende sæson, om et sådant nu skulde blive indleveret,“ — da kommer han i disse ord af vanvare til at sige direktionen en stor grovhed, idet han nemlig sigter den for at have gjort sig skyldig i den tåbelige gerning ved en formelig beslutning at fatte bestemmelser angående et tilfælde, der ej vil kunne indtræffe! Så uærlig vil jeg for mit vedkommende ikke vise mig; jeg vil tværtimod betragte som afgjort, at har direktionen besluttet sig til ikke i denne sæson at antage og honorere noget norsk skuespil, da har den også forudsat som muligt, at sådanne i sæsonen måtte kunne opføres. Forfatteren får altså selv påtage sig omsorgen for sit uærlige tvillingpar, som han

har villet padutte mig, — han får efter bedste evne undskylde grovheden mod sine principaler, og forresten gå varsommere tilværks, når han for fremtiden vover sig ud på den forfalskende bevisførelses glatte is. Hermed har jeg da klaret personen fra mig i det første punkt: jeg skal nu gå videre.

Min noble modstanders ærefrygt for direktionens uantastelige majestæt kulminerer i hans nærmest påfølgende bemærkninger, på samme tid som disse stiller hans opfatningsevne i et mere karakteristisk end fordelagtigt lys. Han er forundret og uvillig over min påstand: at havde direktionen i ringeste grad interesseret sig for mit stykke, så havde den hos mig forespurgt sig, hvorvidt jeg var villig til at vente med honoraret indtil bedre tider. „For os lægfolk," siger han, „stiller denne del af sagen sig således, at hr. Ibsen selv var den nærmeste til at fremkomme med sit tilbud om at vente." Hvilken klarhed i forfatterens tankegang! Efterat mit stykke er antaget og bestemt til opførelse, skal jeg uopfordret og uden foranledning prøve på at forebygge en beslutning, om hvilken jeg naturligvis først kunde komme til kundskab i det øjeblik den blev mig kommuniceret!

Nu følger en tirade, ved hvilken jeg i forbigående ikke kan nægte mig den ondskabsfulde glæde at sætte fyren i befippelse. Tiraden lyder således: „Når teatret opfører stykket, er det i samme øjeblik kommet i gældsforhold til forfatteren, og blandt skikkelige folk anses det altid rettest at ordne en sag på den måde, at fordringshaverne gives adgang til frivillig og uopfordret at renoncere på sin strenge ret, før den forpligtede skal nødes til at anholde om udsættelse." Denne bemærkning burde forfatteren have opbevaret til sit eget private brug; her er den yderst uheldigt anbragt. Ulykken er nemlig den, at

teaterdirektionen selv fornylig har handlet stik imod hvad skikkelige folk efter hans egne ord anser for ret og sømmeligt. Direktionen har nemlig først opført A. Munchs „William Russell“, og derpå, da betalingsterminen kom, tilkendegivet hr. Munch, at teatret fortiden er ude af stand til at fyldestgøre „fordringshaverens strenge ret“ og således nødt ham til „ufrivillig“ og efter opfordring at renoncere derpå!

Hvorledes mener nu direktionens forsvarer i dette anliggende at måtte karakterisere sine principalers færd? Skal vi ikke være enige om, at ligesom han ved sit hele produkt har stillet sig selv udenfor al berørelse med skikkelige folk i literær forstand, således har han ved den ovennævnte tirade „afkastet broen“ mellem det danske teaters direktion og alle skikkelige folk i almindelighed? Jo, det er i sandhed en net forsvarer, direktionen her er bleven behæftet med! Jeg var i min forrige opsats visselig ikke særdeles høflig, det tilstår jeg; men mine beskyldninger var dog kun rettede mod en uforsvarlig forvaltning af literære og kunstneriske interesser; at overdænge direktionen med smudsigheder af en langt værre beskaffenhed var min modstander forbeholdt, og da jeg mod min vilje har givet ham den første foranledning dertil, så tilsiger den almindelige billighedsfølelse mig at protestere såvel mod den anvendelse, der til tort for direktionen kan gøres af hans nys citerede ord, som også mod hans senere kritik over hr. Borgaard, — en kritik, der som jeg i det følgende skal påvise, er for vedkommende langt harmeligere og mere nærgående end min. Idet jeg således fatter det, som det synes mig, såre uegennyttige forsæt at tage såvel hr. Borgaard som direktionen overhovedet i beskyttelse mod dens forsvarers ubehæn-

digheder, tør jeg vel håbe, at han i sit forventede tilsvar ikke så ganske slår en streg over dette løjerlige punkt, og skal nu følge ham videre på hans knudrede bane.

II.

Hvad vort danske teaters politik i de sidste tyve år betræffer, og ligeså den konsekvens, jeg deri har fundet, — må min modstander virkelig undskylde, at jeg ikke nedlader mig til nogen vidtløftig drøftelse og argumentation ligeoverfor ham. Denne sag skal i sin tid blive genstand for en særlig artikel; her skal jeg indskrænke mig til i korthed at berøre et par punkter, der direkte vedkommer det omtvistede anliggende.

For det første er det, mildest talt, en grov usandhed, når han tillægger mig den påstand, at udelukkelsen af norske skuespil fra Christiania teater ikke er noget enkeltstående tilfælde. Det er jo netop fordi tilfældet er enkeltstående, at jeg har påtalt det; det er fordi teatret ved dette skridt er gået videre, end det nogensinde før har holdt for rådeligt. Det formentlige modbevis, han ved sin liste over opførte norske stykker indbilder sig at have præsteret, vedkommer altså ikke mig i ringeste måde. Og for det andet må min modstander i åndelig henseende være ganske ejendommeligt konstrueret, når han i min ytring om teatrets politik i tidsrummet fra 1838 til 1858 kun formår at læse sigtelser for uvilligt sindelag mod de norske dramatiske forfattere og deres arbejder. I denne min ytring ligger på en gang mere og noget ganske andet; jeg vil således blot påpege teatrets isolationsbestræbelser ligeoverfor de interesser, der i det nævnte tidsrum har sat nationen i levende bevægelse; jeg vil

nævne dets fuldstændige neutralitet i sprogstridighederne og dets ligegyldighed for at rekrutteres ved hjælp af norske kræfter. Dette afsondringssystem, denne kinesiske spærringsteori er det for en stor del, som har gjort teatret til en fremmed institution ligeoverfor folket, og dette er det, jeg har lagt teatret tillast; heri er det, jeg har kaldt det konsekvent, og heri ser jeg fra teatrets side en måske endnu større forgåelse, end den, det har gjort sig skyldig i ved at tilsidesætte de norske stykker. Disse norske stykker synes nu min modstander at betragte som en blot og bar luksusgenstand, der i stormfulde tider står først og fremst for tur til at kastes overbord. Heri kan jeg ikke være enig med ham; har den norske dramatiske literatur for tiden ikke meget at frembyde som virkelig godt, da må jo denne omstændighed netop for teatret indeholde en grund til ikke at udskyde eller bortvise, hvad det selv har erkendt at kunne bruge. Jeg har aldrig påtalt, at norske stykker af teatret er forkastede, men jeg har påtalt, at dette, om også kun for en tid, på forhånd har vedtaget at udelukke ubeseede, fremtidige norske arbejder, og kan ikke teatrets ret hertil godtgøres, så har jeg ikke ført noget ubeføjet klagemal. Det er forøvrigt mærkeligt, hvorledes teatermandens bevisførelse drejer sig i en ring. De norske stykker er i regelen højst ubetydelige, mener han, — den norske dramatiske literatur er endnu i sin allerførste fremvækst, — derfor bør den holdes borte fra scenen, indtil en modnere periode indtræder; men da nu de dramatiske forfattere kun ved at se sine arbeider opførte sættes istand til at opdage disses mangler og rette dem i fremtidige produktioner, — så vil hint modnere tidspunkt naturligvis aldrig kunne indtræde.

Min modstanders bedømmelse af mine dramati-

ske arbejder kan jeg med rolighed overse, og ligeså hans temmelig utvetydige trusel: At tiden skal vise, hvor beføjet teatret har været til at udskyde mit nye skuespil, hvilket han ikke kender. De mangler, der klæber ved mine arbejder, kender jeg bedre end han; men just fordi jeg kender dem, er det mig af så meget større vigtighed ved scenens hjælp at komme til kundskab om maden, på hvilken disse mangler nærmest kan afhjælpes. Forfatteren siger selv, at det danske teater endnu er nødvendigt som medhjælp til opklaring af vore dramatiske begreber; men er det da ret og billigt, at de dramatiske forfattere, om også kun for et øjeblik, udelukkes fra delagtighed i de andens frugter, som det danske teaters dramaturger og kunstnere er satte til at udstro blandt det hungrende folk? Når det blot er ved denne indretnings bistand, at det kunstneriske lys kan spredes ud over vort tågede land, — hvorfor da fjerne forfatterne fra den kreds, udenfor hvilken den fra det danske teater udstrømmende åndelige lysglans ikke kan nå dem?

Han opholder sig derhos stærkt over min påstand, at det danske teater stadigen taber terræn blandt publikum; han kræver bevis herfor, og jeg svarer ham, at han selv har indrømmet påstanden, idet han betegner teatret som en indretning, der endnu er en nødvendighed, da vi endnu ikke er komne så vidt, at vi kan slippe denne medhjælp o. s. v. Da vi nemlig er enige i, at det norske folk, det være sig nu ved eller uden det danske teaters hjælp, arbejder sig frem mod et selvstændigt kunsttrin, så må vi også være enige om, at den midlertidige medhjælp om kortere eller længere tid vil blive overflødig; men da nu denne nationens fremadskriden i positiv henseende kun kan abenbare sig ved en gradvis tilknyttelse til det endelige mål,

så må den også, på den negative side, i samme proportion betegne sig ved et gradvist frafald fra det midlertidige, fremmede surrogat. Da altså min modstander selv har leveret beviset for min påstand, så må dette punkt anses overflødigt videre at opholde sig ved, og jeg foretrækker derfor at opklare hans begreber angående en formentlig modsigelse, hvilken han tror at have fundet deri, at jeg i sin tid i Nyhedsbladet, på en anerkendende måde, udtalte mig over hr. Wiehe og hans betydning til opklaring af vore dramatiske begreber, medens jeg nu betegner det danske teaters fremmede tendenser og ufolkelige virken som en hindring for grundlæggelsen af en herskende norsk scene. Så dette er altså en modsigelse? Nu, for at sætte min modstander lidt i forundring, skal jeg gå et skridt videre; foruden at gentage og vedkende mig alt, hvad jeg tidligere har sagt om hr. Wiehe, skal jeg også her vedkende mig, at jeg anser hr. Jørgensen for en ypperlig kunstner, samt at teatret forresten ejer andre agtværdige kræfter — og dog skal jeg uden besværlighed rede mig ud af modsigelsen! Min anke over teatrets fremmede tendenser og dets ufolkelige virken har aldrig været rettet mod dets personale, men kun mod dets direktion; og ligeså visst som vi hidindtil har besiddet en herskende dansk scene, uagtet denne tæller flere begavede norske medlemmer, — ligeså visst måtte vi nu fortiden kunne tilvejebringe en scene, der gik i herskende norsk retning, uden derfor at give slip på de dygtigere danske kræfter, der muligen endnu ikke uden skade for kunsten kunde undværes. Det er ikke skuespillernes døbesedler, ikke deres beviser for at være fødte i Danmark eller Norge, der gør en scene dansk eller norsk, dertil udfordres mere, dertil fordres både en styrelse og et personale, som er sig nationalitetens betydning

bevidst; denne er det, der må vækkes og klares blandt personalets norske medlemmer; vort danske broderfolks bekvemhed til at bøje sig under en beslægtet nationalitets overvægt er desværre i andre retninger til overflod godtgjort. Der er altså, som forfatteren ser, den ønskeligste harmoni mellem mine forskellige udtalelser, en harmoni, der også kunde tilvejebringes ved en anden fortolkning af mine ord; men denne vil jeg overlade til forfatterens egen skarpsindighed at udfinde, for øieblikket føler jeg mig ikke beføjet til at benytte den.

Min modstanders tågede opfatning af deslige genstande deles naturligvis af mange andre blandt den jævne masse, og jeg må derfor, for min egen skyld, fortælle disse godtfolk, der ikke af sig selv besidder den tarvelige evne, som kræves til en rigtig opfatning af forholdet, at jeg ikke med et ord har angrebet teatrets personale, men kun dets styrelsesmåde, dets passivitet ligeoverfor de spørgsmål, som en sand dramatisk kunstanstalt ikke kan vægre sig ved at drøfte. Min henvendelse til hr. Borgaard er fuldt begrundet. Jeg har sagt, at forsavidt han er uenig med direktionen i den fattede beslutning, da må han, som mand af ære, træde af. Dette, skulde jeg dog mene, er en ganske ligefrem sag; thi i et spørgsmal, der drejer sig om teatrets moralske ret til selv for en kortere tid at sige sig løst for ethvert forhold til landets forfattere, kan der ikke være uenighed, uden at denne også i andre artistiske punkter må gøre sig gældende, og, da det nu har vist sig, at direktionen ligeoverfor hr. Borgaard véd at sætte sin vilje igennem, så må altså den artistiske direktor finde sig i at se teatret styret efter principer, som han ikke kan billige. Dette, har jeg sagt, kan en mand af ære ikke indlade sig på; strider hr. Borgaard virkelig for en ide, er han

virkelig gennemtrængt af erkendelsen af teatrets forpligtelser i enhver retning, føler han i sandhed det ansvar, anstalten pådrager sig ved at slå ind på en misledende bane, — da kan han umulig gøre sig til værktøj for en vilje, der optræder i ligefrem strid med hans egen. Det er derfor en tom undskyldning, når min modstander anfører, at hr. Borgaard har måttet rette sig efter direktionens bestemmelse, og jeg tror ikke, at denne føjelighed fra hr. Borgaards side er synderlig skikket til at styrke teatrets æstetiske soliditet i publikums øjne; thi bøjer den artistiske direktør sig under alskens bestemmelser, udgåede fra hans ikke-artistiske kollega, da véd jeg sandelig ikke, hvorledes kunstens interesser dersteds kan siges at være garderede. Forøvrigt burde rigtignok forsvareren i „Posten" være den sidste til at bebrejde mig bidende udfald mod hr. Borgaard: man efterse blot hans egen karakteristik over den artistiske direktør, som den, der af lutter ængstelige hensyn hverken kan beslutte sig til at antage eller forkaste, ja endog som den, der sandsynligvis, af kunsten uvedkommende grunde, lader sig forlede til opførelsen af dramatiske arbejder, der rettest burde været tilbageviste. Disse beskyldninger, der skriver sig fra en allieret, må dog vel for vedkommende være fuldt så graverende som mine, der jo hidrører fra en modstander.

Teatermandens uenighed med mig betræffende det fortjenstlige i udsættelsen af prisbelønninger for originale dramatiske arbejder, skal jeg ikke længe opholde mig ved. Han finder, at deslige foranstaltninger kun tjener til at fremme den håndværksmæssige skrivevirksomhed. Nu ja, det var måske bedst ifald poesien kunde fremhjælpes uden al pekuniær understøttelse, alene ved den indre manende drift. Men det samme kan også siges om kunsten over-

hovedet, og for at sikre sig mod håndværksmæssig udøvelse af denne, kunde man jo ved Christiania teater forsøge på at nedsætte eller ganske inddrage gagerne; thi da vilde man være viss på, at de ligefuldt vedblivende kunstnere røgtede deres kald uden alle lave hensyn til pengefordel o. s. v. Under en sådan tingens tilstand vilde teatret ikke længere af „økonomiske grunde“ kunne vægre sig ved at modtage norske dramatiske arbejder, og man behøvede da ikke, som nu, fra andre hold at anse sig forpligtet til gennem prisbelønninger at virke til literaturens fremme. Skulde ikke indførelsen af en sådan ideal kunstnerisk-poetisk guldalder frembyde sig som et værdigt mål for teatermandens virksomhed? Var lykken ham god, sa vilde efterverdenen utvilsomt oprejse ham en piedestal, hvorfra han, skinnende i sin egen forherligelse, bekvemmeligen kunde holde den belovede nekrolog over Nyhedsbladet.

Der gives en talemade, hvorved alleslags åndløse eftersnakkere idelig er pafærde, når de rigtig skal til at gøre sig brede i massens øjne. Jeg mener talemåden om den europæiske kultur; hvorledes denne ikke må udestænges o. s. v., o. s. v. Denne indtil væmmelig trivialitet gentagne tirade har min modstander naturligvis ikke forsmået. Han mener, at al værnen og freden om vore mangelfulde nationale frembringelser kun er lidet agtværdig, eftersom den afbryder sammenhængen med den almindelige kultur, „hvoraf vi dog til evige tider kun blir et lidet, ihvorvel respektabelt brudstykke.“ Nej, vi er hverken til evige eller endelige tider noget „brudstykke“, men et selvstændigt organisk led i det store hele. Hvad er da den europæiske kultur? Forfatteren taler som om den var en konkret åbenbarelsesform, der i dette eller hint land kunde påvises, medens den dog igrunden ikke er andet end

et begreb, hvorved vi betegner komplekseen af den franske, den engelske, den tyske kultur o. s. v. Derfor kan det hellerikke være ligegyldigt, i hvilken form og under hvilken påvirkning den udvikles hos os. Hos et folk, der virkelig udgør et for sig selv afsluttet hélt, kan kulturen aldrig tænkes adskilt fra nationaliteten; thi denne betinger de ejendommelige former, hvorunder den almindelige civilisation kommer tilsyne hos dette enkelte folk, i modsætning til de former, hvorunder den udtaler sig hos alle andre. Forholdt ikke sagen sig således, da var det rigtignok uvæsentligt, hvad enten vor hovedscene kaldtes norsk, dansk eller fransk; men i så tilfælde kom det også på ét ud, enten vor literatur beriges af indenlandske forfattere eller ved oversættelser fra alle verdens kanter. At virke for den nationale udvikling er altså i ånd og sandhed at tjene den store europæiske kultur, medens det, at hænge denne som en udenlandsk søndagsstads over folket, kun er at hæmme vore egne spiredygtige kræfter, uden derved at føre kulturen et eneste ønskeligt skridt fremad til sejr. Først når nationalitets- og kulturbestræbelserne hand i hånd sigter mod det fælles højere mål, — først da er folkets bannerførere, det være sig i kunst eller poesi, på ret vej, — og derfor er det danske teater farligt, derfor er det, at ethvert offentligt brud mellem indretningen og de nationale interesser må påtales.

Dog, det danske teater stiller sig ikke alene som en hindring mod den alsidige europæiske kulturudvikling, således som denne hos os naturligen må arte sig; — det virker også som en forhaling af det tidspunkt, i hvilket den store nordiske enhedstanke vil kunne virkeliggøres. Jævnbyrdige må nemlig trillingrigerne stå, ifald hin fremtidsdag engang skal komme; selvstændige, ikke blot i politisk, men også

i literær og kunstnerisk henseende, må ethvert af folkene tiltræde pakten. Det er ikke den danske og en dansk-norsk nationalitet, som hånd i hand med den svenske skal „føre folkenes sag til sejr“ i Norden. Selvstændigt, i alle henseender selvstændigt, må også Norge vide sig, ifald det, med fordring på ligeberettigelse og med fuld garanti for fremtidig uantastelighed, skal kunne slutte sig til forbundet. Men hvorledes vil dette blive muligt, når det danske teater fortsætter med at udviske vor ejendommelighed i de betydningsfulde retninger, hvorom her er tale? Det er altså så langt fra, at denne scene hos os medvirker til udviklingen af den sande europæiske kultur, at den tvertimod forhaler, ja måske umuliggør et af kulturens betydningsfuldeste resultater, tilknytningen mellem det beslægtede, — og derfor må enhver norsk mand, der med varme omfatter det danske broderfolk og den store nordiske enhedstanke, være på det rene med sig selv om det berettigede i en opposition mod Christiania danske teater.

Foreløbig slutningsbemærkning.

Postens teaterdanske skribent kom, som jeg forudsagde, ganske rigtigt i befippelse over episoden med honoraret for „William Russell“. For at bøde på sin ubehændighed i dette punkt har han koncentreret hele sit polemiske apparat, idet han nemlig har taget sin tilflugt til en tåbelighed, en nærlighed og en vitterlig usandhed.

Således indbilder han sig at kunne rense direktionens handlemåde.

„Da Munchs stykke var opført, gik en af teatrets direktører op til ham og spurgte, om han vilde have sit honorar straks, eller han vilde vente. Han

betydede ham derhos, at honoraret rimeligvis vilde blive større, hvis han ventede, da man ikke på forhånd kunde sætte det til maksimum, før man havde en erfaring om, hvad lykke stykket gjorde hos publikum. Direktionen bemærkede fremdeles, at hr. Munch i hvert tilfælde straks kunde hæve forskud på sit honorar, hvad enten dettes størrelse blev bestemt nu eller i den nærmeste fremtid."

Tåbeligheden i dette forsvar ligger i den formening, at direktionens færd gøres ulastelig ved tilbudet om forskud; thi ethvert nogenlunde forstandigt menneske må dog begribe, at en forfatter ikke kan indlade sig på at modtage forskud på et honorar, hvis størrelse er ham aldeles ubekendt, eftersom vort danske teater fortiden ikke honorerer originale arbejder efter noget bestemt regulativ. Desuden er det jo, efter teatermandens egne ord, „fordringshaverens strenge ret" straks at erholde, hvad der tilkommer ham, uden noget slags krogveje, – en ret, som ligeledes efter hans sigende, skikkelige folk ikke på slig vis kan anse sig fritagne for at fyldestgøre.

Hans uærlighed røber sig i forsøget på at indbilde læseren, at direktionens henvendelse til hr. Munch fulgte umiddelbart på stykkets første opførelse, medens den dog bevisligen først fandt sted, efterat det var gået fem gange over scenen; og en vitterlig usandhed må det nødvendigvis være, når han ubehændigen insinuerer, at vedkommende direktør, den dag han henvendte sig til hr. Munch, tiltrængte erfaring for, hvorvidt stykket gjorde lykke hos publikum, uagtet det på hans eget teater havde været opført fem gange for sågodtsom fuldt hus og med udelt bifald fra alle sider.

Hvorfra skulde da denne gådefulde „erfaring" kunne hentes? Publikum havde udtalt sig utvetydigt

nok, Aftenbladet, Morgenbladet og Nyhedsbladet ligeså. Var det måske i påvente af Postens kritik, at man indtil videre skød betalingsterminen fra sig? Nærede teatret måske håb om i Postens kritik at hjælpes til en ønskelig målestok for bestemmelsen af honorarets størrelse?

En sådan formodning vil jeg dog nødig give rum; jeg vil heller holde mig til den nærliggende forklaringsgrund, at fyren i sin befippelse har søgt at hjælpe sig, så godt han kunde, og at en tåbelighed, en uærlighed og en vitterlig usandhed mere eller mindre, for ham sagtens ikke kan være noget at gøre sig skrupler over.

Da det punkt står som et lysende eksempel på hans polemik i almindelighed, har jeg her berørt det. Hans øvrige bemærkninger, der allerede var gendrevne, forinden han anden gang fremsatte dem, tiltrænger ingen omtale.

Christiania, den 10de April 1858.

Guizots memoirer.

Guizots nye memoirer, bestemte til at kaste lys over tidens historie, er ligeså interessante som deres tidligere brødre. Begivenhederne, der har knækket så mange mindre hårdt rammede, har ingen indflydelse havt på Guizot; han er stærk nok til at bære alt: år og prøvelser. Her er ikke tale om literatur. En bog som denne styrter dig straks ind i politiken, og forfatteren vilde finde dig meget naiv, om det var den literære side, der beskæftigede dig. „Når memoirer udkommer forsilde," siger han, „har de blot et moralskt eller literært værd og formår kun at vække tom nysgerrighed!" Heraf ser man, hvor liden vægt han lægger på alt, som ikke er politisk.

Hvad der tydeligst fremgår af denne bog er, at Guizot i påkommende tilfælde anser sig som mulig pány. „Dette er en nationalsag," siger han på tredje side — hvad han kalder en nationalsag er vel at mærke hans egen — „dens undertrykkelse kan bedrøve, men ikke overvælde mig, og jeg opgiver hverken at kunne tjene den eller at tro på dens sejr. I store prøvelser er dette min natur, og jeg takker Gud for at han tillader mig altid at nære store ønsker, hvor uvisse og fjerne end deres opfyldelse synes." To hundrede sider længer hen kommer

forfatteren tilbage til denne fikse ide. „Selv efter alt, hvad jeg har oplevet og lidt, er jeg kun lidet tilbøjelig til at tabe modet og at tro, at en vanskelig sejr er en umulig sejr.“ Han er sa langt fra at tabe modet, at han bestandig arbejder pa at udvide grænsen for sine muligheder. „Jeg har altid,“ siger han, „næret ærefrygt for navne, der har spillet en stor rolle i historien, og hvor meget jeg end er en nyhedens mand, følte jeg mig dog, da Ludvig den attende kom tilbage med chartet i hånden, hverken forbitret eller ydmyget over at skulle nyde vore friheder eller have at forsvare dem under Frankrigs monarkers gamle kongeracer.“ „Forsvare!“ Lad ordet ikke forskrække dig. Guizot er ikke revolutionær; opposition er desuden ikke hans sag. Han ånder kun let på ministerbænken, og når den hypotese, han forudsætter, er blevet andet end en hypotese, indretter han sig nok en lun plads.

Dersom Guizot ved de lovtaler, han meget fint holder over Bourbonnerne, ikke opnår at hejse sig op til den magt, han attrår, vil det idetmindste ikke være af mangel på at have hængt sig fast ved mere end én gren af sine forhåbningers træ. Hør, hvorledes han allerede rekrutterer sig en majoritet. „Jeg er ikke af dem, som betragter højre for udueligt til at regere Frankrig. Jeg har længe vidst, at der udfordres en samvirken af alle oplyste, uafhængige kaster, gamle og nye, for at drage landet ud af det sørgelige alternativ: anarki eller despotisme, og at det uden denne enighed aldrig længe af gangen vil beholde frihed og orden.“

Dette kan man kalde at være tidligt ude!

I de ti års frihed, politiken har skænket ham, har Guizot „intet lært og intet glemt“. Disse ti år, der for mange har været så rige på lærdomme, er for ham som om de ikke har været. Han tror at

have havt en ond drøm og at han nu er vågnet; han har altså blot at gribe fat på tingene igen, hvor han slap dem. Vi véd ikke, hvad Guizots politiske trosfæller siger om denne halsstarrighed, om det ikke synes dem sælsomt, at en minister, der har havt en krone at passe på, og som har ladet den falde og knuse sig mod jorden, har beholdt samme tro på sig selv, som før dette uheld, og fordrer, at andre også skal have det; om de ikke studser over, at han, efter at have styret kongedømmet i en afgrund, ikke kan udfinde noget andet. end netop at gå samme vej, ja nærme sig randen endnu mere. Hvad man dog studser mest ved er hans prætension på at være den eneste uddeler af frihed i Frankrig. Dersom det endda var i samme egenskab som Bourbonnerne, om hvilke han siger, „at de frembyder så meget sikrere garantier for friheden, som de indgyder en retfærdig mistillid.“ Men ingenlunde. Guizot tillader, at man mistror både den ene og den anden konge. men vil ikke, at man skal mistro deres ministre. Hinsides hans liberalisme gives blot tyranni eller anarki; udenfor hans kirke ingen frelse. Elsker du friheden? Vil du måske have den? Henvend dig til ham. Han har monopol på den, han alene fabrikerer den; du får, hvad han vil give dig.

Ja, det klinger sælsomt at høre Guizot endnu tale i høje toner om sin kærlighed til friheden. Man har set ham ved værket og lært, hvilken art kærlighed han nærer til den. Han har kneblet friheden så ofte det gik an, og dagen efter sit fald — nej, det var dog for hurtigt — straks han har fattet sig og forvundet skrækken, tilbyder han den atter sin tjeneste. Har han været voldsom, har det været i moderationens tjeneste; har han været en tilbagegangsmand, har det været i fremskridtenes interesse; det er for

at beskytte den mod sine egne excesser han lægger tvangstrøjen på den.

Havde Molière levet i vore dage, vilde hans Tartufe have fået en anden ende. Øvrigheden var ikke skreden ind, familjen rydder selv huset for bedrageren, da han har kastet masken. Nu er han da borte, man er henrykt over at være ham kvit og omfavner hinanden; i det samme går døren op og kan man også tro sine øjne? det er deres mand, som kommer igen med krum ryg og salvelsesfuld mine. Han har betænkt sig, han vil glemme alt. Byder ikke hans religion ham at tilgive fornærmeren? Er han ikke nødvendig til deres frelse. Hvem skal, når han er borte, skrifte husfaderen? Hvem skal våge over madamens dyd? Ved synet af ham blir de gamle noget benauede, og han vilde endnu have kunnet få fodfæste i huset, havde de unge ikke skredet ind og atter kastet den hellige mand på døren.

Det er ellers ikke vor skik at tale om de faldne. Men kan man nogensinde sige, at Guizot er *à terre*. Når han falder, er det stående.

Rideknægten.

Under denne titel har en ny, dansk forfatter. Beatus Dodt, leveret en liden novelle eller, som han kalder det, livsbilleder fra det nordlige Sjælland. Der går en frisk og ægte national tone gennem dette arbejde, og derhos en indre sandhed, som til læseren i høj grad meddeler indtrykket af noget selvoplevet. Det er dog især karakterskildringen, som fortjener at fremhæves, intrigen og begivenhedernes gang lader adskilligt tilbage at ønske, men herpå kommer det også efter forfatterens øjemed ikke så meget an. Som et af de fortrinligste partier i bogen fortjener landturen i pinsen at nævnes; den er fra først til sidst et lidet bevægeligt genrebillede, — her hører man ikke helten fortælle, man rejser selv med. Studenten, adjunkten og fortællingens hovedperson. ligesom også flere af de underordnede figurer, fremtræder hele og livsfyldige, man ligesom ser dem rundt: dette gælder mindre om det forresten elskværdige gamle par, professoren og hans kone, der mere står som typer i en viss abstrakt ubestemthed. Mindst heldige forekommer os episoderne med den franske emigrant og hans datter, ligesom det også med rette kan siges, at forfatteren har skitseret for meget på steder, hvor læseren ønsker at gå nærmere ind på situationen. I det hele karakteriserer denne lille digt-

ning sig ved de samme fortrin og mangler, som den danske malerskole nutildags. Den bærer i sig en fylde af hjemlighed og naturtroskab, men giver på samme tid ofte indtrykket af snarere at fotografere virkeligheden end kunstnerisk at reproducere den. Bogen er smukt udstyret og kan ubetinget anbefales vort læsende publikum.

Fiskere i havsnød.

Efter fotografi meddeles nedenfor i bladet en afbildning af Tidemands og Gudes nye store maleri, hvortil motivet er taget fra den noksom bekendte ulykke i Bjørnør. Dersom man overhovedet har ret til hos et kunstværk at kritisere, hvad kunstneren har villet give, og ikke blot hvorledes han har løst sin opgave, da kunde der måske ved denne anledning rejses et og andet spørgsmål. Der kunde spørges om, hvorvidt kunstneren virkelig har opfattet stoffet således, som det i katastrofen har formet sig hos den almindelige bevidsthed, eller ikke om hver enkelt af os kommer med et andet — måske med et tåget, uklart og forvirret — men dog et andet billede i sit indre og med krav på at se netop dette i kunstværket idealt forklaret og lagt frem i dagen. Denne objektivitet, dette kunstneriske instinkt, der forud tilhvisker kunstneren, hvad hans folk vil komme og kræve af værket, er en fordring der falder sammen med nationalitetsfordringen, — og hvorvidt denne i sin fulde udstrækning virkelig er fyldestgjort i det her omhandlede arbejde, turde måske fortjene en undersøgelse, hvortil nedskriveren af disse bemærkninger dog ingenlunde føler sig kaldet. Undersøgelsen turde være betimelig, ikke for dette enkelte kunstværks vedkommende, men fordi den

blandt andet kom til at kaste et lys over den forskelligartede afskygning, hvori det kunstneriske krav hos det norske og det tyske folk kommer til åbenbarelse. Sujettet: „Fiskere i havsnød“ forekommer os her af kunstnerne mere at være opfattet dramatisk end episk, uagtet denne sidste opfatning utvilsomt vilde være den mest nordiske. Heri ligger egentlig vor eneste 'anke udtalt; at den opgave, kunstnerne har sat sig, er løst med mesterskab, behøver neppe at bemærkes. Tidemands gamle fisker er på engang individuel og typisk, han tilhører på engang livet og kunsten. Gudes hovedfag er ikke sømaleriet, og man har derfor ikke ret til på detaljerne af hav- og stormbehandlingen at anlægge den målestok, hvormed Gude overhovedet er at måle, nemlig det fuldendtes. Men ét vidner dette billede med varme og med klarhed om, ét taler det øjemed for, hvori det er digtet frem på lærredet, og det er, at vore højsindede kunstnere dernede i det fjerne, midt under fremmed påvirkning og forstyrrende indtryk har bevaret et fuldt og stort hjerte for sit fattige fædreland.

„Fortællinger af dr. H." og „Danske landsbyhistorier"

af forf. til „Livsbilleder".

Landsbyhistorieliteraturen er ved disse bøger forøget med to bidrag af utvilsomt blivende værd. Når vi her berører dem under ét, så sker det ikke på grund af det fælles stof, livet nedenfor i samfundsklasserne, — men fordi dette stof gennem to grundforskelligt udprægede forfattere har hos enhver af dem fundet et dertil svarende udtryk. Dr. H. er åbenbart en mand med fuld åndelig modenhed, hans styrke ligger mere i situationens og karakterens behandling, mindre i stemningens, — eller med andre ord han er forherskende episk begavet og strejfer ikke sjeldent ind på det dramatiske, som f. eks. i slutningen af den lille fortrinlige digtning „Møllesumpen". Naturmaleriet fremtræder hos ham klart og anskueligt, og derhos, som i „En tur til væveren" under en fortrinlig vedligeholdt stemning. Mindre heldig er han, hvor han opgiver det nationale stof, og derfor er hans russiske sagn „Wlaska tuder" af ulige svagere virkning end nogen af de øvrige langt mindre fordringsløse småbilleder, hvoraf hans bog består. Hos forf. til „Livsbilleder" er det lyriske stemnings-skær det væsentlig bestemmende. Det

egentlige stof er holdt ligesom i en viss afstand, hvori detaljerne taber sig. At så forholder sig, er naturligvis ingen fejl, men en ligefrem følge af forfatterens individualitet, der netop vil dette og intet andet; men undgås kan det dog ikke, at hans skildringer derved får udseende af en konstrueret verden, medens dr. H.s står på virkelighedens grund, lutrede og løftede. Det er forøvrigt ikke umuligt, at disse to bøger vil læses med mere udelt bifald oppe hos os end i Danmark selv; på en viss afstand og med en hvorvel beslægtet så dog fremmed nationalitet, falder det nemlig ikke så let at kontrollere digtningens sande forhold til den virkelighed, den har sat sig til opgave at behandle.

Valdemar Krones ungdomshistorie.

Fortælling i to dele.

Forfatteren af nævnte bog har vist den sjeldne selvfornægtelse ikke at navngive sig. og dog må han, ved sin gennem hele værket åbenbarede skarpe kritiske sans på forhånd have indset, at der her kun kunde være tale om en literær sejr, aldrig om noget nederlag. Muligvis er forfatterskabet af denne digtning i Danmark kun en offentlig hemmelighed; vi véd intet derom, thi bogen har, os bekendt, endnu ikke været anmeldt dernede. Skulde forfatteren derimod virkelig have forstået at bevare sin anonymitet, så vil der visselig åbnes en vid mark for allehånde gætninger. Blandt Danmarks forhen optrådte og bekendte episke forfattere kan man ikke lade være at søge, og på den anden side er det visselig i enhver literatur et særsyn, at en forfatter i sit første værk fremtræder med den fuldstændige åndsmodenhed, med den rolige magt over stoffet og med det aldrig svigtende blik på formålet som her. Denne art af fortællende digtning, sjælelivsskildringen, men stedse uden fremtrædende fordring på at falde i øjnene som sådan, har sjelden tidligere været behandlet i Danmark. Hvad der vel måtte komme denne digtning nærmest, er den afdøde Schaks „Phantasterne“: dog gælder dette kun i enkelte henseender! Forfatteren

er åbenbart en mand, som har bevæget sig meget i det højere selskabsliv: begavet med en sikker, ironisk iagttagelsesevne forstår han af spredte fordringsløse småtræk at skabe sine mærkelige, gennemsigtige karakterer, der alle, fordi de bærer sandheden i sig, træder læseren imøde som folk, han engang har stødt på, men glemt igen. Grupperingen er kunstnerisk holdt den hele bog igennem, og de vekslende situationer, hvorigennem grundtanken udvikler sig, klare og tiltalende. Med disse korte bemærkninger må det omhandlede værk her være anbefalet; der er ingen tvil om, at det snart såvel gennem norske som danske dagblade vil blive gjort til genstand for en nøjere drøftelse.

Lidt, men nok om teaterafhandlingen i Christiania-Posten.

Da jeg påbegyndte mine opsatser om teaterforholdene her i byen, var jeg naturligvis forberedt på en avisfejde, hvori modstanderen vilde forsøge på at lede kampen over på mine egne enemærker; men hvad jeg på samme tid håbede, var, at mænd med åndsmodenhed og omsigt vilde møde i skranken for at få sagen nærmere belyst.

Heri har jeg imidlertid forregnet mig. En indsender har fået plads i Christiania-Posten for nogle opsatser, der angives at være fremkaldte ved mine artikler om teatersagen, uden dog at noget indre sammenhæng hermed er at opdage. Hvad derimod straks springer enhver i øjnene, er, at denne mand ikke fra nogensomhelst side betragtet har lovlig adkomst til den kontrollørpost, han således uden videre og på egen hånd har sat sig i besiddelse af. Det er altså ingenlunde i erkendelsen af nogen pligt, at jeg værdiger ham disse linjer. Visstnok skylder jeg publikum, som sådant, regnskab; men med hvert enkelt anonymt individ, hvem det omsider lykkes at få noget trykt et eller andet sted, har jeg intet at skaffe. Han har imidlertid bedt om et svar, og det skal han få.

Sundt organiserede mennesker kommer i regelen

temmelig tidligt ud over den periode, hvori man læser sig en skrue løs i æstetiserende lærebøger, og løber om med hovedet fuldt, ikke af ideer, men af „ideen", der da naturligvis skal bæres frem med pomp og bram for alt folket, selv om det så kun gælder den simple daglige gerning, at trække sine støvler af og på. Da nu indsenderen i Posten ses endnu ikke at være kommen ud over dette skoledisciplernes privilegerede, lykkelige standpunkt, så må jeg heraf slutte, at hvis han ikke er meget ung af år, så er han det ialfald af tanker, medmindre ikke, hvad jo også var muligt, begge dele skulde være tilfældet. Mine teaterartikler har han, overalt hvor han strejfer ind på dem, på den latterligste måde læst galt; men da jeg ikke agter, for hans skyld, at skrive forfra, såmeget mere som jeg endnu står til rest med adskilligt, så vil jeg give ham det råd, at læse om igen og om igen, indtil han har fået begrebet, hvad der handles om, — og indtil da, ikke mere om den sag.

Hans hele tale drejer sig forresten væsentligt om denne vinters repertoire, med undtagelse af noget i slutningen, der ser ud som bemærkninger over rollebesætning og deslige Han holder det uværdigt for det norske teater at hente sine stykker fra Casino eller fra Carlsteatret i Wien, der betegnes som en „gøglerbod". Kender indsenderen noget til dette Carlsteater? Jeg kan forsikre ham, hvad hans snak i Posten også noksom godtgør, at han endnu trænger til ti års skolegang for, som kritiker, at komme i højde med det trin, hvorpå kunsten udøves i det wienske Carlsteater. Denne scene, såvel som Folketeatret og Casino, forsyner forøvrigt Christiania teater ligeså fuldt som det norske; og dette med fuld føje; først fordi intet af vore teatre har den understøttelse af staten, som på de fleste andre steder tilskydes, og

dernæst fordi den store almenhed hos os er, hvad enhver véd, altfor jævnt indsprængt med folk som indsenderen og hans lige, til at kunsten skulde kunne vove et større forspring foran massen end det, som fortiden finder sted; thi da det ene er ved massens bistand, at kunsten hos os holdes oppe, så må naturligvis disse to væddeløbere mod „ideens" mål altid så temmelig holde sig i hestelængdes afstand fra hinanden. Udvides derimod afstanden således, at man taber hinanden af sigte, så er naturligvis også interessen borte fra spillet. Dette er det simple praktiske forhold.

Hans bemærkninger om, at der ikke virkes nok i national retning, agter jeg ikke videre at opholde mig ved; med en smule selvtænkning vil enhver fornuftig læser finde slige anker gendrevne i hvad jeg ovenfor har udtalt. Dette forsåvidt hans bemærkninger gælder spillet og sproget på den ene side, eller på den anden side repertoiret. Er det første tilfældet, så er det ikke let at rime hans fordringer til bestræbelsen sammen med de indvendinger han gør mod bestræbelsen, hvor en sådan voves. I „Mursvendene" forsøgte man således at optage folkelivsformer i spil og sprog; men dette betegner han som „råt". Heri skal jeg i en enkelt henseende give ham medhold; men hvorfor klager han da over, at denne råhed ikke oftere praktiseres? Er det derimod repertoirets mangel på nationale elementer han har for øje, så blir hans tankegang fuldkommen uforståelig. Han fremhæver, som bevis for utilstrækkeligheden af mine bestræbelser i den retning, at jeg den første vinter kun optog „Fjeldeventyret" og „Fjeldstuen". Disse to stykker må da ikke fuldt ud tilfredsstille hans nationale fordringer. Om „Huldrens hjem" heder det, at det „hverken er nationalt eller skuespil," og om „Tordenskjold", at

teatrets åbning iår med dette stykke er „betegnende nok.“ Nogle andre opførte stykker som „Ervingen“, „Til sæters“, „Anna Kolbjørnsdatter“, „Gudbrandsdølerne“, „Fru Inger til Austråt“ og „Hærmændene på Helgeland“ kommer slet ikke med i vægtskålen til fordel for teatrets nationale præg. Bjørnsons „Mellem slagene“ og „Halte-Hulda“ kan fortiden ikke spilles på det norske teater. Der er altså tilbage de to originale arbejder, hvis ikke-opførelse så højligen beklages. Det ene af disse, hvis fremkomst teatrets ombygning indirekte har umuliggjort for dette spilleår, kender muligens indsenderen; men vil han om dette sige, at det er mere nationalt end de nys opregnede? Og hvad véd han om det andet, mod hvis opførelse i høst af forfatteren blev nedlagt protest, fordi han agtede at undergive det en gennemgribende omarbejdelse, der, mig bekendt, endnu ikke er fuldført. Hvad blir der så tilbage af indsenderens snak om mangel på nationalitet i repertoiret? Vil han i dette punkt frigøre sig for den beskyldning at have ført løs og urimelig tale, så har han kun én udvej, og det er at påpege et repertoire af indenlandske stykker, som, i modsætning til alle de nævnte, kunde afgive en national kerne, og som kunde have været spillede, hvis jeg ikke havde forhindret det. Lykkes dette ham, skal jeg i sandhed være ham tak skyldig; vi får nu se.

Han fortsætter fremdeles med sine negative fordringer. Ligesom de opførte originale stykker ikke egner sig til at give repertoiret værd, således må heller ikke de franske lystspil bringes på scenen, „da teatrets personale kun ejer tre medlemmer, som kan spille i dem.“ Den opgave, at sætte et repertoire for det norske teater, blir således temmelig svær; thi da franskmændene producerer omtrent halvparten af de stykker, der forbruges på alle Eu-

ropas teatre, store og små, så har altså direktørerne for alle disse teatre den fordel forud for mig at kunne vælge mellem en dobbelt så stor masse, og en billig mand turde i denne kendsgerning finde det rimeligt begrundet, om det norske teaters repertoire undertiden faldt noget tyndt. Dog, var jeg endda i min æstetiske ret til at vælge mellem det tiloversblevne, kunde det nok lade sig høre; men indsenderen går endnu nogle skridt videre. Om „Brødrene Foster“ formener han, at det var et utilgiveligt misgreb at bringe dette stykke på repertoiret, da det „oprindelig er skrevet under dronning Elisabeths regering (!) af Rowley, senere bearbejdet af Töpfer, opført under stormende applaus i Hamburg; derpå opførtes det omarbejdet af Heiberg den 4de Oktober 1833 på det kongelige teater i København, men henlagdes, da det meget skarpt kritiseredes af professor Oehlenschläger og ingen lykke gjorde, for bestandigt.“ Denne bedemandstirade kan jeg, til gavn for indsenderens literaturhistoriske lærdom, forøge med den oplysning, at Töpfer ikke bearbejdede Rowleys original, men Planches bearbejdelse af samme. Forøvrigt skønner jeg ikke, hvorledes dette bevis for stykkets forkastelighed, logisk taget, egentlig er at forstå. At stykket blev skrevet under dronning Elisabeths regering kan dog ikke være nogen grund til ikke at spille det; thi ellers måtte jo de fleste af Shakespeares værker forvises fra scenen. Heller ikke kan det skade stykket, at det er af Rowley, når det forøvrigt duer noget, og herom tier indsenderen. Af samme hensyn gør Töpfers navn, efter mit skøn, ligesålidt noget skår i stykkets brugbarhed, og hvad den hamburgske applaus angår, så er den falden ligeså stormende ved opførelsen af f. eks. „Ørkenens søn“, „Axel og Valborg“, „Correggo“, „Statsmand og borger“ og „Den politiske kandestøber“, uden at

man under nordligere breddegrader har fundet betænkeligheder ved ligefuldt at spille disse stykker. Og nu, at stykkets bearbejder er Heiberg, den mand, fra hvis pen aldrig en smagløs linje har flydt, skal også dette være et bevis for dets ubrugbarhed? Og véd indsenderen endelig ikke, hvad snart sagt ethvert skolebarn i vort land burde vide, at hvad Oehlenschläger mindst af alt i verden forstod sig på, var kritik. Skulde hans kritik ikke destomindre gælde ligeoverfor Heibergs bearbejdelser, sa vil jeg give indsenderen at betænke konsekvenserne; alle Heibergs vaudeviller måtte da være slette stykker og uværdige til opførelse på noget ordentligt teater: thi som bekendt modtoges de ved deres første fremkomst fra det oehlenschlägerske hold med et raseri, som i Danmark neppe har noget andet sidestykke end den baggesenske krig mod Oehlenschlägers egne syngespil og romantiske dramaer. At stykket dernede kun gaves 4 gange, forslar heller ikke: thi „Fader og søn" og „Kvæghandleren fra Stejermark", der af indsenderen fremhæves som mønsterstykker, har ikke været givne en eneste, endsige fire gange på det kgl. teater, og det samme er tilfældet med „Ringeren i St. Paul", som han, mærkværdigt nok, ved denne gode lejlighed har forsømt at bringe i erindring. „Brødrene Foster" står således til dato urokket; altså frem med et nyt bevis, hr. indsender: det, jeg her har plukket fra hinanden, duer ikke.

Indtil videre er indsenderens forbud ifølge ovenstående udstrakt også til den gamle engelske komedie overhovedet: thi udtrykket dronning Elisabeths regering med udraabstegn bagefter er vel ikke så ganske bogstaveligt at forstå. Om Gutzkows „Hårpidsk og karde", oversat af A. Munch, heder det, at dette stykke har bidraget til at gøre det norske

teaters repertoire ideløst. Da nu dette stykke ikke destomindre er et af de modneste værker i den tyske skuespilliteratur, så må indsenderen, som konsekvent mand, endnu stærkere modsætte sig optagelsen af alle ringere frembringelser af denne art. Fra det tyske skuespil er jeg således også forment al berettiget adkomst til at rekruttere repertoiret; altså atter en port stængt. Når han forøvrigt i dette stykkes sted anbefaler „Kongens yndling" af Hauch, så skal jeg hertil kun bemærke, at dette opus hører til dem, der i København indordnes under kategorien „det kedelige drama". Skulde denne digtart få nogen blivende plads på vort repertoire, så vil jeg tilråde indsenderen straks at tage fast ansættelse som teaterkritikus i Posten; hans nærværende skriverier indeholder fuldgode vidnesbyrd om, at han, såvel med hensyn til indhold som form, vil være mand for at indrette sin kritik i den ønskeligste harmoni med de kritiserede værker.

Indsenderens æstetiske reflektioner over folkekomedien er muligvis meget dybe; men utvilsomt noget grumsede tillige. Efter at have nævnt, som mønster i denne art, værkerne „Fader og søn" og „Kvæghandleren fra Stejermark", hvori intet lokalt findes, bemærker han, at „folkekomedien er i sin inderste natur i høj grad lokal", samt at „dette" (der er dens inderste natur) „her må aldeles bortskæres". Hvorledes det med føje kan siges, at et digterværk hos os først får berettigelse, når det, der er værkets inderste natur, bortskæres, vilde jeg være indsenderen taknemlig for en nærmere forklaring over; muligens ligger heri en fremtidstanke, som turde være af vigtighed i det praktiske teaterliv, som i æstetiken overhovedet. Den samme tænker har også meget at indvende mod de stykker, hvori „lokale dekorationer" tiltrænges. Atter en fremtids-

tanke. „Disse lokale dekorationer," siger han, „er i det hele taget et af de laveste midler, et teater kan bruge." Altså, når det kgl. teater i København opfører Heibergs „Syvsoverdag", „Recensenten og dyret", „De uadskillelige", „Et eventyr i Rosenborg have", eller Overskous „Capriciosa" eller Holbergs „Kilderejsen" eller „Den ellevte Juni", eller mange andre stykker, som man hidindtil har anset for ganske respektable, så virker dette teater med „de laveste midler, der kan bruges"; thi i alle disse værker tiltrænges, som bekendt, lokale dekorationer.

Så værdifulde nu end nye vidder for betragtningen kan være, såvel i videnskab som i kunst, så ubelejlige kan de også falde for den praktiske virksomhed, når de, som her, kun viser ud over det negative. Indsenderen har påpeget, hvad der ikke må optages på det norske teaters repertoire, nemlig alle originale arbejder, der ikke har et stærkere nationalt præg, end de allerede givne; heller ikke det franske lystspil, undtagen forsavidt det kun indeholder tre roller; lige så lidt det gamle engelske drama fra dronning Elisabeths regeringstid (fra hvilken konges tronbestigelse tilladeligheden begynder at indtræde, har han desværre forglemt at anmærke). Udelukkede er endvidere alle tyske skuespil, der ikke står over „Hårpidsk og kårde"; folkekomedien må kun benyttes, forsåvidt man i forvejen har bortskåret det, der er dens inderste natur. At spille Heibergs vaudeviller er for en stor del „at virke med de laveste midler, et teater kan bruge"; det samme gælder om flere af Holbergs komedier, der, efter et andet sted i hans afhandling at slutte, synes overhovedet at fordømmes, idet indsenderen mellem de af ham rejicerede spektakelstykker og tryllekomedier, nævner „Holbergske lystspil" som eksempler på et planløst og ideløst repertoire. Den

heroiske tragedie vil han vel ikke have frem; thi ligesom det franske lystspil efter hans mening ikke må gives, medmindre dets roller ikke overstiger tre, så stemmer han vel ikke for tragedien, medmindre der kunde opdrives nogle, som bestod af monologer og således kunde spilles af én person; men sådanne er, som bekendt, ikke lette at få fat i.

Hvad blir altså tilbage? Er det det spanske drama, han vil have indført? Eller den italienske maskekomedie eller har han, hvad der ifølge hans grundige literaturkundskaber ikke er urimeligt, den russiske, ungarske eller andre hos os mindre bekendte nationaliteters værker at bringe i forslag? Til dato har han intet positivt opstillet, undtagen „det kedelige drama", og nu og da, formodentlig til en lind afbrydelse i kedeligheden, „Fader og søn" og „Kvæghandleren fra Stejermark". Når nu i dette repertoire de komiske roller lagdes i hænderne på kunstnere, der af indsenderen først betegnes som tilsidesatte i farcen, og som han senerehen erklærer „ikke at duge i det komiske," så turde måske teatret siges at virke for „ideen" på en for ham og lignende smagsmænd fuldkommen tilfredsstillende måde.

Dette er det svar, der er mig afæsket. Nærmere at gå ind på det kedelige dramas velynders kedelige afhandling, turde falde kedeligt såvel for publikum som for hr. velynderen selv.

Christiania-Postens spalteproviantering.

At Grønlænderne undertiden i den grad kan bespændes af nød og mangel, at de tilsidst spiser sine egne skindbukser, har man eksempler på; men dette sker dog kun i hårde vintre, og når skibsforbindelsen med udlandet ophører. Uagtet der imidlertid her til byen i denne tid med hver post har været jævn tilforsel af såvel indenlandske som udenlandske blade, så ses dog en lignende hungersnød nu at være udbrudt i vort journalistiske Grønland.

Christiania-Posten har nemlig i tre dage levet af en medarbejders dramatisk literaturhistoriske skindbukser, og da nøden efter et par døgn atter meldte sig, så var der ikke andet for, end atter igen i tre dage at tære på de levninger, der første gang formodentlig viste sig altfor ufordøjelige.

Dette sansculottiske individ, der således har opofret sig for almenvellet, lyder, ifølge et på hornene indbrændt mærke, navnet q. For imidlertid at undgå brugen af et unorsk bogstav foreslår jeg, at det for fremtiden kalder sig Ku. Denne samme Ku, der nu har seksdoblet sig i Posten, behøver da bare at komme med en syvende artikel, for at det ærede blad med sandhed kan siges at have sluppet sine syv magre kør, hvilke forresten har det tilfælles

med deres syv pharaoniske slægtninge, at uagtet enhver af dem visstnok går med sin fede tankestud i maven, er der dog ingen, som kan mærke det. Efter i disse varme dage at have „skjinet“ op og ned i bladets spalter, vil nu denne Ku med vold og magt frem til et literært dyrskue, og brøler uophørligt på, at jeg skal agere prisdommer. Hermed kan jeg imidlertid ikke tjene, endskønt jeg visstnok må indrømme, at Ku'en, uagtet sin magerhed, kan opvise mange betingelser for at kaldes et „idealdyr“ i sit slags. Da min betænkning alligevel med så megen påtrængenhed æskes, så kan jeg gerne give den attest, at jeg, hvad racen angår, holder den for at være et ganske godt nationalt individ, men som desværre af sine opdrættere er blevet staldfodret med mange slags ufordøjeligt affald af den udenlandske bogavl. Den værste mangel turde imidlertid være dens stærkt udviklede logiske benskørhed, en sygdom, der i almindelighed ytrer sig som kronisk, hvorfor jeg også på det bestemteste må fraråde dens antagelse som kritisk tillægsdyr i et hovedstadsblad. At den derimod til nød måtte kunne holdes i provindserne, skal jeg ikke benægte; thi dens umiskendelige symptomer til sproglig lungesyge turde muligens aftage, når den ophører at gå på bejte med de herværende smittede eksemplarer; forresten må vel det grundigste vidnesbyrd kunne afgives af den, der har hængt den bjælden om halsen.

Nærmere at påvise den logiske benskørhed er snart gjort. I de første artikler betegnes Carlsteatret i Wien som en gøglerbod, og nu leverer han beviset, som består i, at „Carlsteatret er et af Wiens mindre teatre“. Et herligt bevis! Hofteatret er det allermindste teater i København, men er det derfor en gøglerbod? I mit forrige tilsvar påviste jeg, at individet i Posten indirekte havde betegnet opførelsen

af Heibergs vaudeviller som en virken med de laveste midler. Herover skriver han nu, og kalder det fordrejelse af en mening, han aldrig har havt: men påberaber sig dog med det samme en københavnsk kritik, der erklærer disse stykker for uspillelige i vor tid, og som altså vilde, efter hans opfatning, have støttet hans forkastelsesdom — „hvis han virkelig havde udtalt nogen sådan". Jeg vil ikke tale om, at denne ham fiendtlige, og dog af ham påberåbte kritik, går ud på noget ganske andet, end hvad her handles om, nemlig lokale dekorationer; heller ikke skal jeg videre opholde mig ved, at han altså har stået lige overfor denne kritik med det samme gabende enfold som det, hvormed han synes at have grundet på mine tidligere teaterartikler; thi alt dette er for ham ganske i karakteren. Men fortælle ham må jeg dog, at han har indrettet sin bevisførelse efter mønster af hin bygdeprokurator, der skulde forsvare sin part i anledning af en lånt gryde, som var leveret sprukken tilbage. Denne hans åndsbroder beviste da for det første, at hans part ikke havde lånt gryden; dernæst, at den var hel, da han bragte den tilbage, og endelig, at den var sprukken, da han lånte den. At gøre det selvslagteriske i slig bevisførelse indlysende for individet i Posten er nu visstnok ikke muligt; men ethvert menneske, der med rette får lov at gå løs i denne varme tid, vil uden videre fingerpeg forstå det. Hans øvrige forvrøvlende satser, der af mig er hængt i glas og ramme, forsøger han nu at rive ned under den magtesløse forsikring: „Det var ikke så jeg mente!" Hauchs „Kongens yndling" mener han, har intet med „det kedelige drama" at skaffe, eftersom dette er et skuespil af Chiewitz. Men nu er sagen den, at Chiewitz's skuespil er et polemisk værk rettet mod den række af dramaer, som Hauch indledede

med „Søstrene på Kinnekullen“ og afsluttede med „Kongens yndling“. At jeg ikke videre har indladt mig på hans snak om rollebesætninger o. s. v. er ganske sandt, men det er dog også noget nær frækhed at forlange sligt, efterat han på en spalte har nævnt en skuespiller som tilsidesat, fordi han ikke oftere bruges i farcen, — og så senere taler om det uforsvarlige i at anvende ham i „det komiske, hvor han ikke duger“. Folk, der således fra den ene dag til den anden kan snakke sig selv rundt, viser man ikke den ære at argumentere imod.

Hermed er denne sag fra min side tilendebragt. Ved hvilke midler vore journalistiske Grønlændere herefter vil forsøge på at stænge hungersnøden ude, er mig ligegyldigt: skulde de således ovenpå hine ufordøjelige animalia være tilsinds at proviantere med en ladning lettere tankeflyndre, må de ingenlunde gøre regning på mig som vrager.

Christiania, den 10de Juni 1861.

Fortællinger af Klaus Groth,

oversatte fra det plattyske ved dr. philos. C. Rosenberg, København.

Vi har i anmeldelser set disse digtninger betegnede som „landsbyhistorier“, og denne benævnelse kan have sin berettigelse, forsåvidt de handlende personer for størstedelen består af landsbyfolk, og skuepladsen for det meste er henlagt til en landsby eller en enligt liggende bondegård i det af naturen så ejendommeligt udstyrede Ditmarsken. Vildledende er imidlertid kategorien, forsåvidt som den leder tanken hen på Auerbach og betegner Klaus Groth som en efterfølger af denne. Intet er nemlig fejlagtigere; vi har her for os en forfatter ligeså oprindelig og ejendommelig som den nationalitet og den natur, han skildrer. Her er endvidere intet af den auerbachske udenforstående fornemhed! Klaus Groth digter om sine egne, han står midt iblandt dem som deres lige, og man får af hans bog næsten det samme indtryk som af vore folkeviser, at disse fortællinger har gjort sig selv. De er mere sjælemalerier, mere skildringer af svingningerne i det menneskelige indre end episke beretninger om den eller den tildragelse. En ejendommelig styrke har forfatteren i at male således som om det ikke var

noget allerede passeret, der fortælles op igen. men som om begivenheden går for sig, alt som læseren skrider frem, blad for blad. Mesterlig er også den plastiske evne, hvormed han lokaliserer os i naturomgivelserne og stiller os sine karakteristiske personer for øje. Oversættelsen er værket værdig, noget som man forresten allerede af oversætterens navn var berettiget til at vente. Han forstår med smag at bruge ord og sprogvendinger, som dagligtalen har autoriseret, om end den strenge grammatiker kunde føle sig opfordret til at fremkomme med indvendinger. Men netop disse tilsyneladende ukorrektheder er et fint træk, som heller ikke undlader at gøre den tilsigtede virkning, nemlig indtrykket af, at man har en original for sig, en illusion, der for den dannede læser er såmeget mere fængslende, når man er vidende om, at den er frembragt ved kunstneriske midler. Vi kan således ikke andet end på det varmeste anbefale bogen til enhver familjekreds, hvem det er om at gøre at besidde et værk, hvoraf atter og atter kan hentes det forfriskende og belivende udbytte, som kun den sande digtning er istand til at yde.

—

Teaterkrisen.

Der er fornylig skrevet en bog, som går ud på at bevise, at norsk ikke er det samme som dansk. Autors påstand omfatter kun sproget, men han kunde gerne gået et skridt videre og taget smag og kunstbetragtning med. De sidste dages begivenheder vilde i så fald have afgivet et ypperligt materiale til støtte for bevisførelsen. I København opstod for nogle år siden den bekendte høedtske teaterkrisis derved, at hr. Høedt vægrede sig ved at efterkomme en direktionsbeslutning gående ud på, at han i Hamlet skulde spille sammen med en dame, hvis stemme i forhold til hans lå for højt, til at nogen „harmonisk totalvirkning“ kunde tilvejebringes. Det københavnske publikum og den københavnske presse, der erkendte, at „harmoni“ var en hovedbetingelse for al kunst, stillede sig dengang med stor stemmeflerhed på hr. Høedts side. Så stor anseelse synes det harmoniske element i kunsten desværre ikke at nyde her i Christiania, hverken inden skuespillerpersonalet, pressen eller en del af publikum. Ved Christiania teater har i en årrække levet og virket ikke et enkelt individ, men en hel korporation, som synes at have havt det hverv, ved stemmer, der ligger ikke blot en enkelt tone, men ofte en halv eller hel oktav

over eller under det musikalsk tilladelige, at ødelægge al „harmonisk totalvirkning“ i præstationerne. Denne korporation er koret. I gamle dage var det korets opgave gennem sin sang at give de i folket rådende meninger et tilsvarende udtryk. Til folket hører naturligvis både teatervenner, avisredaktører og indsendere, og i betragtning af den store iver, hvormed en del af disse i de sidste dage har arbejdet for at få beholde sit dramatiske organ i den skikkelse, hvori det nu i så lang tid har befundet sig, skulde man slutte, at dette vort moderne kor har løst den antike opgave forbausende godt. Forsåvidt kan koret ved Christiania teater kaldes klassisk. Teaterdirektionerne nutildags har imidlertid, som man jo véd, kun liden respekt for det klassiske, og direktionen for Christiania teater har derfor ikke taget i betænkning at genindføre den i tidligere tider gældende bestemmelse, ifolge hvilken de medlemmer af skuespillerpersonalet, der ikke hindredes af andre forretninger, var forpligtede til at lede og bistå korsangen. Vi véd med sikkerhed, at teatrets musikinstruktør ofte og bittert har beklaget, at hin bestemmelse ved tidligere direktioners svaghed lidt efter lidt blev sat ud af kraft; vi véd endvidere, at han netop heri søger grunden til korets nuværende slette forfatning, ligesom det vel må være indlysende for enhver, at et godt teater her ikke kræver gode stemmer alene, men også et dramatisk liv i fremstillingen, hvilket intet teater hos os kan tilkøbe sig af ansatte eller ansættendes korister, men som det må søge at tilvejebringe ved hjælp af sine sceniske kunstnere, der jo har disse betingelser i sig, både som en naturens gave og som frugt af kunstnerisk dannelse. Det har været offentligt udtalt, at der for skuespilleren skulde ligge noget fornedrende i at yde koret den forlangte bistand, og en enkelt mand har

opstillet som toppunkt på fornedrelsen det tilfælde, at assistencen krævedes af nogen, der samme aften havde optradt i et „fransk salonstykke“, hvor personerne som oftest er grever eller hertuger; mindre skulde altså fornedrelsen være for den, der i forvejen kun havde vist sig som bonde eller simpel teaterkusk. Slig rangforordning eksisterer kun for den bornerte kunstbetragtning, i kunstens ægte og inderste væsen er den ikke til. Kunsten erkender ingen fornedrelse som hvilende i opgavens ringhed, den anerkender kun den fornedrelse, som ligger i, at opgaven, hvad enten den er liden eller stor, udføres slet. Endvidere er det sagt, at flere af de gældende kontrakter udtrykkelig skulde tilsikre vedkommende fritagelse for den nu forlangte bistand. Dette kan gerne være; men en kontrakt mellem et teater og dets skuespillere er ikke det samme som en kontrakt mellem en driftsherre og hans arbejdsfolk. Den kontrakt, som en skuespiller underskriver, forbinder ham til noget mere end det, der slås fast ved papirets ord. Når et teater ved kontrakt knytter en skuespiller til sig, så sker dette under den stiltiende forudsætning, at det erhverver en k u n s t n e r. Men for i ånd og sandhed at være en kunstner fordres ikke blot begavelse og kunstnerisk uddannelse, men også en k u n s t n e r s j æ l. Den stiltiende betingelse er, at skuespilleren ikke blot skal stille sine naturlige evner og sin erhvervede dygtighed til anstaltens disposition, men også at al hans færd ligeoverfor teatret skal være et sammenhængende udtryk for en sand og inderlig leven i den kunst, som han har gjort til sin hele og udelukkende opgave. Teatrets ære skal være hans, han skal føle sig solidarisk ansvarlig for den virksomhed, indretningen som helhed betragtet udøver, og fremfor alt aldrig betragte det øvrige apparat som en ramme for nogen enkeltstående vir-

tuositetsmæssighed. Dette er som sagt den stiltiende forudsætning fra teatrets side, dette er den moralske forpligtelse, som en skuespiller påtager sig, idet han knytter sig til et teater. Men overholdes disse forpligtelser? Det tør betviles, og de sidste begivenheder retfærdiggør tvilen. Den naturlige begavelse, den kunstneriske dygtighed har rigelig gjort fyldest for sig, det véd vi alle; men hvorledes er det fat med den kunstneriske ånd, der skulde hvile over det hele og samle al den spredte virksomhed til én stor kunstgerning med én opgave og med ét mål? Hvis ikke også denne er ydet fra skuespillernes side, da er det disse, der har „brudt kontrakterne" og brudt dem på en langt farligere måde, end direktionen nu beskyldes for, thi hine brud virker i det dybe og i det skjulte, de undergraver den vold, som hele værket skulde hvile på, og berøver teatret den alvorets højhed, uden hvilken det aldrig skal mægte at hæve sig over fornøjelsesanstalternes sfære — og knapt nok så højt. Det indvendes ikke her, at fordringen er for stor; en slig indvending slås simpelthen af marken ved at minde om, at her er talen om kunstnere og ikke om håndværkere. Det er så ofte sagt, at skuespillerne er kunstens præster. Ja, det skulde de være! men til at være præst, virkelig præst, kræves ikke blot præstelig veltalenhed, men også en præstelig sjæl. Der var fornylig en præst hertillands, som truede med at melde sig ud af statskirken, hvis ikke en påtænkt kirkebygning blev rejst i en for ham bekvem nærhed af præsteboligen. I slig forstand, men også kun i slig, er vore skuespillere præster, når de ikke tager i betænkning at opgive, hvad der skulde være deres livs højeste ide, fremfor at bære en smule forøget møje i den daglige gerning. Det tager sig ilde ud på et skib i havsnød, når besæt-

ningens ypperste er de første mænd i båden: det agtes ikke i sligt tilfælde for hæderligt, først og fremst at sørge for sit, og forresten lade det hele gå, som det kan. Andre landes teaterhistorier opviser gribende træk og vidnesbyrd om sammenhold blandt skuespillerne, om opofrelse for de kunstanstalter, hvortil de har været knyttede og om erkendtlighed mod det publikum, sammen med hvilket det var blevet deres kald at virke. Vor teaterhistorie vil komme til at opvise en sum af talentfuldhed og mangesidig begavelse, som visstnok fa andre besidder sidestykke til; men pa kunstneres opofrelse for ideens sag, på træk, der antyder en virkelig levende kunstnerisk korpsånd, pa vidnesbyrd om, at vore skuespillere er sig bevidste, at de påtog sig ofrets forpligtelse samtidig med kaldelsen, på alt dette vil den blive fattig. Hvad kan årsagen hertil være? Jeg skal i korthed antyde den. Alle vore andre kunstnere, vore malere, vore billedhuggere, har vort fattige land måttet forstøde: det har ikke kunnet nære dem: for dem har kunstnervejen gået gennem nød og trang. I landflygtighed har de maattet virke for hjemmet og den hjemlige opgave — og dog er den forpligtende bevidsthed hos dem i høj grad tilstede. Intet af dette har vore skuespillere behøvet; teatrene har lidt under kriser, det er sandt: men disse har nærmest været følte af direktionerne, ikke af skuespillerne, ialfald ikke anderledes end forbigående. Vore skuespillere har vi derfor kunnet ernære, dem har vi kunnet beholde hos os, og det skønnes Gud være takket derfor. Men heri ligger hemmeligheden. Vore skuespillere har hidtil savnet forsagelsens velsignelse, og slig lod rammer ingen ustraffet. Den ideens mand, som savner adgang til at sulte eller lide, han har derved en vej mindre til at blive stor. — Forovrigt vil jeg blot minde Christiania

teaters skuespillere om et lidet træk af historien. Da Vesuv brød ud og ødelagde Pompeji med jordskælv og askeregn, stod en romersk soldat på post ved et tempel. Slaver og trælle, alt hvad flygte kunde, flygtede rundt om ham: men soldaten blev på sin post, hvor hans kald bandt ham, og han vogtede, hvad pligten bød ham at vogte. Og askeregnen vokste og vokste tomme for tomme op over ham, og den vokste så højt, at den begravede ham: thi flygte kunde han ikke — han var ikke afløst! Slig død er åndens værk, åbenbarelse af den ånd, som skulde råde i kunsten ligesavel som i hæren eller i kirken. Var vore skuespillere i denne forstand kunstens stridsmænd, følte de i den grad, at de havde en sags ære at værne om, så vilde de også vide, hvad de i farens stund havde at gøre, dette ene og eneste nemlig, at blive på sin post og vogte, hvad der var dem betroet; flygte vilde de da ikke kunne, thi de var jo ikke afløste. Og sandelig, de kunde også trygt trodse askeregnen, den vilde ikke begrave dem, den vilde tvertimod bære deres navne og deres kunst højere op og længere frem, end tilfældet blir, ifald de uden afløsning søger ud i det fremmede for at finde — bekvemmere arbejdsvilkår.

Norske sagn.

I.

Mordskogen i Nordfjord.

På præsteskolen i Wittenberg var der engang en mand, som kaldtes mester Jon. Da han havde gået i lære i fem år, var han færdig som præst, men nu blev han endnu fem år til ved skolen for at lære svarteboken; og den lærte han da også tilgagns. En dag, da de ti år var omme, kom Gamle-Erik og vilde have Jon fat. Jon var inde i sin stue og havde stængt døren; Gamle-Erik stod udenfor, bankede på og råbte „Jon, Jon!“ Det havde Jon ventet; han tog fire tolgeknive, satte en i hvert stuehjørne og disse svarte nu Gamle-Erik med Jons røst og holdt ham op med snak, mens Jon selv krøb op gennem skorstenspiben for at slippe bort. Fanden lod sig narre en stund, men tilslut skønte han dog, at der måtte være galt påfærde, brød døren op og fór ind i stuen. Da han ikke så noget til Jon, gav han sig til at lede i alle kroge og steg tilsidst op i gruen. Her så han, at Jon sad højt oppe i skorstenspiben, og greb efter benene hans, men Jon var da alt kommen såvidt tilvejrs, at fanden bare fik tag i den ene støvle, som han sled hælen af, og den beholdt han. Uden nogen videre mén

kom Jon hjem til Norge, giftede sig og blev præst til Indvikens kirke i Nordfjord. Der gik imidlertid ikke lang tid, før hans kone fik ham mistænkt for ulovlig omgang med en bondepige og førte klage over ham for kongen. Kongen bød, at konens klage nøje skulde undersøges, og sagen kom for retten i København. Medens denne sag stod på, skulde mester Jon engang forrette gudstjenste ved Opstryens kirke. Præsten red den dag og havde skydsgut med sig. Da han var kommen så langt som til Risøjerne, så han en stor orm, som kom farende midt over vejen og blæste højt. Præsten holdt stille, blev tankefuld, så på den og sagde: „Véd du det også?“ Skydsgutten spurgte, om ormen sagde noget. Præsten svarede: „Den siger, det er sidste gang jeg rejser her.“ Således blev det også. Kort tid efter faldt dommen over mester Jon og den lød på, at han skulde rettes. Jon bad nu kongen om nåde, og den fik han også, men præstens kone satte sig så stærkt imod, at kongen ikke fik fred for hende før han havde befalet, at det alligevel skulde blive ved dommen slig som retten havde afsagt den. Retterstedet blev rejst nær ved Indvikens kirke. Da mester Jon førtes did, sagde han: „Hvis jeg er uskyldig, skal mit blod rinde opfor bakke.“ Og se, da præsten var rettet, randt blodet opfor bakke, således, som han havde sagt. På det sted kunde sidenefter ikke gro græs, og præstekonen gik det ilde: hun blev slagen med sygdom, krøgnede sammen så hun hverken kunde stå eller gå, og blev så liden, at man bar hende om i en kurv inden hun døde. Af alt dette drog almuen den slutning, at mester Jon var dømt uskyldig, og derfor kaldtes stedet, hvor han blev rettet, for Mordskogen, som det heder endnu den dag idag.

II.

Lars Thormodsen Medlid.

Gården Medlid i Skodje sogn på Søndmor ejedes for vel en halvhundrede år siden af en bonde, som hed Thormod. Blandt denne mands børn var især sønnen Lars viden om bekendt som dygtig til alskens kunstig håndgerning, såsom til at skære i træ og andet sligt; men fremfor alt var han en ypperligere spillemand end nogen anden på lang led. Midt imellem gården og sætren ligger en rund haug tæt ved vejen. Underlig sang og spil var tidt og jævnt hørt derinde, for haugfolket havde fra umindelige tider holdt til der. En morgen skulde Lars i et snarærinde op til sæteren og havde en liden rund hat på hovedet, da han gik fra gården. Dagen led og skred, men Lars kom ikke igen. Da døgnet var omme og han længe havde været ventet, fandt man hjemme ved stuedoren hans hat, uden at nogen kunde sige, hvorledes den var kommen did. Nu begyndte man at skønne der matte være galt påfærde, og de fleste mente, han var indtagen etsteds på vejen. Klokkeringning blev bestilt og andre midler brugt, som før havde vist sig virksomme ved slige lejligheder. Dagen efter kom Lars hjem til gården, men da var han fåtalende og ligesom tomset. Nar folk spurgte ham, hvor han havde været, så gav han liden eller ingen besked og først lidt efter lidt fik man ud af ham, at han havde været indtagen i haugen, uden at han var god for at sige, hvorledes det var gået til. Det bares ham for, sagde han, at han var kommen ind i en rummelig stuebygning, hvor bohave og alt forresten var at se til omtrent som skik og brug er i bygderne, dog var det herinde alt-

sammen gildere og prægtigere. Hvad han mest undredes på var, at han ikke så flere folk i stuen; i al den tid, han var der, viste sig ikke andre end en pige. Hun var klædt i blå stak og havde fagert hår som silke, der hang langt ned over ryggen. Hun satte mad frem for ham, men alt hvad han så og hørte syntes ham så underligt, at han ikke kunde komme sig for at røre maden. Pigen trøstede ham og talte ham venligt til på mange måder ligesom for at sætte mod i ham, og forsikrede ham, at der ingen fare skulde være, når han blot vilde give sig til rolighed der. Men hvormeget hun end kælte for ham, syntes han at huske, at han dog blev siddende taus og ligesom tomset og ør i hovedet. Nu tog pigen frem en fele, som var kunstigere gjort end alt hvad han før havde set af det slags, og den bad hun ham at spille på, idet hun sagde, at hun vidste, han var en dygtig spillemand. Medens hun således bad ham, randt det ham ihug, hvor tidt og gerne han spillede på sin egen fele hjemme: men denne her kunde han ligesom ikke formå sig selv til at tage i hånden, om han end aldrig så gerne vilde. Mærkelige udskæringer i træ og andet kunstigt arbejde så han mangt og meget af i haugen, og al hans tanke var da rettet på, om ikke han også skulde kunne arbejde lignende ting. Hvorledes han var kommen ud igen af haugen, vidste han ikke at sige, og han blev aldrig mere den, han før havde været. Det var sjelden man kunde få ham til at tage en hånd i med, når det gjaldt gårdens arbejde: han gik for det meste og puslede med sig selv og prøvede på at gøre efter, hvad han havde set, da han var indtagen. Således arbejdede han feler, der skulde ligne den, pigen havde vist ham i haugen, og som i et og andet var anderledes end de, der ellers brugtes i bygderne der omkring. Han

havde for det meste sit tilhold hjemme på et lidet loft, og her var stedse fuldt af alle slags færdige og ufærdige træskæringer og mangehande underlige ting, hvis brug og hensigt ingen fik vide. Mest gav han sig af med at arbejde en dukke, som skulde ligne hin pige, han havde set i haugen; den lignede hende også på klæderne, sagde han, men forresten fik han den aldrig laget slik, som den skulde være, og gjorde den idelig om igen. Der siges, at han i den tid var endda ypperligere spillemand end før, men det var som han ikke kunde trives hjemme alligevel. Tilsidst fór han sørefter bygderne og man véd, at han kom til Bergen, men siden har ingen mere spurgt, hvad der blev af ham.

III.

Troldpilen ved Bolsø kirke.

På en af sine rejser lagde Hellig Olaf engang tillands med sine skibe ved Bolsø i Romsdalsfjorden. Her, tyktes ham, var et godt sted at bygge en kirke på; han kaldte da almuen sammen og fik den til at tinge bygmester. Rygtet om denne kirkebygning spredte sig vidt og bredt og rak da tilslut også frem til en troldkærring, som på den tid holdt til på fjeldet Skåla i Vedø sogn, en milsvej fra Bolsø. Det hugede hende naturligvis ikke, at der rejstes en kristen kirke så nær ved, og hun besluttede at volde værket et bræk, når tiden kom. Hun forhastede sig dog ikke; men da kirken var sågodtsom fuldrejst, tog hun en dag sin armbue frem, lagde pil på streng og skød. Pilen rak dog ikke så langt, som sigtet var, men traf i jorden et stykke fra kirkegården, hvor den blev stående og hvor den endnu er at se lig en bautasten. Den er seks til syv alen høj.

IV.

Fanden i Strømmene.

Før i tiden, da der fandtes så mange vellærte præster på Søndmør, var det ikke frit for, at en også kunde træffe svarteboken hist og her omkring i bygderne. Men den bog skal det være rådløst at røre ved. Der er et smalt sund, som kaldes Strømmene, hvor sjøen ved flod og fjære går ud og ind som en fos mellem Storfjorden og Skjodjebugten; tæt ved ligger gården Strømmen og her fandtes svarteboken i den tid hr. Peder Strøm var præst til Borgund. En søndag, da hr. Peder prædikede i Skodje kirke, rejste alle gårdens folk did, på en pige nær, som skulde blive hjemme. Hvorledes det nu gik til eller ikke, så kom hun over svarteboken, og det traf sig just så, at hun slog op det sted, som handler om at løse fanden. Aldrig så snart havde hun det gjort, så kom Gamle-Erik og spurgte, hvad der var at forrette; thi han er nu slig, han, at når han blir løst, så vil han straks sættes til arbejde, og det må den skaffe, som har løst ham; men da må en også sætte ham til et værk, som kan give ham nok at bestille, indtil det lykkes at få ham bunden igen. Jenten var klog og vidste, hvorledes fanden skulde tages. Hun sagde derfor til ham, at han måtte gå ned og øse ud Strømmene. Erik gik, begyndte at øse, og da viste det sig, at han havde gode kræfter, thi da han ret kom igang, stod sjødrevet jævnhøjt med fjeldene. Ud på eftermiddagen kom hr. Peder roende fra kirken og skulde hjemover; men da han var kommen så langt som til Strømmene, skønte både han og skydsen hvad der var påfærde. Men igennem måtte han nu,

for anden vej var der ikke. Han bød da folkene at styre så nær som muligt ind på Erik, der stod og baskede i sundet det bedste han kunde. Derpå rejste hr. Peder sig op i båden og gav sig til at binde fanden. Hvorledes dette gik til, kunde ingen sige; men sikkert er det, at han blev bunden, og det godt bunden, for han har aldrig vist sig siden, — ialfald ikke på de kanter.

Ved Bræhejmsvandet i Nordfjord.

I strøget omkring den øvre ende af Bræhejmsvandet har man en af de i vort land sjeldne udsigter, hvor højfjeldsnaturen i sin vildeste vinterskikkelse lukker for lavlandet. Her kan man, ligesom langs Ullensvangstranden i Hardanger, gå under blomstrende frugttræer og se de mægtige jøkler lyse gennem løvet. Det er Nordfjordbræen, en arm af Justedalsbræen, som her skyder ned i dalene. Bræhejmsvandet, som med sine omgivelser vistnok er mindre besøgt af turister, end det fortjener, tager sin begyndelse en god halv mil ovenfor Jølstervandet; men denne lille vejstrækning har et parti at opvise, som i storartet vildhed fuldkommen kan stilles ved siden af Romsdalen eller det mærkelige punkt i Bæverdalen, hvor alle udveje synes at stænges af fjeldsiderne. Dalføret her er igrunden ikke andet end en revne mellem de bugtede, uhyre sønderrevne fjeldmure, og fyldt med nedstyrtede tinder og bergstykker, så store, at man kunde udhule en hel domkirke i mangen en af dem. Den samme vilde karakter beholder Bræhejmsvandet den første halve mil opover, men herfra vider stranden sig ud til flade, dyrkede strækninger. Fra skydsskiftet Reed går postvejen nordover over et højfjeld omkring 2000 fod ivejret. Opstigningen kan være besværlig nok, men nedstigningen på den anden

side er dog værre. Angre turen vil man imidlertid ikke, og er man først kommen frem, så vil man dernede, i Utviken, hos stedets landhandler, hr. Hammer, en dannet og forekommende mand, kunne få tilfredsstillet enhver fordring, som den rejsende i vort land med nogen billighed kan gøre krav på.

Fra Vestnæs.

Postvejen fra Ålesund til Christiania går de første 2—3 mil langs med Storfjordens nordlige strand og er ialfald på strækningen fra Solnør til Sjøholt ubeskrivelig dejlig. Den jævnt heldende li har her skråning mod syd ned til fjorden og er lige til øverst oppe klædt med furu og den frodigste løvskov. Altimellem, snart ovenfor, snart nedenfor vejen ligger venlige gårde halvt gemte mellem trægrupperne, den blå vandflade glitrer gennem løvet og fra og til åbner sig en udsigt med de romsdalske tagger og tinder længst borte. Fra Sjøholt inde ved fjordbunden bær vejen over Ørskaugfjeldet og skærer således tversover roden af den store halvø, som strækker sig langt vesterud med Harhamsøerne som forposter mod havet. Her skulde jeg en vakker morgenstund over; men enhver, som har rejst noget hertillands og lært, at bonden ved „fjeldet" i denne forbindelse altid forstår højfjeldet, betænker sig gerne to gange, før han tager afsted tilfods. Ialfald havde jeg i frisk erindring en tur fra Lom til Fortun i Sogn, hvor vejen ligeledes går „over fjeldet" og hvor vi en halv dags tid kravlede os over fjelde både op og ned og så, på vort spørgsmål til føreren om vi ikke nu var på fjeldet, fik til

svar: „Did kommer vi ikke før imorgen.“ Over Ørskaugfjeldet går imidlertid den slagne landevej, neppe et tusinde fod i vejret, så er man oppe, men på plateauet er der ikke destomindre fuldstændig højfjeldsnatur. Store myrstrækninger strækker sig langt ud til begge sider, tilvenstre ligger et koldt, sortblåt fjeldvand, hvis tilløb taber sig i den bløde myrbund, lyngen klæder bakkehældene og trævæksten blir alt tyndere og skralere. Heroppe har Ørskaugbygden sine sætre; bebyggede gårde fandtes før, siges der, men de er nu forladte. Det er sjelden, at højfjeldsnaturen sænker sig så lavt; grunden må visstnok være den skærende nordenvind, som kommer fra det trondhjemske og over den brede Moldefjord, før den stryger her ned gennem skardet. Midtvejs ligger dog en fjeldgård, Ellingsgården, hvor kornet gror tykt og frodigt; men her er også ly af en brat fjeldkam mod nord. Er man kommen dette sted vel forbi, så bær det snart nedover igen, og en vidunderlig udsigt åbner sig med Tresfjorden på højre side og Romsdalsfjorden lige forud. Atter går vejen langsmed bjerkelien ligesom ved Sjoholt; over en mil borte, på den anden side af fjorden, skimter man Molde med dets skinnende træhuse, og Fanestranden, som strækker sig langsmed fjorden på nordsiden indover mod Eikisdalen og Veblungsnæsset. Langt ude ligger den store ø Sækken, i hvis nærhed det i aviserne nylig omtalte sjøslag mellem en bjørn og et bådmandskab fandt sted. Bagenfor ligger det lille, i vor fortidshistorie oftere nævnte Vedø; her er det kirkesanger Olafsen bor. Vestnæsfolket er et opvakt folkefærd, som forstår at følge med i vore offentlige anliggender og har god greje på, hvad der går for sig udenlands. Gårdene er veldyrkede og husene endog pyntelige at

se til. Kort sagt, den hele verdslige velvære synes at skattes højt her. Men Gudshuset og hvad der forresten, med undtagelse af præstegården, hører til det „kirkelige væsen“, står på svage for ikke at sige faldefærdige fødder. Hvorvidt der i denne kendsgerning skulde ligge en symbolik, som kirketidenden med føje kunde tage til indtægt for sig, vover jeg, som lægmand, ikke at afgøre. En driftig Hardangerbonde har i de sidste år nedsat sig her og driver et skibsbyggeri, som synes at være i god gang; over en dyb vig, som fra dette punkt skærer ind til henimod de store myrstrækninger i vest, er opført en stor og prægtig bro. Her findes en mængde østersbanker. På Vestnæs bør du, hvis du er turist og kommer på de kanter, opholde dig nogle dage og gøre udflugter i alle de retninger, som her så bekvemt og naturligt tilbyder sig. Vestnæs er jo desuden i og for sig selv en klassisk jordbund, vel kendt så langt som den norske tunge tales, eller ialfald så langt Morgenbladet læses. Hvem har ikke hørt om Furlandsmyrens opdyrkning, som desværre rigtignok ikke er praktikabel? Hvem kender ikke den uforfærdede bistand Vestnæs har ydet i mange af vore pressekrige i de senere åringer? Hvem husker ikke sangerfesten i år? Hvem mindes ikke, at kong Carl drog derigennem i 1856? Hvem har vel glemt romanen om den fattige enke, som ved godgørende menneskers bistand blev kapitalistinde, og som nu i sin enkestand, Gud må vide ved hvis bistand, skal være kommen i besiddelse af en arving til sine kapitaler? Og endelig, hvem ser ikke med spændt forventning i denne tid på Vestnæs, som skueplads for den nye religionskrig, der nu truer med at udbryde mellem protestanter og katoliker? Dog, hvad

du gør eller ikke gør. — kommer du til Vestnæs. så tag ikke ind til d'hrr. Stokkeland. Den. der giver dig dette råd. har boet der i tre dage og véd, hvad det vil sige. Se indom døren bør du dog, thi da véd du omtrent, hvorledes et røverherberge i de tyske romaner ser ud.

Se tiden an.

Novelle af Israel Dehn.

(Christiania 1862.)

I en foreløbig anmeldelse af denne bog er det i „Nyhedsbladet" sagt, at forfatterens stil minder om den fremstillingsform, som hos os gennem Bjørnson har fået hævd i novellen; hertil har hr. Dehn bemærket, at han ikke har læst Bjørnson. Af disse to tilsyneladende modsigelser lader imidlertid sandheden sig formidle. Tingen er nemlig, at den stil, der kaldes Bjørnsons, ikke tilhører ham i anden forstand end den, at han er den første digter, som har betjent sig af den; men at den allerede i forvejen har ligget som et slumrende krav i folket og som et fuldstændigt fyldestgørende udtryk for vor tids nationalitetsopfatning, godtgøres noksom af den forløsende følelse, hvormed folket har modtaget hans skildringer. Bjørnsons syn på nutidens folkeliv hos os er folkets eget syn derpå, og hans stils ejendommelighed hviler væsentlig deri, at sagaen er lagt under som grundlag. Anderledes skaber en digter aldrig noget nyt, og skal det heller ikke. Vil en digter voldeligen reformere en nations poesi, da vil det gå ham, som det går dem, der forsøger på noget lignende i sprogvejen; han kommer til at forholde sig

fremmed til sin læseverden, eller rettere vil slet ingen læseverden få. Forholder dette sig rigtigt, så er det let forklarligt, hvorledes flere forfattere i et og samme tidspunkt kan komme til at ligne hverandre, uden at nogen ligefrem påvirkning har fundet sted. Underligt skulde det jo være, om ikke trangen og tilbøjeligheden til at vinde sig frem til samtidens opfatning skulde være ligeså stærk hos de enkelte forfattere som hos den læsende masse, og når denne masse kan samle sig i fælles glæde over en digter, der har udsagt, hvad udsiges skulde, så er det ganske rimeligt, at også forfatterne samler sig om den fælles tidsform, der måske til syvende og sidst netop er det store drivhjul, som tvinger dem til at digte.

Israel Dehn debuterede som forfatter med „Skizzer fra London", som i en viss forstand kan siges at være hans bedste værk til dato. Hvad der væsentlig skorter ham på, synes nemlig at være kompositionsevne, eller om just ikke evnen, så ialfald endnu den tilbørlige agtelse for denne grundbetingelse i kunsten. Han besidder et skarpt blik for det karakteristiske, og megen dygtighed i at med få træk at stille en situation plastisk frem for læseren; men det, han således tager med, griber ikke altid ind som nødvendige led i det hele, og han leder ofte sin læser på vildspor ved at bringe denne til at øjne tråde, som ikke siden benyttes og som derfor ikke kan andet end efterlade en viss skuffelse. Med lidt mindre forfatterraphed vil dette imidlertid kunne undgås. En anden anke kan også rejses mod hans tilbøjeligheder til at indstrø personlige bemærkninger, der i hans sidste bog stærkt nærmer sig bodsprædikenens manér, og som neppe opnår at gøre den tilsigtede virkning.

„Se tiden an" er, dette uagtet, en bog som vil

læses med interesse. Dehn er den første i vor nyere literatur, som har gjort vort småstadsliv til genstand for behandling, og han har fortjenesten af at have gendrevet den ikke sjeldent ytrede formening, at livet blandt de dannede klasser, eller endog blandt alle de stænder, der ikke bærer koften, skulde være uden alt nationalt præg. Man vil hos ham støde på karakterer, som vi allesammen har truffet et eller andetsteds i livet, og situationer, som vil synes os ligeså bekendte. Et mindre vellykket parti af bogen er visstnok de eventyrlige begivenheder over i New-Orleans. Her har forfatteren altfor meget ladet sin nationale opfatning råde og overført den på de fremmede forholde og personer, som derved kommer til at stå uden illusion. En advokat, som midt i slavestaternes hovedstad for skranken forsvarer negerens menneskerettigheder, som lader frihedsberettigelsen udstrække sig også til negeren, og betegner slaveriet som en skamplet på et folk, altsammen under mængdens bifald, og som ovenikøbet ved et sligt defensorat opnår juryens enstemmige frifindelse for en forbrydelse som den, med vold at bortføre et slavefødt barn, — alt dette, siger vi, står i altfor stærk modsætning til, hvad vi om tilstanden derover med visshed véd, til at vi deraf skulde kunne føle os enten grebne eller tiltalte. Ganske anderledes forholder det sig, hvor forfatteren er inde på det selvoplevede, og der er ingen tvil om, at forfatteren har alle betingelser i sig for i kommende værker at bevare og endmere gøre sig fortjent til den yndest, hvori han allerede står hos det læsende publikum. Men for i samme grad at bevare det venskabelige forhold til kritiken, vil det være nødvendigt, at han med større samvittighedsfuldhed grundlægger planen i sine værker, eller ialfald med større kunstfærdighed dølger, at han ikke

gør det; thi det forvolder et stærkt indgreb i den velgørende sikkerhedsfølelse, hvormed man forlanger at kunne følge begivenhederne i en god roman, når man fra og til får indtrykket af at forfatteren, som sådan, følger den i livet meget priselige grundsætning, at lade Vorherre råde og „se tiden an“.

Sigurd Slembe

af Bjørnstjerne Bjørnson.

København 1862.

Uagtet det ikke står til at benægte, at kritiklysten i vort literære samfund befinder sig på et højdepunkt, som det ikke på langt nær er lykkedes den kritiske sans at svinge sig op til, så må det dog også på samme tid indrømmes, at størsteparten af den læsende almenhed så nogenlunde har kategorierne inde; man har tillavet sig en ubevidst agtelse for kunstgrænsernes fornuftmæssighed, og massen er derfor ialfald så vidt fremme, at f. eks. en femakters vaudeville på jamber eller et lyrisk digt i to bind neppe vilde kunne undgå at vække betænkeligheder. Men man vilde vistnok fejle meget, om man betragtede deslige tvilsmål som udgående fra nogen klar og sammenhængende erkendelse af kunstens væsen og af dens formers love, som hvilende i noget naturnødvendigt; det er simpelthen det tilvante, som her gør sig gældende på samme måde omtrent, som når et menneske, uden begreb om grammatik, til nød kan drive det til at læse korrektur og endog gennem øvelse bringer det til en viss færdighed heri. En følge af deslige på den blotte vane byggede trossætninger er det da også, når tvilsmålene

indfinder sig ved en eller anden usædvanlig kunstform: man véd ikke at finde sig tilrette, ikke fordi man finder noget kunststridigt i den frapperende form, men fordi man er uvant med den.

Det er derfor ikke umuligt, at forundring vil være den fremherskende følelse hos mange af dem, der tager Bjørnsons nye digt for sig. Et drama, der egentlig er tre forskellige stykker, med tildels forskelligt personale, med hver sin uafhængige handling, og som dog tilsammentagne udgør et hélt med en fælles afslutning, — alt dette vil i de videre læsekredse hos os måske komme til at fremkalde indtrykket af noget påfaldende. Endvidere vil der måske blive ført adskillig strid om, hvorvidt digtet er bestemt til opførelse; adskilligt taler for at sådant har været forfatterens hensigt, men meget taler også imod. At det er beundringsværdigt dramatisk bygget er visst, tvilsommere tør det være, om det, teatralsk taget, har samme styrke. Det er ingen historisk episode, Bjørnson i denne bog har villet skildre, og det er ikke sagaens karakterer han giver. Opgaven har været en ganske anden. Han har benyttet et historisk stof, men forkastet det til den valgte tid hørende historiske kostume. Konflikten i digtet ligger ikke så meget i begivenhederne, som i heltens sjælelige brydninger med sig selv, og værket kan i så meget fuldere forstand kaldes en storartet monolog, som hovedpersonen helt igennem er fremstillet som den isolerte i verden, som den i en forfærdelig forstand ensomme midt i massen. Det er et menneske, Bjørnson har villet give, udrustet med rige evner og mægtig vilje, med en ubetvingelig trang til dåd og med ret til at handle, — men uforstået og stødt tilbage af sin hele samtid. Den kamp, Sigurd har at udkæmpe, hans flugt for sine egne tanker, den bane han med karakterens

nødvendighed kommer ind på, og endelig katastrofens afslutning i hans selvforsoning er altsammen både tænkt og gennemført med stor digterisk gennemsigtighed. Sproget er kernefuldt, men klart og forstaeligt; at værkets første del er skreven paa vers og de to påfølgende i prosa, vil enhver, der formår at trænge ind i digtets natur, let indse ikke blot grunden til, men også nødvendigheden af. At sprogtonen ikke er sagaens og heller ikke skal være det, vil af ovenstående være klart; men dersom nogen kunde falde på at opstille dette som nogen bebrejdelse, da gives det ham at betænke, at en bestemt historisk sprogtone netop vilde være en fejl, hvor digteren, som her, har stillet sig som opgave at male en til alle tider gyldig og forståelig sjælekamp. En digtning på denne grundvold har intet at skaffe med årstal og tidsmæssighed.

Fortællinger af Magdalene Thoresen.

København 1862.

Denne værdifulde bog bestar af fem forskellige novellistiske skildringer, hvori det er interessant at iagttage en ikke blot æstetisk, men også digterisk udviklingsgang hos forfatterinden og hvori affattelsestiden således tydeligt ses at have været det bestemmende med hensyn til den indbyrdes orden og rækkefølge. Det er hermed naturligvis ikke sagt, at de første skildringer i rækken skulde i forhold til de senere forråde nogen mangel på åndelig modenhed, tvertimod, — forfatterinden véd helt igennem med begavelsens hele magt at tøjle opgaven; det er kun synspunktets forskellighed vi vil have antydet. Størst afstand synes der i så henseende at være mellem bogens første afsnit „En aften i Bergen“ og de øvrige; og grunden hertil må visselig ikke blot søges i en sindsstemning, som senerehen efterhånden har givet plads for fred og klarhed, den ligger også i den forskel, der er mellem at digte midt ud af omgivelserne og at digte fra erindringens og afstandens fugleperspektiv. En tegning „optagen på selve stedet“ vil altid få noget af kopiens natur og naturlighed, men også i samme grad savne noget af kunstværkets idealitet; at lade vedkommende

sidde for sig gør portrætmaleren aldrig ustraffet, såfremt det er hans opgave at levere noget mere og højere end fotografen bør påtage sig, og således er det også i digtningens verden. — Det er sagt om denne bog, at man ved at læse den kommer til at tænke på Bjørnsons fortællinger, og dette er ganske sandt, men det er forskellighederne og ikke nogen lighed, der pånøder én sammenligningen. For at tage et enkelt punkt vil man således bemærke, at fru Thoresen giver naturskildringerne et andet organisk forhold til det hele, end tilfældet er hos Bjørnson. Medens hos ham naturomgivelserne kun tages med som noget for et andet øjemed fornødent, fremtræder de hos hende med krav på digterisk berettigelse for deres egen skyld. Bjørnsons skildringer er figurmalerier med landskabsbaggrund, fru Thoresens er landskabsstykker med forgrundsfigurer. Heri ligger naturligvis ikke nogen rangordning; begge opgaver har været forskellige. og derfor løses de også i henhold dertil. At en digters individualitet er det tvingende med hensyn til hvad han vil og hvorledes han vil dette, er en selvfølge; men belysningen, hvori han ser sit stof, afhænger af mange slags omstændigheder. Bjørnson tager den storslagne fjeldnatur og de ejendommeligt udprægede karakterer som det normale, for ham stiller det sig som noget så ganske naturligt, at således og ikke anderledes skal det se ud her i verden; fru Thoresen tager naturen som den, der er stærkt greben og imponeret af dens overvældende magt, og hun skildrer sine karakterer, som den, der føler sig slået af de ejendommeligheder hun opdager. Hvorvidt dette skær over stilen er et af hende med selvbevidsthed benyttet kunstnerisk middel, er ikke godt at afgøre; men visst er det, at det ikke forfejler sit indtryk på

læseren, der gennem de åndrige og livfulde skildringer drages ind under den samme stemning, som den, hvorunder forfatterinden har eller synes at have digtet. Hvad benyttelsen af folkesproget angår, da vilde vor store autoritet Ivar Aasen neppe godkende den i alle dele, men værkets digteriske værdi kan naturligvis ikke derved forringes.

Huslæreren.

Fortælling af A. B. (Bergen 1862.)

Forfatteren af denne bog afgiver i forordene den erklæring, at „for en hård dom vil den vanskelig kunne stå sig, og deri har han unægtelig ret: thi det tør højligen betviles, at selv den mildeste dommer skulde være tilbøjelig til at indstille den til frifindelse, ikke engang for videre tiltale. Forfatterens udtalte håb om, at hans værk „vil kunne forskaffe en og anden en times behagelig læsning, ligesom beskæftigelsen dermed i ledige stunder har været ham en behagelig adspredelse“, turde være temmelig sangvinsk; men det indrømmes villigt, at bogen vil kunne stifte samme slags nytte som den, der ydes af de „afskrækkende eksempler“, der på sine steder ledsager mådeholdsprædikanterne; den vil kunne lære vore yngste forfattere, hvorledes en novelle ikke skal skrives. Vi skulde derfor ikke have spildt hverken papir eller tid på bemeldte „huslærer“, dersom den ikke havde givet sig mine af at have en „religiøs tendens“, en fælde, som vor godtroende læseverden i disse tider er mere end tilbøjelig til at hoppe ind i. De såkaldte „religiøse“ karaktermodsætninger er her af den krasseste og platteste art, striden føres nemlig mellem to trivielle privatformeninger om hvorvidt der gives en Gud

eller ikke, skønt enhver med en smule omtanke let vil indse, at den ra gudsfornægter ingensomhelst berettigelse har i poesien, ligesa lidt som han har noget forhold til det religiøse. Den indifferentes overgang til klarhed og inderlighed kan, idet den fremkaldes af ydre påvirkninger og sjælelige kampe, afgive stof for digteren; men vantroen uden præmisser, der går over til erkendelse uden disse, burde holdes udenfor literaturen, og overhovedet burde flere af vore forfattere betænke, at bodsprædikener i og for sig selv ingenlunde har nogen stærkere evne til at gøre et skønliterært værk religiøst end vidtløftig tale om blomster og sommerfugle til at gøre det poetisk.

Teatret.

„Eysteyn Meyla“ er navnet på et originalt drama i tre akter, der i torsdags opførtes ved frøken Svendsens aftenunderholdning. Stykket behandler, som titelen viser, Birkebejnernes første høvding, om hvem sagaen kun véd såre lidet at fortælle, og hvis liv og levnet heller ikke synes synderlig skikket til at påkalde nogen dramatisk forfatters behandling. En tarvelig fortælling kunde der måske bringes ud af det historisk givne; men til fremstilling på scenen er det ubrugeligt. Forfatteren har da også for at bringe noget indhold tilveje måttet tildigte en kærlighedshistorie og et giftermål, som imidlertid ikke forbedrer sagerne i noget væsentligt mon, eftersom der herved opstår to handlinger og to intriger, der helt igennem går jevnsides eller egentlig afløsende hinanden uden nogensinde at flettes sammen til en blot nogenlunde fængslende dramatisk knude. Diktionen er i de jevnere partier prosaisk, stundom, hvor situationen stiger, hæver den sig op til versformen; men den lyrik, som derved opnås, er mere nervøs end stemningsfuld. Af tanker vil man ikke finde mange, men af store ord desto flere; næsten alle stykkets personer synes færdig udrustede med denne ringere art af veltalenhed, der forstår at lade ordstrømmen gå uanfægtet af, at tankestoffet glipper.

Undertiden slår dog forfatteren over i en ordknaphed, der imidlertid kun giver indtrykket af, at vedkommende intet har at sige og intet at fortie. Broderparten af tredje akt optages af et stort feltslag, der foregår udenfor scenen, og hvori snart det ene, snart det andet parti har overvægten, indtil tilfældet eller omstændighederne endelig føjer det så, at Birkebejnerne kommer til at ligge under. Stykkets hovedperson forekommer os noget sejglivet. Dødelig såret i slaget indfinder han sig på scenen og udtaler sig i et længere foredrag afpasset til anledningen, indtil dramaets onde princip finder sig beføjet til at henrette ham med sværdet. Endnu en tidlang efter at hugget er faldet, lader forfatteren ham beholde ordet, hvorpå han dør. Det er ikke ved arbejder af dette slags, at vor dramatiske literatur skal beriges; efterlader de nogen virkning, så kan det kun være den, at forestillingen om vor uformuenhed til at frembringe en national dramatisk literatur fæstnes og bestyrkes. Fordommen mod vor nationale skuespillerkunst er nu opgivet, skal den samme frigørelse i nogen nær fremtid kunne finde sted for skuespildigtningens vedkommende, så kan det kun ske derved, at teatret fremdrager, hvad der, målt med en almengyldig målestok, kan godkendes, og holdes borte, hvad der for alle synspunkter må dømmes som forkasteligt.

Forord til 2den udgave af „Kærlighedens komedie“.

Nærværende digt er skrevet i sommeren 1862 og første udgave udkom samme års vinter.

Men jeg begik den fejl at udgive bogen i Norge. Både tid og sted var uheldigt valgt. Digtet vakte en storm af uvilje, voldsommere og mere udbredt end de fleste bøger skal kunne rose sig af i et samfund, hvis overvejende flerhed ellers betragter literære anliggender som sig så temmelig uvedkommende.

Modtagelsen overraskede mig forøvrigt ikke. „Den sunde realisme“, som vi Nordmænd, ialfald for realismens om end ikke for sundhedens vedkommende med føje tør tillægge os, bringer os ganske naturligt til i det bestående at se det berettigede, i opgavens løsning at se dens ide. Denne betragtningsmåde skaber et inderligt velbefindende, men just ikke så megen klarhed.

Da jeg nu i min komedie efter bedste evne svang pidsken over kærligheden og ægteskaberne, var det i sin orden, at de mange skreg på kærlighedens og ægteskabets vegne. Den tankens tugt og dressur, som kræves for at begribe vildfarelsen, har flertallet indenfor vor bogdømmende og læsende al-

menhed kun ufuldstændigt gennemgået. Det er imidlertid ikke min sag at give noget kursus. Et forord er ingen abc.

Til Danmark kom der i sin tid neppe synderlig flere eksemplarer af digtet, end dem, der tilstilledes de københavnske blade til anmeldelse.

For den kritik, som dersteds blev min bog tildel, har jeg overhovedet al grund til at være taknemmelig. Mangen bemærkning derfra har været vækkende for mig, og når jeg desuagtet, med undtagelse af nogle sproglige rettelser, lader denne nye udgave udkomme i uforandret skikkelse, så sker det, fordi jeg ved den mellemliggende tid og udvikling er kommen for langt bort fra digtet, til at jeg skulde kunne håbe ved ændringer hist og her at kunne tilvejebringe nogen organisk forbedring af det, som nu engang er og må være kernen i det hele.

— — —

Rom, i Januar 1867

Tale ved afsløringen af mindestøtten på P. A. Munchs grav i Rom.

12. Juni 1865.

„Mine damer og herrer!

Man har anmodet mig om at sige et par ord i anledning af det monument, som i de sidste dage her er rejst på min afdøde landsmands grav.

Såvidt jeg kan se, er omtrent samtlige Svenske og Danske, der for tiden opholder sig i Rom, her tilstede. Dette var ikke mere, end jeg havde ventet; thi er det i nogen kendsgerning at den skandinaviske broderånd til dato har åbenbaret sig som levende og som virkelig eksisterende, da er det i en altid usvækket redebonhed til at fejre hverandres fester.

Men opholdet i Rom har for længe siden betaget mig den, rigtignok tilgivelige, fordom, at skandinavisk enhedssind er utænkeligt, undtagen i sammenhæng med internationale festligheder. Dog, det forstår sig, hernede pines vi ikke af det daglige livs trivialiteter, som sløver og slapper, og heller ikke trues vi af de store afgørelsens øjeblikke, om hvilke historien vidner, at de i fordums dage løftede og stålsatte folkene såvelsom individerne, men som nutildags har en anden virkning.

Hvorom alting er, så takker jeg eder på mine landsmænds og egne vegne, fordi I her er mødt

frem, og fordi jeg med visshed véd, at eders tilstedeværelse er mere end en høflighedsform. Enhver af jer har kendt den afdøde, ialfald af navn; hans værker findes iblandt jer, de findes ialfald i vort biblioteks reoler; flere af eder har levet en del af sit romerske liv sammen med ham, og jeg tror, man vanskelig skulde gå ud af en sådan berøring uden at få ham kær.

Mine landsmænd omfatter naturligvis hans minde med al den agtelse, som deles af enhver norsk mand. Svenskerne, som selv har en stor og rig og glimrende literatur over sin ligeså store og rige og glimrende fortidshistorie, véd og påskønner, hvad Norge har ejet og hvad det har tabt i Munch.

Men med Danskerne forholder det sig derimod noget anderledes. Munchs navn nævnes i almindelighed ikke med kærlighed i Danmark. Jeg har selv erfaret det, erfaret det ofte, og det har gjort mig ondt. Jeg tror imidlertid, at det her, som så ofte, mere er eftersnakkeriet end en klar og levende erkendelse af spørgsmålets sande væsen, der strør opinionen ud iblandt mængden. Når jeg har spurgt Danskerne: Hvad er det da egentlig, som I har imod Munch? så har jeg næsten altid fået til svar: Jo, vi har imod ham først hans indvandringsteori, ifølge hvilken Danskerne skulde være af et andet oprindeligt udspring end det øvrige Skandinaviens beboere, og dernæst har vi imod ham hans råd til Danmark at blive Tysklands admiralstat.

Om det første punkt vil jeg kun sige: Lad vore lærde beholde det for sig selv; hos dem er det i de bedste hænder; det har allerede affødt megen skarpsindighed og vil vel afføde mere endnu, forinden den tid kommer, da der ikke kan siges mere for eller imod. Men ét vil jeg i den anledning sige jer Danske, og jeg skulde for vores alles skyld

ønske, jeg kunde sige det således, at det hørtes over eders hele folk: Ryd ud med ord og med åndelig dåd, ryd ud gennem jer kunst og jer literatur, ryd ud, ved hele eders måde at leve og tænke og være på, det parti i eders land, som med så forunderlig sympatetiske bånd føler sig draget nedover imod syd, det parti i eders land, som gør al sin idræt med øjnene rettede derned, som om det der havde sit frændeland, sit stammeland, og som for en lægmand næsten afgiver et slags vidnesbyrd om, at, hvad ialfald nogle af jer angår, turde der dog være noget sandt i Munchs teori. Dette vilde være den værdigste måde at protestere på; og kunde vor afdøde historikers påstand bidrage sin skærv til at ægge jer hertil, da turde endnu måske den tid komme, da I, som vi, takker Gud for, at han kastede teorien ud, om den så end ti gange viste sig at være en vildfarelse.

At hans råd med hensyn til den stilling, eders land burde indtage i Europa, har forarget jer, kan jeg begribe; men det er inkonsekvent herfor at lægge ham for had, aldenstund I fremdeles, med den godmodighed, som er eders nation egen, vedbliver at have åbne arme og fulde hjerter for de mange blandt broderlandenes såkaldte korrekte Skandinaver, der visselig aldrig vilde give jer et råd, hårdt og stødende i sin form, som Munch gav det, men som, ved at svigte der, hvor det gjaldt, ved at blive borte der, hvor man i den fælles fares øjeblik skulde ventet at finde dem, faktisk har bidraget til at drive jer så sørgeligt langt indover mod den vej, hvilken I optog det så ilde, at Munch påpegede som den, der var jer tjenligst.

Hvad Munch har udtalt, var hans overbevisning i udtalelsens øjeblik, det er jeg overbevist om, og det burde lægge mildhed over eders stemning. Lad

det — jeg siger dette til jer Svenske, Danske og Norske, — dog endelig engang komme så vidt, at sandheden får magt i vort fælles samliv; vi har set, hvor floskleme bærer hen. Vi har hidtil i vore nationale berøringer gået mellem hverandre som diplomater, vi har vekslet høflighedsnoter, vi har været delikate som en parfume, og det var først, da den alvorlige del af festen skulde begynde, at vi fik åbne sanser til at erkende, hvad det hele væsen hidtil havde været, — en duft, hverken mere eller mindre.

Folk hjemme i Norge har brugt at sige om Munch, at han var inkonsekvent, og i udlandet har man sagt dem det efter. Men med den sag er det nu, som man tager det. En statsmand eller i det hele taget en mand, som har en hel, utvilsom, uafviselig gerning at gøre, kan sige, at ingen storm skal drive ham fra hans vej, — og er manden så stærk som hans ord, så driver heller ikke stormen ham fra hans vej.

Men således hverken kan eller skal den videnskabelige forsker tale. Han har ikke vejen afpælet foran sig; han må bryde den gennem tykning og uføre, må mangen gang vende om og begynde fra et nyt udgangspunkt for at vinde frem til målet, som han ikke på forhånd uvilkårligt kan sætte, men som netop gennem forskningen møjsommeligt skal opdages. I denne forstand har Munch været inkonsekvent, det skal siges til ære for ham her på hans grav.

Jeg tænker således, jeg tør tro, at vi dog igrunden alle er her forsamlede i fælles kærlighed til og agtelse for den afdødes minde.

Den sten, som her er rejst, har ikke hans nation sat over ham; den hidrører fra en liden kreds af hans venner. Men jeg vil håbe, at staten kom-

mer efter. Jeg vil håbe, at den hjemme iblandt os rejser ham et synligt mindesmærke, på sin vis ligeså værdigt som det, hvormed hans grav her er betegnet.

Jeg véd, at der hjemme er mange, som mener, at der i Munchs levende live blev fra statens side gjort så overordentlig meget for ham og for hans videnskabelige gerning. Dette er en misforståelse, som her skal protesteres imod. Staten har gjort sin pligt, ikke videre. Men misforståelsen skriver sig fra, at staten i de fleste tilfælde af samme beskaffenhed gør meget mindre end sin pligt. Dette forrykker målestokken for, hvad der med rette kan fordres.

Sålænge statsmagterne kun anser sig kaldede til at skøtte statssamfundets trivsel, og ikke sætter udviklingen af nationens liv i samme række, sålænge har de kun løst den ene og det neppe den væsentligste halvdel af opgaven. Stater som vore kan ikke værge sig ved sin materielle velstand, men nationer som vore kan, dersom de gør deres gerning i kulturens, i videnskabens, i kunstens, i literaturens tjeneste, erhverve sig en ret til at bestå, en ret, som historien viser, at vold og magt udenfra altid har været varsom med at angribe.

Den private mand hjemme har, så vidt hans evne rækker, både hjerte og hjælp for den virksomhed, der sigter til at støtte og løfte vort indre, nationale liv; dette må jeg af egen erfaring og med taknemmelighed erkende, og jeg tænker, at flere af mine landsmænd her kan for sit vedkommende gøre det samme. Men staten, som sådan, ser endnu hos os i den frie videnskabelighed, i kunsten og i literaturen kun prydelserne, ikke støtterne og bjælkerne til bygningen. Denne ydmygende stilling måtte det vel nu være tiden at se en ende på. Den mand,

der gør den åndelige gerning i en nation, har ret til at bære sit hoved højt; han har ret til at protestere, når der for hans opgave kun tilbydes en del af det overskud, som tilfredsstillelsen af de materielle statsbehov levner, og det endda kun forsåvidt disse behov levner noget overskud.

Således kan det ikke vedblive. Jeg vil håbe, at de sidste tiders alvorlige og sørgelige begivenheder har åbnet øjnene for, at det er nationens og ikke statens kraft, som frelser, hvis der kan frelses, — og heri ligger et fingerpeg for ethvert statssamfund, som vil sin egen beståen, og som ikke har overmagten at støtte sig til.

Jeg vil derfor også håbe, at vore statsmagter, som et blandt de mange punkter, der skal komme til at vidne om et mere løftet program for fremtiden, vil i hjemmet sætte Munch et minde, der er hans land, ham selv og hans gerning værdigt.

Tale til de norske studenter

10. September 1874.

Mine herrer!

Når det under de senere år af mit ophold i udlandet stillede sig mere og mere klart for mig, at nu var det blevet mig en fornødenhed at se hjemmet igen, så vil jeg ikke skjule for Dem, at jeg under adskillig uro og tvilrådighed skred til at sætte min hjemrejse iværk. Mit ophold her var visstnok bestemt til kun at være kortvarigt, men jeg følte, at hvor kort det end blev, kunde det altid blive langt nok til at forstyrre en illusion, som jeg gerne vilde vedblive at leve i.

Jeg spurgte mig selv: med hvad slags sind vil mine landsmænd modtage mig? Den hædrende modtagelse, som de bøger, jeg sendte hjem, har fundet, kunde ikke helt ud være mig betryggende; thi spørgsmålet blev altid: hvorledes er mit personlige forhold til mine landsmænd?

Det lader sig jo nemlig ikke nægte, at der på flere punkter har været en misstemning tilstede. Så vidt jeg har kunnet opfatte det, har ankerne imod mig været af et dobbelt slags. Man har troet, at jeg i lys af en utilbørlig bitterhed har set på mine personlige og private forholde i hjemmet, og dernæst

har man lagt mig tillast, at jeg skal have rettet angreb på forekomster i vort nationale liv, som efter manges opfatning havde krav på en ganske anden behandling end spottens.

Denne for mig så ærefulde og glædelige dag tror jeg ikke at kunne benytte bedre end til en redegørelse og til et skriftemål.

Mine private forholde har jeg aldrig gjort til nærmeste genstand for noget digt. Disse forholde var mig i tidligere tunge tider mindre magtpåliggende, end jeg siden efter mangen gang har kunnet forsvare for mig selv. Når edderfuglens rede blev plyndret første og anden og tredje gang, så var det for illusioner og for store livshåb den blev plyndret. Når jeg under festlige tilstelninger har fornummet mindelser, som dyret i bjørnetrækkerens hænder, så er det nærmest fordi jeg selv har stået medansvarlig i en tid, der begrov en dejlig tanke under sang og klang.

Og hvad er så det at digte? For mig gik det sent op, at det at digte, det er væsentligt at se, men vel at mærke, at se således, at det sete tilegnes af den modtagende, som digteren så det. Men således ses og således modtages kun det gennemlevede. Og dette med det gennemlevede er netop hemmeligheden ved den nye tids digtning. Alt hvad jeg i de sidste ti år har digtet, det har jeg åndelig gennemlevet. Men ingen digter gennemlever noget isoleret. Hvad han gennemlever, det gennemlever hans samtlige landsmænd sammen med ham. Thi, hvis ikke så var, hvad slog da forståelsens bro mellem den frembringende og de modtagende?

Og hvad er det så, jeg har gennemlevet og digtet på? Området har været stort. Dels har jeg digtet på det, der kun glimtvis og i mine bedste timer har rørt sig levende, som stort og skønt i

mig. Jeg har digtet på det, der så at sige har stået højere end mit daglige jeg, og jeg har digtet på dette for at fæstne det ligeoverfor og i mig selv.

Men jeg har også digtet på det modsatte, pa det, der for den indadvendte betragtning kommer tilsyne som slagger og bundfald af ens eget væsen. I dette tilfælde har det at digte været mig som et bad, hvoraf jeg har følt mig at udgå renere, sundere og friere. Ja, mine herrer, ingen kan digterisk fremstille det, hvortil han ikke til en viss grad og ialfald til enkelte tider har modellen i sig selv. Og hvo er den mand iblandt os, der ikke nu og da har følt og erkendt i sig en modsigelse imellem ord og handling, imellem vilje og opgave, imellem liv og lære overhovedet? Eller hvo er den iblandt os, der ikke, ialfald i enkelte tilfælde, egoistisk har været sig selv nok, og halvt anende, halvt i god tro, har besmykket dette forhold både for andre og for sig selv?

Jeg har troet, at når jeg siger dette til Dem, til studenterne, da kommer det netop til sin rette adresse. Det vil blive forstået således, som det skal forstås; thi studenterne har væsentlig digterens opgave: at klargøre for sig selv, og derigennem for andre, de timelige og evige spørgsmål, som rører sig i den tid og i det samfund, han tilhører.

I denne forstand tør jeg sige om mig selv, at jeg under min udlændighed har bestræbt mig for at være en god student. En digter hører af naturen til de langsynte. Aldrig har jeg set hjemmet og hjemmets levende liv så fyldigt, så klart og så nær ind på, som netop fra det fjerne og under fraværelsen.

Og nu, mine kære landsmænd, til slutning et par ord, som også hænger sammen med noget gennemlevet. Når kejser Julian står ved enden af sin

bane, og alt styrter sammen om ham, da er der intet, som nedslår hans sind så dybt som den tanke, at alt, hvad han vandt, var det: at erindres med agtelsesfuld anerkendelse hos klare og kolde hoveder, medens hans modstander sad rig på kærlighed i varme, levende menneskehjerter. Dette træk er fremgået af noget gennemlevet; det har sin oprindelse fra et spørgsmål, som jeg undertiden har fremsat for mig selv dernede i ensomheden. Nu er Norges ungdom kommen til mig her iaften og har givet mig svaret i ord og i sang, givet mig svaret så varmt og så fuldt ud, som jeg aldrig havde ventet at skulle få høre det. Dette svar vil jeg tage med som det rigeste udbytte af mit besøg hos landsmændene i hjemmet, og det er mit håb og min tro, at hvad jeg iaften oplever, det er en gennemlevelse, som også engang skal finde sin afspejling i en kommende digtning. Og sker dette, sender jeg engang en sådan bog herhjem, da beder jeg, at studenterne vil tage imod den, som om den var et håndslag og en tak for dette møde; jeg beder dem tage imod den, som de, der er meddelagtige i den.

Tale til arbejderne i Trondhjem

14. Juni 1885.

Det er efter 11 års fraværelse, at jeg for en 8 dages tid siden kom hjem igen til Norge.

I disse 8 dage i hjemmet har jeg følt mere livsglæde end i alle de 11 år udenlands.

Jeg har forefundet umådelige fremskridt på de fleste områder, og jeg har set, at det folk, jeg nærmest tilhører, nu er rykket det øvrige Europa betydelig nærmere end før.

Men besøget i hjemmet har også beredt mig skuffelser. Jeg har erfaret, at de uundværligste individuelle rettigheder endnu ikke er således betryggede, som jeg troede jeg turde håbe og vente det under den nye statsskik.

Et flertal af de styrende indrømmer ikke den enkelte hverken trosfrihed eller ytringsfrihed udenfor en vilkårligt fastsat grænse.

Her er altså endnu meget at gøre, før vi kan siges at have nået frem til virkelig frihed. Men jeg frygter for, at vort nuværende demokrati ikke vil magte at løse de opgaver. Der må komme et adeligt element ind i vort statsliv, i vor styrelse, i vor repræsentation og i vor presse.

Jeg tænker naturligvis ikke på fødselens og heller ikke på pengenes, ikke på kundskabens

adel, og ikke på evnernes eller begavelsens. Men jeg tænker pa karakterens adel, pa viljens og pa sindets adel.

Den alene er det, som kan frigøre os.

Dette adelsskab, som jeg håber, at vort folk må forlenes med, det vil komme til os fra to kanter. Det vil komme til os fra to grupper, som endnu ikke har taget nogen ubodelig skade under partitrykket. Det vil komme til os med vore kvinder og med vore arbejdere.

Den omformning af samfundsforholdene, som nu forberedes ude i Europa, den beskæftiger sig væsentlig med arbejderens og med kvindens fremtidige stilling.

Den er det, jeg håber på og venter på, og den vil jeg virke for og skal jeg virke for hele mit liv, alt hvad jeg kan.

Det er med disse få ord, at jeg vil tillade mig at frembære min hjerteligste tak for al den ære og glæde, som Trondhjems arbejderforening iaften har beredt mig. Og idet jeg frembærer min tak, udbringer jeg et leve for arbejderstanden og for dens fremtid.

Tale ved det danske studentersamfunds rusgilde

3. Oktober 1885.

Det er mig meget imod at høre mit navn så ofte højlydt nævnt. Jeg søger helst ensomheden, og jeg føler altid trang til at protestere, når man udbringer en kunstners eller digters skål med en motivering som: der står han, og der langt borte står de andre. Takken til mig rummer en selverkendelse. Dersom min tilværelse har havt nogen betydning, som De siger, så kommer det af, at der er slægtskab mellem mig og tiden. Der er intet bundløst svælg imellem den, der producerer, og den, der modtager. Der er slægtskab mellem begge; jeg takker Dem for det slægtskab, jeg har fundet i denne kreds.

Tale ved en fest i Stockholm

24. September 1887.

Mine damer og herrer!

Hjerteligst tak for al den venlighed, al den imødekommenhed og al den forståelse, som jeg også denne gang har modtaget beviser på her. Der ligger en stor lykke i følelsen af at eje et større fædreland. Men at svare udførligt på alle de for mig så hædrende udtalelser, som jeg nys har hørt, — det ligger udenfor og over min evne. Der er imidlertid et særligt punkt deri, som jeg vil tillade mig i korthed at fæste mig ved. Det er bleven sagt, at også jeg, og det på en fremskudt plads, har været med at skabe en ny tid i landene. Jeg tror derimod, at den tid, vi nu står i, kunde med ligeså god føje betegnes som en afslutning, og at deraf er noget nyt nu i begreb med at fødes. Jeg tror nemlig, at naturvidenskabens lære om evolutionen også har gyldighed med hensyn til de åndelige livsfaktorer. Jeg tror, at der nu ret snart forestår en tid, da det politiske begreb og det sociale begreb vil ophøre at eksistere i de nuværende former, og at der ud af dem begge vil vokse sammen en enhed, som foreløbig bærer betingelserne for menneskehedens lykke i sig. Jeg tror, at poesi, filosofi og religion vil smelte sammen til en ny kategori og til en ny

livsmagt, som vi nulevende forøvrigt ikke kan have nogen klarere forestilling om.

Man har ved forskellige anledninger sagt om mig, at jeg er pessimist. Og det er jeg også, forsåvidt som jeg ikke tror på de menneskelige idealers evighed. Men jeg er også optimist, forsåvidt som jeg fuldt og trygt tror på idealernes forplantningsevne og på deres udviklingsdygtighed. Navnlig og nærmere bestemt tror jeg, at vor tids idealer, idet de går til grunde, tenderer imod det, jeg i mit drama „Kejser og Galilæer“ har antydet ved betegnelsen „det tredje rige“. Tillad mig derfor at tømme mit glas for det vordende — for det kommende. Det er en lørdags aften, at vi her er forsamlede. Efter den kommer hviledagen, festdagen, helligdagen — hvad man vil. Jeg for mit vedkommende skal være tilfreds med udbyttet af mine livsugers arbejde, hvis dette arbejde kan tjene til at berede stemningen for den dag imorgen. Men først og fremst skal jeg være tilfreds, om det kan hjælpe til at hærde ånderne i den arbejdsuge, som ufejlbarlig kommer bagefter.

Hermed min tak!

Tale ved festmiddagen i Christiania

23. Marts 1898.

Nu da jeg slog til lyd på mit glas, blev det så stille omkring. Mig forekom det ialfald så. Men har man ventet, at jeg skulde svare udførligt pa alle de varme, venlige ord, som er blevet henvendt til mig, så tager man fejl. For dem kan jeg kun udtale min hjerteligste taksigelse i al almindelighed. Og ligeså for al den hæder og hyldest, som vises mig her idag.

Eller har man måske ventet, at jeg skulde give mig til at tale om mine bøger? Det vilde jeg ikke kunne. For så måtte jeg tage hele mit liv med. Og det vilde blive en svært tyk bog, det alene.

Og sa det til, at en sådan bog tænker jeg virkelig på at skrive nu. En bog, som knytter mit liv og min digtning sammen til en forklarende helhed. Ja, for jeg synes, at jeg nu er naet så vidt frem til en moden alder, at jeg må have lov til at unde mig en smule pusterum, — tage mig et års ferier; for et feriearbejde vilde jo en sådan bog blive i sammenligning med den æggende og opslidende dramatiske digtning. Og ferier har jeg egentlig aldrig havt siden jeg for 34 år siden forlod Norge. Jeg synes, jeg kan trænge til det nu.

Men, mine damer og herrer, De må ikke derfor

tro, at jeg agter definitivt at nedlægge min teaterpen. Nej, den agter jeg at ty tilbage til og holde fast til det sidste. Jeg har nemlig endnu diverse galskaber på lager, som jeg hidtil ikke har fundet lejlighed til at give udtryk. Først når jeg vel har fået dem fra halsen, kan det være tid til at lægge op. Og hvor let vilde det ikke falde at lægge op da, i modsætning til dengang, da jeg endnu stod midt oppe i begyndelsen. Hvor var det ikke taust og tomt omkring én da! Hvor stod ikke de enkelte medstridende spredte, hver for sig, uden indbyrdes sammenhæng, uden bindeled imellem! Mangen gang kunde det forekomme mig som om, når jeg selv var borte, så havde jeg aldrig været her. Og min gerning heller ikke.

Men nu. Nu er her blevet folksomt omkring. Unge sejrsikre kræfter er kommet til. De behøver ikke længer at digte for en snever kreds. De har et publikum, en hel almenhed at tale til og henvende sine tanker og følelser til. Om de møder modstand eller tilslutning — det kan være omtrent det samme. Det er bare tunghørtheden, afvisningen, som er af det onde. Det har jeg følt.

Jeg beklager oprigtigt, at jeg her i landet er kommet i så ringe personlig berøring med mange af dem, som skal fortsætte arbejdet og gerningen. Ikke fordi jeg i så fald vilde forsøge på at øve noget tryk, men for selv at vinde frem til dybere forståelse. Og navnlig vilde jeg nyttet det nærmere forhold til at få fjernet en misopfatning, som i mange måder har været mig hinderlig, — den opfatning nemlig, at der skulde være en ubetinget lykkefølelse forbundet med den sjeldne eventyrskæbne, jeg har havt: at vinde ry og navn ude i de mange lande. Og jeg har vundet

varme forstående hjerter derude også. Det først og fremst.

Men denne indre virkelige lykke, — den er ikke noget fund, ikke nogen gave. Den må erhverves for en pris, som ofte kan føles trykkende nok. For det er sagen: at den, som har vundet sig et hjem ude i de mange lande, — han føler sig i sine inderste dybder ingensteds helt hjemme, — neppe nok i selve fødelandet.

Dog, det kan kanske komme endnu. Og jeg vil se hen til denne aften som til et udgangspunkt.

For her øjner jeg noget, som ligner en ening. Her har alle synsmåder, alle divergerende meninger kunnet samle sig om et og det samme. Jeg har ikke her længer den pinlige fornemmelse at betragtes som digter for et parti. For det ene eller for det andet. Hele sit folk må en digter have om sig — enten i tilslutning eller i modstand. Og så vil samlingstanken gå videre mod større mål og mod højere opgaver. — Det er mit håb og min tro.

Derfor, mine damer og herrer, beder jeg Dem modtage min hjerteligste tak for alt godt og venligt!

Tale ved festmiddagen i København

1. April 1898.

Professor Hansens tale har konfunderet mig og omstødt mit svar. Jeg må nu improvisere og beder høfligt om Deres opmærksomhed. Det er idag den 1. April. Samme dag i året 1864 kom jeg første gang til København. Det er nu 34 år siden. Husk på datoen og årstallet! Jeg rejste nedover, gennem Tyskland, Østerrige og kom gennem Alperne den 9. Maj. Over de høje bjerge hængte skyerne som store, mørke forhæng, og ind under disse kørte vi gennem tunnellen og befandt os pludselig ved Miramare, hvor Sydens skønhed, et forunderligt lyst skær, skinnende som hvidt marmor pludselig åbenbarede sig for mig og prægede hele min senere produktion, selv om ikke alt i den var skønhed.

Denne følelse af at være sluppen fra mørket ud i lyset, fra tågerne gennem en tunnel ud i solskinnet, denne følelse har jeg havt nu. da jeg forgangen (morgen?) så pålangs op gennem Øresund. Og dernæst fandt jeg her de danske trofaste øjne. Jeg syntes, at disse to rejser fik en indre sammenhæng, og siger Dem derfor min hjerteligste tak.

Tale ved Svensk Forfatterforenings fest i Stockholm

11. April 1898.

Mine damer og herrer!

Jeg vil hjertelig takke eder for iaften. Det har for mig været ganske ejendommeligt at være tilstede her. Jeg véd ikke, at jeg nogensinde har tilhørt nogen forening, og jeg tror næsten, at det overhovedet er første gang, jeg er i en sådan. Der findes ganske vist i Christiania en forening, som er af noget nær samme art som denne, men der står jeg kun for et syns skyld som medlem og deltager af flere grunde aldrig i dens sammenkomster. Her har jeg for første gang indfundet mig i en forening, og dette er altså for mig noget nyt. En forening er nu engang ikke noget for mig. Og pa en viss måde kan det synes som om forening mindst af alt er noget, som passer for forfatterne; thi disse må jo gå sine egne vilde veje, – ja, så vilde som de nogensinde kan onske, hvis de skal fylde sin livsopgave. Men jeg tror nu, at en sådan forening som denne alligevel i visse henseender kan have sin opgave at løse. Virkelige kulturopgaver. En af disse opgaver er den, at forfatterne i fællesskab garderer sig udad, noget, som mangen gang kan være meget nødvendigt. Så er der en anden opgave, som jeg tror er

ikke mindre vigtig og som jeg ikke kan undlade her at fremhæve. Det er jo så, at dramatiske digte desværre må oversættes; men de nordiske folk — jeg kan nu engang ikke opgive min gamle tanke om et enigt Norden som kultur-enhed — skulde de ikke kunne blive enige om så meget som muligt at undga at læse hinanden i oversættelse. Det man læser i oversættelse står jo altid i fare for at blive mere eller mindre misforstået; thi oversætterne er desværre altfor ofte noget uforstående. Jeg tror, at om vi læste hinanden i originalsproget, vilde vi nå til en langt inderligere og dybere forståelse af indholdet. At virke til en forbedring heri er en af denne forenings smukkeste opgaver.

Tilsidst vil jeg få lov at sige, at jeg altid føler mig så vel her i Sverige. Jeg har her fundet en gammel fundamenteret kultur, bygget på en stærk tradition, stærkere end i mange andre lande og som går dybere, end mange tror. Og så har jeg her truffet så mange gode og hjertelige karakterer. Sådanne glemmer jeg ikke så let, når jeg først har lært dem at kende.

Jeg vil altid i uforglemmelig erindring bevare denne aften og alle dem her, som har vist mig den ære at ville være sammen med mig. Hjertelig tak!

Tale ved festmiddagen i Stockholm

13. April 1898.

Efter Posttidningens referat 14. April.

Det står for mig som en drøm, dette mit besøg her i Stockholm: og det er også en drøm. Den første skikkelse, som mødte mig i drømmen, var Hans majestæt kongen. Han gav mig den største æresbevisning, som kunde blive mig tildel. Jeg overraskedes: jeg som kom for at takke, fik endnu mer at takke for. Så indbydes jeg her til denne glimrende og strålende forsamling, repræsentativ på alle områder. Da Hs. maj. kongen lod mig vederfares en sådan hædersbevisning, forekom det hele mig som en genial kongelig ekscentricitet. Og noget lignende føler jeg også på dette sted. Jeg ser ikke i den hyldning, som her bringes mig, en blot og bar personlig hyldning. Jeg ser i den en sanktion af literaturen som kulturmagt, underskreven af det svenske folk. Og hvordan dette må virke på mig, kan De sikkert tænke Dem. Mit liv er forløbet som en lang, lang stille uge. Og som jeg nu står her i den virkelige passionsuge, forvandler mit liv sig til et eventyrspil. Jeg, den gamle dramatiker, ser mit liv omskabt til et digt, et eventyrdigt. Det har forvandlet sig til en sommernatsdrøm. Tak for forvandlingen!

Tale ved Norsk Kvindesagsforenings fest

26. Maj 1898.

Jeg er ikke medlem af Kvindesagsforeningen. Alt, hvad jeg har digtet, har ikke været ud af nogen bevidst tendens. Jeg har været mere digter, mindre socialfilosof, end man i almindelighed synes tilbøjelig til at tro. Jeg takker for skålen, men må fralægge mig den ære bevidst at skulle have virket for kvindesagen. Jeg er ikke engang på det rene med, hvad kvindesagen egentlig er. For mig har det stået som en menneskesag. Og læser man mine bøger opmærksomt, vil man forstå det. Det er nok ønskeligt at løse kvindespørgsmålet, sådan ved siden af; men det har ikke været hele hensigten. Min opgave har været menneskeskildring. Men visstnok er det så, at når den er nogenlunde rammende, så lægger læseren sine egne følelser og stemninger ind. Man tilskriver digteren det; men nej, det er ikke så; man digter det smukt og fint om, hver efter sin egen personlighed. Ikke alene de, som skriver, også de, som læser, digter; de er meddigtende; de er mangen gang mere poesifulde end digteren selv.

Jeg vil tillade mig med modifikation at takke for den skål, som er rettet til mig. Thi det ser jeg

jo, at kvinderne har en stor opgave på de særlige områder, som denne forening virker for. Jeg vil udbringe en takkeskål til Kvindesagsforeningen og ønske den held og fremgang.

For mig har det altid stået som en opgave at løfte landet og give folket et højere stade. Under dette gør sig to faktorer gældende: det står til mødrene ved anstrengt og langsomt arbejde at vække en bevidst følelse af kultur og disciplin. Dette må skabes i menneskene, før man kan hæve folket videre. Det er kvinderne, som skal løse menneskespørgsmålet. Som mødre skal de det. Og kun da kan de det. Heri ligger en stor opgave for kvinderne. Tak og skål for Kvindesagsforeningen!

DIGTE I UDVALG.

1848—1872.

I natten.

Slumrer bag nattens dække
naturen i glemselsdrøm,
da ruster sjælen sin snekke
til fart på erindringens strøm; —
den bæres vemodigt-tyst
langsmed den blomstrende kyst
did, hvor den sukkende vove
dølges af skyggende skove.

Se, da stiger en trøster
venligt i snekken ombord, —
da bæver fra kendte røster
en smeltende mol-akkord;
med lindrende harmoni
den vifter min sjæl forbi, —
så hilse fortroligt de fage
syner med drømmende klage!

Rør dog ej mindets blanke
vove med livets rust, —
sikkert en nuets tanke
vilde min verden knust!
Erindringens natviol
vil lukkes af dagens sol, —
ak, den udfoldes så gerne
under den vinkende stjerne!

Så glid da, min sjæl! på lette
strømme mod mindets bred, —
der kan du stille flette
blommer i nattens fred! —
hvor herligt, i drømmen igen
at favne hvert minde som ven;
ja herligt, sin længsel at følge
henover erindringens bølge! —

Måneskinsvandring efter et bal.

Tys, hvor stille! — hist fra salen lyder glæden ikke
længer,
ingen stemme, ingen tone gennem nattens stille
trænger.

Langt i vester kaster månen snart det sidste blik
henover
jorden, som i glemselsdrømme under sneens liljer
sover.

Endt er ballet; men i tanken ser jeg end iblandt
de hvide
skikkelser, som svæve gennem rækkerne, en let
sylfide!

Snart er månen dalet, da skal søvnens arme mig
omfatte,
da kan sjælen glide frit på drømmens hav med
mindets skatte!

———

En livsvår.

1858.

1.

Jeg vil ud, jeg vil ud i Guds natur,
i vårdagens skinnende lyst;
min bringe bugner, jeg bryder mit bur,
jeg har vinger og mod til en dyst!

Jeg har mod til en dyst mod verdens ve;
den har lænket mig længe nok.
Nu vil jeg juble, nu vil jeg le
mellem vårens vingede flok!

Elegiske rimblomster ånded jeg frem
på rudens isnende glas;
en hjertestråle fra lysets hjem
har nu dødet den klamme stads.

Mit sind er som snekken med sejl i top,
jeg er ungdomsvælig og fri;
nu går min bane mod højden op,
jeg stævner jer alle forbi!

Overbord med fornuftens baglast kun!
Sæt til så den sidste klud!
Kanhænde jeg sejler min skude på grund;
men jeg sejler jer agterud!

2.

Bjerken sprætter i bakkeheld
mellem blåvejs og mosede stene,
der gærer et lønligt livsensvæld
i de unge vuggende grene.

Bjerken grønnes i bakkens læ
så frodig som vilde den briste;
der går en vellystig fødselsvé
igennem dens jomfrukviste.

Bjerken glitrer så frisk på fjeld,
den dufter i morgenduggen,
skønt let det hænder sig jonsokskveld
at den kvistes til pynt om glugen.

Bjerk i bakken! For hvert dit løv
i de glitrende jomfruklæder, —
jeg gemmer et svangert blomsterstøv,
der vokser sig udad til kvæder.

Jeg ejer som du et livsensvæld,
der gærer sig op mod dagen;
lad det så standse til jonsokskveld,
det gør så lidet til sagen.

Kanhænde jeg tystner før ribbet du står, —
hvad kender jeg skæbnerådet —!
Men frit i din fagre, frodige vår
vil jeg synge fordi jeg må det!

3.

Se, som tusind sejersfaner
i et havbliks ro
står de unge smekre graner
over hej og mo.

Under dem går vejen fremad,
ligegodt hvorhen —
ligegodt, når kun ej hjemad.

I billedgalleriet.

I.

Der bor en hæslig svartalf i mit bryst,
som stundom gæster mig i onde timer,
i ensomhed, som midt i livets lyst —
når vågende jeg drømmer eller rimer.

Og når den hvisker, om end nok så tyst,
det er mig som en dødningklokke kimer, —
som havde mig en gravkold læbe kyst. —
thi efter svartalf-skik den hel sublim er:

„Begriber du ej selv,“ den hvisker fult, —
„hvor den er indholdsløs, den hele færden;
at du har tabt din tro på Gud og verden?

Og kan du ej forstå, dit bryst er hult,
dit ideal en lygtmand i det fjerne,
dit mål et stjerneskud — og ej en stjerne?“

II.

„Dit indre er som bakkehældets bæk,
hvor kiselstenen ligger tør på bunden
fordi den sidste bølge alt er runden,
mens al din sangerkraft med den er væk.

Og når du tror at nynne gennem lunden,
så er det ej din bølge mild og kæk,
(den havde blomsten lyttet til med skræk
og dog med længsel, af den klang omvunden.)

Nej, det er kun de tørre vindfaldsgrene,
som efterårets blæst har hvirvlet ned
i elvelejet mellem golde stene, —

og når den friske strøm med jubel risler,
og du vanvittigt tror at synge med, —
da er det kun det brune løv, som hvisler!“

III.

„Og bild for alting ej dig ind at flommen
i høst og vår forandrer din natur;
du blir jo ligefuldt en stenet ur,
når din normale tid igen er kommen! —

Ak, skal du vente på begejstrings-trommen,
for kækt at storme mod dit fængsels mur,
da er det bedre, at du bliver stur,
og kun spagfærdigt knytter hånd i lommen! —

Taus svømmer svanen til den dør, — men klangfuld
blir stemmen, når den skal sin sjæl udånde;
ak ja! hvad mægter ikke dødsens vånde!

Men vil du derfor kalde den en sangfugl?
Vid, livsforliset satte den i flamme,
og husk, en rus formår hos dig det samme!"

IV.

Jeg stod en morgenstund i galleriet
og drak begejstring af den rige kilde,
som kunstens høje fædre havde viet
til uforkrænkligt liv med hænder milde.

Hvor er ej sjælen let og sindet stille!
Det er som alle storme havde tiet,
det er som alle bølger havde biet
i deres flugt, og blidt mod stranden trille!

Hvad er hin stilhed vel i kirkens haller,
hvor menigheden triner ind, andægtig
som det sig hør og bør i Herrens tempel,

mod denne stilhed, der som duggen falder
på sindet her, hvor ånden har sit stempel
sat på hver tavle evigstærk og mægtig?

V.

Hvad er det, som beruser mig så mægtigt
imellem disse evighedens værker?
Er det de store navne, jeg bemærker, —
hvad heller farvespillet mildt og prægtigt?

Nej, hvad mig griber kernefuldt og vægtigt
er tanken, at min sjæl endnu så stærk er,
at den har håb og tro trods alle klærker. —
en sats, som tidtnok klang mig selv fordægtigt.

Ja her jeg føler, at i mig er Gud;
thi jeg formår at gribes og beruses
ved skønhedstanken, der er foldet ud.

Jeg skuer gudsideen klar og plastisk;
se! derfor svulmer og min sjæl elastisk,
og tvilens dæmon i mit indre knuses!

VI.

Correggios „Nat!“ med dine helgenstråler,
hvor har du drysset dagglans i mit sind!
Jeg stirret har i dunkelheden ind
så dybt, som noget jordisk øje tåler.

Mig griber angsten på Marias kind,
mens hun sin fryd og ve i tanken måler, —
jeg deler Mohrens bøn, mens rige skåler
han rækker barnet af dets lyshav blind.

Og stjernen, som de fromme hyrder skimted, —
der peged did, hvor Frelseren var stegen
som menneske fra himlen ned til jorden, —

se, den har og for mig i „Natten“ glimtet,
min frygt er kuet og min tvil er vegen,
den skønne myte er til sandhed vorden!

VII.

Og Rafaels „Sixtinske Jesu-moder“
med Frelserbarnet mellem sine hænder,
imedens himmelen sin hvælving spænder
om tusinder af milde engleho'der! —

Og så den trivelige Nederlænder,
som sidder veltilmode i sin bod, der
til overflod er fuld af døde ænder
og gæs og høns og andre verdens goder!

Den ene overskygger ej den anden:
violen kan jo dog med tulipanen
forliges nokså godt i en buket;

Og tør da ikke jeg i en sonnet,
som anemonen med den gyldne iris,
forbinde Rafael med Jan van Mieris? —

VIII.

Thi mindes skal du, at i kunstens rige,
der er det ene formen, som har rang:
hvis du vil dømme skaldens tonestige,
så hør hvorledes, ikke hvad han sang.

Hvad kunstneren har tænkt vil intet sige, —
lad da ideen gå sin egen gang;
det hjalp kun lidt mod himmelen at hige,
hvis ej på stærke vinger du dig svang;

ja formen, formen kun i et og alt
formår at adle kunstneråndens foster
og stemple det som stort og genialt;

Ja, formen hylder jeg hvad end det koster!
Begribeligt! thi tab det ej af sigte:
ved formen bliver mine vers til digte!

IX.

Og hvorfor skal da vi poeter rave
med øllet hjerne om ideens bål,
og blindt afsted på versefødder trave
en hestelængde foran tankens mål?

Se, kunsten er jo dog en strudsemave,
der døjer alting, selv granit og stål, —
og du kan fodre den med grød og kål,
som med den gyldne frugt fra Edens have.

Og hvortil da de overstemte toner,
og denne sværmen-om i regioner,
hvor vingen brister og hvor stemmen svigter;

istedenfor at slå i jorden rod,
og skabe billeder med kød og blod
fra hverdagslivet, som stillebens-digter!

X.

De stille morgentimer er tilende.
og jeg er vakt af mine drømmes dvale, —
thi broget bølger gennem alle sale
besøgende hvorhen jeg vil mig vende.

Og recensioner mine sanser blænde;
jeg føler mig som vårens første svale,
idet den atter gæster hjemmets dale,
men endnu ikke kan sin rede kende:

jeg skued alting i Morgana-tåge;
nu kritiseres her fra alle kroge,
så det tilsidst mig sind og syn forvilder.

Hvad må dog ej et digterhjerte døje!
ak, hvilken marter for et lyrisk øje.
når det skal skærpes ved kritikens briller!

XI.

Og mellem klyngerne repræsentanter
for alslags kunstbegejstring er tilstede:
her en, som fægter i æstetisk hede,
fordi han selv har rang blandt dilettanter,

og der en anden, hvis begejstring skranter,
fordi den fostredes af livets lede,
og derfor trænger til lidt lunken væde.
duggperlens surrogat for potteplanter.

Og hist en tredie med åbne øren, —
det ene ind-, det andet udgangsdøren
for hele skarens klingende kritik;

han lytter stille, med opmærksomt blik,
er ganske enig med dem allesammen,
og spør' tilsidst hvad prisen er — på rammen.

XII.

Men i den indre sal, hvor dagen falder
med dæmpet lysning gennem vindvets bue,
hvor Spaniens høje mesterværker skue
zigeunerdunkle gennem seklers alder, —

der klinger ej det kritiske rabalder,
der brænder ene kunstnerdrømmens lue
så tyst som kærten, der til andagt kalder
ved korsets tegn i katolikens stue.

Thi for Murillos høje himmelfrue
der sidder tankefuld en kunstnerinde
i stum beskuen af sit fortidsminde;

Og hendes sjæl sig svinger som en due, —
vi følger den på versets lette vinger,
lad se, om fredens oljeblad den bringer.

XIII.

„Min barndoms Eden blev lukket og stængt,
og jeg stod udenfor gærdet;
min konfirmationsdragt på væggen hængt, —
ak, det var keruben med sværdet.

Og henover alle de smukke
blomster gik tidens plov og harv;
min sidste kæreste dukke
gik til mine søskend' i arv.

Min egen verden mig havde forstødt,
og foran mig lå en fremmed;
dens væsen tyktes mig hult og dødt,
jeg higed tilbage mod hjemmet.

Jeg dukked mig ned som svalen
i drømmenes stille dyssende sø.
I vække mig ej af dvalen, —
deroppe måtte jeg dø!"

XIV.

Dengang jeg gik i skolen,
var mod nok i mit sind,
sålænge til aftensolen
var dalet bag fjeldets tind;

Men sænkte sig nattens skygge
henover ås og myr,
så kom de spøgelser stygge
fra ammens eventyr.

Og hvis jeg lukked øjet,
da drømte jeg såmangt
og alt mit mod var fløjet —
Gud vide må hvorlangt!

Nu er der en forandring
med alting i mit sind;
nu går mit mod på vandring
ved morgensolens skin.

Nu er det dagens trolde,
nu er det livets larm,
som drysser alle de kolde
rædsler i min barm.

Men sidder jeg bag fligen
af nattens lune slør,
da vågner al min higen
så ørnedjærv som før.

Jeg trodser hav og flammer,
jeg sejler som falk i sky,
og glemmer angst og jammer —
til næste morgengry."

XV.

„Det er mig for lummert i dalens dyb.
i stuen det er mig for trangt;
ak, havde jeg vinger, jeg fløj afsted,
jeg véd ikke selv hvorlangt!

Ak, havde jeg vinger, jeg fløj afsted —
der må jo dog gives en kyst
med lægende urter mod længselens gift
i dette urolige bryst.

Se, søsvalen stævner jo vidt over hav.
den finder sig dog tilsidst
en revne, hvortil dens mødige fod
kan klamres en stakket frist.

Jeg véd ikke selv, om til vest eller øst
jeg helst mig på vingerne svang;
jeg véd kun, at nuet knuger mit bryst
og stuen er mig for trang.“

XVI.

„Jeg stod i kunstens høje helligdom.
en åndig klarhed over blikket daler,
fra barmens dyb en røst forkynder som
Correggios fordum: „Også jeg er maler!“

Da var min lod bestemt, min higen stillet,
og foran mig lå livet lyst og rigt;
det blev mit kald jo, hvert et sjælens billed
at klæde dejligt i et farvedigt.

En fredens ånd er i mit indre dalet;
nu fatter jeg tilfulde hvad jeg vil jo!
og i min kunstnerdrøm, som idealet,
står først og fremst „Madonna“ af Murillo.

Som han i et begejstret øjeblik
til tavlen fængsled sine digtersyner,
så vil jeg, med den skaberhånd jeg fik,
i farver tolke hvad i ånden lyner!“

XVII.

„Og der gik dage, og der gik år; —
til kunsten jeg drømte mig viet;
nu er min gøglende drøm forbi, —
på loftet står staffeliet.

Nu står jeg der atter som gudsforladt,
min livstråd er overklippet.
Og hvorfor? Fordi jeg uagtsomt greb
paletten for nøgleknippet.

Gud véd, der var billeder nok i min sjæl,
kunstnerinde var jeg i ånden;
der mangled mig blot en eneste ting, —
men det ene var — kunstnerhånden. —

Jeg ridser med blyant et vrag i storm
mellem rullende havsensvover;
ifald jeg var digter, jeg ridsed med pen
en lyrisk skitse derover.

Men midt i min armod der gives en trøst,
hvorved min fortvilelse tier;
den trøst, der er redningsplanken for mig
og andre drømmegenier.

Erindringens trøst med al sin lyrik,
og ret til poetisk kvide;
smukt har jeg drømt og er grusomt vakt,
så har jeg vel krav på at lide.

Og derfor jeg sætter mig til og fra
og maler og drømmer og maler,
og lider og mindes og stirrer imod
mine gøglende idealer."

XVIII.

Som kunstnerinden hist i billedsalen,
så har jeg også sværmet vildt og smukt,
og spilet digtervingerne til flugt,
og drømt en bane gennem skyportalen.

Ak, også jeg har fristet flugtens dalen;
de sidste vingeslag har kraften slukt,
mit forårs fabelbog er læst og lukt,
nu har jeg tid at grunde på moralen.

Jeg vandrer i mit eget galleri,
hvor mine tavler står som himmeldronningen,
zigeunerdunkle, når forbi jeg kommer.

Og som af blomstens saft den travle bi
til kubens vinterforråd suger honningen,
så suger også jeg min livsvårs blommer.

XIX.

Hvi har jeg aldrig følt min evnes knaphed,
når livets tamme ænder flagred om mig?
Hvor hul end deres snadren forekom mig,
begreb jeg dunkelt kun min egen slaphed.

Jeg havde drømt om ørnevingers raphed,
og mellem ænderne tilkort dog kom jeg,
og rendestenen tvang mig til en omvej,
såsnart kun livets gæs jeg fløj omkap med.

Har jeg maske en mere luftig sfære,
hvor mine kræfter strækker bedre til? —
Nej, min begejstring er en sæbeblære,

og poesiens fond et billedspil,
en håndfuld brikker, lemmer af figurer,
hvis sammenføjning over min natur er.

XX.

Hvad gives vel i verden mere latterligt
end elegier over lyrisk nød,
og poesi, som er i fødslen død,
og klynk, at hjertet kun på sorg og nat er rigt?

Tro mig, din sangmo handled mere datterligt,
ifald dig hun, lig Kimons datter, bød
det fulde bryst, hvor livets kilde flød,
og nærte dig anstændigt og forfatterligt.

Thi hvortil bader vel de glatte vers,
af rim omslyngede på kryds og tvers,
ifald på hule klager de forødes?

Ak, lad dem dø derinde, hvor de fødes!
de er jo døgnets børn; og formens fagerhed
formår kun slet at dølge stoffets magerhed!

XXI.

Sejl med forstand; thi digtersnekken krænger
ved mindste pust af livets ironi,
hvis ud dit nødsignal naivt du hænger,
og står ved roret uden energi.

Og frygt kun ikke for at klagen sprænger
dit bryst, om ej den vorder løst og fri:
det er jo karret kun med gæring i,
som for sin overflod til afløb trænger.

Men hvis den ædle druesaft er runden,
og karret ejer kun af vinens ild
den tørre bærme mugnende på bunden,

da kan du lukke det hermetisk til.
og lide på, at det sit indhold aver:
det sprænges ej, det falder blot i staver.

XXII.

Min svartalf gæster mig ved dag og nat. —
dog ikke mer jeg ræddes ved dens komme:
naivitetens forår er jo omme,
og jeg begriber hvordan alt er fat.

Så tro som dragen under fjeldets tomme
forladte hvælving ruger på sin skat,
så freder alfen om den sidste blomme,
der står igen forvildet og forladt.

Og blommen er de ængstelige tanker.
der vugger sindet mellem frygt og håb.
og vækker tvil og tro på kaldets dåb.

Den slynger sig omkring min golde sjæl.
så kærligt som de forårsfriske ranker
på Sydens vinbjerg om en rodløs pæl.

XXIII.

I haven udenfor mit vindu stod
et æbletræ med blomsterfyldte grene,
der sang en liden fugl for mig alene
om livets herlighed og overflod.

Nu radner blomsterne ved træets rod,
dets blade rasler mellem grus og stene:
en stormdag rev dem bort fra livets scene,
og forårssangeren sit ly forlod.

Nu har jeg høst forinden og foruden:
den blege rimblomst tegnet står på ruden,
jeg knuger isnende mod den min tinding.

Og hvad besidder jeg som savnets lindring?
Et visnet mindeblad, en stump erindring:
det er det hele, — det er livets vinding!

Sang ved Ole Vigs grav.

Stridsmand! hvil; din kampdag er tilende,
ej dens dybe sværdhug brænde
mer dit ædle bryst!
For det kæreste du vidste,
for dit folk, du til det sidste
stred den tunge dyst.
God er dåden du har øvet,
nu har nådens løn du prøvet, —
evighedens lyst.
Herren vil med kærlig hånd
åbne for din frie ånd!
Livets strid dig lønnes med
Himlens fred!

Et gravøl.

Inderst, der dalen bærer tilfjelds,
ligger en bjælkestue;
gennem ljåren glor to møgne nuter
ned på den åbne grue.

Det er trangt om himmel på tunet,
den er at se som en strime;
der er trangt om sol, — ved jonsokstid
skinner den vel en time.

Men folket på gården agter ej sligt,
det driver sin stille virken;
seks ugedage tilstøls og tilfjelds,
og søndags morgen til kirken. —

Nu er det tungeste truffet, —
manden ligger i kiste.
Åben står døren; engang til
skal han mørkne den, det blir den sidste.

Læst og hørt er de hellige ord.
kirkelys brænder på båren,
bedstemor stirrer med sorgens øje
opad, igennem ljåren.

Idag det tykkes den gamle trangt
mellem de nøgne nuter;
det bæres hende for som de beggeto
udover taget luder.

Hver ser på sin sorg, og den ser igen,
og klemmer så sårt om bringe;
Det er som den sidder oppe på nuten
og slår med sin sorte vinge.

Men ude ved kirken er dalen bred,
der er solskin og himlens vidder, —
der er så fagert et lys at hente
for den, som i sorgen sidder —

Uger vil gå for de stille folk
oppe i bjælkestuen;
de nøgne nuter vil sagtens glo,
mere nær hinanden, på gruen.

Og solen vil tykkes dem mere rap,
der den daler ved jonsokstide:
men hugget er helet og hugen stærk,
og årene vil nok glide.

Thi falder det tungt i savn og skygger
at bære på hverdagens virken,
så er det livsaligt at længes imod
en søndags morgen ved kirken.

Sang til fædrenes minde.

[illegible]

I folkeminnets lunde
er mangen skyfuld egn,
der runestene stande
med varselfulde tegn;
derfra vi vel fornemmer,
i saga som i sang,
en hær af spredte stemmer; —
men ingen enhedsklang.

Dog, vender andens lydning
til målet frem i Nord,
da finder vi betydning
i mindets spredte ord
og er først skaldens lue
påny i folket vakt, —
kan dagnets dunst vi skue
det dødes frændepagt.

Thi klarsyn for det svundne
er slægtens første trang,
ifald det åndsforbundne
skal vorde ét engang, —
ifald den fjerne torden,
som treklang stærk og fri,
skal bære bud i Norden
om mindets poesi.

Syttendemaj-sang.

1858.

Norske broder, lad dit kvæde klinge
fagert over fjeld;
lad din frihedsjubel frit sig svinge
i den lyse kveld!
Lad din glade festsang være viet
til et mindekor
over dem, som har din odelsjord
gennem trængslers tunge strid befriet!

Men et helligt løfte lad tillige
lægges i dit kvad:
løftet om at øge og berige
dine minders rad, —
løftet stærk at stå, som stav i gærde,
om den arv du fik, —
vogte den med åndens klare blik,
vakkert værge den mod voldsmænds sværde!

Ja, med gerning skal du hædre gaven,
bringe bud i Nord,
at den gyldne sæd fra fortidshaven
frisk på fjeldet gror!
Hil da Norges fagre forårsstævne!
i dets frihed se
ej et pyntet, rodløst majtræ,
men en frodig gran med fremtidsevne!

Mågeskrig.

Det tykner over hav og hej,
det trækker op i sør;
min danske bror, det spår nok dig
en kveld med ublid bør.
Heroppe fra den norske led
en mågeflok i flugt
bær varselsbud på vingen bred;
det låter, som Vorherre véd,
visst mere stærkt end smukt.

Men ligegodt, du sjøfugl grå,
i råk på Ranhest rid!
Skrig ud, skrig ud; det får nu gå,
om røsten ej er blid!
Det får nu gå, at hæs du er
og ingen liflig skald;
det bryder på de blinde skær,
der er ivej et ilingsvejr, —
skrig ud, så er dit kald!

Du nattergal i Danmarks skog,
hvi harmes du fordi
den trille, du dernede slog,
er glemt i graneli?
Selv er du fremmed fugl i Nord,
er fostret udenlands,
er ætløs ved den norske fjord,
og aldrig lå din odelsjord
imellem jøklers krans.

Sig, har du, bror min, lommen hørt
på flugt i skyer grå; —
har den en strube fin og snørt,
som Sjællands lærker små?
Der sejler den vel tusind fod
i høstvejr over hej,
den gråter som et barn i blod,
den lærer aldrig mild og mod
et vårkveldskvad af dig!

Nu tro mig du; sålidt som bøg
og gran bortover mo
får under stormens buestrøg
den samme feleljo,
sålidt har danerskogens stær

en sangbund i sit bryst
for kvadet, som på bølger bær
tilsjøs fra Senjens fuglevær
en gråkveld sent om høst!

Du danske mand, selv er du arm
på magt og marg i mål;
men kræv ej derfor hadsk og harm
af Nordmand bly for stål.
Dig er det, som er sakket af
i tidens flugt og færd,
dig var det længst, der grov en grav
for mælet, hvast, lig vintrens hav,
lig dine fædres sværd!

Du droges godt ved grænse-grind,
der randt dit dyre blod;
men fienden i dit eget sind —
når stod du h a m imod?
Du tugted tyskens hær i dyst,
du jog ham hjem mod sør —
men ynksom er din sejerslyst;
thi tyskertroldet i dit bryst
har odelsmark som før!

Du kvad om dine sønners dåd,
men tysk var kvadets gang, —
og tysk var dine døtres gråd,
som dine skaldes sang!
Tysk er din bedste runestav
om sagafolkets færd —;
bryd bøjlen, det er tidens krav!
Og tør du ej — så gå i grav —
du er ej bedre værd!

Ved afsløringen i Studentersamfundet af Wergelands og Welhavens buster.

9. Maj 1863.

Nybygt står studentens hal:
bag dens mur dog bygger
ånderne fra ordets val,
tankestridens skygger.
Da vor bolig fik sin dåb
smykt af fagre kvinder,
flytted ind studentens håb
med hans stærke minder.

Tørner tanker skjold mod skjold
trind de tusind dale, —
folketankens Idavold
er studentens sale.
Her skal kampen kæmpes ud,
når den hist har tonet;
her den faldne, lig en Gud,
rejse sig forsonet.

Hugg skal skiftes uden had
af en åndens ridder;
kamp er sandheds tvætningsbad,
set fra højdens vidder;
ord skal eje værgets vægt,
der det slår i striden; —
dom skal fældes af en slægt,
som står *over* tiden.

Synligt står fra denne dag
soningstankens mærke,
mejslet ud i dybe drag,
fyldt med minder stærke.
Og en mild fortrøstnings magt
bor i kvindens gave:
Den er kransen, kærligt lagt
over valens grave.

Nordens signaler.

1872.

I Wien stod et slag mellem diplomaterne.
På Nordslesvigs sletter ramtes soldaterne.

Bedre soldater du aldrig finder,
end hin blødende rad af mænd og kvinder.

To hundrede tusind trufne i brystet;
to hundrede tusind i dødskval krystet.

Der måtte de ligge, med døden drages
en otte års nat, som ej end vil dages.

En otte års folkenat, uforbundne
de ligger derude og blir ikke fundne.

Hvor var Danmarks drenge i al den tid?
I flok om en fane rød og hvid.

Det var ikke Danebrog, stormudslaget.
De stod under ambulance-flaget.

De stod ikke klædte i hadets våben.
Den højre var sværdløs, den venstre aben.

Men vejen var stængt: bajonetombæltet
fra øst og til vest var slagmarksfeltet.

Det røde kors pa den hvide grund
fik ikke køle den såredes mund.

Det gabende dødshugg blev ikke svalet; —
der var ingen fremkomst for frelsens-signalet.

Og dog holdt de ud, de danske drenge,
tålmodigt, parat, hver mand oven senge.

Da lød et myndigt kommando-ord:
Retræt, ambulance; helt om; mod nord!

„Stik flagdugen ind i tornystrets hjørne;
I forstyrrer de kredsende sorte ørne.

De springende løver skal logre med halerne.
De vågende mænd skal forandre signalerne!“

Der råder ej tvil; en skald har fortalt det, —
og gamle Grundtvig og Gud har befalt det.

Godt! Altså retræt. Til forsoningsfest!
På tribunen står pangermanismens præst.

De nye brødre, med brystet mod brystet,
holder hverandre og glasset omkrystet.

Alle lamper er tændte; vor otteårs-drøm
drejer lettende af på en festsals strøm.

Musiken bølger og røgelsen dufter.
Det vordende stort gennem sindene lufter.

Hvad plumrer musiken? Et rallende skrig.
Hvad lumrer i røgelsen? Duft af lig.

Et pust fra sydvest strøg lindt gennem luften.
Det bar til os både skriget og duften.

Stem højere i, så døves det over!
Den døende sømmer sig bedst, at han sover.

Hans skrig vil nok standse, når ej det blir ænset.
Et pust fra Nord, så er luften renset. —

Der er omslag ivente! Klem på med talerne!
Vejrhanen på fløjen har forandret signalerne.

ANMÆRKNINGER.

De to i dette udvalg optagne første artikler er trykt i Andhrimner, 2. kvartal, sp. 28—32 og sp. 182—86. Andhrimner var et literært-satirisk ugeblad — dets forbillede var vistnok Goldschmidts „Korsaren“ —, som udgaves fra 5. Jan. til 28. Sept. 1851 under redaktion af Paul Botten-Hansen, A. O. Vinje og Henr. Ibsen.

„Hårpidsk og kårde“ opførtes i oversættelse af A. Munch første gang pa Christiania teater 10. Marts 1851.

„Huldrens hjem“ (af P. A. Jensen) opførtes første gang paa Christiania teater 4. Juni 1851.

Artiklerne mod P. J. Stub er trykt i Bergens Stiftstidende 1851, nr. 96—97, 101—02 (30. Nov.—4. Dec. og 18.—21. Dec.).

Paul Jensenius Stub, født i Bergen 1819, død i Chra. 1888; en skolemand, der lejlighedsvis optraadte som kritiker og skønliterær forfatter. Han havde på en måde været Ibsens lærer i norsk; denne skrev nemlig nogle stile for Stub kort før dimissionen til universitetet. Og Stub lod sig nok i sin polemik forlyde hermed.

Hr. Bruun er Johannes Brun; Jfr. Johannesen: Fru Lucie Wolf.

Om kæmpevisen og dens betydning for kunstpoesien. Trykt i Ill. Nyhedsblad, 1857, nr. 19 20 (10.—17. Maj). Afhandlingen er ifølge brev fra forf. til bladets redaktør, Botten-Hansen, afsendt fra Bergen 17. April samme år.

En landsbyhistorie på Chra. teater. Folkeskuespil i 5 akter efter Mosenthals „Der Sonnenwendhof“ med sange og kor af H. C. Andersen. Opført 1. gang 8. Okt. 1857. Anmeldelsen trykt i Ill. Nyhedsblad, 1857, nr. 41 (11. Okt.).

Anton Vilhelm Wiehe. Ill. Nyhedsblad 1857, nr. 50 (11. Dec.).

„Lord William Russell“. Ill. Nyhedsblad 1857, nr. 51—52 (20.—27. Dec.).

Hr. Brun er Johs. Brun; Jfr. Svendsen: Fru Laura Gundersen.

Artiklens 3 romertal er tilsatte af udg.

Til hr. n—s i Bergen! Aftenbladet 1857, nr. 37.

En brudevielse, tekst til et billede af Knut Bergslien. Trykt i „Norske folkelivsbilleder“, udg. af Chr. Tønsberg, ny række (Chra. 1858).

Gudbrandsdølerne af Chr. Monsen, opf. 1. gang på Chra. teater 8. Maj 1855. Anmeldelsen i Ill. Nyhedsblad 1858, nr. 1 (3. Jan.).

Et træk af Chra. danske teaters bestyrelse. Aftenbladet 1858, nr. 58.

Endnu et indlæg i teatersagen, nr. 71 og 72. (Svar på artikler i Chra.-Posten nr. 80 og 84 af

Richard Petersen.) Foreløbig slutningsbemærkning. nr. 85 s. å.

Guizots memoirer. Ill. Nyhedsblad 1858, nr. 32 (8. Aug.).

Rideknægten. Ill. Nyhedsblad 1859, nr. 29 (17. Juli).

Fiskere i havsnød. Tekst til en reproduktion af Tidemands og Gudes maleri i Ill. Nyhedsblad 1859, nr. 42 (16. Okt.).

Fortællinger af dr. H[other Tolderlund] og danske landsbyhistorier af forf. til „Livsbilleder" (Beatus Dodt). Ill. Nyhedsblad 1860, nr. 9 (2. Febr.).

Valdemar Krones ungdomshistorie (af H. F. Ewald). Ill. Nyhedsblad 1860, nr. 22 (27. Maj).

Lidt, men nok om teaterafhandlingen i Chra.-Posten, Aftenbladet nr. 124 (1. Juni). Svar pa „Henr. Ibsen og det norske teater af q-n i Chra.-Posten 28.—30. Maj s. å. Disse artikler havde visstnok til nærmeste foranledning en længere polemisk redegørelse af Ibsen; „De to teatre i Chra.", Morgenbladet 1861, nr. 80, 85, 89, 100 (Marts—April). Da disse artikler ikke er nævnt i Halvorsens fortegnelse i „Norsk Forf.-Lexikon", og den knappe tid, nærværende udgiver har havt til arbejdet, har hindret ham i at foretage undersøgelser pa egen hånd, er de desværre ikke komne med i dette bind.

Dramaet „Fader og søn" er Augiers Le fils de Giboyer.

Chra.-Postens spalteproviantering. Aftenbladet, 1861, nr. 133 (12. Juni).

Svar på: „Lidt, men aldeles ikke nok om Henrik Ibsen som teaterdirektør“ af q-n i Chra.-Posten 5.—7 Juni.

Fortællinger af Klaus Groth. Ill. Nyhedsblad, 1861, nr. 81 (23. Decbr.).

Teaterkrisen. Ill. Nyhedsblad 1862, nr. 35 (31. Aug.). De stadige vanskeligheder, som begge Christiania teatre havde at kæmpe med, kulminerede i 1862—63, da det norske, af Ibsen ledede teater, går fallit, og den danske direktør for Chra. teater, Borgaard, endelig blir fordreven. Fra høstsæsonen 1863 daterer sig de to sceners sammenslutning med et næsten helt norsk personale og Henr. Ibsen som artistisk konsulent.

Norske Sagn. Ill. Nyhedsblad, 1862, nr. 42. 45.

Ved Bræhejmsvandet i Nordfjord, 1862, nr. 45 (9. Nov.) tekst til et billede i bladet.

Fra Vestnæs. Ill. Nyhedsblad, 1862, nr. 43 (26. Okt.). Denne artikel fremkaldte et skarpt genmæle af den bekendte Vestnæspræst O. T. Krohg („Lille Theodor“) i Morgenbladet nr. 313, hvori han om den nævnte enke meddeler, „at hun i halvtredje år har afslået tre til fire friere og fremdeles lever som en sædelig og stille enke på sin gård Sætre ved Tresfjorden, arbejdende de seks dage af ugen og tilbringende søndagene, dels ved at høre ordet i Guds hus, . . . dels ved flittigen at læse i sin Hoffacker (en tysk prækensamling), som en haugianer i det trondhjemske forærede hende i 1859.“

Se tiden an. Novelle af Israel Dehn (Frithiof Foss). Ill. Nyhedsblad, 1862, nr. 50 (14. Dec.).

Sigurd Slembe af Bjørnstjerne Bjørnson. Ill. Nyhedsblad 1862, nr. 52 (28. Dec.).

Fortællinger af Magdalene Thoresen. Ill. Nyhedsblad, 1863, nr. 1 (4. Jan.)

Huslæreren. Fortælling af A. B. Ill. Nyhedsblad, 1863, nr. 1.

Teatret. Eysteyn Meyla, skuespil i tre akter (af Kristian Elster). Ill. Nyhedsblad, 1863, 16. August.

Tale ved afsløringen af mindestøtten på P. A. Munchs grav. Ill. Nyhedsblad, 1865, nr. 29.

Tale til de norske studenter, 10. September 1874. Morgenbladet 1874, nr. 252 A. Her gengivet efter Norsk Forf. Lex. III, s. 21.

Tale til arbejderne i Trondhjem. Norsk Forf. Lexikon i et „Tillæg" til det særtrykte Ibsen-hefte. 1889.

Tale ved det danske studentersamfunds rusgilde. Efter Politikens referat, 6. Okt. 1885.

Tale ved en fest i Stockholm. Norsk Forf. Lex. III. S. 24.

Tale ved festmiddagen i Christiania. Referat i Morgenbladet, 1898, 24. Marts.

Tale ved festmiddagen i København. Politiken 2. April s. å.

Tale ved Svensk Forfatterforenings fest i Stockholm. Aftenposten 12. April s. å.

Tale ved festmiddagen i Stockholm. Posttidningen 14. April s. å.

Tale ved Norsk Kvindesagsforenings fest i Christiania. Morgenbladet 27. Maj s. å.

Digtene: „I natten“ og „Maneskinsvandring efter et bal“ findes i „Blandede digtninger. Fra årene 1848, 49 og 50.“ Et med forfatterens egen hånd renskrevet hefte, som nu er i Christiania universitetsbiblioteks besiddelse.

En livsvår. Digte af Henr. Ibsen. 1858. Manuskript tilhørende universitetsbiblioteket i Chra.

I billedgalleriet. Trykt i Ill. Nyhedsblad, 18. og 25. Sept. 1859, men stammende fra en tidligere periode i digterens liv.

Sang ved Ole Vigs grav. 1857. Folkevennen VI. 465.

Et gravøl. Tekst til et billede af Tidemand. Norske folkelivsbilleder udg. af Chr. Thorsberg. Ny række. Chra. 1858.

Sang til fædrenes minde. Ill. Nyhedsblad, 1858, nr. 3.

Syttendemaj-sang. Ill. Nyhedsblad, 1858, nr. 21.

Mågeskrig. Ill. Nyhedsblad, 1859, nr. 1. (2. Jan.)

Ved afsløringen i studentersamfundet af Wergelands og Welhavens buster 9. Maj. Aftenbladet 1863, nr. 107.

Linjerne: Og en mild fortrøstnings magt
bor i kvindens gave —

hentyder til, at busterne var skænket studentersamf. af kvinder.

Nordens signaler. Fædrelandet, København, nr. 260 (Nov. 1872). Indlæg i den ved Bjørnsons tale (ved det kirkelige vennemøde 12. Sept. i Kbhvn.) fremkaldte signalfejde.

Mine kilder ved affattelsen af disse i største hast nedskrevne anmærkninger har været J. B. Halvorsens Norsk Forf.-Lexikon samt hans „Bibliografiske Oplysninger til Henr. Ibsens Værker“ og T. Blanc: „Chra. Theaters Historie 1827—1877“ samt „Chra. Theaters Repertoire 1827—1899“. (Ms. in 4to nr. 940. (Tilh. universitetsbibl. i Chra.)

Jeg skylder universitetsbiblioteket og det Deichmanske bibliotek stor tak for velvilligt udlaan af aviser.

Chra. i December 1902.

Carl Nærup.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 084203071